

LIHAN JA MASKULIINISUUDEN ARTIKULAATIO JA ANTAGONISMI
Diskurssianalyysi lihan maskuliinisuutta haastavista puhetavoista

Antti Saali
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Itä-Suomen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden laitos
Maaliskuu 2019

Tiedekunta Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta	Laitos Yhteiskuntatieteiden laitos
Tekijä SAALI ANTTI	
Työn nimi Lihan ja maskuliinisuuden artikulaatio ja antagonismi. Diskurssianalyysi lihan maskuliinisuutta haastavista puhetavoista	
Oppiaine Sosiologia	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Tutkielman ohjaajat Castrén Anna-Maija, Tuomaala Vaula	
Päivämäärä Maaliskuu 2019	Sivumäärä 105 + 3 liitettä (3 sivua)
Tiivistelmä	
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa käsittelen lihansyönnin ja maskuliinisuuden välistä yhteyttä ja tätä yhteyttä haastavia diskursseja. Hegemonisen maskuliinisuuden ja ekofeminististen teorioiden pohjalta esitän lihan ja maskuliinisuuden olevan yhteen artikuloituneita. Tämä Stuart Hallin käsite tarkoittaa kahden tai useamman eri asian yhdistämistä toisiinsa puheella. Artikulaatiota koskevan väitteen tueksi esitän lihansyönnin, veganismin ja sukupuolen välisiä kysymyksiä lähestyneitä empiirisiä tutkimuksia. Tarkoitukseni on ensinnä ymmärtää, millaisilla tavoilla tämä artikulaatio nousee kielellisesti esiin ja toiseksi, millaisilla puhetavoilla eli diskursseilla tätä artikulaatiota voi purkaa tai haastaa. Tällaisia diskursseja kutsun tutkielmasani antagonistisiksi diskursseiksi. Tutkielmassa hyödynnän kahta laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkielman aineiston olen kerännyt kahdeltatoista itsensä mieheksi ja vegaaniksi määrittelevältä henkilöltä laadullisen asennetutkimuksen aineistonkeruumenetelmää käyttäen. Laadulliselle asennetutkimukselle omintakeisella väittämämuotoisella haastattelutavalla esitin haastateltaville seitsemän erilaista lihansyöntiin, veganismiin ja maskuliinisuuteen eri tavoin liittyvää väittämää, joihin pyysin haastateltavia ottamaan kantaa. Itse haastatteluaineistoa lähestyn diskurssianalyysin tarjoamin keinoin.</p> <p>Tutkielman tuloksina esitän, että lihansyönnin ja maskuliinisuuden välinen yhteys voidaan muodostaa kahden päädiskurssin, stereotypia- ja traditiodiskurssin kautta. Luonnollistava naturalisaation diskurssi puolestaan tukee näitä lihansyönnin sukupuolinormeja ja perinnettä koskevia diskursseja. Näiden kolmen diskurssin yhteispeliä kutsun lihansyönnin diskurssijärjestykseksi. Nämä diskurssit merkityksellistävät kohteinaan olevat sukupuolinormit, perinteen ja luonnon ongelmallisiksi. Haastattelemieni vegaanimpien käyttäminä antagonistisina diskursseina esitän lisäksi ruumiillisuutta, lihan vastenmielisyyttä, järkeä ja tunteita ja eläinsuhdetta eri tavoin merkityksellistäviä puhetapoja.</p> <p>Näiden diskurssien perusteella väitän lihansyönnin ja maskuliinisuuden välisen artikulaation vahvojen sukupuolinormien, perinteen, ja edellisten lisäksi itse lihansyöntiä oikeuttamaan pyrkivän naturalisaation muodostamaksi. Lihansyönnin ja sukupuolinormien hegemonisuudesta johtuen liha-maskuliinisuusartikulaatio näyttää oikoiselta, mutta artikulaatiota antagonisoivat diskurssit osoittavat, että tätä oikoisuutta voi kyseenalaistaa eri keinoin. Tutkielmasta voi olla hyötyä tutkimusaiheena ajankohtaiseen veganismiin liittyvissä pohdinnoissa ja laajemmin syömisen ja sukupuolen välisten kysymysten esittämisessä.</p>	
Asiasanat Lihansyönti, veganismi, maskuliinisuus, diskurssi	
Säilytyspaikka Itä-Suomen yliopiston kirjasto	
Muita tietoja Ei ole	

Faculty Faculty of Social Sciences and Business Studies	Department Department of Social Sciences
Author SAALI ANTTI	
Title Meat-Masculinity Articulation and its Antagonisms. A discourse analysis of the confrontational discourses regarding the masculinity of meat.	
Academic subject Sociology	Type of Thesis Master's Thesis
Supervisors Castrén Anna-Maija, Tuomaala Vaula	
Date March, 2019	Pages 105 + three appendices (3 pages)
<p>Abstract</p> <p>In this thesis I examine the connection between meat-eating and masculinity, and discourses that possibly confront this connection. Drawing from both ecofeminist and hegemonic masculinity theories, I propose that meat, eating meat, and masculinity are by some means connected. Borrowing Stuart Hall's concept, I call this connectedness meat-masculinity articulation, and bolster this claim with empirical studies that have approached the questions between meat-eating, veganism, and gender. My twofold aim is to understand how this articulation may be formulated in discourse, and how it may be criticised, deconstructed and confronted. I call the ways of doing the latter antagonistic discourses.</p> <p>I employ two types of qualitative research methods. The data are collected from twelve interviews with self-identifying vegan men by means of qualitative attitude approach. Qualitative attitude approach operates via attitude claims that are presented to interviewees who are instructed to comment on them. I presented seven different claims connected to the themes of eating meat, veganism, and masculinity and asked for the interviewees' views on them. The data acquired this way are approached employing discourse analytical methods.</p> <p>The articulation of meat and masculinity can be formed using two key discourses called gender stereotype discourse and tradition discourse. These discourses are joined by the legitimizing discourse of naturalization to form what I call the discourse order of meat-eating. The articulation is constructed as problematic in gender stereotype and tradition discourses. Furthermore, I present discourses of corporeality, disgust, rationality and empathy, as well as two discourses of human-nonhuman animal relations as antagonistic discourses employed by the interviewed vegan men. I use these discourses to argue that the meat-masculinity articulation is constituted by strong gender norms, tradition, and naturalization that legitimizes gender norms, tradition, and meat-eating per se. Given the hegemonic nature of gender norms and eating meat, the articulation appears to be uncomplicated. However, the antagonistic discourses make it possible to question this articulation by various means. This thesis may prove useful in discussing veganism, and more widely in asking questions about eating and gender.</p>	
Keywords Meat-eating, Veganism, Masculinity, Discourse	
Archive Location University of Eastern Finland Library	
Additional Information N/A	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSASETELMAN TEOREETTINEN TAUSTA	3
2.1 Hegemonisesta maskuliinisuudesta.....	4
2.2 Lihan maskuliiniset legitimaatit.....	7
2.3 Antagonismi tutkimustehtävänä.....	15
3 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI TUTKIELMAN TIETOTEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	17
4 METODOLOGIA JA AINEISTO	21
4.1. Diskurssianalyysi	21
4.2 Laadullinen asennetutkimus aineistonkeruun menetelmänä.....	28
4.3 Haastattelurunko	30
4.4 Haastattelujen kulku ja haastatteluaineisto	32
5. LIHA-MASKULIINISUUSARTIKULAATION DISKURSSIT.....	35
5.1 Stereotypiadiskurssi	35
5.2 Traditiodiskurssi.....	41
6 ANTAGONISTISET DISKURSSIT	47
6.1 Ruumisdiskurssi.....	48
6.2 Vastenmielisyysdiskurssi	53
6.3 Vegaanisia subjektipositioita	56
6.4 Järkipuhe	67
6.5 Empatiadiskurssin kolme lajia	72
6.6. Posthumanistinen ja vastuudiskurssi.....	77
7. LOPUKSI.....	85
LÄHTEET.....	97
LIITTEET	
Liite 1 Haastattelurunko	
Liite 2 Haastattelukutsu	
Liite 3 Tutkimussuostumus	

1 JOHDANTO

Kun lokakuussa 2011 palasin siviilipalveluksen koulutusjaksolta viikonloppulomalle kotiin ja ilmoitin kirkasotsaisesti alkaneeni kasvissyöjäksi, äitini purskahti ivaan: ”ja sinäkö muka välität eläimistä?” En tarkalleen muista tuolloin sopertamaani vastausta, mutta muistan tuon tilanteen jälkeen miettineeni, että jos olisin hänen tyttärensä, ei äitini takuulla olisi minua pilkannut. Luulen, että myös tätä tutkielmaa pohjustanut idea sai tuolloin loukkaantuneen ja kirkasotsaisen teini-ikäisen ajattelussa epämääräisen alkumuotonsa. Tutkielman aihe kypsyi ajan saatossa tällaiseksi: tutkia maskuliinisuuden ja lihansyönnin välisiä kytköksiä sekä tätä kytköstä haastavaa miesvegaanien puhetta. Haastattelin heistä kahtatoista ja aineistolleni esitin kaksiosaisen tutkimuskysymyksen: miten lihansyönnin ja maskuliinisuuden välinen suhde rakentuu ja miten vegaanien on mahdollista sitä diskursiivisesti purkaa?

Lihan kulttuurisen aseman on – ei vähiten lihansyönnin ilmastotaakan takia – nähty muuttuvan ongelmallisemmaksi ja eriasteinen veganismi on viime aikoina saavuttanut ennennäkemätöntä suosiota (Jallinoja, Vinnari & Niva 2018; Twine 2018). Siinä missä maakuntakaupungin teini-ikäinen kaveripiirini pyöritteli vuosikymmenen alussa kasvissyönnille silmiään, tuntuu veganismi näinä päivinä olevan ”kaikkien huulilla”. Samana vuonna, kun aloin hahmotella tutkielmalleni aihetta, suomalaiset innostuivat kauppoista alinomaan loppuvien nyhtökaupakettien perässä juoksemisesta, Vegemessutapahtuman jono venyi monisatapäiseksi ja lehtikirjoittelussa tuntui harva se päivä näkyvän uutinen siitä, kuinka veganismiin siirtyminen on hiilijalanjäljen hillintäkeinoista tepsivin (ks. Jallinoja, Vinnari & Niva 2018). Kun vielä viime vuosikymmenellä veganismin julkisuuskuva oli kielteinen, radikaali ja marginaalinen, lehtikirjoittelussa rakennetaan nyt kuvaa muodikkaasta, julkkisvetoisesta kulluttamisesta ja elämäntyylistä (Doyle 2016). Silti varsinaiset vegaanit ovat edelleen harvalukuinen joukko ja veganismin on todettu olevan myös sukupuolittunut elämäntapa (Jallinoja, Niva & Latvala 2016; Rosenfield 2018). Nämä seikat saivat minut kiinnostumaan veganismin ja maskuliinisuuden välisistä ”yhteensovittamisongelmista”. Maskuliinisuutta ja syömistä koskevaan kirjallisuuteen perehtyessä yhtälö näyttääkin kiikkerältä. Maskuliinisuuteen liittyvät ihanteelliset ominaisuudet ja maskuliinisuuden ylläpitäminen tuntuvat vastakkaisilta veganismiin liitettyyn väkivallattomuuteen, empaattisuuteen, ympäristöystävällisyyteen ja terveellisuuteen nähden.

Kasvissyönnin aseman historiallinen muutos heijastuu myös sävyihin, joilla siitä on kirjoitettu suomalaisissa pro gradu –tutkielmissa. Viime vuosituhannen lopun kotimaisten tutkielmien tavat perustella vegetarismia tai veganismia aihevalintana ovat puolustelevia, jolleivät jopa anteeksipyyteleviä. Esimerkiksi Marita Husso (1993) toteaa tutkimuskohteensa vegetarismin olevan ilmiönä useimpien mielestä marginaalinen. Ilkka Kauppinen (1999) puolestaan aloittaa vegaanisuutta koskevan tutkielmansa Friedrich Nietzsche -sitaatilla, jonka mukaan esimerkiksi syömiseen liittyviä kysymyksiä pidetään usein älyllisesti ja taiteellisesti vähäarvoisena eikä siten tarkastelun arvoisina. Joutavanpäiväisyyttä koskevilta syytöksiltä puolustautumisen sijaan uskallan väittää tutkielmani aiheen olevan parhaultaisen oikea-aikainen. Lihansyönnin täytyy vähentyä länsimaissa 90 prosenttia, jos ilmastonmuutos halutaan pitää ihmiskunnan jatkuvuudelle sopivissa raameissa (Springmann ym. 2018). Lisäksi tutkielmani aihevalintaa motivoi kysymys kokemuskkyisiin eläimiin kohdistuvasta riistosta yhtä paljon kuin se, ettei tämä riisto perinteisesti ole tuntunut haittaavan moniakaan, vähemmistöksi jääneitä eläinoikeusaktivisteja lukuun ottamatta. Eikä oppiaineeni sosiologiankaan voi sanoa olleen kovin kiinnostunut eläimistä, vaikka miltei kaikki ihmisyhteiskunnat uusintavat itseään eläinten kautta ja ovat täten eläinten riistosta täysin riippuvaisia, ja vaikka kaikkialla eläinten ja ihmisten elämät kietoutuvat yhteen, olipa kyse sitten rakkaista lemmikkieläimistä, eläinvideoissa temmeltävien kissanpentujen kirvoittamista affekteista tai atavistisesta susipelosta. Oppiaineen tuore alalaji, sosiologinen eläintutkimus on alkanut esimerkiksi tarkastella sosiologian omia, eläinten ulossulkemiselle rakennettuja perustuksiaan (Kupsala & Tuomivaara 2004). Vaikka tämä tutkielma ei ensisijaisesti kuulu sosiologisen eläintutkimuksen piiriin, jakaa se sosiologisen eläintutkimuksen kanssa saman lähtökohtaoletuksen siitä, että myös muita eläimiä koskevista kysymyksistä voi olla kiinnostunut.

Työn teoreettisia tukijalkoja haen erityisesti lihan kulttuurista asemaa käsittelevästä kirjallisuudesta mutta myös luonnon, eläinten ja sukupuolen välisiä kysymyksiä pohtineesta ekofeministisestä tutkimuksesta ja kriittiseen miestutkimukseen kuuluvasta hegemonisen maskuliinisuuden teoriasta, joita avaam tutkielman seuraavassa pääluvussa. Niin sanotun teoreettisen viitekehyksen jälkeen on tarpeen selvittää lukijalle, millaiset tietoa, kieltä ja todellisuutta koskevat oletukset kehystävät tätä tutkielmaa: kolmannessa pääluvussa tarjoan sen kaltaisille sanoille kuten ”sosiaalinen todellisuus” ja ”merkityssysteemi” hieman selvennystä. Tätä oppitekoisten sanojen täyhteistä osiota kutsutaan tutkielman tietoteoreettiseksi viitekehykseksi. Tässä tutkielmassa tämän viitekehyksen muodostaa niin kutsuttu sosiaalinen konstruktionismi, johon nojaten kuvailen tutkielmassa käyttämäni tutkimusmenetelmää, diskurssianalyysia luvussa 4. Kuvailen myös aineistonkeruussa hyödyntämäni laadullisen asenne-

tutkimuksen menetelmää. Diskurssin ja laadullisen asennetutkimuksen jälkeen vuorossa on ensin tutkimuksen käytännöllisten seikkojen selostamista ennen kuin pääsemme perehtymään varsinaisiin tutkimustuloksiin luvuissa 5 ja 6. Näistä luvuista ensimmäisessä käsittelen lihansyönnin ja maskuliinisuuden välisen yhteyden muodostumista aineistoni perusteella. Jälkimmäisessä tulosluvussa esittelen tätä yhteyttä purkavia puhetapoja. Luvussa 7 vedän yhteen ja pohdin tutkielmani tuloksia.

Alun anekdootilla tein selväksi tutkielmani aihevalinnan omakohtaiset vaikuttimet. Tutkielman tarkoituksena on kuitenkin tarkastella lihansyönnin ja maskuliinisuuden välisiä kytköksiä ja näitä kytköksiä mahdollisesti purkavaa puhetta, ei toimia joidenkin tiettyjen valintojen puolestapuhujana. Niin kauan kuin lihansyöntiä pidetään mielipideasiana, on kansalaismielipiteeni tietenkin selvä – ja tutkielmassa selvästi rivien välistä luettavissa. Sen tarkoituksena ei kuitenkaan ole vaikuttaa tutkielman lukukokemukseen, eikä kiinnostuneisuus muiden eläinten kohtalosta ole edellytys tutkielman lukemiselle. Tutkielmassa käsittelen lihansyönnin ja maskuliinisuuden välistä yhteyttä rakentavia ja horjuttavia puhetapoja, joista myös eläimien syöjät voivat olla kiinnostuneita.

2 TUTKIMUSASETELMAN TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä teorialuvussa esittelen tutkielmaani ohjaavia teoreettisia lähtökohtia. Tutkielmaani varten olen hakenut vaikutteita sukupuolentutkimuksen piiriin kuuluvan kriittisen miestutkimuksen hegemonisen maskuliinisuuden teoriasta, jota käsittelen luvussa 2.1. Kriittistä miestutkimusta voi luonnehtia 1900-luvun jälkipuoliskolla etabloituneen naistutkimuksen vanavedessä uineeksi tutkimussuuntaukseksi, jonka lähtökohta on kriittinen suhtautuminen sukupuoleen. Miesten tutkiminen sinänsä ei ole uutta: kriittinen miestutkimus -käsitteen lanseerannut Jeff Hearn huomauttaa ironisesti, että miehet ovat tutkineet miehiä pitkään, kutsuen toimintaansa näennäisneutraalisti historiaksi, sosiologiaksi tai miksikä ikinä. (Hearn 2004, 49.) Tutkielmani ei varsinaisesti kuulu kriittisen miestutkimuksen piiriin, jonka lähtökohtana on esimerkiksi problematisoida miessukupuoleen liittyvää valtaa. Kyseessä ei myöskään ole näennäisneutraali tutkimus miehistä. Tässä tutkielmassa hegemonisen maskuliinisuuden teoria mahdollistaa lihansyönnin kriittisen tarkastelun yhtenä maskuliinisuuden osana. Lihansyönnin ja maskuliinisuuden kysymystä koskevaa teoreettista kirjallisuutta ja empiirisiä tutkimuksia käsittelen luvussa 2.2. Lopuksi esitän tälle tutkielmalle asettamani tutkimustehtävän luvussa 2.3.

2.1 Hegemonisesta maskuliinisuudesta

Hegemonisen maskuliinisuuden teorian kehittelyn voi nähdä syntyneen vastavedoksi 1980-luvulla vallinneelle sukupuolirooliteorialle, jonka vajavuudet toimijuuden, muutoksen ja vallan kysymyksien hahmottamisessa alkoivat käydä ilmeisiksi (Connell 1995/2005, 21–27; Connell & Messerschmidt 2005). Lisäksi hegemonisen maskuliinisuuden teorian tarkoituksena on toimia laajennuksena feministisen tutkimuksen ydinalueeseen kuuluvalla patriarkaattiteorialle, jota hegemonisen maskuliinisuuden teoria arvostelee miesten yksiulotteisen hahmottamisen lisäksi rakennedeterminismistä ja toimijuuden sekä vastustuspyrkimysten vähäisestä tilasta (Connell & Messerschmidt 2005; Johansson & Ottemo 2015). Kriittisen miestutkimuksen piiriin luettava teoria hegemonisesta maskuliinisuudesta syntyi havainnosta, että naisiin nähden yksiulotteisen etulyöntiasemansa sijaan myös miehet ovat moninainen joukko täynnä erilaisia miehenä olemisen tapoja ja eriasteisia valtasuhteita sortajineen ja sorrettiineen (Connell 1987; 2005; Connell & Messerschmidt 2005).

R.W. Connell (2005, 77) esittelee määritelmän hegemonisesta maskuliinisuudesta ”sukupuolikäytänteiden konfiguraationa, joka esittää kulloinkin hyväksytyn legitimaation patriarkaatille, joka takaa (tai jonka oletetaan takaavan) miesten hallitsevan aseman ja naisten alistamisen”.¹ Kyseessä on historiallinen sukupuolijärjestys, joka jäsentee niin sukupuolten välisiä kuin miesten keskinäisiä valtasuhteita, sekä tämän valtarakenteen huippupaikkaa pitävää miesryhmää. Connell olettaa näin sukupuoleen liittyvien, vallitsevien asiaintilojen olevan pohjimmiltaan muuttuvaluontoisia. Ennen kaikkea – ja omaa tutkimusasetelmaani enteillen – maskuliinisuudella ei tarkoiteta pysyviä, hahmoihin tai persoonallisuuksiin kiinnitettäviä ominaisuuksia, vaan sukupuolittuneiden käytänteiden kokoonpanoa, joka toteutetaan sosiaalisina tekoina. (emt.; Connell & Messerschmidt 2005, 836.) Maskuliinisuus on kiinteän ominaisuusjoukon sijaan jotakin, jota tehdään sukupuolijärjestyksen eläessä ja muuttuessa tekemisen ohessa.

Ominaisuuksien sijasta käytänteisiin kiinnitetty määritelmä maskuliinisuudesta tarkoittaa, että yhteiskunnan historiallisten olojen muuttuessa myös maskuliinisuuksiin rakentuneita hegemonisia asetelmia voidaan, ainakin periaatteessa, haastaa ja kyseenalaistaa. Connell näkee hegemonisen maskulii-

¹ engl. *“Hegemonic masculinity can be defined as the configuration of gender practice which embodies the currently accepted answer to the problem of the legitimacy of patriarchy, which guarantees (or is taken to guarantee) the dominant position of men and the subordination of women”*. Käännös kirjoittajan.

nisuuden olevan historiallisesti liikkuva ja dynaaminen suhderakenne sukupuolten eri ryhmien välillä. Olennainen huomio liittyy maskuliinisuuksien kirjoittamiseen monikossa: maskuliinisuuksia on useita ja ne ovat hierarkkisissa suhteissa keskenään siten, että kulloinkin vallitsee jokin tiettytyyppinen dominantti maskuliinisuus edustajineen ja myötäilijöineen sekä muodostelmaan kuuluvat niille alisteiset ja marginalisoidut ryhmät – kuitenkin niin, ettei kuvio ole koskaan kiveen kirjoitettu. (Connell 2005, 76–81.) Maskuliinisuutta ei täten voi määritellä minkään yksittäisen, muuttumattoman ominaisuusluettelon kautta, vaan maskuliinisuudet vellovat alituksen muutoksen, uudelleen muovautumisen ja hegemoniakamppailun tilassa.

Muuttuvaluontoisuus ei tarkoita, että maskuliinisuuksien tutkiminen tarkoittaisi tutkimusotteesta lipsuvien epämääräisyyksien perässä hapuilua. Uudelleenmuovautuminen vaikuttaa pikemmin kitkaiselta ja hegemoniakamppailussa tallottujen ryhmien kannalta sietämättömältä. Kulloinenkin hegemonia, vaikkapa oletus heteronormatiivisesta, valkoisesta, lihaa syövästä keskiluokkaisesta maskuliinisuudesta, on pulpahtanut esiin monien yhteen kiertyneiden kehityskulkujen ja kamppailujen keskeltä. (emt.) Samalla aiemmat hegemoniat ovat kulahtaneet uusien edessä ja vaikkapa barokkiajan ajatukset miehisestä peruukeista näyttäytyvät nyt monelle pinnallisena koketeeraamisena.

Connellin ajattelussa hegemonia viittaa sellaiseen valta-asemaan, jota ei saavuteta ensisijaisesti väkivallalla, uhkailulla tms. dominoinnilla, vaan joidenkin maskuliinisuuden ihanteiden oikeuttamiseen niin kulttuurissa, instituutioissa kuin hienovaraisessa taivuttelussakin. Hegemonisuus ei tarkoita ”normaalia” tilastollisessa mielessä, normatiivista kylläkin. Vain osa miehistä pystyy panemaan hegemonista maskuliinisuutta käytäntöön, mutta se toimii Connellin mukaan muidenkin miesten toiminnan viitepisteenä. (Connell 2005; Connell & Messerschmidt 2005, 832–833.) Näin päästään ideologian käsitteeseen. Tässä tutkielmassa ideologia ymmärretään maailmaa koskevien uskomusten ja uskomusten oikeuttajien muodostamana ajatusjärjestelmänä, joka on toimivimmillaan silloin, kun sen olemassaoloa ja vaikutusta ei ensinkään huomaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 59). Vaikka hegemoniset ideologiat luonnollistavat, legitimoivat ja säilövät valtaapitävien intressejä, hegemonia ei ole automaattista. Hegemonian ylläpitämisestä ja vastustamisesta käydään alituista kamppailua. Tällainen jäsentelytapa ymmärtää valtarakenteet pohjimmiltaan dynaamisina, näyttäytyivät ne kuinka kestävinä ja luonnollisina tahansa. (Connell 1987, 184; 2005; Johansson & Ottemo 2015.) Laajemmin hegemonialla tarkoitetaan jonakin aikana hallitsevan ryhmän näkökulmien, arvojen, intressien ja valan läpituikutuvuutta ja näyttäytymistä normaalina ja luonnollisena: tarjottu todellisuuskäsitys käy

kaupaksi. Hegemonia on jotain niin itsestään selvää ja yleisestynyttä, ettei sitä tarvitse – tai edes voi – erikseen ottaa ajattelun kohteeksi. (Johansson & Ottemo 2015; Edley 2001.)

Tällainenkaan ymmärrys hegemonisen maskuliinisuuden dynaamisuudesta ei kriitikoiden mukaan riitä. Thomas Johansson ja Andreas Ottemo (2015) ovat esittäneet, että alkuperäisessä muodossaan esitetty hegemonisen maskuliinisuuden teoria ei kaikesta huolimatta kykene irrottautumaan muutosta huomioimattomasta strukturalismista. Hearnin (2004) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä käytetään löysästi, esimerkiksi tarkoittamaan tiettyntyyppisiä maskuliinisuuden muotoja, vaikka kyseessä pitäisi olla Connellin määritelmän mukainen sukupuolikäytänteiden konfiguraatio. Ehkä käsitteellistä epäselkeyttä tarkempänä puutteena pidän sitä, että hegemonisten, myötäilevien, alistettujen ja marginalisoitujen maskuliinisuuksien jaottelussa (Connell 2005, 76–81) hegemonialle hangoittelu ei näytä ensisijaisesti kuuluvan kenellekään. Vaikka hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan kirjattiinkin sisään toivo siitä, että hegemoniakamppailussa voittajaksi selviäisi ennen pitkää jokin inhimillisempi versio maskuliinisuudesta, ei hegemonisen maskuliinisuuden hahmottaminen sumeana tai monoliittisena paljasta, miten patriarkaattinen valta toimii tai miten asioita voitaisiin tehdä eri tavalla. Kriitikistä onkeensa ottanut Connell on palannut käsitteensä äärelle ja pyrkinyt hiomaan sitä käyttökelpoisemmaksi. (Connell & Messerschmidt 2005.)

Johansson ja Ottemo (2015) jalostavat hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä Paul Ricoeur'n (1986² ref. Johansson & Ottemo 2015) näkemyksillä ideologiasta, utopiasta ja näiden välisestä dialektiikasta. Ricoeur'n ajattelussa ideologia on yhteneväinen aiemmin käsitellyn hegemonian käsitteen kanssa ja viittaa vallitsevien oloilojen legitimaatioon, informaation vääristämiseen ja integraatioon. Utopiassa on puolestaan kyse asiain mahdollisesta tilasta, jostakin, joka voi realisoitua ja johon vallitsevaa asiaintilaa voidaan verrata. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä käyttävät analyysit päätyvät Johanssonin ja Ottemon mukaan usein ainoastaan kuvailemaan sitä, miten vallitseva sosiaalinen järjestys rakentuu, miten se määritellään ja miten sitä puolustetaan. Johansson ja Ottemo esittävät, että analyysiin on otettava mukaan käsitys siitä, miten asiat voisivat olla toisin eli utopia.

² Ricoeur, Paul 1986. *Lectures on ideology and utopia*. New York: Columbia University Press.

Lopuksi Johansson ja Ottemo nostavat esille Ernesto Laclaun ja Chantal Mouffin (1985³ ref. Johansson & Ottemo 2015) esittelemän näkemyksen antagonismeista vastahegemonisina positioina. Laclaun ja Mouffin ajattelussa hegemonia on ainainen, jatkuva, kehkeytyvä, liikkeessä oleva ja dynaaminen prosessi, josta eroon päästessään päädytään ainoastaan uusiin hegemonioihin. Kulloistakin hegemoniaa vastaan kuitenkin voi ja varmaan myös kannattaa kamppailla. Syrjäytettävän hegemonian voi korvata esimerkiksi jokin kuviteltavissa oleva, parempi. Hegemonia rakentuu jatkuvasti uudelleen, mutta se voi rakentua eri tavalla. Tähän ajatukseen nojaten kirjoittajat väittävät, että hegemonian uudelleen järjestelmiseen tarvitaan vastavirtaan menemistä eli antagonismeja. Myös oma tutkimusasetelmani ottaa tästä ajatuksesta vauhtia.

2.2 Lihan maskuliiniset legitimaatiot

Ennen ruoasta kirjoittamista on paikallaan huomioida sanakäänteiden merkitys. Carol J. Adams (1990/2015, 60–61) kirjoittaa ruokasanaston toimivan poissaolevina referentteinä, joilla ruoan ja eläimen välinen suhde naamioidaan. Kielen tehtävä on lakaista ruoan alkuperä maton alle, jottei ruokaa syödessä tarvitsisi miettiä, miten se oikein on päätynyt lautaselle. Tarkoitus on saada unohtamaan pihvin olleen joskus osa kokemuskyykyisen eläimen ruumista. Kielen osalta tämä luonnistuu viittaussuhteiden ja niistä käytettyjen merkkien välisiä viittaussuhteita muuttamalla niin, että viittaukset eläimeen loistavat ruokasanastossa poissaolollaan. Esimerkiksi pekonissa on kyse sian useimmiten vatsan alueen rasvasta ja lihaskudoksista, maidolla viitataan nisäkkäiden maitorauhasen erittämään nesteeseen ja munalla lintujen hedelmöitymättömiin munasoluihin. Sanojen esiripun takana eläin on ”muuttunut” pihviksi, liivatteeksi, nahkatakiksi ja niin edelleen, eivätkä mitkään näistä enää viittaa itse eläimeen. Jos syöjää muistutetaan lihan ja eläimen kadonneesta linkistä esimerkiksi lehmän kuvalla reseptikirjassa, aiheuttaa se kavahdusta ja vähentää halukkuutta pistää pihviä, nyt kokemuskyykyistä olentoa, poskeen (Kunst & Hohle 2016; Tian, Hilton & Becker 2016). Koska lihasta puhuttaessa puhutaan epäsuorasti eläinten ruumiista ja kuolemasta, koskee Adamsin huomautus myös tämän tutkielman metatekstiä.

Länsimaisissa ruokakulttuureissa ruoka-ainehierarkian huippupaikka on perinteisesti kuulunut lihalle. Liha on yleisesti ottaen ollut aterian keskipiste ja etenkin joidenkin nisäkkäiden punainen liha

³ Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal 1985/2010. *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. 2nd ed. Lontoo: Verso.

arvotetaan ruoka-aineiden symbolisen järjestyksen kärkipäähän. Ruokahierarkian toiseksi ylimmällä sijalla on joidenkin lintujen valkoinen liha, edelleen alempana ruoka-aineiden järjestyksessä ovat kalat, joita seuraavat joidenkin nisäkkäiden ja lintujen maito ja munat. Pohjimmaisena hierarkiassa ovat kasvikset, joiden on nähty olevan liian heikkoja ollakseen täysipainoinen ateria. (Twigg 1983, 21–25; Fiddes 1991; Beardsworth & Keil 1997.) Lihalla on perinteisesti ollut keskeinen asema myös suomalaisten ruokapöydissä (Jallinoja ym. 2016). Lihan aseman gastronomisena kruununjalokivenä on esitetty johtuvan lihan ravitsevista ominaisuuksista ja historiallisesti niukasta saatavuudesta, joka on korostanut sen symbolista arvoa. Ruoka-aineiden hierarkkinen asetelma ja lihan normatiivinen status sen huipulla on väitteen mukaan materiaalistien olosuhteiden ideologista heijastumaa. Lihalla on symbolinen arvo, jota on pidetty lihan ravintoarvoa tärkeämpänä. (Twigg 1983; Fiddes 1991.) Annie Potts (2017) kirjoittaa lihan keskeisyydestä länsimaisissa yhteiskunnissa hegemonisena lihakulttuurina (engl. *meat culture*). Lihakulttuurilla Potts tarkoittaa lihan keskeistä kulttuurista asemaa ja tätä asemaa ylläpitäviä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja ideologisia käytäntöjä ja instituutioita. Vastaavasti Melanie Joy (2010, 23–35) on nimennyt lihansyönnin ideologian, karnismin (engl. *carnism*), tavaksi järjestellä joitakin tiettyjä eläimiä rakastettaviksi ja toisia syötäväksi.

Kuten hegemonisilla asioilla on tapana, myös lihansyönti näyttää läpeensä normaalilta. Karnismi saa joidenkin eläinlajien syömisen vaikuttamaan näin asiat yksinkertaisesti ovat -tyyppisen itsestään selvältä, vaikka Joyn (2010) mukaan lähempi tarkastelu paljastaa lihansyönnin legitimaatioiden olevan pohjimmiltaan mielivaltaisia. Karnismi tekee lihansyönnin sekä ideologisesti että institutionaalisesti näkymättömäksi. Lihan syöminen tapahtuu valtavirtaisen, tavantakaisen, pienestä pitäen toistetun ja reflektioimattoman uskomusjärjestelmän mukaisena toimintana, jota ei nimetä ja näin pakoteta esiin. Aiemmin mainitun poissaolevan referentin kaltaisten konstien lisäksi institutionalisoitu teurastaminen siivotaan pois näkyvistä ja mielestä, jolloin kuluttajan on helppo ostaa lihatuotteita vaivaamatta mieltään eläintuotantoon liittyvillä kysymyksillä. Joy huomauttaa, että keskivertoamerikkalainen ei arjessaan juurikaan kohtaa tuotantoeläimiä siitä huolimatta, että pelkästään Yhdysvalloissa teurastetaan vuosittain noin kymmenen miljardia tuotantoeläintä. (emt., 38–42.) Ihminen ja muut eläimet erkanivat tilallisesti toisistaan melko hiljattain. Esimerkiksi siat elivät vuosituhansien ajan (ja monin paikoin elävät yhä) ihmisyhteisöjen välittömässä läheisyydessä ennen joutumistaan tehotuotannon myötä jättitiloille. (Sayers 2016.)

Lihan symbolista keskeisyyttä tuotetaan ja toistetaan muun muassa asemoimalla liha keskeisille paikoille ruoanvalmistuksessa, niin aterioiden kuin ruokakauppojenkin esillepanossa, syömiseen liittyvissä rituaaleissa, ravintoloissa ja diskursseissa kuten mainonnassa, keskustelupalstoilla ja keittokirjoissa. (Fiddes 1991; Adams 2015; Potts 2017; Stănescu 2017). Lihansyöntiä legitimoidaan läpitunkevan taivuttelun lisäksi ”lihamytologialla” (engl. *the mythology of meat*), erinäisillä lihansyönnin välttämättömyyttä ja elimellistä paremmuutta koskevilla uskomuksilla (Joy 2010, 95–97). Yksi tällainen lihamyytti koskee esimerkiksi lihaa ainoana kelvollisena valkuaisaineen lähteenä (ks. myös Greenebaum & Dexter 2017). Joyn mukaan (2010, 95–97) lihaa koskevat myytit palautuvat kolmeen ”oikeuttavaan n:ään” (engl. *natural, normal, necessary*) eli karnistisiin ydinajatuksiin lihansyönnin luonnollisuudesta, normaaliudesta ja välttämättömyydestä. Oikeutusten mukaan ihmislaji on aina syönyt lihaa, ihmiset tyypillisesti syövät lihaa eikä ilmankaan pärjää. Joy näkee oikeuttamisstrategioilla yhtymäkohtia ihmisiä sortaviin rakenteisiin, sillä lihansyönnin oikeuttamisstrategioita on Joyn mukaan käytetty aikanaan myös orjuuden puolustamiseen ja naisten äänioikeuden vastustamiseen. Väitetyn luonnollisuuden, normaaliuden ja välttämättömyyden lisäksi lihansyöntiä järkeillään lihansyönnin nautinnollisuuteen (engl. *nice*), neljänteen n:ään vedoten (Piazza ym. 2015).

Lihansyönnin kulttuurisen keskeisyyden on esitetty viime vuosina kiistanalaistuneen erityisesti ilmastomuutokseen, ihmisten terveyteen ja muiden eläinten hyvinvointiin liittyvistä syistä. Vastavasti eriasteisen kasvissyönnin suosion on havaittu länsimaissa kasvaneen ja suosion kasvun povataan entisestään jatkuvan. (Jallinoja, Vinnari & Niva 2018.) Lihan kiistanalaisuus ei kuitenkaan tarkoita, että lihansyönnin suosio olisi piakkoin suistumassa. Yhä useammat ihmiset syövät yhä enemmän lihaa ja lihansyönnin suosio kasvaa yhtämittaisesti kaikkialla maailmassa (Potts 2017). Lihan kulutus kasvoi vuonna 2017 niin sanotusta vegaanitrendistä huolimatta hiukan myös Suomessa (Jallinoja, Mäkelä & Niva 2018) ja kansainvälisen lihantuotannon on ennustettu yli kaksinkertaistuvan 2050-luvulle tultaessa (Steinfeld, Gerber, Wassenaar, Castel, Rosales, & de Haan 2006).

Ruoan arvotusasteikon huippupisteenä pidetyn lihan syöminen liittyy myös syöjän asemaan yhteiskunnallisessa hierarkiassa ja näin myös sukupuolta koskeviin kysymyksiin; miehet syövät lihaa sekä todennäköisemmin että määrällisesti enemmän. Kautta historian ”toisen luokan kansalaisille” on varattu etusijassa ”toisluokkaisina” pidettyjä ruokia, kasviksia, hedelmiä ja viljatuotteita. (Twigg 1983; Fiddes 1991; Adams 2015.) Ruokaan ja syömiseen liitettyjen merkitysten ja käytänteiden on nähty jakautuvan maskuliinisen ja feminiinisen dikotomiaan, jossa liha symboloi länsimaaisessa kulttuurissa

miehistä luonnonympäristön haltuunottoa ja hallintaa sekä siihen liittyvää voimankäyttöä, aggressiota, kylmäkiskoisuutta ja himoa. Liha symboloi ihmisen ja sivilisaation yliotetta luonnosta ja luonnon ja eläinten alistamista on pidetty suorastaan sivilisaation perustehtävänä (Fiddes 1991, 65–70). Lihan syömisen ja seksuaalisuuden välisiä yhteenkietoutumia on pidetty metsästämiseen ja seksuaalisuuteen liitetyn miehisen vallan analogioina, jotka metaforisoivat naisen metsästettäväksi lihaksi. Nick Fiddes käyttää näistä leikkisää, englannin kielen sanat ”meat” ja ”metaphor” yhdistävää ilmaisu meataphor. (emt., 144–162.) Sen sijaan feminiiniseksi mielletty kasvisruoka on perinteisesti nähty liian heikkona, halua herättämättömänä eikä todellakaan sopivana ravintona miehille. (Twiggg 1983; Fiddes 1991; Beardsworth & Keil 1997, 211; Adams 2015.) Liha ja kasvikset toimivat näin hegemonisoituneen eron tuottamisen merkitsijöinä. Liha saa positiivisia merkityksiä asioiden olemuksellisuutena, viriiliytenä, verevyytenä ja voimakkuutena, kun taas kasviksilla viitataan heiveröiseen ja passiiviseen. Tiivistäen lihaa ja sen syömistä pidetään maskuliinisena, kasviksia feminiinisenä. (Twiggg 1983; Fiddes 1991; McGann 2002; Sobal 2006; Adams 2015.)

Lihan syömisen lisäksi sen valmistaminen on, etenkin primitiivisyyttä merkitsevällä avotulella tai grillillä ruoanlaiton ainoa vahvasti miestapaiseksi merkityksellistetty piiri. Väitteen mukaan grillailminen ylläpitää miesten dominoivaa eläinsuhdetta ja etäännyttää miehet ”naisille kuuluvasta” keittiöstä. (McGann 2002, 89; Nath 2011.) Lisäksi veri näkyy punaisessa lihassa kaikista ruoista voimakaimmin, niin tappamiseen liittyvän verenvuodatuksen symboliikassa kuin konkreettisesti lihaskudoksessakin. Veren on itsessään väitetty symboloivan väkevyyttä ja elinvoimaisuutta ja lihan ja maskuliinisuuden kytkennän välityksellä veren symboloimat ominaisuudet siirtyvät lihaa valmistavaan ja syövään mieheen. (Fiddes 1991, 68–70.) Kantoipa veri miehekkäitä merkityksiä tai ei, tosimiehen ei ainakaan tule kavahtaa sen vuodattamista. Päinvastoin metsästyksen, eläintuotannon ja -kokeiden kaltaiset instituutiot edellyttävät miehekkääksi hyötyajattelun korostamista ja tunteilun välttämistä. Väitetysti maskuliinisuutta tehdään tunnekyllmyyden kautta, mainittujen instituutioiden välityksellä. (Luke, 2007.) Näitä keskusteluja seuraten Annie Potts ja Jovian Parry (2014, 42) kirjoittavat heteronormatiiviselle seksuaalisuudelle ja väkivallalle rakentuneesta, niin kutsutusta machosta lihakulttuurista.

Myös televisiomainonta tarjoaa esimerkkejä lihan ja maskuliinisuuden merkitysyhteyksistä. Yhdysvaltalaisessa urheiluautomainoksessa tofua ostava mies pelästyy lihaa ostavaa miestä ja palauttaa lopulta miehekkyytensä ostamalla kalliin menopelin ja karauttamalla sillä pois porkkanaa rouskuttaen. (Rogers 2008.) Yhdysvaltalaisen hampurilaisketjun mainoksessa feminiinisiin ruokiin tympääntyneet

miehet yhtyvät lihan ja mieheyden ylistyslauluun (engl. *manthem*) naisten ruokia (engl. *chick food*) vastaan, julistavat petomaista nälkäänsä ja oikeuttaan lihaan hoilaten ”olen mies” (engl. *I Am Man*) ja päälle päätteeksi heittävät ison auton alas sillalta todistaakseen miehekkyyttään (Buerkle 2009). Parodisesta tyyllilajistaan huolimatta mainokset toimivat katsojien tunnistaman lihan ja miehen välisen linkin, kulttuurisesti jaetun symboliympäristön varassa. Myös suomalaisissa ruokamainoksissa hyödynnetään ruokaan liittyviä sukupuolistereotyyppioita. Mainoksissa naisille voi riittää nippu porkkanoita, mutta miesten nälän tyydyttäminen edellyttää lihaa. (Annala 2018.) Suomessa pizzeriaista voi yhyttää miesten kasvispizzaksi nimetyn tuotteen, jonka täytteet voivat olla kinkku, kebabliha, salami, pekoni, jauheliha, pepperonimakkara, kana, tonnikala ja valkosipuli.

Maskuliinisuuden ja lihan yhteen liittäminen tapahtuu hitsaamalla yhteen maskuliiniseksi merkityksellistetyt piirteet lihansyöntiin liitettyjen merkitysten kanssa ei pelkästään semioottisesti, vaan myös monien eri käytäntöjen, rituaalien, instituutioiden ja tapakulttuurin tasolla. Kovuutta, kylmätunteisuutta ja emotionaalista etäisyyttä tiukkaa lihansyöntiä on pidetty miestapaisena irtisanoutumisena siitä heikoksi mielletystä sentimentaalisuudesta, josta eläimiin kohdistettu myötätunto langettaa miehen ylle epäilyksen. (Sobal 2006; Ruby & Heine 2011; Rozin, Hormes, Faith & Wansink 2012.) Lihansyönnillä voi korostaa oman maskuliinisuuden lisäksi sukupuolieroa ulkomuodostaan kiinnostuneiden ”tyttöjen” ja lihaa tarvitsevien toiminnan miesten välillä (Newcombe, McCarthy, Cronin, McCarthy 2012). ”Oikea mies” on perinteisesti nivelletty jämerästi kiinni lihansyöntiin (McGann 2002; Rothgerber 2013). Ennen kaikkea ehta pihviliha, onhan se lihasta ja verta pelkistetyimmillään, merkityksellistetään maskuliiniseksi ja maskuliinisuutta toteutetaan syömällä pihviä konstailematta (Buerkle 2009; Rozin ym. 2012).

Käytän tässä tutkielmassa lihan ja maskuliinisuuden yhteen liittämisestä käsitettä artikulaatio. Artikulaatio kuuluu Stuart Hallin (1985) käsitteistöön, jolla hän tarkoittaa asioiden välisiä, kulttuurisesti muotoutuneita kytkentöjä. Artikulaatioon kuuluvilla asioilla ei ole välttämätöntä vastaavuutta, eivätkä artikulaatiot ole luonnollisia tai kiveen hakattuja vaan niiden olemassaolo edellyttää sopivia olosuhteita ja jatkuvaa ylläpitämistä. Artikuloituneiden asioiden välisiä kytkentöjä voi purkaa ja asioita yhdistellä toisiinsa uudelleen eri tavoilla, muodostaa uusia artikulaatioita. Artikulaatiossa kytkeytyt osat eivät myöskään ole keskenään identtisiä, eikä toinen sulaudu toiseen vaan ne toimivat sisäisine eroineen yhdessä kokonaisuudessa. Lawrence Grossbergille (1996, 141–142) antamassaan haastattelussa Hall kertoo tarkoittavansa artikulaatiolla brittienglannin articulate-verbin kaksoismer-

kityksen mukaisesti paitsi ääntämistä ja puhunutta myös asioiden yhdistämistä toisiinsa erityisen linkin kautta. Hallille artikulaation teoria on tapa ymmärtää, miten diskurssin yhtenäisyys on itse asiassa eri elementtien artikulaation tulos ja miten nämä ideologiset elementit yhdistyvät diskurssissa.

Artikulaatiolla Hall (1985) osallistui marxilaisen ja poststrukturalistisen teorian, erityisesti Louis Althusserin valtaa ja ideologiaa koskevaan kehittelyyn. Hallin tarkoituksena oli esittää teoria siitä, kuinka erilaiset diskurssit ja käytännöt voivat niveltyä yhteen ja tuottaa isompia sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia muodostelmia seurauksineen. (Hall 1985; Clarke 2015) Artikulaation teoria liittyy aiemmin esittelemäni antagonismin käsitteeseen, sillä antagonismi kohdistuu juuri hegemonisiin artikulaatioihin; antagonismin tavoitteena on hegemonisten artikulaatioiden purkaminen ja hegemonian artikuloiminen uusilla tavoilla (Johansson & Ottemo 2015, 199). On tarkasteltu esimerkiksi maskuliinisuuden ja lihansyönnin artikuloimista televisiomainoksissa, joille käänteiseksi määritellyt kasvikset ja luonto artikuloidaan puolestaan feminiinisiksi (Sobal 2006; Rogers 2008). Vastakkaiset tyyppitelyt toimivat siirtymäkohtana näiden ja muiden artikulaatioiden välillä valtasuhteita näkeväälle tutkimussuuntaukselle, jota kutsutaan ekofeminismiksi.

Väitteen patriarkaaliseen järjestykseen kytkettyjen dominaation muotojen yhteyksistä vie kenties pisimmälle Carol J. Adams teoksessaan *The Sexual Politics of Meat* (1990/2015). Adamsin ydinväite kuuluu, että patriarkaalisessa yhteiskunnassa miehet alistavat sekä naisia (muista sukupuolista puhumattakaan) että muita eläimiä samankaltaisilla logiikoilla. Tämän lisäksi lihaa säännöstelemällä tuotetaan Adamsin mukaan myös luokka- ja rodullisia hierarkioita: jostain syystä juuri keskiluokkaisen valkoisen miehen on historiallisesti nähty tarvitsevan muita enemmän lihaa ja lihansyöntiä on pidetty sosiaalidarwinismin hengessä evolutionaarisen ylemmyyden merkinä (emt.). Adams hahmottelee, kuinka naisten sortoa legitimoidaan eläimellistävillä ja lihaksi pilkkovilla metaforilla, esimerkiksi tipuista, kinkuista, lehmistä, nartuista, lihapaloista jne. puhumalla (ks. myös Fiddes 1991). Kolikon kääntöpuolena tuotantoeläimiä representoidaan sukupuolistettuina, olipa kyseessä sitten naisoletettua säärtä levynsä kannessa kanankoiven tapaan maustava räppäri tai bikinimuotoisilla rusketusrajoilla tyyllitelty mikroalouuniin tarkoitettujen broilerin mainos (Adams 2004; 2015). Lihan sukupuolistamista tehdään myös kieliopin keinoin, esimerkiksi sukupuolistamalla pihvi englannin she-pronominilla ennen sen syömistä (Calvert 2014). Adamsin (2015, 59) puhe ”eläinten raiskaamisesta ja naisten syömisestä” muistuttaa sorron yhteneväisyyden lisäksi siitä, että eläintuotantoon alistetut ruumiit ja lisääntymiselimet ovat ensisijaisesti naaraseläinten ruumiita ja elimiä (ks. myös Calvo 2008).

Vaikka Adams (2015) luonnehtiikin teoriaansa ”feministisvegetaristiseksi kriittiseksi teoriaksi”, katsotaan Adamsin työn kuuluvan myös ekofeminismiksi kutsutun ajattelun piiriin. Kuten Adams, myös ekofeministit näkevät naisten, luonnon ja eläinten sorron palautuvan lopulta samaksi sikermäksi, jonka jäljet johtavat patriarkaattiin. Käsi kädessä kulkevien sorron muotojen nähdään toimivan toisiinsa kytkeytyvien kaksinapaisten alistussuhteiden jatkumon varassa, jota kutsutaan dominaation logiikaksi. Dominaation logiikan työnjako perustuu kahtiajakoon ja hierarkiaan: todellisuus survotaan sellaisiin vastapareihin kuten mies-nainen, kulttuuri-luonto, ihminen-eläin ja järki-tunne; vastaparien ensimmäiset ja toiset puoliskot hierarkisoidaan järjestyksensä mukaan ja lopuksi puoliskot ketjutetaan. Legitimaationsa tällainen sorto saa toisen puoliskon ensisijaistamisesta ja hierarkkisesta ylemmyydestä: järki ylitse tunteiden, kulttuuri ylitse luonnon, mies ylitse naisen ja ihminen ylitse eläimen. (Warren 1990; Aaltola 2013C, 179–180; Donovan 2013.) Tässä tutkielmassa käytän käsitettä binaari kirjoittaakseni tällaisista vastakohtapareista.

Moisten kaksijakojen yritystä sulloa sukupuolen, seksuaalisuuden, eläinten, luonnon ja kulttuurin moninaisuutta polaarisiin malleihin on pidetty paitsi todellisuutta tyypistävänä, myös vahingollisena (Aaltola 2013B, 279–289). Tässä tutkielmassa binaarisuuden esiin nostamisen tarkoituksena on ensinnä havainnollistaa, kuinka vastakohtaparisuuteen pohjautuva sorto toimii: paitsi jaottelemalla vastakkaiseksi, myös ensisijaistamalla binaariketjun toista napaa alistussuhteeseen pakottavalla tavalla. Toiseksi, binaarisuutta haastavaa diskurssia löytyy tässä tutkielmassa äänessä olevien vegaanimiesten puheesta. Kolmas tarkoitus on tämän tutkielman metatekstiä ja liittyy eläimiin: koska joudun joka tapauksessa ottamaan sanavalinnalla jollakin tavoin kantaa asiaan, lisään tässä tutkielmassa eläimistä puhuttaessa eteen pronominin *muut*, paitsi muistuttamaan homo sapiens -lajin nisäkkyydestä, myös välttääkseni ihminen-eläin-binaarin uusintamista tekstissäni. Käyttö on itsetarkoituksellista ja tekstin luettavuuden vuoksi kirjoitan paikoin eläimistä ilman lisämääreitä. Eri eläinlajeja erillistävien sanankäänteiden sijaan eläinfilosofiasta ammentavissa tutkimussuuntauksissa käytetään usein sellaisia sanavalintoja, jotka eivät samalla tavalla uusinna ihminen-eläin-binaaria. Esimerkkejä tästä ovat niin ”muista”, ”toisista” kuin ”muun- ja toislajisista” sekä ”ei-inhimillisistä eläimistä” kirjoittaminen. (Aaltola 2013A, 25.)

Adamsin (2015) väite naisten ja eläinten sorron samasta alkuperästä on teoriaa, jota lukemalla on helppo nähdä esimerkiksi yökerhoista puhumisen ”lihatiskeinä” ja pekoniin puettujen stripteasetanssijoiden esityksen ilmentävän naisten eläimellistämisen ja lihan seksualisoimisen lomittuneisuutta.

Alun pitäen vuonna 1990 esiteltyllä teoriolla kesti yli kaksikymmentä vuotta tulla empiirisen tutkimuksen noteeraamaksi (Rothgerber 2013). Tämän jälkeen liha-maskuliinisuusartikulaatiota suoraan tai välillisesti tarkastelevien empiiristen tutkimusten tulokset ovat asettuneet tukemaan Adamsin oletuksia lihansyönnin ja patriarkaatin välisestä käsikynkästä. Seuraavaksi esittelen Adamsin kehittelyn innoittamaa empiiristä tutkimusta.

Kasvissyöjät ja eritoten vegaanista ruokavaliota noudattavat henkilöt ovat valtaosin naisia ja lihansyöjämiehet ovat haluttomampia tai vähemmän valmiita vähentämään lihansyöntiään (ks. laaja meta-analyysi kasvissyönnin ja sukupuolen välisistä yhteyksistä: Ruby 2012 ja Rosenfield 2018). Tutkimusasetelmissa koehenkilöt arvioivat kasvisruokavaliota noudattavat henkilöt paitsi hyveellisemmiksi myös vähemmän maskuliiniseksi ja liha- sekä kasvisruokiin liitetään vastaavasti maskuliinisia ja feminiinisiä merkityksiä (emt.; Ruby & Heine 2011; Loughnan, ym. 2014; Thomas 2016; Love & Sulikowski 2018). Miehet välttelevät ympäristöystävällistä käyttäytymistä siitä lukemansa feminiinisyiden takia ja ovat vähemmän huolissaan ympäristö- ja eläinoikeudellisista kysymyksistä (Ruby 2012; Brough ym. 2016). Kun lihaa syöville henkilöille tuotiin esille lihan yhteys eläimeen kertomalla lampaan kognitiivisista kyvyistä ja persoonallisuudesta, mitattu halukkuus syödä lihaa pieneni nais-, mutta kasvoi mieskoehenkilöillä (Dowsett, Semmler, Bray, Ankeny & Chur-Hansen, 2018). Ja erityisesti: lihansyöjien on havaittu hyväksyvän sosiaalista eriarvoisuutta ja hierarkisuutta kasvissyöjiä herkemmin (Loughnan ym. 2014). Lihansyöjämiesten on havaittu paitsi syövän suhteessa enemmän lihaa kuin lihansyöjänaisten, myös käyttävän lihansyöjänaisia alttiimmin erinäisiä hierarkkisuuteen, lihamyönteisiin asenteisiin, eläinten kognitiivisuuden kieltämiseen, asian välttelyyn ja dissosiaatioon perustuvia lihansyönnin oikeutusstrategioita. Kun lihaa syövät naiset ilmaisivat katumustaan, miehet puolustivat oikeuttaan syödä lihaa. (Rothgerber 2013.)

Mitä lihansyönnin ja hierarkian kannattamisen välisiin yhtymäkohtiin tulee, yhdysvaltalais tutkimuksissa oikeistolaisen on huomattu syövän enemmän lihaa ja oikeistolaisuuden sekä konservatismiin havaittu olevan yhteydessä eläinten riistoa legitimoivien asenteiden kanssa (Dhont & Hodson 2014; Dhont, Hodson & Leite 2016). Yhteyden on selitetty johtuvan lihansyöntiä legitimoivan ideologian puolustamisesta sitä uhkaavilta veganismilta: kasvissyönnin uhkaksi mieltävät ihmiset syövät enemmän lihaa. Muutenkin oikeistolaisen ideologian on nähty sisältävän omaa sisäryhmää suosivien ja vähemmistöryhmiä ulossulkevien ja sortavien uskomusjärjestelmien osia ja oikeistolaiset ovat useammin oikeistolaisautoritaarisia ja hyväksyvät niin sanotun sosiaalinen dominanssi -orientaation hengessä herkemmin ryhmäperäistä sortoa. (engl. *right-wing authoritarianism ja social dominance*

orientation). Tilastollisesti molemmat selittävät lihansyöntiä. Lisäksi osa lihansyöjistä perustelee lihansyöntiä hierarkkisten ihmis-eläinsuhteiden tukemisen eleenä ja kulttuuristen muutosten vastustamisena. (Dhont, Hodson, Costello, & MacInnes 2014.) Juuri sosiaalisen dominanssin on huomattu olevan spesismiä eli lajisortoa ja kielteisiä etnisiä ennakkoluuloja yhdistävä tekijä (Dhont ym. 2016). Karnismia on tutkittu tilastollisesti yhdysvaltalaisista yliopisto-opiskelijoista muodostuvilla aineistoilla jakamalla sen sisältämät uskomukset kahteen osaan, karnistiseen puolustukseen ja alistamiseen (Monteiro, Pfeiler, Patterson & Milburn 2017). Aiemmalla viitataan lihansyönnin puolustamiseen esimerkiksi kieltämällä syötävän eläimen mieli tai vetoamalla Joyn (2010) kehittämiin N-kannattimiin, jälkimmäisellä muihin eläimiin kohdistuvaa sortoa, hierarkioita ja väkivaltaa oikeuttaviin uskomuksiin. Sekä karnistinen puolustus, että alistaminen liittyivät oikeistolaisautoritarismiin ja sosiaalinen dominanssi -orientaatioon, mutta vain jälkimmäinen rasistisiin ja seksistisiin asenteisiin. Kirjoittajat tiivistävät: eläinten syöminen ei ole pelkästään ravitsemuksellista vaan myös ideologista käyttäytymistä. (Monteiro ym. 2017.)

Aiemmin toin esille, että ekofeministinen traditio kutsuu karnistisen ajattelun toimintaperiaatetta dominaation logiikaksi, viitaten niihin eläinten sarron toiminnallisiin ja ideologisiin legitimaatioihin, jotka saavat voimansa ajatuksesta ylemmyydestä sorrettaviin olentoihin nähden (Warren 1990; 1997). Ihmisryhmien ja muiden eläinten sarron yhteneväisyyttä nimitetään linkittyväksi sorroksi (engl. *linked oppression*) (Wyckoff 2014). Väitteelle sarron muotojen yhteneväisyyksistä on löydetty tukea yhdysvaltalaisestutkimuksesta, jossa karnististen arvojen ja asenteiden on havaittu yhteisvaihtelevan seksististen ja perinteisiä sukupuolirooleja kannattavien asenteiden kanssa (Allcorn & Ogletree 2018).

2.3 Antagonismi tutkimustehtävänä

Tässä luvussa käynyt läpi niin lihansyönnin maskuliinisuutta koskevaa teoreettista keskustelua, kuin tästä keskustelusta intoutuneita empiirisiä kokeitakin. Lihan on todettu olevan maskuliinista, kasvisien puolestaan riittämätöntä pupun ruokaa myös Suomessa (Roos, Prättälä & Koski 2001) ja erityisesti makkaran on tulkittu ilmentävän ”suomalaisen miehen sivilisoitua luontoa” (Pöysä 2004. 125). Ruoan ja sukupuolen väliset kytkökset, saati näitä kytköksiä purkava toiminta eivät kuitenkaan näh-

däkseni ole ylitutkittuja kohdeita, varsinkaan suomalaisella akateemisella kentällä. Siinä missä maskuliinisuuden ja lihansyönnin välisen silmukan saama tutkimushuomio on hiljattain karttunut, on itse kasvissyöjä- tai vegaanimiesten tutkiminen jäänyt vähemmälle.

Käsitlemistäni tutkimuksista ensimmäisen mukaan vegaanimiehet joutuvat alinomaan selittelemään ruokavaliotaan ja kokevat maskuliinisuutensa joutuvan vaakalaudalle. Lihan ja maskuliinisuuden yhteys tihtyy Australiassa grillin äärellä, mutta ritilälle tofua lätkäyttävällä miehellä on tilaisuus, tai pakko, neuvotella tästä yhteydestä. (Nath 2011.) Toisen tutkimuksen (Greenebaum & Dexter 2017) mukaan vegaanimiehet voivat hybridimaskuliinisuuden hengessä sovitella yhteen maskuliinisia ja feminiinisiä ominaisuuksia. Joiltain osin tämä kirjoittajan mukaan sekä kyseenalaistaa hegemonisen maskuliinisuuden kapeaa määritelmää että pitää yllä sukupuolihierarkiaa. Esimerkiksi valtavirtaisesta lihansyönnistä poikkeamisen feminiinisenä pidettyyn veganismiin nähdään ilmentävän hegemoniseen maskuliinisuuteen kuuluvaa sankarillista kapinahenkeä. Kolmannen tutkimuksen (Mycek 2018) mukaan vegaanimiesten tapa perustella vegaaniuttaan rationaalisena valintana ja tutkimustiedolla (eikä esimerkiksi tunteilla ja mielipiteillä) pönkittää hierarkkista sukupuolibinaaria. Neljännessä tutkimuksessa (DeLessio-Parson 2017) argentiinalaisten kasvissyöjien kokemuksia pohditaan suhteessa maan kansallisidentiteetin ytimessä olevaan pihvilihaan ja miesvetoisiin asado-grillijuhliin. Artikkelin tavoitteena on tarkastella, miten vegetaristit sukupuolesta riippumatta horjuttavat kirjoittajan kehittämiä, oman artikulaationi kanssa hyvin samanlaista liha-maskuliinisuusnexusia (engl. meat-masculinity nexus).

Hegemonisen maskuliinisuuden teorialle asetettu tehtävä tarkastella muutoksen mahdollisuuksia liittyy tutkielmani osalta kysymykseen, miten lihan ja maskuliinisuuden hegemoninen artikulaatio ohjaa miehiä syömään lihaa ja miten tämän artikulaation purkaminen oikein tapahtuu. Oletan, että maskuliinisuuden ja lihansyönnin välisen lukitusmekanismin voi jollain keinoin avata ja otan tehtäväkseni kysyä aineistolta: miten?

Maskuliinisuuksien tutkimisella diskurssianalyttisin tutkimusmenetelmin on pitkä perinne. Muun muassa Margaret Wetherell ja Nigel Edley (esim. 1997; 1999; 2014) ovat keskittyneet miesten ja maskuliinisuuksien tutkimukseen diskurssianalyttistä lähestymistapaa käyttäen. Diskurssianalyttisessä lähestymistavassa (Wetherell & Edley 2014, 355) maskuliinisuutta ei ymmärretä miksikään miesten sisällä lymyväksi, muuttumattomaksi perusolemuksiksi, joka odottaa tutkijoiden löytä-

mäksi tulemistaan. Maskuliinisuus nähdään jonain, jota jatkuvasti tehdään eli vaihtelevien käytänteiden joukkoina, keinovalikoimina, joita jatkuvasti kehitellään ja joista neuvotellaan kulloisissakin kulttuurisissa konteksteissaan. Maskuliinisuuden toteuttamisen käytännöt ovat monimuotoisia, esimerkiksi ruumiinmuokkaamista, pukeutumista, harrastamista ja ravitsemusta koskevia valintoja.

Toisaalta diskurssianalyysin piirissä on kritisoitu hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa siitä, että se on jättänyt maskuliiniseen hegemoniaan liittyvät sopeutumisen ja vastustamisen miten-kysymykset epämääräisiksi. Miten maskuliinisuutta tarkalleen ottaen neuvotellaan puheessa? Wetherell ja Edley (1999) ovat tunnistaneeet kolme imaginaarista positiota ja psykodiskursiivista käytännettä, joilla hegemoniseen maskuliinisuuteen voidaan suhtautua ja asemoitua. Parivaljakko tyypittelee nämä heroisiin, ”tavanomaisiin” ja kapinoiviin positiioihin, joista etenkin ensimmäiset lukeutuvat hegemonisiksi ja jälkimmäiset voivat ainakin näennäisesti vastustaa hegemoniaa. Lisäksi yksilö voi hahmotella suhdettaan myös sellaisiin positiioihin, joita ei itse miellä asuttavansa. Pienempänä tutkimustehtävänä tarkastelen haastatteluaineistossa tapahtuvia asemoiteja, jollaisia tehdään esimerkiksi suhteessa kuvitteelliseen lihansyöjämiehen positiioon. Toistan vielä, että tutkimustehtäväni ei ole tutkia vegaanimiesten maskuliinisuutta sinänsä. Hegemonisen maskuliinisuuden teoria toimii tutkielmassani teoreettisena kehyksenä, joka tekee lihansyönnin ja maskuliinisuuden välisen artikulaation ja tämän artikulaation antagonismin tarkastelemisesta mahdollista.

3 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI TUTKIELMAN TIETOTEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Tutkielmassa hyödyntämäni diskurssianalyttinen lähestymistapa rakentuu sosiaalisen konstruktionismin tutkimuksellisen viitekehyksen tarjoamien tietoa ja todellisuutta koskevien oletusten varaan (Jokinen 2016a, 251). Seuraavaksi kuvailen tutkimusasetelmani teoreettisena kivijalkana vaikuttavan sosiaalisen konstruktionismin teoriaa, teoriaa tiedon ja todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta, jonka teesit on hyvä pitää mielessä niin diskurssianalyttiseen lähestymistapaan kuin tutkimustuloksiinkin perehtyessä. Sosiaalisen konstruktionismin ydinajatus siitä, että sosiaalinen todellisuutemme rakentuu symbolivälitteisessä vuorovaikutuksessa ja että maailma on kielivälitteinen, juoksee punai-

sena lankana läpi tämän tutkielman. Toiseksi myös tutkimuksen tekeminen on todellisuuden sosiaalista rakentamista, ei rakentumisen neutraalia kuvailua; sosiaalinen todellisuus on analyysin kohteen lisäksi sen tuote. Tutkija voi lähestyä kohdettaan ainoastaan kulttuurisesti mahdollisten merkitysten ja symbolien kautta. (emt., 252.) Erityisesti tarkoituksenani on valaista, miten sosiaalisen konstruktionismin ydinajatuksat heijastuvat tähän tutkielmaan. Sosiaalisen konstruktionismin keskeisimpinä kulmakivinä voi pitää sosiologisen sosiaalisen konstruktionismin osalta Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin teosta *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (1966/1994). Sosiaalipsykologian ja erityisesti diskurssianalyysin piirissä ammennetaan Kenneth Gergenin (esim. 1994) ajattelusta.

Sosiologinen sosiaalinen konstruktionismi pyrkii selvittämään, miten objektiivinen ja jaettu sosiaalinen todellisuus rakentuu subjektiivisia merkityksiä ilmaisevasta toiminnasta ja miten sosiaalisesti rakentunut todellisuus samanaikaisesti palautuu subjektiivisiksi merkityksiksi. Tätä subjektiivisen ja objektiivisen välistä kaksoisliikettä kuvaa Bergerin ja Luckmannin (1994) mukaan kolme avainkäsitettä: inhimillinen toiminta rakentaa sosiaalista todellisuutta ulkoistamisen, objektivoitumisen ja lopuksi sisäistämisen prosesseissa.

Ulkoistamisvaiheessa ihmisten asioihin liittämät merkitykset muuttuvat muiden tunnistamiksi ja jakamiksi merkeiksi muodostaen välitöntä yhteyttään laajempia merkitysten systeemejä. Vakiintuessaan ja tullessaan yhteiskunnan jäsenten jakamiksi merkitykset objektivoituvat muodostaen kaiken kattavia, maailmaa selittäviä symboliuniversumeita. (emt., 65–72, 111) Objektivoituneiden symboliuniversumien sisäistäminen tapahtuu Bergerin ja Luckmannin (emt., 74, 147–166) mukaan sosialisatiossa lapsen omaksuessa merkitysjärjestelmiä välittävän kielen. Tällöin myös symboliuniversumit iskostuvat yksilön subjektiiviseksi todellisuudeksi. Sosialisatiossa tapahtuva todellisuuden sisäistäminen ei koskaan ole läpikotaista, sillä tämä tarkoittaisi sukupolvesta toiseen samanlaisena toistuvaa, muuttumatonta sosiaalista todellisuutta. Koululaisille opetetaan, kuinka ”lehmästä saadaan maitoa ja lihaa”, mutta opittua voi myöhemmin suhteuttaa eriäviin symboliuniversumeihin. Tässä piilee mahdollisuus sosiaalisen todellisuuden muuttumiseen (emt., 177).

Objektivoitumisessa tulee kiinnittää huomiota kahteen olennaiseen seikkaan. Ensinnä hegemonisimman aseman saavuttavat symboliuniversumit edellyttävät institutionaalista ja käsitteellistä legitimaatiota, jotta ne eivät luhistu tai tule korvatuiksi joillakin toisilla symboliuniversumeilla. Totunnais-

tettu, säännönmukainen toiminta ylläpitää symboliuniversumeja ja niitä perustelevia käsitejärjestelmiä. Toiseksi vaihtoehtoisten symboliuniversumien olemassaolo todistaa, ettei yksikään symboliuniversumi ole vääjäämätön. Todellisuudesta voi aina esittää vaihtoehtoisia. (emt., 107–132.)

Tutkielmani kannalta tämä tarkoittaa sen huomioimista, kuinka eläimet sisällytetään sellaisen symboliuniversumin osaksi, joka tekee niiden syömisestä perusteltua, kuinka eläimen ruumiinosien käsitteellistäminen ruoaksi, mahdollisten ongelmien pois pyyhkiminen poissaolevalla referentillä, ruumiinosien syömiseen liittyvät ruoanlaiton (myös rituaaliset) instituutiot ja viimeiseksi symboliuniversumin siirtäminen ruokapöydässä istuvalle seuraavalle sukupolvelle muodostavat yhdessä lihansyönnin symboliuniversumin (ks. myös Eder 1996, 91, 132–136). Ja vaikka lihansyönnin symboliuniversumi onkin useissa yhteiskunnissa vakiintunut, sitä uhkaavat niin sen sisäisten elementtien yhteensovittamisen ongelmat kuin ulkopuoliset haastajatkin. Niin kutsuttu lihaparadoksi (Loughnan, Bratnova & Puvia 2012) on esimerkki sisäisten elementtien yhteensovittamisen ongelmasta. Useimmat ihmiset pitävät samanaikaisesti eläimistä ja lihansyönnistä. Huomioitaessa molempia samassa asiayhteydessä tilanne monimutkaistuu. Klaus Eder (1996, 134) huomauttaa, että vastuu tappamiseen perustuvan symbolijärjestyksen ja ”lihansyöntikulttuurin” ylläpitämisestä säilytetään kiistanalaisesta luonteestaan johtuen toisaalle. Ranskalaisteurastamoiden työtä tarkkailleen Noëlie Vialles’n (1994) mukaan eläinten tappamisen tapahtumapaikasta teurastamosta ja itse eläinten teurastamisesta puhutaan varsin omaperäisin kiertoilmauksin ja eläimen tappamisen moraalinen vastuu pilkkoutuu teurastuksen työnjaossa siten, ettei kukaan yksittäinen osapuoli kannata toiminnasta täyttä vastuuta.

Vivien Burrin (2015, 2–5) mukaan sosiaalisen konstruktionismin versioita yhdistävät yksi tai useampi seuraavista ydinoletuksista: että kaikki itsestään selvänä pidetty on perusolemuksestaan sosiaalista, historiallista ja kulttuurisesti erityistä, jolloin tutkijan on suhtauduttava kriittisesti ”itsestään selvään” ja tutkittava tarkoin, millaisia tietomuodostelmia pidetään luontevina totuuksina ja miksi. Että sosiaaliset prosessit ylläpitävät maailmaa koskevaa tietoa. Tieto (paremmin tietoversiot) rakentuu sosiaalisessa, etenkin kielivälitteisessä vuorovaikutuksessa ja että sosiaalisesti rakentunut tieto saa aikaan sosiaalista toimintaa. Ja että, kuten sosiaalisesti tuotetulla todellisuudella, myös siihen kohdistuvalla sosiaalisella toiminnalla on useita versioita. Tästä seuraa, että eri sosiaalisen todellisuuden eri versioiden ja niihin liittyvien sosiaalisen toiminnan säännönmukaisuuksien oikeellisuuden määrittäminen on mitä suurimmassa määrin valtasuhteiden läpileikkaamaa. Tämän tutkielman kannalta on hyödyllistä ajatella luonnosta ja muista eläimistä kilpailevia konstruktioita ja sitä, minkälaisen eläimiin kohdistuvien toiminnan muotojen liikkeellepanevia merkityslähteitä eri konstruktioit ovat.

Olettaessaan tiedon ja todellisuuden sekä tästä seuraavan toiminnan olevan perimmäisellä tavalla sosiaalista, sosiaalinen konstruktionismi myös haastaa ihmistieteiden, erityisesti valtavirtapsykologian piirissä vallitsevan essentialistisen, tai olemusajatteluun pohjaavan ihmiskäsityksen (emt., 2–3). Sama pätee sosiaalisesta konstruktionistista ammentaviin tutkimusperinteisiin, myös tässä tutkielmassa hyödyntämäni diskurssianalyysiin (Potter & Wetherell 1987, 95–115). Yksilöpsykologian valtavirrassa on tavattu ajatella, että yksilöiden sisäänrakennetut essentiaaliset ominaisuudet, esimerkiksi ”ihmisluonto”, mielensisäiset luonteenlaadut ja vietti- sekä kognitiiviset rakenteet kuin ympäristöstä sisäistetyt mekanismitkin vääjäämättömästi tuottavat yksilön olemuksen ja selittävät tämän toiminnan. Tällöin essentialistista ihmiskäsitystä seuraten tieteen tehtäväksi jää yksilön sisimmän perusolemuksen kaivaminen ja toiminnan selittäminen tästä syvimmästä olemuksesta johtuvaksi. (Burr 2015, 3–4.)

Sosiaalinen konstruktionismi kuitenkin väittää, että ihmisillä ei ole mitään muuttumatonta, ajatonta perusolemusta eikä tällaisen etsiminen, vielä vähemmän olemuksella selittäminen, ole hedelmällistä. Erityisesti sosiaalinen konstruktionismi karsastaa essentialistiseen selittämiseen liittyvää reduktionismia, kompleksisten ilmiöiden palauttamista yksinkertaisemmille tai perustavanlaatuisemmille selitystasooille. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan käsityksemme maailmasta, tarkemmin sosiaalinen maailmamme, muokkautuu sosiaalisissa prosesseissa ja muuntuu historiallisesti. Sen sijaan reduktionisti selittäisi Burrin (emt., 6–9) esimerkin mukaan sukupuolten välistä eriarvoisuutta ”aivojen rakenteeseen ja hormonitoimintaan pohjaavilla, muuttumattomilla ominaisuuksilla”. Tähän tutkielmaan liittyen kertaan, että lihansyönnin ”kolmeen n:ään” nojaava oikeuttaminen on reduktionistista. Lihansyönnin esitetään olevan ”biologiaamme kirjattua” eli luonnollista, valtaosan ihmisistä harjoittamaa eli ”normaalista” ja ravitsemuksellisesti ”välttämätöntä” (Joy 2010, 96–97) ja lisäksi, että essentioihin perustuvassa selittämisessä tullaan samalla oikeuttaneeksi selitettävä ilmiö; ”ought from is”. Myöhemmin tässä tutkielmassa eri diskurssit nostavat esiin ja kyseenalaistavat essentialismin lihansyönnin tukijalkana.

Jos kaikki on viime kädessä sosiaalista konstruktiota, mihin nojaten konstruktiota voi arvioida ja hyväksyä tai hylätä ja onko jaetun, kielenkäytöstä riippumattoman todellisuuden lähestyminen alkuunkaan mahdollista? Burr (1998, 15–22) huomauttaa sosiaalisen konstruktionismin liepeillä viihtyvän relativismin tuottavan pahimmillaan sarjan yhteismitattomia, ”yhtä päteviä” todellisuusversi-

oita, mikäli konstruktioiden todenmukaisuuden vertailulle ei ole mahdollista muodostaa ”objektiviiseen” nojaavia perusteita. Burrin mukaan sosiaalinen konstruktionismi näyttäisi edellyttävän pohjaiseen jonkinlaisen kielestä riippumattoman todellisuuden, olkoonkin, että heti sitä tavoitellessa tullaan astuneeksi kielellisen territoriolle. Realismista tulee yksi tarina muiden joukkoon. Gergen (1994, 72⁴) kutsuu sosiaalista konstruktionismia ontologisesti vaitonaiseksi: ”mikä tahansa on, se yksinkertaisesti on. – – Mutta heti kun yritämme ilmaista, ’mitä jossakin on’, astumme diskurssin maailmaan.” Sosiaalisen konstruktionismin sisäisellä keskustelulla kielen ja todellisuuden välisestä suhteesta on oma painoarvonsa sekä tutkimuksen tuloksien, että tutkimuskohteen ymmärtämisen kannalta.

4 METODOLOGIA JA AINEISTO

Tämä luku etenee seuraavasti. Ensimmäisessä alaluvussa 4.1 esittelen lukijalle analyysimenetelmänä käyttämäni diskurssianalyysia tarkemmin, erityisesti sen soveltamista tässä tutkielmassa. Kuvailen myös tutkielmani metodologisiin taustaoletuksiin kuuluvia ongelmakohtia ja hyödyntämäni tapaa lähestyä näitä ongelmia. Metodologinen pohdinta jatkuu tutkielman päätäntöluvussa. Alaluvussa 4.2 kuvailen haastattelussa käyttämäni laadullisen asennetutkimuksen aineistonkeruumenetelmää ja perustelen lyhyesti ratkaisuni luopua laadullisesta asennetutkimuksesta tutkielman analyysimenetelmänä. Alaluvussa 4.3 kuvailen varsinaista haastattelurunkoa ja haastattelurungon asenneväittämien muodostamista. Viimeisessä alaluvussa 4.4 kuvailen haastateltavien värväämistä, haastattelutilanteita, haastattelujen tutkimuseettisiä seikkoja ja haastattelujen siirtämistä ääninauhalta tekstimuotoon.

4.1. Diskurssianalyysi

Tutkielmani metodologiset lähtökohdat ja analyysivälineistö pohjautuvat diskurssianalyttiseen lähestymistapaan. Itse diskurssianalyysilla ei voida viitata mihinkään yhteen, eheään tutkimukselliseen oppisuuntaukseen ja yleensä on päädytty puhumaan diskurssianalyysista ”väljänä teoreettisena viite-

⁴ engl. *Whatever is, simply is. – – Once we attempt to articulate “what there is”, however, we enter the world of discourse.* Käännös Jokinen ym. 2016.

kehyksenä” tai laveahkona lähestymistapana (Potter & Wetherell 1987, 6–7; Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 25). Diskurssianalyysin löyhästi määrittelemisen tarkoituksena on lisätä tutkimuksellista liikkumatilaa ja mahdollistaa erilaisten analyyttisten painopisteiden ja sovellusten tekeminen tutkimuksessa. Ilmavaan määritelmään mahtuu kuitenkin koko joukko keskenään ristiriitaisia lähtökoh-
taoletuksia, joiden huomioiminen on tärkeää niin tutkimuksen teossa kuin lukemisessakin. Laveamääreisyyden tarkoituksena ei myöskään ole saattaa diskurssianalyttisen tutkimuksen lukijaa ymmälle.

Diskurssianalyysia voi luonnehtia tutkimukseksi, joka omaksuu tutkimuskohteeseen sosiaalisen todellisuuden tuottamisen tai rakentumisen merkitysvälitteisessä toiminnassa. Kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan ymmärretään merkityksellistävän tai konstruoivan, järjestävän, uusintavan tai muuttavan kuvailemaansa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin ydinverbi, merkityksellistää tai konstruoida tarkoittaa sosiaalisen todellisuuden rakentamista kieltä käyttämällä. Kielenkäytössä rakentuvat ja välittyvät merkitykset eivät myöskään muodostu toisistaan irtonaisina, sillä merkityksen määrittäminen ja ymmärtäminen mahdollistuvat ainoastaan suhteessa toisiin merkkeihin. Sosiaalisen todellisuuden jäsentäminen edellyttää siis jotensakin järjestyneiden merkitysten käyttämistä. Näitä yksittäisistä merkityksistä muodostuvia kokonaisuuksia kutsutaan merkityssystemeiksi. (Jokinen ym. 2016, 17; 25–30.) Alleviivaan merkityssystemien monikkomuotoisuutta. Koska kielenkäyttö kumpuaa eri asemista, näkökulmista ja intresseistä, merkityksellistetään myös puheen kohteita eri tavoin. Yksittäistä puheen kohdetta voivat samassakin puheessa tai tekstissä luonnehtia samanaikaisesti useat, keskenään lomittuvat tai ristiriitaiset merkityssystemit.

Diskurssianalyttisesti virittäytyneen tutkimuksen varsinaisena kohteena olevista merkityssystemeistä voidaan puhua ainakin diskursseina tai tulkintarepertuaareina. Arja Jokinen ja kumppanit (emt., 34) näkevät nämä siinä määrin synonyymisiksi, että he määrittelevät ”ne molemmat verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”. Sosiaalinen todellisuus, pienempiin yksikköihin pilkottuna, on diskursseja (Suoninen 2016c, 234).

Vaikka saman puhujan on mahdollista lyhyenkin puhejakson aikana käyttää toisensa kiistäviä diskursseja merkityksellistääkseen yhtä kohdetta, useimmiten ymmärretyksi tuleminen edellyttää keskenään yhtäpitävien diskurssien käyttöä. Tällöinkin vaihtoehdotiset diskurssit välittyvät kielenkäy-

tössä epäsuorasti, sillä diskurssit rakentuvat suhteessa toisiinsa. Kukin diskurssi voi viitata vastakkaisiin tai vaihtoehtoisiin diskursseihin, kussakin diskurssissa on aina jälkiä toisista ja kullekin merkityksellistävälle kielelliselle ilmaukselle löytyy miltei aina jokin vaihtoehtoinen ilmaus. Siksi diskursianalyysissa on perustellumpaa puhua yksittäisten merkitysten sijaan merkitysten kirjosta. (Jokinen ym. 2016, 32–33.) Tätä diskurssien toisiinsaviittaavuutta kutsutaan interdiskursiivisuudeksi tai intertekstuaalisuudeksi. Myös tieteelliset tekstit ja tämä tutkielma ovat interdiskursiivisia. (Fairclough 1992, 101–136; Jokinen ym. 2016, 216.)

Kielenkäyttäjän on lisäksi mahdollista pohtia käyttämänsä diskurssin sisäisiä ristiriitoja, esimerkiksi jonkin asian riitasointuisia kuvauksia ja lähteä purkamaan niitä eri keinoin. Tämä tekee diskurssista myös itseensä viittaavan. (Parker 1992, 14–15.) Yksittäiset merkityksellistämisen tavat ovat harvoin tyhjentäviä, vaikka jotkin diskurssit voivat hegemonisoitua niin, että niiden kohteet alkavat hahmottua luonnollisen itsestäänselviksi (Potter & Wetherell 1987; Fairclough 1992; Jokinen ym. 2016, 32–35). Kuten Arto Jokinen (2004, 195) toteaa, on todellisuus aina diskursiivisen kamppailun aluetta. Tämän tutkielman tutkimusasetelman pyrin rakentamaan sellaiseksi, että diskursiivinen kamppailu rakentuisi asenneväättämien ja haastateltavien puheen välille. Keskenään kilpailevien diskurssien välistä tasapainoilua ja poikkiteloin asettuvien diskurssien välistä jännitettä esiintyi myös haastateltavien käyttämien diskurssien, esimerkiksi järkipuheen ja empaattisen diskurssin välillä.

Merkityssystemit eivät kehkeydy kielenkäyttäjien mielitekojen mukaisesti yksittäisten puhujien varaan, vaan rakentuvat vuorovaikutusta säätelevissä sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 2016, 29). Puhujan on nojaututtava samasta aiheesta esitettyihin aiempiin, jo olemassa oleviin puhetapoihin. Viittaaminen puheen kohteeseen on samalla viittaus aiempiin kohteeseen tehtyihin viittauksiin. Merkitys on samanaikaisesti tietynhetkinen ja historiallisesti kehittynyt, sillä vaikka puhetta tuotetaan ja tulkitaan tilanteisesti, rakentuvat molemmat samalla aiemman kielenkäytön varaan. (Dant 1991, 6–7; Parker 1992, 15–16.) Merkityksellistämisen tavat ovat syntyneet historiallisissa prosesseissa, kauaskantoisissa vuorovaikutusketjuissa. Merkitysten ajallinen säilyminen on kaksoisprosessi, jossa merkitykset yhtäältä vakiintuvat, kun niitä käytetään toistuvasti ja jaetaan kanssatoimijoiden kesken sosiaalista todellisuutta hahmottaessa. Diskurssit eivät säily, ellei niitä käytetä puheessa. Tämän merkitysten vakiintumistaipumuksen ohella, samanaikaisessa prosessissa, merkitykset muuttuvat, tippuvat käytöstä ja uusia merkityksellistämisen tapoja nousee esiin. Merkityssystemit ovat eriasteisesta säi-

lyvyydestään huolimatta historiallisesti sattumanvaraisia. (Jokinen 2016a, 252.) Diskurssin historialliset, tilanteiset ja tulevaisuuden kulkusuunnat voi hahmottaa keskustelujen kulttuuriseksi virraksi, jossa diskurssi ammentaa aiemmasta ja tekee tietä tulevalle keskustelulle (Juhila 2016a, 384).

Lisäksi diskurssissa nähdään kielen kahtalaisia seurauksia tuottavasta luonteesta johtuen olevan valtaa. Kielestä seuraa aina jotakin, tai paremmin: kielellä tehdään aina jotakin. Kielenkäytön seurauksia tuottavaa luonnetta voi tarkastella kahdella, tilannekohtaisten funktioiden ja ideologisten seurausten tasolla, joista ensimmäinen ankkuroituu enemmän yksittäisiin vuorovaikutustilanteisiin, jälkimmäinen rakenteisiin ja valtaan. (Jokinen ym. 2016, 47–50.) Jo lausahduksessa ”porsaat ovat söpöjä, mutta en vain voi herjetä syömästä pekonia” tullaan puhuneeksi esiin lukuisia tilannekohtaisia ja ideologisia seurauksia. Tilannetasolla puhuja voi esimerkiksi puolustautua kohtaamansa vegaanin keuhkoamiselta osoittamalla tiedostavansa eläimillä olevan jonkinlaista arvoa sinänsä ja legitimoida pekonin himoan vetoamalla fatalistiseen tahdonheikkouteen, jossa eläinten syöminen esitetään vaihtoehtotomana toimintana. Mutta-konjunktio ilmentää arvojen ja tekojen epäsuhtaan lisäksi toiminnan taustalla vaikuttavaa, ideologiseksi dilemmaksi kutsuttua jännitettä (Edley 2001) eläineettisten ja karnististen arvojen välillä. Ideologiset seuraukset liittyvät kysymyksiin diskurssin vallasta ja niitä voi lähestyä uusintamisen ja transformaation käsitteiden kautta. Hegemonisinkaan diskurssi ei ole lopullinen ja esimerkkitalannekin voisi edetä lukuisin eri tavoin. (Jokinen & Juhila 2016b, 98–102.)

Diskurssianalyysi jakaa laadulliselle tutkimukselle tavanomaisen ”näytenäkökulman” eli tavan lukea aineistoa osana tutkittavaa sosiaalista todellisuutta ja siksi sellaisenaan kelpona tutkimuskohteena. Näytenäkökulmasta aineisto nähdään itsessään totena, ei pelkkänä selontekona aineiston ulkopuolisesta maailmasta ja kuvayhteytenä aineiston ulkopuoliseen ”oikeasti kiinnostavaan” todellisuuteen. (Alasuutari 2011, 114–124.) Koska diskurssianalyttinen tutkimus nojailee paljon aineiston varaan, on sen sanottu soveltuvan huonommin analyysia edeltäneiden, vahvojen alkuhypoteesien koetteluun. Pikemmin analyysia tarkentavien tutkimushypoteesien on suotavaa nousta esiin tutkimusprosessin aikana. (Suoninen 2016a, 52–53.) Aineistovetoisuuden ja tutkijan oman ennakkoymmärryksen jännite tarkoittaa diskurssianalyysissa tasapainoilua ”kriittisyys-analyyttisyysjanalla”, analyysia edeltävien oletusten ja aineiston äänen ensisijaistamisen välillä. Toinen ääripää tarkoittaa analyysia ohjaavaa teoreettista oletusta jostakin aineiston ulkopuolisesta rakenteesta, toinen tällaisten rakenteiden ja omien ennakkokäsitysten sulkeistamista. (Jokinen & Juhila 2016a, 300–302.)

Oman analyysini sijoitan janan keskivaiheille. Kriittiselle diskurssianalyysille ominaiseen tapaan omaksuin etukäteisoletuksen, että maskuliinisuus ja lihansyönti ovat yhteen artikuloituneita asioita. Toisessa pääluvussa esittelemäni tutkimuskirjallisuus tukee oletustani. Näiden perusteiden pohjalta olen laatinut myös kohta esittelemäni haastattelurungon. Oletin myös, että liha-maskuliinisuusartikulaatiota on purettava tai uudelleen soviteltava jollakin tavalla, mutta oletukseni sekä artikulaation että sen haastamisen tapojen tarkasta sisällöstä sulkeistin pois. Analyysissa tulkitsen aineistosta myös keskenään kiistanalaisia diskursseja enkä etene etukäteen lukkoon lyötyjen tulkintalinjojen mukaisesti vaihtoehtoisia tulkintoja tukahduttaen. Mielessäni liikkui ennen analyysia esimerkiksi sosiodemografisiin taustatekijöihin (ja omaan kokemukseeni) liittyvä oletus, jonka mukaan koska vegaaneja on enemmän Suomen suurissa yliopistokaupungeissa, kohtaavat maakuntalaiset enemmän tölvimistä ja muita lihansyönnin hegemonisuudeksi tulkittavissa olevia merkkejä ja että tämä ”näkyisi selkeästi aineistossa”. Kun ei näkynyt, lähdin etsimään aineistosta muunlaisia merkityssystemejä sen sijaan, että olisin takertunut oletukseeni ja tuottanut sitä tukevia tuloksia ”etsivällä kun on tapana löytää” -hengessä (vrt. Töttö 2012, 69–73).

Diskurssista voi sen yleistä ja spesifiä ulottuvuutta selventääkseen puhua kahdella tavalla, yleistä teoreettista näkemystä diskurssista korostavalla tai erityistä, jäsentynyttä merkityksellistämisen tapaa korostavalla. Englanniksi eron voi tehdä kirjoittamalla diskurssista ilman artikkelia viitatakseen kielenkäyttöön sosiaalista todellisuutta tuottavana toimintana ja artikkelilla (a discourse), kun halutaan puhua jostakin tietystä todellisuuden merkityksellistämisen tavasta, diskursseista. Suomen kielessä tätä merkityseroa voi havainnollistaa liittämällä diskurssin eteen määritteen, esimerkiksi rasistinen diskurssi, terveysdiskurssi tai isyysdiskurssi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 26–28.) Tätä ajatusta seuraten kirjoitan omassa tutkielmassani diskurssista yleisesti sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana ja rajatummin esimerkiksi stereotypiadiskurssista ja järkipuheesta.

Diskurssianalyysin kriittisyys-analyttisyysjanaa jakaa keskeinen, yhteiskuntatieteille tyypillinen toimijuutta ja rakenteita koskeva jännite. Analyttisesti orientoituneeseen tutkimukseen kuuluu useammin kiinnostus kielenkäyttöön sen arkisissa käyttöyhteyksissä. Huomio kiinnitetään kielenkäytön konteksteihin, vaihtelevuuteen, puhujiin, vuorovaikutukseen ja diskurssien muotoutumiseen arkisessa kielenkäytössä. Kriittisen diskurssianalyysin suuntaukset puolestaan painottavat diskurssiin vaikuttavia valtarakenteita ja ideologioita sekä sitä, että diskurssit ja niiden käyttö ovat seurauksellisia eli niillä on sosiaalista todellisuutta, identiteettejä ja uskomuksia tuottavia vaikutuksia. (Jokinen ym.

2016; vrt. Fairclough 1992; Jokinen 2004.) Jakolinja heijastuu myös tutkimuksen pääkäsitteen valintaan. Diskurssin lisäksi usein käytetty käsite on tulkintarepertuaari, jonka valinnalla lähestytään toimijuutta, siinä missä diskurssia käyttäessä rakenteita ja instituutioita. Tulkintarepertuaarin käsite soveltuu paremmin sellaisiin tutkimusasetelmiin, joissa ollaan kiinnostuneita arkisesta kielenkäytöstä, vuorovaikutuksesta ja kielenkäytön vaihtelevuudesta. Diskurssia käyttäessä painopiste liukuu lähemmäksi ilmiöiden merkityksellistämisen historiallisuuden, valtasuhteiden, tai institutionalisoituneiden käytäntöjen tarkastelua. Sanavalintaa tärkeämpänä pidetään valitun käsitteen määrittelemistä. (Jokinen ym. 2016, 32–36.)

Tässä tutkielmassa tukeudun erityisesti Arto Jokisen diskurssille antamaan määritelmään. Jokinen (2004, 191–195) määrittelee diskurssin paitsi kulttuurisesti jaetuksi merkityssystemiksi, myös merkityksellistämisen tavaksi, joka muotoilee tuottamansa kohteet. Jokiselle diskurssi tarkoittaa tekemistä ja tekemisessä syntyvää ”tuotetta”. Jokisen mukaan diskurssit ovat jotakin asiaa koskevia, toiston ja vaihtelun kautta kehkeytyviä puhetapoja, jotka iskostuvat kohteisiinsa ja käyttäjiinsä niin hyvin, että ne näyttäytyvät sosiaalisesti tuotettujen ja opittujen sijaan luonnollisen itsestään selvinä. Jokisen määritelmässä yhdistyvät diskurssin jähmeä, systeeminen puoli ja toisaalta puheyhteisön jäsenen soljuvan toimijuuden huomiointi. Diskurssin määrittelemisen sekä tavaksi muodostaa jotakin, että muodostamistavan lopputuotteeksi sisällyttää itseensä sekä toimijuuden että toiminnan lopputuloksena kehkeytyvät ja toisaalta toimintaa ennalta määräävät rakenteet.

Diskurssien valtaa, ideologisuutta, laajuutta ja läpäisevyyttä korostavia näkökulmia on kutsuttu myös ylhäältä alas -lähestymistavoiksi. Ylhäältä alas -lähestymistavalle on tyypillistä olla kiinnostunut siitä, miten diskurssit läpituokevat ja tuottavat kohteensa ja millaisia subjektipositioita diskurssien kohteille mahdollistuu. Tästä näkökulmasta diskurssia tarkastellaan yleistettynä, rakenteellisena ja hegemonisena, ylhäältä puhujiin tihkuvana. Aineisto ei ole supliikki, vapaasti toimivien puhujien luomus, vaan heijastaa sitä ympäröiviä rakenteellisia ja ideologisia olosuhteita. (ks. Wood & Kroger 2000; Fairclough 1992; Juhila 2016a.) Vastaavasti alhaalta ylös -lähestymistavoissa huomio keskittään vuorovaikutuksen soljumiseen ja toiminnallisuuteen sekä siihen, mitä puheessa yritetään saada aikaan ja miten puheen kohteita representoidaan. Alhaalta ylös -näkökulmassa aineistoa lähestytään puhujaorientoituneesti, vahvasti tilanteisena ilmiönä, painottaen merkitysvälitteisen vuorovaikutuksen mikrotasoa ja kontekstisidonnaisuutta. (Edley & Wetherell 1997; Wood & Kroger 2000, 24–25; Burr 2015, 73.) Tässä tutkielmassa yritän pysytellä näiden näkökulmien välimaastossa. Lihansyönnin ja maskuliinisuuden hegemonioiden ja näiden välisen artikulaation kannalta pidän välttämättömänä

olettaa diskurssille valtaa ja kykyä tuottaa karnistista ideologiaa seuraavia subjekteja, mutta toisaalta näitä vastaan puhuminen todistaa myös vaihtoehtojen mahdollisuuden puolesta.

Eero Suonisen (1997, 157–158) mukaan tämä toimijan ja toimintaympäristön välinen ”voluntarismin ongelma” on metodologisesti katsottuna perustavanlaatuinen. Tuleeko analyysin koskea tulkintarepertuaarien vapaatahtoisiksi miellettyjä käyttäjiä vaiko ihmisiä pakottavia, kahlitsevia diskursseja? Suoninen esittää tämän riippuvan kontekstista. Näin siksi, että yksilön valinnanteot ovat sikäli kulttuurisidonnaisia, että niitä on perusteltava mielekkäinä pidetyillä tavoilla. Toiminnan luonteesta ja tilanteesta riippuen mahdollisten diskurssien kirjo voi vaihdella paljonkin. Hegemonisten diskurssien ikeessä voi olla hyvin vaikeaa löytää toisenlaisia puhetapoja, kun taas vähemmän hegemonisesti la-
tautuneissa tilanteissa voi selontekoa ankkuroida useisiin eri diskurssipohjiin. Suoninen luonnehtii toimintatilanteiden, joissa yksilö voi rajallisiin diskursiivisiin vaihtoehtoihin nojaten selittää omaa toimintaansa, olevan rakenteiden ja toimijuuden keskeisiä kohtauspaikkoja. Toimintatilanteet tarkoittavat tässä tutkielmassa niitä konkreettisia kielenkäytön tilanteita, joissa haastateltavat kommentoivat esittämiäni asenneväittämiä. Diskurssit eivät rakennu tyhjästä uudelleen joka ainoassa toimintatilanteessa, vaan keskustelussa ammennetaan jo olemassa olevista merkityssysteemeistä, jotka voivat muotoutua kussakin kielenkäytön tilanteessa uudelleen. Ja koska jokainen puhunta rakentuu aiempien puhuntojen päälle, on toimintatilanteen ja esitilanteen välinen raja häilyvä. (emt.) Asenneväittämät tuovat haastattelutilanteisiin maskuliinisuuden ja lihansyönnin artikulaatioita, joihin haastateltavat vastaavat eri tavoin. Ajattelen asenneväittämien muotoilujen lähtökohtaisesti kuvaavan hegemonisia diskursseja, sitä millainen miehen pitää olla ja miten lihansyöntiin ja eläimiin tulee suhtautua. Haastateltavien vastauksissa paikannan sukupuolta, eläinsuhdetta, tunteita, järkeä ja syömistä purkavia ja uudelleen konstruoivia diskursseja, joita kutsun antagonistisiksi diskursseiksi. Liha-maskuliinisuus-artikulaation rakentumisessa nojaan aineistooni, mutta sen hegemonisuus on teoreettinen, analyysia edeltävä apriorinen oletus, jonka teen tutkielman toisessa pääluvussa esittelemääni olemassa olevaan teoriaan ja tutkimustietoon perustuen (ks. Jokinen & Juhila 2016b, 78).

Yksittäisen puhejakson ja sitä ympäröivien rakenteellisten ja kulttuuristen puitteiden välisiä yhteyksiä voi lähteä paikantamaan Kirsi Juhilan (2016, 384–407) tarjoaman kulttuurin jatkuvasti rakentuvien kehien metodia käyttäen. Kulttuurin jatkuvasti rakentuvilla kehillä Juhila tarkoittaa metodista ideaa, jossa keskustelutilannetta, toisin sanoen tutkimusaineiston yksittäistä palaa, ympäröi kehämäisesti rakentuva, kulttuurisesti vakiintuneiden kuvailutapojen keinovalikoima. Kyse on diskurssin esit-

tämistilannetta laajempien kulttuuristen ja yhteiskunnallisten yhteyksien huomioimisesta ja ymmärtämisestä ja myös analyttisestä sillanrakentamisesta yksittäisistä aineistonäytteistä kohti yleistä, sosiaalista todellisuutta. Juhilan mallissa analyysi lähtee kehän sisällä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta käsin ja kehien puristavuuden voi nähdä riippuvan tutkimuksen painopisteistä. Juhila itse puhuu vaikiintuneista kehistä.

Analyysissa seuran kulttuuristen kehien ideaa näin. Aloitan puhutusta ja pitäydyn diskurssianalyysin aineistovetoisuuden hengessä ensin visusti haastatteluaineistossa. Tarkoitukseni on näyttää, miten haastateltavat käyttävät tuloksina esittämiäni diskursseja ja miten nämä diskurssit on muodostettu aineiston perusteella. Aineisto muodostaa diskurssien ydinmateriaalin ja tarjoaa minulle johtolankoja, joiden perusteella voin lähteä etsimään haastattelutilannetta ympäröiviltä kulttuurisilta kehiltä haastateltavien käytössä olevia diskurssipohjia. Teen näin tiedostaen, että haastattelutilanteita ympäröi useita erilaisia kehiä, joita voi käyttää keskustelutilanteesta riippuen eri tavoilla. Tämä tarkoittaa, että tutkimustuloksina diskurssit eivät ole tyhjentäviä tai valmiita vaan niitä ja useita muita voi soveltaa eri tilanteissa eri tavoin. Diskurssipohjat ovat käytettävissä eri puhetilanteissa eli ne ymmärretään kulttuurisesti yleistettäväksi. (Juhila 2016a, 393–394).

4.2 Laadullinen asennetutkimus aineistonkeruun menetelmänä

Tutkimusaineistoni keräsin ja litteroin laadullisen asennetutkimuksen tapaan. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa on laadullisten tutkimusmenetelmien kentällä ainutlaatuinen siinä, että se tarjoaa menetelmän myös aineiston keruuseen. Laadullisessa asennetutkimuksessa aineisto kerätään usein käyttämällä niin sanottua virikemenetelmää, jossa haastattelija esittää haastateltavalle sarjan virikkeitä tai ”ärsykeitä” joita haastateltavaa pyydetään kommentoimaan. Tässä tutkielmassa käytän tällaisina pontimina asenneväittämiä. Kaikille haastateltaville esitetään samat väittämät samassa järjestyksessä ja haastateltavia kannustetaan kommentoimaan väittämiä omin sanoin. (Vesala & Rantanen 2007, 11–12; 33–35.) Väittämät voidaan muodostaa tai valita tutkimusasetelmaan sopivalla tavalla, edellyttäen että ne liittyvät tutkimuskysymyksiin ja ovat haastateltavalle viestittävässä muodossa. Väittämät on pyrittävä muotoilemaan haastateltavien kielelliseen maailmaan sopiviksi, ei tutkimuksen teoreettisen käsitteistön mukaisesti. (emt., 34.)

Perustelen lyhyesti, miksi luovuin alkuperäisestä suunnitelmastani hyödyntää laadullista asennetutkimusta myös analyysimenetelmänä. Ennen kaikkea malliesimerkkien puute puhui laadullisen asennetutkimuksen ja diskurssianalyysin yhdistely-yrityksestä luopumisen puolesta. Pia Pajari (2007, 155–166) on yhdistänyt diskurssianalyttisen tutkimuksen ja laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapoja ymmärtämällä asenteellisen argumentatiivisuuden ilmentävän diskurssianalyysin keinoin löydettävien eri repertuaarien yhteisesiintymistä ja dialogisuutta. Vaikka Pajari (emt., 157) kirjoittaa käyttävänsä molempien tutkimussuuntausten ”lähtökohtia ja käsitteitä”, tutkivansa diskursseja ja asenteita ja olevansa kiinnostunut ”asenteista suhteessa syömiseen”, jolloin ”tarkastelun keskipisteeseen nousee siis erilaisia kannanottoja ja perusteluja”, esiintyy esimerkiksi asenne tutkimuskäsitteenä artikkelin tekstissä vain kaksi kertaa, tällöinkin ympärilyövästi. Pajarin on ensimmäisessä tapauksessa (emt., 161) vaikea arvioida, onko haastateltavan asenne positiivinen tai negatiivinen. Toisessa tapauksessa (emt., 162) hän toteaa, että haastateltavan puhe *ei* kerro tämän syömiseen liittyvistä asenteista. Takertuminen asenteeseen tutkimustavoitteena ja -käsitteenä näytti Pajarin tarjoamassa esimerkissä melko heppoiselta, vaikka tutkimusaineisto koostuukin kannanotoista ja perusteluista.

Sen sijaan Pekka Pällin (1999a, 207–208; 1999b, 124) esittämän määritelmän mukaan asennetta voidaan pitää diskursiivisesti tuotettuna ja diskurssin tuottamana positiona, joka rakentuu suhteessa kilpailuviin positioihin. Pälli (1999b) pitää mielipidettä ja asennetta melko samastettavina, mielipiteiden ollessa Pällin mukaan ilmipantuja asenteita, mutta myös asenteita muutosherkempiä. Asenteet rakentuvat mielipiteistä, mutta tämä rakentuminen on kuitenkin diskursiivista, eikä esitettyjen mielipiteiden voida väittää olevan peilejä asenteisiin kognitiivisesti ymmärrettynä. Tällaiseksi ymmärrettynä asenne kuitenkin sulautuu miltei täysin diskurssianalyttiseen käsitteistöön. Jos kohta meillä tietoja ja tunteita asioista onkin, kirjautuvat ne Pällin (1999a, 208) näkemyksessä teksteihin ja puheisiin kontekstisidonnaisissa kielenkäytön prosesseissa ja ovat siten diskursiivisissa kehyksissä muovautuvia konstruktioita. Pällin kuten minunkin tutkimuskohteena ovat diskurssit, eivät asenteet. En siis väitä Pajarin tapaan tutkivani ”asenteita ja diskursseja”, tai asennetta tunnistamattomaksi asti taivutettuna.

Laadullisen asennetutkimuksen kehittäjä Vesala (Pyysiäinen & Vesala 2013, 61–62) on käyttänyt asennetutkimusta asetelmassa, jossa haastateltavien katsotaan käyttävän ”positioivaa yrittäjäyysdiskurssia”, josta kuitenkin jo seuraavassa kappaleessa puhutaan asenteena. Asenteiden retorista rakentumista Vesala analysoi diskursiivisen positioinnin näkökulmasta ilman sen suurempia ongelmia.

Toisaalla (Niska & Vesala 2013) Vesala on mukana analysoimassa haastateltavien diskurssien käyttöä ja positiointia käyttäen laadullisen asennetutkimuksen aineistonkeruumenetelmää mutta hyläten asenteen analyysikäsitteenä kokonaan. Myös Annukka Vainio ja Riikka Paloniemi (2009) ovat soveltaneet laadullisen asennetutkimuksen keinoin keräämänsä aineistoa diskurssianalyttiseen tutkimukseen. Päädyin toimimaan tässä tutkielmassa samoin eli en roikuta asenteen käsitettä itsetarkoituksellisesti mukana, sillä se ei omassa tapauksessani ole tarpeen.

Toinen syy laadullisen asennetutkimuksen hylkäämiseen analyysimenetelmänä johtuu laadullisen asennetutkimuksen suositellusta tavasta edetä analyysissa väittämittäin ja painottaa väittämiin kohdistuvia kannanottoja tutkimustuloksina sinänsä. Omassa aineistossani haastateltavien väittämiin kohdistamat kannanotot ja niitä seuraava diskurssi eivät kuitenkaan tahdistu keskenään siinä määrin, että tulosten esittäminen väittämiin sidottuina olisi helppolukuista. Puhetavat eivät esiinny aineistossa selkeinä tai rajattuina kokonaisuuksina, vaan hajanaisina, pieninä paloina (Suoninen 2016a, 53). Yksittäinen asenneväittäjä ei koteloi yksittäistä diskurssia; monet tuloksina esittämäni diskurssit lomittuvat haastateltaville esittämistäni asenneväittäjästä useampaan, jotkin käytännössä jokaiseen. Samanaikainen sitoutuminen laadullisen asennetutkimuksen väittämävetoisuuteen ja diskurssin sirpaleisuuteen olisi tarkoittanut sitä, että olisin joutunut esittelemään tuloksiani turhauttavan pieninä palasina väittämien lomissa. Toisaalta pidän kannanottojen jakaumaa kahdentoista haastateltavan aineistossa liian pienenä toimiakseen validien johtopäätösten aiheena – eikä haastateltavien samanmielisyyden väittämien kanssa voi olla diskurssianalyysin tulos sinänsä. Omassa tapauksessani kannanotot ovat pääsääntöisesti yllätyksettömiä ja tulosten kuten ”yksikään vegaanimiehistä ei ollut sitä mieltä, että miehen kuuluu syödä lihaa” luetteleminen tilaa vievää nollatutkimusta. Liikaa huomion kiinnittämistä osallistujamäärältään suppean aineiston sisällä tapahtuvaan määrälliseen vaihteluun voisi pitää Pertti Tötön (2012, 77–78) parhaana laadulliseksi tutkimukseksi naamioituna huonona määrällisenä tutkimuksena.

4.3 Haastattelurunko

Kaksiosaisen haastattelurungon (liite 1) ensimmäinen osa muodostuu haastateltavan taustatietoja eli ikää, koulutustaustaa, asumista ja siviilisäätystä sekä haastateltavan ajanviettoa koskevista kysymyksistä. Ensimmäinen osa sisältää myös haastateltavan ruokailutottumuksia ja veganismia koskevia kysymyksiä. Haastattelun ensimmäisen osan kysymykset toimivat etusijassa lämmittelynä toisen osan

asenneväittämille. Näitä yleispiirteisiä kysymyksiä hahmotellessani ajattelin niiden toimivan enemmän haastattelutilanteiden tunnelmaa keventävinä jäänmurtajina. Lisäksi tuomasin, että syömiseen liittyvistä asiasta jutusteleminen virittäisi haastateltaviani myöhemmin seuraavaa asenneväittämämuotoista osiota varten.

Haastattelurungon toinen osa koostuu teoriavetoisesti muodostamiini teemoihin liittyvistä asenneväittämistä. Ne väittämät, joiden näin liittyvän lihansyöntiä legitimoivaan ideologiaan, ryhmittelin teeman alle, jota kutsuin työnimellä antroposentrinen karnismi. Muodostin väittämiä, joiden kautta haastateltava voi puhua lihansyöntiä ympäröivistä arvoista ja oikeutuksista ja siitä, kuinka haastaa väittämien taustalla olevat lihansyönnin legitimaatiot. Hegemonista maskuliinisuutta koskevasta kirjallisuudesta muodostamani teema liittyi oletukseen maskuliinisuuden ja lihansyönnin kytkeytyneisyydestä sekä ekofeministisen teorian näkemyksiin luontoa ja kulttuuria läpileikkaavasta binaaristen vastakohtien järjestelmästä. Näiden väittämien tarkoitus on virittää haastateltavia puhumaan lihansyönnin ja vegaanisuuden sukupuolittuneisuudesta ja erityisesti siitä, kuinka haastateltavat vegaanmiehinä luovivat lihansyönnin ja maskuliinisuuden samastavassa yhteiskunnassa.

Kirjasin aluksi kuhunkin teemaani liittyviä asenneväittämien raakileita ylös sitä mukaa, kun niitä keksin. Kylliksi raakileita muodostettuani yhdistelin samansuuntaisia väittämiä. Näin esimerkiksi väittämäluonnokset ”mies on luonnostaan raaka”, ”kasvisten syönti tekee miehestä heikon” ja ”lihansyöntiin liittyvät tilanteet kuten metsästys ja grillaaminen ovat miehekkäitä” muodostivat lopulta yhden väittämän ”miehen kuuluu syödä lihaa”. Sanoitin myös joitakin väittäimiä uudelleen sellaisiksi, etteivät ne ohjaisi haastateltavaa liialti ja jotta ne mahdollistaisivat haastateltavan vastaavan niihin omilla sanoillaan. Niin muodoin luonnostelemani väittämä ”megaaniruokavaliota noudattamalla kehoni tuntuu kevyemmältä, terveemmältä ja puhtaammalta” vaihtui muotoon ”megaaniruokavalio on muuttanut sen, miltä kehoni tuntuu”.

Lopulliseen haastattelurunkoon valikoin seitsemän alla näkyvää asenneväittämää. Lisäksi haastateltavan vastauksen ollessa lyhyt tai ylimalkainen tai tilanteissa, joissa haastateltava empi tai ei keksinyt kommentoitavaa esitin haastattelurunkoon merkitsemieni alakysymysten mukaisesti tarkentavia kysymyksiä, käyttäen joka kerta likipitäen samoja sanamuotoja.

VÄITTÄMÄ I Joudun jatkuvasti perustelemaan vegaaniuttani muille.

VÄITTÄMÄ II Veganismi on edistyksellistä ja nykyaikaista.

VÄITTÄMÄ III Vegaaniruokavalio on muuttanut sen, miltä kehoni tuntuu

VÄITTÄMÄ IV Ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin.

VÄITTÄMÄ V Miehen kuuluu syödä lihaa.

VÄITTÄMÄ VI Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.

VÄITTÄMÄ VII Valkoiset, lihaa syövät heteromiehet tuhoavat ennen pitkää maapallon.

Väittämän I muodostamisessa oletin hegemonisen maskuliinisuuden teorian hengessä vegaanimiesten joutuvan valintoinensa selkä seinää vasten (ks. Potts & Parry 2014; Rosenfield 2018, 129–130). Väittämän II muodostamisessa minua johdatteli luenta sosiologisesta ”aikalaisdiagnoosista” joka korostaa esimerkiksi modernisaation yksilöllistävyyttä, perinteiden haihtumista, tietointensiivisyyttä ja riskejä. Miesten on perinteisesti katsottu suhtautuvan ruumiisiinsa kartesiolaisen mieli-ruumisdualismin hengessä etäisesti ja välineellisesti (Robertson 2007, 66). Ruumiiseen kiinnitetyt merkitykset ja ruumiiseen liittyvä kokemuksellisuus kiinnostivat minua siksikin, että hegemonisen maskuliinisuuden teesin mukaan maskuliinisuus olennaisesti liittyy ruumista koskeviin kysymyksiin (Connell 2005, 45). Siksi väittämä III. Väittämään IV on tarkoituksellisesti sisällytetty kiistanalainen ajatus hierarkkisesta ravintoketjusta ja sen rivien välistä on luettavissa dualistinen olettamus ihmisen vastakohtaisuudesta muihin eläimiin nähden (Aaltola 2013A, 14). Väittämä V liittyy suoraan lihansyönnin ja maskuliinisuuden väliseen suhteeseen ja väittämä VI samaan teemaan erityisesti sukupuolittuneen järki-tunnebinaarin kautta. Ajattelin viimeisen, väittämän VII vetävän haastattelun teemoja yhteen ja siinä esiintyvän figuurin kiteyttävän Adamsin (2015) teesin lihansyönnin patriarkalisesta luonteesta.

4.4 Haastattelujen kulku ja haastatteluaineisto

Facebookissa jakamaani haastattelukutsuun (liite 2) ilmoitautui halukkaita ihmisiä niin suotuisasti, että minun olisi ollut mahdollista valikoida haastateltavat melko harkinnanvaraisestikin. Päädyin väämään haastateltavat osin harkinnanvaraisesti, osin käytännöllisistä syistä. Käytännössä tämä tarkoitti sen huomioimista, etteivät haastateltavat olisi pelkkiä yhteiskuntatieteiden opiskelijoita ja että onnistuisin lomittamaan omani ja haastateltavien aikataulut mielekkäästi yhteen. Sovin yhteensä kaksitoista haastattelua, kuusi Helsinkiin, yksi Porvooseen ja viisi Kuopioon. Haastateltavista kahdeksan otti minuun yhteyttä joko sähköpostitse tai Facebookissa, loput neljä haastateltavaa löytyivät tuttavieni kautta. Yhden haastateltavistani tunsin etukäteen melko ulkokohtaisesti, muita en ollenkaan. Haastattelut suoritin touko–elokuussa 2017. Haastattelupaikkoina toimivat neljässä haastattelussa

kahvila, yhdessä puisto, yhdessä kahvila ja puisto, yhdessä baari, yhdessä haastateltavan työpaikka, yhdessä haastateltavan oppilaitos ja kahdessa haastateltavan asunto. Yhden haastateltavan kanssa päädyin ironisesti pihviravintolan terassille koska hänen haastattelupaikaksensa ehdottamansa kahvila oli odottamattomasti kiinni.

Haastateltavani olivat haastatteluhetkellä 21–46-vuotiaita miehiä, joista seitsemän alle 30-vuotiaita. Kahta lukuun ottamatta haastateltavat olivat vähintään korkeakouluopiskelijoita. Viisi haastateltavaa opiskeli yliopistoissa, yksi ammattikorkeakoulussa ja yksi oli keskeyttänyt korkeakouluopintonsa. Kahdella haastateltavalla oli yliopistotutkinto ja yksi oli jatko-opiskelija. Haastateltavien koulutustausta vaikuttaa tutkielman aineistoon ja sen pohjalta esittämiini tuloksiin esimerkiksi eläinfilosofiasta ja sukupuolentutkimuksesta ammentaviin diskursseihin. On ilmeistä, että luokka-asema vaikuttaa tällaisiin diskurssiivisiin resursseihin käsiksi pääsemiseen. Aineiston edustavuutta vegaanien ”perusjoukkoon” en juurikaan voi arvioida, sillä ajanmukaisia vertailukohtia ei tutkielman kirjoitushetkellä ole tarjolla (Jallinoja, Mäkelä & Niva 2018). Kun kirjoitin haastattelukutsuun ”aiheesta kiinnostuin, kun sain tietää vegaanien olevan voittopuolisesti naisia”, tein näin vuosituhannen taitteessa kerättyjen (Vinnari 2010) lukujen perusteelta. Tuolloin suomalaisista arvioitiin olevan vegaaneja ja kasvissyöjiä vain 0,43 prosenttia, joista sukupuolensa kyselyssä mieheksi ilmoittaneita oli reilu viidesosa.

Tutkimuksen eettisten periaatteiden tarkoituksena on varmistaa, että haastateltava antaa selkeän suostumuksensa osallistua tutkimukseen ja ettei tutkimukseen osallistuminen loukkaa haastateltavien yksityisyyttä tai muutoin aiheuta heille haittaa. Haastateltavan itsemääräämisoikeuden takaaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ovat osa tutkimuseettistä huolellisuutta. Yksityisyydensuojan takia jätin litteroimatta haastateltavan yksityisyyttä edes mahdollisesti heikentävät paikannimet, erisnimet ja muut haastateltavaan viittaavat seikat. Tutkimusta sitovat eettiset periaatteet tarkoittavat haastateltavien yksityisyyden varjelemisen lisäksi haastateltavan tiedottamista tutkimuksen luonteesta ja vapaaehtoisen, tietoon perustuvaan harkintaan pohjaavan suostumuksen takaamista haastateltavan oikeutena. Tämän oikeuden toteutumiseksi kerroin haastateltaville tutkielman aiheesta ja tutkimusmenetelmistä, haastattelun arvioidusta kestosta, painotin haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuutta ja kuvailin haastatteluaineiston käyttötarkoitusta ja säilytystä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009, 4–13.) Kerroin myös, että ainoastaan haastateltava saa kuulla haastattelun ääninauhan ja että tuhoaisin ääninauhan litteroituani sen tekstiksi. Nämä toin ilmi myös haastateltavan oikeusturvana toimivassa haastattelusopimuksessa (liite 3).

Kahdentoista haastattelun nauhoitettu yhteiskesto oli 12 tuntia ja 24 minuuttia, joka tekstiksi muunnettuna tarkoitti noin 180:tä sivua. Haastattelurungon ensimmäistä osaa koskevaa puhetta en litteroinut kaikkineen sanatarkasti. Nämä tiedot haastateltavista merkitsin haastatteluiden tekstitiedostoihin yleispiirteisesti ranskalaisin viivoin. Sanatarkkuudella litteroin haastattelun alkuosiot vain niiltä osin, kuin haastateltavan puhe liittyi tutkielmani aihealueeseen. Muutoin litteroin haastattelut laadullisen asennetutkimuksen ehdottamien merkintäperiaatteiden mukaisesti (. Laadullisen asennetutkimuksen litterointimerkinnot kulkevat vastoin suomen kielen kielioppisääntöjä siten, että esimerkiksi pilkut ja pisteet eivät merkitse virkkeiden ja lauseiden päättymistä vaan niitä käytetään puhejaksojen päättymisen osoittamiseen. Pisteellä kuvataan laskevaa, pilkulla tasaista ja kysymysmerkillä nousevaa intonaatiota puhejakson lopussa. Lisäksi kohdat, joissa esiintyy päällekkäispuhuntaa, merkitään hakasuluin allekkaisille riveille. Jälkimmäisen suhteen noudatin haastattelujen aikana erityistä varovaisuutta eikä päällekkäispuhuntaa siksi esiintynyt haastattelunauhoissa juurikaan, yksitavuisia minimipalautteitani lukuun ottamatta. Oman puheeni merkitsin hakasulkuihin nimikirjaimillani AS, haastateltavan puheen H-kirjaimella ja kullekin haastateltavalle arpomallani numerolla. Selvennykseksi merkitsin myös kohdat, joissa esitän haastateltavalle uuden väittämän. Näiden lisäksi keskeytyneet sanat merkitsin yhdysviivalla ja haastateltavan normaalista puhetyylistä selkeästi poikkeavat äänensävyerot, esimerkiksi siteeraavat, nasaaliset, ironiset tai sarkastiset puhejaksot merkitsin alkaviksi ja loppuviksi risuaidalla (#). Epäselvät sanat ja sanaan kuuluvat tavut merkitsin suluin ja lyhyet, 1–2 sekuntia pitkät tauot kirjasin laadullisen tutkimuksen esittämästä tavasta poiketen (.):ksi täsmentämättä tauon kestoa, yli kahden sekunnin mittaiset tauot sekunnin tarkkuudella.

Koska analyysini pyrkimyksenä oli löytää haastateltavien puheessa rakentuvia merkityssysteemejä ja positioita, sivuutin litterointityössäni vuorovaikutuksen kaikkein hienojakoisimpien nyanssien kirjaimien. Merkitsin litteroitavaan tekstiin ainoastaan selkeämmät non-verbaalisen viestinnän muodot, öö-interjektit, huokaisut ja naurahdukset. Ne merkitsin sulkein. Diskurssianalyysia tarkkasilmäisemmälle keskustelunanalyysille tyypillisen yskimisen, tavallista äänekkäämmän sisään- ja uloshengittämisen, haukottelun, korinan ynnä muun litteroinnin poisjättämisen tarkoituksena oli myös tehdä aineistoesimerkkien lukemisesta lukijalle mielekkäämpää. Aineisto-otteet esitän vakiintuneeseen tapaan pienemmällä kirjasinkoolla, sisennettynä, kursivoituna ja pienemmällä rivivälillä. Kun siteeraan niitä leipätekstissä, teen sen lainausmerkein. Poistot merkitsen kahdella ajatusviivalla. Aineisto-otteiden avulla lukija myös arvioimaan tekemiäni tulkintoja.

Lopulliseen aineistokokoon päätyminen ei ollut teoreettinen, vain tilaekonominen ja aikataulullinen ratkaisu. Kahdentoista haastateltavan puhe tuotti alkulämmittelyn karsimisen jälkeenkin 180 sivua tekstiä. Vaikka laajempi aineisto olisi ollut mieleeni, voi aineistokokoa pitää pro gradun laajuisiin tutkielmiin riittävänä. Aineiston määrä ei kuitenkaan ole diskurssianalyysin itseisarvo. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan yleistämisestä eri tutkimusten välisten vertailuasetelmien kautta, niin sanottuna teoreettisena siirrettävyytenä. Teoreettinen siirrettävyys tarkoittaa käytettävien käsitteiden liikkuttamista tutkimuksesta toiseen ja tutkimuksen havaintojen sopimista toiseen toimintaympäristöön. (Eskola & Suoranta 1998, 49–51.) Sikäli kuin tämä on omalta osaltani mahdollista, luen tuloksiani rinnan aiemman tutkimuksen kanssa. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tuloksia ei voi venyttää koko yhteiskuntaa kattaviksi tilastollisiksi yleistyksiksi, mutta tutkimusaineisto tarjoaa vihjeitä puhujien käytössä olevista tulkintaresursseista (Wood & Kroger 2000, 76–78; Juhila 2016a, 394).

5. LIHA-MASKULIINISUUSARTIKULAATION DISKURSSIT

Tässä luvussa esittelen millä tavoin lihansyönti ja maskuliinisuus artikuloituvat aineistossa eli diskursseja, joilla liha-maskuliinisuusartikulaation voi tunnistaa ja ottaa puhunnan kohteeksi. Nimensä mukaisesti luvun 5.1 stereotypiadiskurssissa liha ja maskuliinisuus ovat artikuloituneita sukupuoleen liittyvien roolien, normien ja stereotyypioiden kautta. Stereotypiadiskurssiin kuuluu myös käänteinen feminiinisuuden ja veganismin välinen artikulaatio. Luvun 5.2 lihansyönnin traditiodiskurssissa joko lihansyönti sinällään, lihansyönnin maskuliinisuus tai molemmat merkityksellistyvät lihansyöntiä koskevien perinteiden alituisiksi noudattamiseksi ja esimodernin jäänteeksi, joka ei kuulu nyky aikaan. Diskurssien rajat aineistossa eivät kuitenkaan ole selkeitä. Stereotypiadiskurssissa on jälkiä traditiodiskurssista ja toisin päin. Molemmat diskurssit ovat latautuneita lihansyöntiä ja sukupuolinormeja ”luonnollisiksi” tekevällä naturalisaatiolla.

5.1 Stereotypiadiskurssi

Seuraavassa otteessa Väittämä V, miehen kuuluu syödä lihaa tunnistetaan ironisen naurahduksen saattamana ja hieman yllättäen väittämää myötäillään henkilökohtaisuusdiskurssilla, johon palaan

tuonnempana. Haastateltava tulkitsee väittämän koskevan lihansyönnin teemaa laajemmin sukupuolinormeja yleisesti ja näihin jo suhtaudutaan samaa henkilökohtaisuusdiskurssia käyttäen kielteisesti. Omista mieliteoista ei tule johtaa muita ihmisiä koskevia normatiivisia lauseita. Sukupuolinnormit ”et jonku sukupuolen pitäis tehdä just jollakin tavalla, tai olla jollakin tavalla” problematisoituvat suhteessa käytetyn henkilökohtaisuusdiskurssin yksilönvapausarvoihin nähden. Väittämän imperatiivisuus tympäisee jo sen verran, että sitä vastustetaan sekä sukupuolinnormeihin että eläinoikeuksiin liit-
tyvistä syistä.

(Naurahdus) Ai jaa. Niin joo. Tää, itse asias tän mä oon kyllä kuullu aikasemminkin tän, sinänsä ihan hauska. Tota, (.) kai varmaan jos halua. – – Mä suhtaudun sinänsä tohon miehisuus tai maskuliinisuuskysymykseen vähän silleen, et jokanen miesoletettu saa ite päättää, et mitä hänen miehisuus tai maskuliinisuus sinänsä on. Ja sitten ihan vaan toimia sen pohjalta miten ite kokee. – – Jos hän kokee et se on osa hänen (.) maskuliinisuuttaan, mut tota. – – Ei sovi odottaa muut ihmiset kokee asiat samalla tavalla. [AS: mm] Tai tehdä väittämiä niin että muittenkin pitäis sitten kokea asia hänen tavallaan. – – Itse suhtaudun tosi, tosi nihkeesti öö semmisiin väittämiin missä oletetaan et jonku sukupuolen pitäis tehdä just, just jollakin tavalla tai olla jollakin tavalla. Sinänsä, et tota. tota tota, niin no olen siis (naurahtaan) perustavanlaatuisesti eri mieltä väittämän kanssa. [AS: kyllä, kyllä joo.] Kahesta eri syystä tai siis kahdestakin eri suunnasta. [AS: joo. Eli tästä niinkun-] sukupuoleen liittyvästä ja sit ihan tästä eläinoikeudellisesta.
(H12)

Kysytyäni mistä väittämän kaltaiset käsitykset voisivat olla peräisin, haastateltava alkaa pohtia maskuliinisuuden ja lihansyönnin ja kasvissyönnin ja feminiinisuuden yhdistymistä toisiinsa. Puhutulla kudelmallalla on kahtalainen tehtävä. Lihansyönnin maskuliininen legitimaatio säilyy, kun kasvissyönti ja eläinaktivismi merkityksellistetään feminiiniseksi ”naisten hömpötykseksi”, jolloin sen liittäminen miehiin on ”helppo – – yritys loukata tai – – vähätellä sitä toisen maskuliinisuutta.”. Temppu on haastateltavan mainitsemaa ”kettutyöttelyä” paljon vanhempi, sitä on käytetty eläintensuojelua vastaan eläinoikeusliikkeen alkuajoista saakka (Aaltola 2013C, 181). Kyseessä on myös diskursiivinen suojakilpi, jota käyttämällä lihansyöntiin pohjautuvaa maskuliinisuutta voi puolustaa lihansyönnin legitimaation uhkaajilta. Näin lihansyöntiä ei pelkästään ylläpidetä maskuliinisuuden normeilla, vaan legitimaatio kulkee molempiin suuntiin. Samalla hegemonisen maskuliinisuuden toimintalogiikkaa noudattaen miehiä ja maskuliinisuuksia järjestellään siten, että naisellisena pidettyjä, vähempiarvoiseksi miellettyjä asioita tekeviä miehiä vähätellään.

– – Miehet ku haluaa toisiaan loukata niin useesti sillä pyritään jotenkin kyseenalaistamaan tai vähätteleämään toisen ihmisen maskuliinisuutta tai miehisyyttä. [AS: niinniin] Et sitten, jostain syystä sitten koetaan että, kun kasvissyöntiä sinänsä (.) on pidetty ainakin, kuitenkin tavallaan semmosena feminiinisenä, tai, no ehkä joo. Semmosena, öö, toimintana mut se johtuu ehkä sit varsinkin suomen historiassa tästä kettutyöttelystä ja tommosesta aika paljon et sitte, se on koettu semmosena, #naisten hömpötyksenä# tai tyttöjen itse asiassa. Et tota, [AS: jooh.] tota tota. Ja sitte se on tavallaan semmonen helppo, helppo ehkä, ööh, tota, yritys loukata tai semmosta sitten. vähätellä sitä toisen maskuliinisuutta. [AS: joo, joo.] Tai sitten toki ehkä suojata sitä omaa päätöstä sit sillä että, että tota, (.) tuntee sit itsensä, oman valintansa syödä sitä lihaa tai sitten jollain muulla tavalla, siis niinkun, tota, hyväksyä se oma ratkasu tai miehisuus sit jotenkin siinä. – – Eläinten vapautusrintaman toiminta, kun ne tosiaan niitä eläimiä vapautti, niin tota, olihan siinä siis miehiä myös mukana, siinä toiminnassa ja kiinnikin jäi ja haulikostakin sai. Niin tota, mut et se miten media käsitteli sit näit asioita, niin se oli tosi semmosta, työttelyä ja, edelleenkin käytetään sitä kettutyöttötermiä mikä sillon keksittiin. [AS: mm.] Niin tota, ja nimenomaan sitten, vähättelevästi heitä sit tosiaan työtellään tai sitten, sitten. – – Pyritään sitten, kyseenalaistamaan sitä maskuliinisuutta siinä mutta tota, niin ja onhan se sit varmaan, juontaa se

ehkä varmaan pitemmälle sit se, et miks me koetaan et se on sit jotenki feminiinistä se, ehkä se liittyy sit siihen et me ollaan totuttu kuitenkin, tota, pitämään sit semmosia kovempia arvoja, tota, maskuliinisena ja sitten, tota feminiisinä sit semmosia pehmeitä, niinku. [AS: mm, mm.] Just et jos. tai et eläinoikeusliike on kuitenkin pidetty, tota, (.) se on kuitenkin historiallisestikin, Euroopassakin niin, se on tota ollu useesti sit just naisten vetäämää toimintaa. Ja tarinan mukaanhan Descarteskin sitten naulas sen, tota vaimonsa koiran siihen tutkimuspöytään. joka oli siis eläinoikeusihminen mun käsittääkseni.

(H12)

Eläinoikeusliikkeeseen penseästi suhtautuneella medialla (Juppi 2004) nähtiin olleen sormensa pelissä eläinoikeustoiminnan naistapaiseksi merkityksellistämässä. Vaikka eläinoikeustoiminnassa oli ”miehiä myös mukana, siinä toiminnassa ja kiinnikin jäi ja haulikostakin sai” pelkistyi lehdistön eläinoikeusliikkeen toiminnasta kirjoittaminen kettutyttöön figuuriin, jota haastateltavan mukaan käytetään myös kasvissyöjien vähättelyyn. Liha-maskuliinisuus-artikulaation uusintaminen ei hankaloitunut, kun toiminnassa mukana olleet miehet poistettiin kuvasta. Symbolijärjestelmän ylläpitoa uhkaavien elementtien torjumista vähättelyllä ja stigmatisoinnilla on kutsuttu myös nihilaatioksi (Berger & Luckmann 1994, 129–131). Otteessa lihaa syövän maskuliinisuuden hegemonisoituminen ja hegemoniaa haastavien miesten tölviminen nojaa maskuliininen-feminiininen-binaariin. Ironisoiden lausuttu ”naisten hömpötys” liittyy kasvissyöntiin myös ajatuksen tyhjänpäiväisestä tarpeettomuudesta ja edelleen tarkennus ”tai tyttöjen itseasiassa” liittyy kuvaan mukaan myös infantilisoivia piirteitä. Mies-naisbinaari ketjuuntuu toisiin binaareihin, esimerkiksi koviin ja pehmeisiin arvoihin. Tätä yhteyttä haastateltava hahmottelee pohtiessaan yhteyttä maskuliinisuuden ja feminiinisyyden sekä kovien ja pehmeiden arvojen välillä, osana binaarien ketjua. Lopun anekdootti vaimonsa koiran elävänä tutkimuspöytään naulanneesta, rationalismin keulahahmona ja eläinten mielen kieltävän eläinkäsityksen alullepanijana pidetystä filosofi René Descartesista (Aaltola 2013A, 17) kiteyttää paljon; miehen ylivallan suhteessa naiseen, maskuliinisina pidettyjen kovien arvojen suhteessa pehmeisiin, rationaalisuuden suhteessa emotioihin ja eläinoikeustoimintaan ja ihmisen suhteessa muunlajisiin eläimiin.

Stereotypian käänteinen muoto koskee oletusta veganismin ja maskuliinisuuden perustavanlaatuisesta yhteensovittamisen ongelmasta. Seuraavassa otteessa se ilmenee vanhan tutun vinoilusta kuuluttavana, tosin mahdollisesti vitsiksi puettuna oletuksena miehensä käännytäneestä vegaaninaisesta; koska oletuksen mukaan miehet itse eivät halua alkaa vegaaneiksi, asian on oltava näin.

– – Tos oli esimerkiks viime viikonloppuna oli, oli semmonen tapaus että tota. Tyttöystävän kaa syötiin siinä ja tota, sit tuli yks vanha tuttu siihen niin ja, ja tota #ai et sä syöt falafelia et ootsä joku vitun vegaani vai# [AS: niinnii] niinnii tota. Joo, joo olen. Ja sit se, sit se tota kysy mun tyttöystävältä et #ootsä tehny tost vegaanin# (naurahdus). [AS: aaivan.] Ja tota, johon sitten vastasin et ei hän ees oo vegaani. Et ei hän oo #tehny must vegaania.#

(H9)

Vegaanimiehestä voidaan tämän naisvaikutuksen lisäksi olettaa, että hän itse asiassa petkuttaa muita ja ainoastaan teeskentelee olevansa vegaani. Ennakkoluulo pitää liha-maskuliinisuusartikulaatiota niin vahvana, ettei siitä edes pystytä irtautumaan täydellisesti. Sosiaalisessa mediassa esitellään vegaaniutta, mutta yöllä hiivitään jääkaapissa odottavan kinkun äärelle.

[AS: entä totaava ootsä koskaan kohannu sellast niinku vähättelyä jos jos sä oot vaikka sanonu et sä oot vegaani tai muuta vastaavaa, (.) et suhtautuuko joku vaikka silleen, vähän silleen naljailevasti tai jotain tällasta koskaan.] Ää skeptisesti tai sitten sellai että tota kyseenalaistetaan sitä, sanotaan noo onko sulla joku tyttö joka on niinku vegaani ja sitä kautta, tai sitten että no mitä nytten ja muuta, niin hyvin paljon, hyvin paljon sitä niinku ennakkoluuloa on, hyvin paljon ollaan skeptisiä sen suhteen ja niinkun sanoin ei välttämättä uskota edes, et saatetaan luulla että justiiinsa sen jonkun blogin tai facebookin tai muun välityksellä ollaan hirveen vegaaneja mutta yöllä sitten saatetaan käydä vähän jääkaapilla syömässä kinkkua tai muuta.

(H1)

Seuraavassa otteessa veganismin naistapaisuutta koskeva sukupuolistereotypia sanoitetaan rimpulan, puita halaavan tytön figuuriin, jolle haastateltavan itselleen esittämä figuuri, ”vähän tällanen – – ylipainoinen, keski-ikäinen kaveri” tarjoaa vaihtoehdon. Puhetta voi tulkita itsetodisteluna (Suoninen 2016b, 120), jolla haastateltava suojautuu kulttuuriseen kontekstiin liittyviltä, veganismin naistapaisuutta koskevilta potentiaalisilta syytöksiltä. Kulttuurisilta siksi, että haastateltava sijoittaa melko ikävältä kuulostavan figuurin ”rimpula tyttö” toisten käsityksiksi, myös haastattelijan suuhun. Tarkoituksena on rikkoa vegaaniuuteen liittyviä ”myyttejä”. Monenkirjava kuva vegaaneista tehnee myös maskuliinisuuden ja vegaaniuden yhteensovittamisesta helpompaa ja voi madaltaa jonkun kynnystä alkaa vegaaniksi. Ehkä monipuolisempi kuva vegaaneista vie naisvihamielisiltä ”rimpula tyttö, joka haluaa puita” -syytöksiltä iskuvoimaa.

– – No, siitähän aina liikkuu ja niinkun tää tutkimuskin, on vissiin vähän peruste, tai tää tutkimuksen perustehan on kans vähän sitä et ajatellaan et se on joku tällanen rimpula tyttö joka tota haluaa puita suunnilleen. Jaa sit voin vaan kysyä, tai saatan esimerkiks kysyä että näytänks mä just vegaanilta, vähän tällanen tota ylipainonen kaveri, keski-ikäinen kaveri niin tota, nii ja rikkoo nit myyttejä oikeestaan ja antaa, et mä nään sen niinkun hyödyn siinä.

(H6)

Seuraavan otteen haastateltava näki mainonnalla olevan osuutensa artikulaation uusintamisessa, kun elintarvikepakkausten värit ja ärhäkät liekit, nekin diskurssia sanan laajemmassa merkityksessä, pyrkivät ohjaamaan ruokaostoksilla tehtäviä valintoja. ”Mainoksissa miehet pyörittelemässä pihvejä” muistuttavat myös ruoanlaiton työnjaollisesta vinoutumasta, sillä grillailevat miehet osallistuvat ainoastaan ruokahierarkiassa korkeimman arvon saavan lihan käsittelyyn (McGann 2002, 89). Television ruokamainosten on todettu toistelevan tuttua, kaksinapaista naisten ja miesten ruoat -jakoa (Annala 2018).

– – Tuntuu olevan aika vahvasti just se että että naiset ja jänikset syö rehuja ja miehet vetää pihviä ja kyllä varmasti mainonta ja ja, tämmönen niinku populaarikulttuuri just siinä että, että Alpron soijatuotepaketit on vaikka semmosia vaaleen ja hillityn värisiä ja silleen, ihan niinku mainonnassa ja, niinku tuotepaketit ja kaikki, kun taas sitten Lidlillä on Grillimaisterikampanjat missä on mustia värejä ja liekkejä ja, ja mainoksissa on miehet pyörittelemässä pihvejä

että, ihan mainostustarkoituksissa kun pyritään saamaan ihmisiä samaistumaan ja silleen ja se on mielenkiintosta että muuten jos tälleen ihan stereotyyppioita mietitään niin ruoanlaittaminen on useemmin, käsitetään naisten juttuna, mutta grillaaminen on miesten juttu eli just se periaatteessa liha, lihan käsittely.

(H4)

Seuraavassa otteessa haastateltava esittää liha-maskuliinisuusartikulaatiota kauppaavalle väittämälle V naurun saattaman vastalauseen, joka on ”täyttä hevonpaskaa.” Sen välittämät miesoletettuun henkilöön liitetyt sukupuoliroolit ja odotukset merkityksellistetään kielteisiksi ja kritisoitaviksi. Myöhemmin haastattelussa sukupuoliroolien taustalla lymyilevä sukupuolibinaari puhutaan esiin. ”[H]yvin vahvasti” elävään käsitykseen kuuluvat vahvat sukupuoliroolit selittävät haastateltavan mukaan miksi vegaanit useemmin ovat naisoletettuja. Adverbi ”edelleen” viittaa paitsi käsityksen historiallisuuteen, mutta voi tarkoittaa myös sitä, että kaksinapainen käsitys nähdään ikälopuksi. Haastateltavan mukaan binaarinen jäsenitys sukupuolesta pitää silti pintansa. Historialliseksi käsitykseksi merkityksellistettynä sukupuoliroolien staattisuus rikkoutuu. Sukupuolta koskevat käsitykset ovat jotain ajassa elävää ja haastateltavan tapa käyttää sukupuolista puhuttaessa jälkiliitettä ”oletettu” kertoo myös, ettei yksiselitteistä, ulkoa määriteltävää, tai kaksinapaista.

Tää on vaan mun mielest täyttä hevonpaskaa (nauraen) tää väite täysin, (nauraa) joo ehheh, en näe mitään perusteluja tälle väitteelle. (Naurahdus) – – Että jos lähtee kattoo että mistä se ajatus sitten tulee niin, (.) jotenkin semmonen mies- tai miesoletettu henkilö ja sitten tavallaan siihen liitetyt jotenkin roolit ja odotukset ja, ja et se lähtee jotenkin siitä että et, et mä ite kohdistaisin sen kritiikin just sinne tommosiin. [– –] Mun mielest jälleen taas mist se lähtee et meil on niinkun, meil on hyvin, hyvin vahvasti elää edelleen tämä käsitys kahdesta sukupuolesta ja sit meil on semmosii vahvoi niihin liitettyjä rooleja ja niin edespäin ja sit mä näkisin et se just sieltä lähtee se, tai et sielt on päätyne siihen tilanteeseen vaikka tää et meil on paljon enemmän naisoletettuja vegaaneja koska, se tavallaan sit taas, ne tavallaan arvot mitä me liitetään vegaaniuuteen on paljon lähempänä tavallaan sitä mitä me liitetään, tai mikä se on se perinteinen käsite niinkun naisen, niinkun rooleista [AS: mm] ja näin edespäin et joo nään sen kyl et se tulee hyvin vahvasti sieltä.

(H2)

Seuraavassa otteessa haastateltava pohtii, millaisia sukupuolirooleja koskevia käsityksiä väittämän V kaltaisia kommentteja esittävällä henkilöllä saattaisi olla. Aineisto-ote kuvaa erinomaisesti lihansyönnin naturalisaatiota (Jokinen & Juhila 2016b, 89–90). Palautan mieleen luvussa kolme luonnehtimani olemusajattelun idean. ”Luonnon antama asetelma” erilaisine sukupuoliille annettuine paikkoineen ja -rooleineen, palautuu stereotypia- ja traditiodiskursseissa essentialismiin eli oletukseen kaksinapaisesta, ”luonnollisesta” sukupuoli- ja tätä vastaavista ikaikaisista rooleista. Nämä oletukset, kuten myös aiemmin käsittelemäni ”ihmisluontoon”, atavistiseen lihannälkään ja lihamytologiaan nojaavat legitimaatiot rakentuvat staattisen olemusajattelun varaan. Naturalisoidut lihansyönnin legitimaatiot nojaavat käsityksiin ”ihmisluonnosta”, jonka mukaan on olemassa muuttumattomat sukupuoli- ja näitä vastaavat roolit, jotka tekevät mielekkääksi miksi kasvokset ovat ”naisten ruokaa” ja liha

”miesten ruokaa”. Tulkinnat metsästäjä-keräilijöiden luonnosta ja uskomukset lihansyönnin luonnollisesta välttämättömyydestä ja ravitsemuksellisesta paremmuudesta toimivat lihansyönnin oikeuttajina.

– – Siihen ehkä joskus niinku reagoi henkilökohtaisesti et, et just jos tällasta väittämää [Väittäjä V] lukee jossain et miehen kuuluu syödä lihaa niin siihen ehkä joskus reagoi sillai että, tai niinku alkaa miettimään, et, et just mistä syistä joku kirjottaa noin tai – – et miten hän näkee miehen ja naisen roolit. Tai miten heidän kuuluu olla muutenkin, niinkun että tällasia kysymyksiä. – – Ehkä se saattaa olla just sellai että, että sellanen henkilö ajattelee (.) että miehellä ja naisella on joku tällanen annettu paikka yhteiskunnassa. Joka on jotenkin, ääh, luonnon, luonnon antama asetelma, jossa just ehkä nainen on hennempi ja, ja tota haavoittuvampi ja, ja ehkä naiselle annetaan enempi anteeksi se että hän ei sitten syö lihaa tai että hän, hän ehkä miettii just jotain eettisiä kysymyksiä ja, sit että miehille puolestaan kuuluu olla kovia ja suhtautua eläimiin eri lailla. [AS: mjoo.]

(H7)

Stereotypidiskurssin vasta-aine sukupuolinormeille toimii diskurssin sisällä sukupuolinormien konstruktio- ja luonnetta korostamalla. Seuraavassa otteessa haastateltava esittää valkoisen, lihaa syövän heteromiehen figuurin olevan näennäisneutraali ”standardi ihmiskuva”. ”[S]elkee miehen malli, jossa pitää syödä lihaa, ei oo paljon tunteita” tarjoaa omat suuntaviittansa, joita seuraten ”elinkaari mennään sillä tietyllä mallilla.” Siirtymä tämän miehen mallin toimintaohjeista toisiin tarkoittaa, että ”jos et tee näin niin sit oot jotain jotain outoa tai sit ihmiset kattoo oudosti”. Määritelmän rajojen ulkopuolelle sysättyjen henkilöiden mieheys joutuu puntariin haastateltavan mainitseman epämiehekkään hipin figuurin eläessä kulttuurisena stereotypiana, joka voidaan polttomerkitä määritelmän ulkopuolelle jääville. Lihalla moottoroidun väkevän miehen malli välittyy historiallisesti. Haastateltavan mukaan se on ”näitä jotain historian peruja” johon perustuen on totuttu muuttumattomuuteen, ”että mies on aina tietynlainen”. Malli, jonka ”vahva johtaja” syö väkevöittävää lihaa artikuloi lihan ja maskuliinisuuden yhteen. Näiden vastinpariksi määrittyneille kasviksille sanotaan ”ei kasviksia, ne on heikoille”. Vaikka malli tuntuisi historiattomalta, on se ”ajan mittaan kasautunut”. Mallin historiallistaminen suhteellistaa sen olemassaolon pulmattomalta vaikuttavaa oikoisuutta.

[AS: joo kyllä (.) seuraava väite on sit tällanen että (.) VÄITTÄMÄ VII valkoiset, lihaa syövät heteromiehet tuhoavat ennen pitkää maapallon.] (Nauraa) – – Ne nyt on pääsääntöisesti aina kaikkein näkyvimmillä aina mediassa jotain vastustamassa että #kaikki muut.# Et jos et oo valkoinen lihaa syövä heteromies nii sit oot joku vähemmistö tai oot joku etninen ryhmä tai oot joku muu että, täähän on vähän semmonen kuvitellaan että tämä on se #standardi ihmiskuva# mitä ainakin media antaa. – – Pääsääntöisesti miehillähän on se tietty selkee miehen malli että se on se tietynlainen että no pitää syödä lihaa ei oo paljon tunteita et se on se tietty elinkaari että mennään sillä tietyllä mallilla, että jos et jos et tee näin niin sit oot jotain jotain outoa tai sit ihmiset kattoo oudosti et se pitää, mies on aina samanlainen tietyllä tapaa että tota (.) et siinä ei oo, ja sit just se että siirryt vegaaniksi sit oot hippi sit oot jotain ihan muuta et tavallaan et oo enää et kuulu tähän niinku tiettyyn muottiin enää. [AS: mjoo, öö mistä luulet et tää vois johtua että nimenomaan niinku mieshahmo, tai että jotain tällasta mieshahmo pidetään tällasena.] Öö mie veikkaan et se on taas näitä peruja, näitä jotain historian peruja ja tämmöstä että siihen on totuttu että mies on aina tietynlainen ja se aina pitänyt olla semmonen vahva, johtaja, vahva johtaja joka menee ja sit koska on vahva ja on tämmönen ja sit tavallaan koska liha, liha on niinkun sehän on ravintoa se tuottaa sitä vahvuutta että totta kai että eii kasviksia ne on heikoille et se on niinkun, semmoset tietyt ajan mittaan kasautunut, tämmönen niinkun niinkun just lihat ja kaikki, se on se tietty malli joo näin vois todeta. (nauradus)

(H3)

Stereotypiadiskurssissa valkoisen, lihaa syövän heteromiehen malliin latautuu ihmisen monipuolisuutta kaventavaa voimaa. Malli ei haastateltavan mielestä oikeastaan päde heihinkään, ketkä sen määritelmiin mielestään sopivat sillä ”ei hyökään oo lopulta semmosia, – – heilläkin on monia tahoja”. Metaforisempi sanavalinta ”muotti” korostaa edelleen mallin ahtautta ja muovaavuutta tietynlaiseksi. Haastateltava tuo mallin konstruktioaluonteen esille kieltämällä sen olemassaolon ”ei oikeestaan oo tämmöstä oikeesti”, puhumalla siitä kuvitelmana ja huomauttamalla että siihen omasta mielestäänkin kuuluvat henkilöt ovat tätä muottia moniulotteisempia. Malli on ”joku mielikuvitus mitä ei oikeesti ees ole.”

[AS: öö miten niinkun ite suhtaudut tollaseen malliin, tai että niinkun, öö miten sä niinkun ajattelet tollasesta.] Ööö sinällään, edelleen siis on, no tosi hankala samaistua ainakaan ite siihen, että miettii että öö just niinkun se miehen malli just että oot niinkun vahva teet jotain ja pääsääntöisesti pitäis olla vielä raksalla melkein töissä, joku fyysinen työ et sit ite on niinku tavallaan sit taas semmonen henkilö joka ois vaikka et oot jotain ihan muuta, et sit et ois niinkun mies vaan sen takia koska et sovi siihen sosiaaliseen niinkun määritelmään tai siihen miten ihmiset kuvittelee sen. – – Niitä kun tapaa ketkä ite omasta mielestä sopis siihen muottiin, ei hyökään oo lopulta semmosia. Et heilläkin on monia tahoja että ei oikeestaan oo olemassa tämmöstä oikeasti mitä ihmiset kuvittelee että on just tämmöinen tietynlainen miehen malli, nii ei nekään miehet nii ei ne oo ees semmosia, [AS: mm] et se on niinku vaan semmonen joku, (.) oleva joku mielikuvitus mitä ei oikeesti ees ole.
(H3)

5.2 Traditiodiskurssi

Traditiodiskurssissa lihansyöntiin kuuluu oletus siitä, ”että ihminen on kautta aikojen syönyt lihaa”, jota ”ihminen myös syö koko olemassaolonsa ajan”. Traditiodiskurssissa kaiku myös naturalisaatio, lihansyönnin oikeuttaminen luonnolla. Ihminen on kautta aikain käyttänyt muita eläimiä, miksi asian tulisi muuttua nyt? Naturalisaatiolla tarkoitetaan tietojen ja käytäntöjen oikeutusten yksinkertaistamista niiden sosiaalisen alkuperän hämärtävällä tavalla. Voimakkainta naturalisaatiota on kytkeä asioiden merkitykset suoraan luontoon, jolloin todellisuus vaikuttaa luonnon, ei ihmisten tuottamalta. Naturalisoidut asiat näyttävät oikoisilta, jolloin niistä voi mutkattomasti todeta ”sehän on aivan luonnollista”. (Jokinen & Juhila 2016b, 89–90.) Traditiodiskurssi vetoaa myös vallitsevaan käytäntöön: monen käsitys on, että ihminen yleisesti on syönyt lihaa ja syö sitä jatkossakin. Lihansyönti legitimoituu lihansyönnistä itsestään. Traditiodiskurssissa lihansyönti voi esimerkiksi olla peruja neanderthalilaisten ajoilta, mutta näiden aikojen vertailukelpoisuus nykyaikaan nähden haastetaan. Diskurssin mukaan menneiden aikojen tapahtumista ei voi johtaa nykyisten oikeutuksia.

– – Moni tota luulee tai käsittää näin että ihminen on kautta aikojen syönyt lihaa ja ihminen myös syö koko olemassaolonsa ajan lihaa, ää (.) se on mun mielestä erittäin ristiriitainen ajatus (.) koska se mitä tapahtui esimerkiksi neanderthalilaisten aikaan, ei sitä voida verrata siihen mitä tapahtuu tänään.
(H1)

Traditiodiskurssissa sille, miksi sekasyöjän on aina saatava lihaa eteensä haetaan selitystä ”älyttömän pitkältä menneisyydestä” mukana kulkeutuneista sukupuolirooleista. Menneiden aikojen sukupuoliroolit ja oletus raskaan työn raatajan miehisestä lihantarpeesta ovat ”jääne jostain semmosesta menneisyydestä”, jossa metsästäjä-keräilijöiden työnjako on vallinnut. Erityisesti nyky-yhteiskunnan ”toimistotyöntekijämies ei tosiaan sitä lihapalasta siihen kyllä tarvitse”. Traditiodiskurssissa tämä, ”jostain kaukasuudesta” peruja oleva, stereotypiadiskurssin mukainen oletus miesten lihantarpeesta on elänyt aikansa, mutta välittyy tänäkin päivänä ruokapöydän äärellä sukupolvelta toiselle. ”Ruokaa ja asenteita siinä samalla tarjoillaan”.

[AS: kun tossa äsken sanoit että niinkun, et on joku semmonen käsitys että mies- niinkun sekasyöjä miehelle pitäis olla siellä jotain lihaa. Niin mistä se vois sun mielestä johtua.] Hmm. (7s.) Se on niinkun yleensäkin tässä öö kulttuurissa on jotenkin semmonen ehkä, ehkä. (.) Mmh, edelleen niin voimakkaasti mukana semmonen tietynlainen roolitus joka juontaa minun mielestä ehkä, ehkä tuolta älyttömän, älyttömän pitkältä menneisyydestä jossa mies on ollut pääosin se, ehkä se metsästäjä. -- On niinkun jotenkin koettu että kun, ehkä, ehkä miehet on niinkun joskus tehny enemmän, enemmän semmosta raskaampaa ja fyysisempää työtä. (.) Ehkä? Ja sitten on jotenkin koettu että se niinkun on se, liha mistä sitä saa niinkun enemmän sitä siihen sitä (3s.) [AS: puhtia tai jotain,] puhtia niin, tai jotain semmosta niin. Mut se on joka tapauksessa semmonen jonkunlainen jääne jostain semmosesta menneisyydestä että nyt joku toimistotyöntekijämies, ei vältt- tosiaan sitä lihapalasta siihen kyllä (naurahtaan) [tarvitse?] [AS: mm, niin.] Eikä, eikä edes se menneisyydenkään mies ois tarvinnu mutta, mut tavallaan ne asenteet on, on ehkä (.) sieltä. [AS: joo] Sieltä jostain kaukasuudesta ja sitten. jotenkin kasvatuksen kautta siirtyy ne asenteet aina uusille sukupolville ehkä. [AS: joo] Ja miten niinkun kotona, millä tavalla kotona sitten, minkälaista ruokaa ja asenteita siinä samalla tarjoillaan, siinä kotona.

(H11)

Nimesin tämän diskurssin traditiodiskurssiksi, sillä sen antama kaava lihansyönnille muistuttaa sosiologian klassikko Max Weberin (1978, 24–26) esittämää traditionaalista toimintatyyppiä. Traditionaalista toimintaa on totuttu tapa, jota tehdään, koska niin on ollut tapana tehdä. Tällaiselle toiminnalle ei kysyttäessä välttämättä osata antaa mitään erityisiä perusteluita. Toiminnan kaava voisi kuulua: teen näin, koska olemme ennenkin tehneet näin. Tavan ja tottumuksen mukainen ei-refleksiivinen toiminta mahdollistuu, sillä sitä ei aseteta tarkasteltavaksi tai aktiivisesti pohdittavaksi. Traditionaalisella toiminnalla voi merkityksellistää myös oman, entisen lihansyöntinsä totunnaiseksi toiminnaksi, jota ei juurikaan tullut ajatelleeksi.

-- mä näkisin enemmän et se on niinku perinteistä ja niinku traditioihin nojaavaa toimintaa. Miten on niinku aina tehty tyyppisesti. -- Et se on enemmän ollu niinku tapa ja tottumus koska näin on aina tehty et emmä oo niinku aktiivisesti oikein pohtinu sitä omaa lihansyöntiä, tai ainakaan niinku et, tällasella [Väittämän IV kaltaisella] argumentilla nii en muista sitä tehneeni et se on ollu se tapa ja tottumus, perinne, perinne [AS: mm, mm] kotikasvatus, kaikki tämmönen.

(H5)

-- Ennenku tätä kasvissyöntijuttua tuli mietittyä nii silloin sitä, ää, ruokailua ei tullu kyllä mietittyä millään tavalla, ei minkäänlaisia perusteluita sille että miks pitäis syödä lihaa vaan se oli vaan silleen että no tottakai syödään lihaa, että se oli vaan semmonen totunnainen juttu niinku.

(H4)

Seuraavassa otteessa traditiodiskurssi kietoutuu aiemman stereotypiadiskurssin ympärille ja selittää, miksi joku saattaisi tänä päivänä ajatella stereotyypioiden mukaisesti. Haastateltava itse käyttää stereotyyppiä vitsailun aiheena. Lihansyönnin maskuliinisuutta viestivä väittämä V kumotaan osoittamalla sen premissit virheellisiksi. Miehen ei kuulu syödä eri ruokaa kuin muidenkaan, eikä lihansyöntiä yleisestikään voi pitää pakollisena. Nämä merkityksellistetään vanhentuneiksi asenteiksi. Haastateltavan mukaan sukupuoliroolit ovat muuttuneet, tasa-arvo lisääntynyt, joten miksi käsitys miesten lihansyönnistä ei olisi? Liha-maskuliinisuusartikulaatio puitteistetaan historialliseksi ilmiöksi. Haastateltava ei problematisoi, että ennen näin ajateltiin, mutta nykyaikaan kuuluvana tällaista ajattelua ei voi pitää.

– – Lähinnä vitsinä tota kuulee nykyään. Tyttöystävän kans heitetään tommost läppää mutta. Muuten toi jää niinkun ihan vitsin tasolle toi asia mun mielestä. – – No, pitäskö miehen syödä eri ruokaa kun nainen. Mun mielestä ei. Ööö, niin. Se niinku kaatuu sit siinä jo. Enkä mä muutenkaan nää siin lihan syönnis mitään pakollista. [AS: joo] et #kuuluis syödä#. Lähinnä mä nään tos niinkun, vanhentuneita asenteita, tos lauseessa. [AS: joo. Liittykö ne sitten johonkin semmisiin, käsityksiin että mitenkä niinkun, tai niinkun että millanen mies on.] No joo. Joo aika pitkälti varmaan just siihen että. Että sukupuoliroolit on, on muuttunu, tasa-arvo on lisääntynyt ja, ja tota (4s.) siihen liittyen niin, ehkä joskus aikasemmin onkin ollut, aateltu niin että miehen kuuluu syödä lihaa mut mun mielestä se ei oo millään tavalla enää nykypäivää.

(H8)

Traditiodiskurssissa tavalla, tottumuksella ja perinteellä on lihansyönnin selittäjän tehtävän lisäksi myös tehtävä aiemmassa luvussa käsittelemieni sukupuoliroolien logistiikkana. Seuraavassa otteessa traditiolla selitetään, miksi lihansyöntiin liittyvä ”heteronormatiivinen maskuliinisuus” on kulkeutunut nykypäiviimme saakka, vaikka se ”ja täntyyppiset asiat – – ei kuulu nykypäivään”. Näin traditiodiskurssi rakentaa jännitettä historiaan jämähäneiden sukupuoliroolien ja lihansyönnin sekä ajanmukaisen kasvissyönnin välille.

[AS: no sit seuraava väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ V miehen kuuluu syödä lihaa.] No täysin eri mieltä, voin aivan hyvin kiitos kysymästä ja ei kuulu syödä lihaa, mun mielestä tällanen niinku öö, tällanen heteronormatiivinen maskuliinisuus ja täntyyppiset asiat nii on, no, ei kuulu nykypäivään ja en näe että, et miehen tulisi kuuluu syödä lihaa niinku ei naisenkään, ei ihmisen, ihmisen ei ehkä kuulus ainakaan näissä määrin syödä lihaa tai varsinkaan tällanen tehotuotanto, tehotuotettuja määriä. [AS: mm, mistä sä aattelisit et jos jotkut, tai kun jotkut on tätä mieltä, niin et mist se niinkun tulee se niiden ajatus.] Siis ne nyt niinku ei ehkä nykysin enää ympäristökijöistä mut tämmö- sest perinteestä ja niin tai että totta kai ympäristöstä mut niinku tavasta ja perinteestä, siitä vähän niinku sellasesta et näin on tehty aina ja tällasii traditioita on niinku tosi vaikee muuttaa ja, (.) emmä sit tiä et jos, jos jonkun niinku miehisyys on punasen lihan syönnistä kiinni nii, sillen voi olla että monet muutki arvot ehkä kaipais päivittämistä silleen niinku tähän päivään ja tän yhteiskunnan vaatimuksiin ja niinku, niin pois päin jotenkin näin.

(H5)

Silti perinteiden ”näin on tehty aina” -legitimaatio pitää yllä lihansyönnin vitkaa. ”[T]raditioita on tosi vaikee muuttaa.” Traditiodiskurssissa tätä perinteen varjelemaa artikulaatiota puretaan kategorisoimalla se osaksi muita arvoja, jotka haastateltavan mukaan kaipaisivat ajanmukaistamista ”tähän päivään ja tän yhteiskunnan vaatimuksiin.” Kysyessäni, millaisia nämä arvot saattaisivat olla, haas-

tateltava liittää ne osaksi heteronormatiivisia ja sukupuolen tasa-arvoa koskevia asioita, joita haastateltava tuo kohti ”koti, uskonto, isänmaa -tyyppisiä arvoja”. Diskurssissa lihansyöntiä hivutetaan toisessa pääluvussa kuvailemieni oikeistolaisten arvojen ja sukupuolihierarkian suuntaan. Tehtyä viitasta naisvihamieliseen ”nyrkin ja hellan välissä” -heteronormiin pehmenetään retorisesti, ”en nyt sano, mutta” -konstein. Kaikki lihansyöntiin normatiivisesti suhtautuvat miehet eivät suoraan kannata heteronormin mukaista sukupuolihierarkiaa, mutta skaalalla päädytään kuitenkin lähemmäksi tätä päätyä.

– – No ehkä just tällainen heteronormatiivisuus saattas olla aika vahvasti tällainen, myös ehkä tällanen, spekuloiden tietysti, tällanen sukupuolten tasa-arvo, en nyt sano et kaikki miehet jotka on sitä mieltä et niiden kuuluu syödä lihaa nii en naisen paikka on hellan ja nyrkin välis emmä nyt ihan niinku, et eletään vuotta 2017 ja ollaan niinku, mut ehkä niinku tällasis niinku, skaalalla nii voidaan olla vähän niinku lähempänä tällasii perinteisii ehkä koti uskonto isänmaa tyyppisiä arvoja.

(H5)

Seuraavassa otteessa lihansyönnin maskuliinisuuteen liittyvä nostalgia saa kaksi merkitystä, joista ensimmäinen liittyy lihan kaihoamiseen. Ensimmäisen merkitystason nostalgiaa käytetään tuudittautumaan menneiden aikojen muistelun herättämin tunteisiin, ”tunteeseen jostain mitä se on ollut” kuin väittämä V julistaisi: ennen oli paremmin. Vaikka väittämä on haastateltavan mukaan peruja ajoilta ”kun oltiin vielä maalla”, ahkerointiin metsä- ja maatöiden parissa ja ravinto koostui ”lantuista, perunoista, lihasta ja maidosta”, ikävöivät väittämää käyttävät henkilöt tähän menneisyyteen. Toisessa merkityksessä nostalgialla on normatiivista voimaa. Toisen tason nostalgiasa toivotaan, että asiat pysyisivät samanlaisina. ”Näin oli ennen, nytkin pitäis mennä.” Ravintoa koskeva tietämys on muuttunut lanttujen, perunoiden, lihan ja maidon ajoista, mutta uuden tiedon huomioimisen sijaan menneisiin aikoihin tuudittautuminen merkityksellistyy muuttuvan maailman kieltämisenä. Svetlana Borymin (2008) ajatus kahdentyyppisestä, reflektiivisestä ja restoratiivisesta nostalgiasa tarjoaa tulkinnan lihansyöntiin liittyvän nostalgian kaksoisluonteesta. Lihansyönnin nostalgia on paitsi omaan kokemushistoriaan perustuvaa haikailua, myös muutosvastarintaa ja toive menneiden, parempien aikojen palauttamisesta.

– – Joo tätä siis en oo kuullu varsinaisesti käytetään että miehen kuuluu mutta on just että niinkun että ihmisen pitää syödä lihaa, tai sen oo kuullu en oo varsinaisesti tässä muodossa kuullu mutta tota joo et tää on, tässä tulee just ilmi se että mies, liha, liha on machoa se on voimaa mitä pitää syödä, se on naiset syö salaattia, tavallaan tässä tulee just ne ennakkosenteet löytyy. [AS: joo, mitä mieltä oot tästä väitteestä?] Tää on no tää on jo semmosta pohja, periytyy miun mielestä just sieltä jostain kun oltiin vielä maalla tehtiin metsätöitä, maatöitä, kovia töitä kun ravinto oli vaikka suomessakin lantut perunat ja liha ja maito, [AS: mm] se periytyy siltä ajalta kun tietämys ravitsemuksesta oli ihan toista tasoa et no tää on siinä puolessa just semmosta että ei oo sitten, henkilöt jotka tätä käyttää tuudittautuu siihen että ennen oli, näin oli ennen. Nytkin pitäs mennä että semmosta, tuudittaudutaan siihen tiettyyn niinkun tunteeseen jostain mitä se on ollut.

(H3)

Lihaa kohtaan koetusta nostalgiasta kirjoittanut Jovian Parry (2009) katsoo nostalgian viestivän kai-puusta menneiden aikojen esiteolliseen ja vieraantumattomaan maailmaan, jossa ihmisen yliote luonnonympäristöön ja eläimiin oli kiistaton. Seuraavassa otteessa lihaisiin ruokailutottumuksiin liittyvä nostalgia liittyy mieluisten tottumusten varjeluun ja niitä vaarantavien kieltojen vastustamiseen. Kielto koskee monelle tärkeitä ”mummon lihapullia” ja ”pienestä pojasta asti” tuttua makkaranpais-toa.

Se on ihmiselle hyvin vaikeeta ruveta muuttamaan omia ruokailutottumuksia ihan perustavanlaatusesti että niihin kyllä tarvitaan hiton hyviä perusteluja että semmosta asiaa ruvetaan muuttaa ja ja niin monilla vegaaneilla ku monilla sekasyöjillääki niin se ruoka on semmonen pyhä asia niinku ihan melkeen uskontoon verrattava juttu että aijjaa että mummon lihapullia ei enää saa syyä tai näin niin, se on niin tunnejuttu, – – ehkä semmonen nostalgiajuttuki että että pienestä pojasta asti on grillailtu makkaraa nuotiolla että nytkö sitä ei sais enää tehdä.
(H4)

Perinteet saivat merkityksen myös kokonaisen karnistisen merkitysmaailman turvaajana. Seuraavan otteen haastateltava aprikoi, että veganismin koetaan uhkaavan yhteisön jakaman, rituaalien kautta perinteeksi vakiintuneen ruoan symboliuniversumin jatkumoa, haastateltavan sanoin ”oma maa, oma metsä” -yhteisön ”ihanteellista tilannetta”. Olkoonkin, että nykyisen kaltainen grillimakkara on tuotteenä melko uusi, koetaan, miten ”meillä on aina ollut makkaraa tuossa grillillä.” Makkaranpaiston nuotiopiirisosiaalisuuden on puolestaan esitetty olevan ensisijaisesti miesporukoiden sosiaalisuutta, tämän tutkielman asiayhteydessä kesäinen liha-maskuliinisuusartikulaation uusintamispaikka (Pöysä 2004, 126–127). Huoli lihansyönnin varaan rakentuneen, tutun symboliuniversumin ja siihen liittyvien, mieluisten rituaalien häviämisestä on haastateltavan mielestä aiheeton. Haastateltava ehdottaa, että perinne kyllä säilyy, vaikka sen sisällä käytettävät symbolit vaihdettaisiin toisiin. Suomalaisen kesänvieton perinneruokien symboliuniversumi ei luhistu, eivätkä symboliuniversumia koossa pitävät rituaalit katkea, vaikka symboliuniversumin sisällä tehtäisiin vaihdoksia eläinperäisistä tuotteista kasviperäisiin. Huoli makkaran korvaamisen soijanakilla aiheuttamasta perinteiden häviämisestä osoitetaan tiedon puutteesta johtuvaksi ja siksi aiheettomaksi – ”se kaikkihan voidaan korva[ta]”.

– – Olen asunut niinku kaupungissa missä oli noin kolme-neljätuhatta asukasluku, niin siellä ollaan jo niin, niin paljon sellasessa, vieläkin sellasessa niinkun että oma maa oma metsä ja sellanen niinkun, ihanteellinen tilanne ja vaikka edelleen he eivät miettisi että liha on se juttu mutta se kuuluu siihen, jos sen lihan tai sen jutun poistaa siitä siellä on vakava puute siinä tilanteessa heidän mielestä ja – – sitä on erittäin vaikee korvaa koska jos se on ollu historiaa se on ollu kaikkea muuta tällasta niin sitä on erittäin vaikea korvaa joo, ainakin ajatustasolla, teoreettisestihan se on että niinku jos puhutaan ruoasta nii vastaavanlaisia ruokia löytyy niinku aina tänä päivänä, – – jos puhutaan justiinsa maakunnista ja muista ja kesä, mennään niinku juhannus, mennään mökille, juhannukseen kuuluu kokko sauna ruoka, missä on sitten niinku, puhutaan jostain öööh lihapiirakoista tai puhutaan tota voileipäkakusta, puhutaan makkarasta tai muusta, jos ne kaikki pitäisi poistaa – – niin kyllä se koetaan et hei tää kuuluu perinteisiin, meillä on aina ollu vuosisatoja niinku voileipäkakku meillä on aina ollu näitä lihapiirakoita meillä on aina ollu makkaraa tossa grillillä, ja se on ehkä sitä niinku sosialistiki kanssakäymistä et istutaan siinä nuotiolla syödään ja muuta. Se on edelleen tiedon puute jos koetaan että nämä asiat kun otetaan pois niin myös nämä muut tekijät häviävät tästä tai muut niinku jutut häviävät tästä, ää, jos tiedon puutetta ei olisi niin se kaikkihan voitaisiin korvaa.
(H1)

Eläintuotannon varaan rakentuneen perinteisen symboliuniversumin paikalle haastateltava ehdottaa korvaavaa symboliuniversumia. Sosiaalisen konstruktionismin teesin mukaan kielen merkit ovat luonteeltaan mielivaltaisia, eivätkä merkityksellistämisen kohteet sanele vaan kielen käyttäjät määrittävät kohteista käytettävät kuvaukset (Juhila 2016a, 386). Vaikka makkaran kaltaisten käsitteiden sopimuksenvaraiset, vakiintuneet viittauskohteet olisivatkin kamara, suoli ja porsaanliha, kielenkäyttäjät voivat näiden asemesta viitata soijanakkien sisältöön. Oteessa ajatus eläintuotteiden symbolisesta korvattavuudesta perustuu vegaanisen ruoan vastaavanlaisuudelle. Kärstipä suolta, kamaraa, sianlihaa tai soijaproteiinia, makkaran kesäisen valmistusrituaalin olemassaolo voi jatkua.

Toisin sanoen traditiodiskurssi koskee myös ruoan aineellista korvattavuutta. Eläinperäisiä tuotteita korvaavat tuotteet ovat innostaneet kehittämään teoriaa niin sanotusta eläimenjälkeisestä ruokatuotannosta (engl. *post-animal*), joka perustuu vastaavanlaisuuden lisäksi miltei täsmällisiin jäljitelmiin. Eläimenjälkeinen ruokatuotanto tarkoittaa pelkän ruokatuotteiden epistemologiaa horjuttavan diskurssin lisäksi uutta suuhunpantavaa eli ruoan uutta ontologiaa (Jönsson, Linné & McCrow 2019). Eläimenjälkeinen ruokatuotanto ei enää ehdota vaihtoehtoja, vaan uusia versioita tuotteille. Tuotteiden ontologia muistuttaa niiden eläinperäisiä vastineita, mutta samalla ontologia rajataan irti eläinten ruumiillisuudesta ja liittyvästä eläintuotannosta haittoineen. (Jönsson ym. 2019.) Eläimenjälkeinen ruoka edellyttää tasapainottelua positiivisen lihamaisuuden (tirisevän rasvainen, tuoksuva, murea, maukas) simuloimisen ja kielteisen lihamaisuuden (kuolema, antibiootteja, ruumis, eläin) ulosraajamisen välillä (Sexton, 2016). Eläimenjälkeisen ruokaontologian nostaminen esiin on kuitenkin metodologinen ekskursio, sillä siihen kuuluva ontologian politiikka kiistää eron olevan ja olevasta sanotun, ontologian ja epistemologian välillä ja ylipäänsä haastaa ajatuksen sosiaalisesta konstruktionismista (Mol 1999; Jönsson ym. 2019).

Viimeinen ote havainnollistaa traditiodiskurssiin kuuluvaa naturalisaatiota ja traditiodiskurssin kie-toutumista yhteen stereotypiadiskurssin kanssa. Oteessa haastateltava esittää, että ”suomalainen mieskulttuuri” idealisoi lihansyönnin lisäksi aiemmin mainittuja lihan valmistusrituaaleja, kesällä grillaamista. Kesägrillaamisen kulttuurinen konteksti muistuttaa Jemál Nathin (2011) esitystä grilla-tun lihan ja grillin keskeisyydestä maskuliinisuuden tekemisen kokoontumispaikkana. Nathin mu-kaan hiilloksen vetovoimaa on pyritty tuottamaan atavistisella, evoluutioon perustavalla diskurssilla. Sama, naturalistinen, esi-isien toimintatapoihin palautuva selittäminen kuuluu piirteellisesti myös niin kutsuttuun paleoruokavalioon, jossa haastateltava näkee lihansyönnin sukupuolittuneen legiti-maation palautuvan luolamiesajoille. Oletettuja kivikautisia ruokatapoja mukaileva lihansyönti ja

maskuliinisuus artikuloituvat suositussa paleoruokavaliossa essentialismin kautta ”luonnollisena” ja siksi parempana ja perusteltuna. ”[L]uolamies on tällanen lihansyöjä ja siksi niin maskuliininen ja täydellinen.” Kuoleman kohtaaminen puolestaan karaisee miehen olemaan kavahtamatta tappamista (vrt. Luke 2007). Lihansyönnin legitimaatio palautuisi tällöin luolamiehen ”luonnollisuuteen”. ”Narratiivi, mikä on – – toistettu myös” kahden sukupuolen välisiä eroja merkityksellistettäessä paljastaa kuitenkin liha-maskuliinisuusartikulaation ja sitä tukevan sukupuolibinaarin konstruktioaluonteen.

[AS: no sit seuraava väittämä kuuluu näin. VÄITTÄMÄ V miehen kuuluu syödä lihaa] Joo kyl mä oon tän väittämän kans jossain kuullu tai lukenut. En, en kyllä usko tähän väittämään. (naurahtaa) mut se on kyl, öö kyl se jotenki aina (.) jossain määrin täs suomalaisessa mieskulttuurissa niin sanotusti niin on kyl tällanen joku, öö, et ihannoidaan miestä joka syö lihaa ja jotenkin, ei, ei vaan syö lihaa mut myöskin niinkun et millä lailla hän syö lihaa että se, siin on jotenkin tällanen rituaali jotenkin tää, myös tää kesägrillaaminen ja, ja ihan vaan nää mainoksetkin jotka on telkkarissa jotka on, öö, koostuu tän lihansyönnin ympärille niin siin on yleensä mies aika keskeisessä roolissa mun mielestä. Ja tietenkin näitä mainoksia tulee katseltua aina aika kriittisellä silmällä. Ja et (.) jos miehisyteen liittyy usein kyllä tää niinku lihan syöminen ja tää mainitsemani paleodieetikin niin jotenkin siihen, siihenkin jotenkin kuuluu tällanen niinku miehisyys, joka on, et on, luolamies on tällanen lihansyöjä. Ja siksi niin maskuliininen ja täydellinen ja. – – Ehkä se kuuluu jotenkin sellaseen miehisyys, ööh, kuvaan, siitä että mies on jotenkin kova, raaka, häikäilemätön ja, (.) ehkä historioitsijana mä sanon että, et se niinku ehkä osin on tällanen niinku narratiivi mikä on sit toistettu myös kun on puhuttu miesten ja naisten välisistä eroista ja että, et se niinku juontuu jostakin et miehellä on ollu tää työnjako siihen et hän on ollu metsästäjä ja, ja joutunut kohtaamaan tällasta, ööh, tappamista. kuolemaa. Ja että oikea mies ei kavahta sellasta eikä kavahta lihan syömistä ja, muutakaan tällasta, ööh, tappamiseen liittyvää. Niin ehkä se on joku syy, voi siinä olla muitakin syitä, et. Ainakin. Sit mä en tiedä niinku et, miks just tää suomalainen grillaava mies, kesällä grillaava mies nii et mikä se, se on jotenkin, et miksi se on joku tällanen ihannekuva.
(H7)

6 ANTAGONISTISET DISKURSSIT

Johanssonin ja Ottemon (2015) mukaan hegemonista maskuliinisuutta koskevan analyysin tulisi koskea antagonismia ja pyrkimyksiä käydä hegemoniakamppailua. Tässä luvussa esittelen liha-maskuliinisuusartikulaation hegemoniaan kohdistuvia antagonistisia diskursseja. Näiden raja edelliusen luvun artikuloiviin diskursseihin on keinotekoinen, sillä vegaanimiesten tapa käyttää stereotypia- ja traditiodiskursseja on itsessään antagoninen. Luvussa 6.1 antagonismi koskee maskuliinisia ruumiinideaaleja ja lihansyöntiä tällaisten ideaalien saavuttamisen edesauttajana. Myös tässä luvussa käydään naturalisaatioon liittyvää kiistaa. Luvun 6.2 teemana on lihan vastenmielisyys ja lihansyönnin kiistanainen luonne Norbert Eliasin sivilisaatioprosessin (1939/1978) ja Adamsin (2015) poissaolevan referentin valossa. Luvussa 6.3 käsittelen ensin lihansyöjän maskuliinisuuteen liittyviä antagonistisia subjektipositioita eli jämäptiä, vastarantaista ja hetkahtamatonta positiointia sekä vegaanin ja lihaa syövien toisten välisiä suhteita pehmentävää henkilökohtaisuusdiskurssia. Luvussa 6.4 käsittelen

järkipuheeksi kutsumaani rationaalista diskurssia. Järkipuhe perustelee veganismia rationaalisena valintana, mutta sitä käytetään myös maskuliinisuudesta käytyyn hegemoniakamppailuun ja muita eläimiä kohtaan koetun empatian legitimoimiseen. Empatian käsittely jatkuu luvussa 6.5, jossa esittelen kolme empatiadiskurssin alalajia. Alaluku 6.6 koskee posthumanistiseksi sekä vastuudiskurssiksi nimeämiäni diskursseja. Nämä kaksi tapaa määrittellä ihmisten ja muiden eläinten välisiä suhteita purkavat liha-maskuliinisuusartikulaatiota haastamalla ihmisen oikeutta käyttää muita eläimiä ravinnokseen.

6.1 Ruumisdiskurssi

Ruumisdiskurssi paitsi horjuttaa muiden eläinten lihaksia syömällä väkevöitetyn hegemonisen maskuliinisuuden ruumiinideaaleja (McGann 2002), myös haastaa oletusta miesten etäisistä ruumissuhteista (Robertson 2007, 66) ja lihansyönnin artikuloimista lihaksikkaisiin miesruumiisiin. Ruumisdiskurssi nostaa hegemoniseksi asetetun lihansyöjän ruumiillisen figuurin arvioinnin ja haastamisen kohteeksi. Viime luvun päättänyt retorinen kysymys kesällä grillaavan miehen ihannekuvasta koskee lihansyöjämiehen figuuria ja ruumista.

Ehkä siin on joku tällanen toinenkin että, että niinku. Että suurikokoinen suomalainen mies niin, pitää myös olla ylpeä tästä pullottavasta mahasta ja siitä että hän on kyllä syönyt lihansa ja hän, hän kyllä juo kaljansa ja että, että tällainen niinkun (.) et se kuuluu myös vähänkin ehkä tällaseen, öö, mainoskikkailuun että on, ei tarvitse olla, öö, joku adonis, et sen takia ei niinku, ei tarvitse kavahtaa tätä lihansyöntiä.

(H7)

Haastateltava näki tämän olut-makkara-artikulaation kuuluvan ”mainoskikkailuun”, jossa kyse on huojennuksesta, siitä ”ettei tarvitse olla joku adonis.” Mainoskikkailu rohkaisee suomalaista miestä pikemmin olemaan ”ylpeä pullottavasta mahasta ja siitä, että hän on kyllä syönyt lihansa”. Rotevuuden sukupuolittunut hyväksyttävyyys toimii kautta rantain myös lihansyönnin ja maskuliinisuuden käsikoukun legitimoijana, jolla mies vapautuu terveydestä ja ulkonöstä huolehtimisen kulttuurisesta taakasta, pidetäänhän sitä feminiinisenä touhuna (Newcombe ym. 2012). Edelleen Patrick McGannin (2002, 85–87) mukaan miehekästä ruokahalua kirjoitetaan kannustamalla syömään ylenpalttisia annoksia. Haastateltavan mukaan suomalaismiehen figuuriin kuuluu, että ”hän kyllä juo kaljansa”, miksei seuraavassa otteessa ehdotettujen perunan ja makkaran kyytipoikana. Seuraavassa otteessa toinen haastateltava kysyy, kumpi on miehekkäämpää, huolehtia itsestään vai olla välittämättä itsestään. Tunnettu olut-makkara-maskuliinisuusartikulaatio esittää vastaukseksi jälkimmäistä. Makkaran

on erityisesti ”miesten vihannes” -sutkautusten säestämänä tulkittu symbolisoivan uhmakasta vastarintaa kasvistien syöntiä tuputtavalle terveysvalistukselle. (Pöysä 2004, 125–128.)

Aika monesti tämmöset ketkä sitä [Väittämää V] toteaa nii ite kuvittelen että ne on just niitä että heijän ruokavalio on sitten se HK:n sininen ja ranskalaiset että tavallaan et se on niinku miehekästä syödä vaan sitten perunaa ja makkaraa et sit tavallaan, että jos mietitään sitte että syökö vähän no, (.) onks se nyt sitten tavallaan miehekästä mättää vaan sitä jotain höttöä kun sitten taas mieltä omaa terveyttään et kumpi on siinä että huolehtia itestään vai olla niinku välittämättä itsestään.

(H3)

Ekofeminismiin (Adams 2015, 152–155) kuuluva ajatus ”vegetaristisesta ruumiista” väittää ihmisruumiin soveltuvan kehnosti lihansyönnille. Purukalusto ja ruoansulatus eivät ainakaan puhu lihansyönnin luonnollisuuden puolesta, muutenhan lihaa ei tarvitsisi erikseen pilkkoa tai kypsentää. Lisäksi ennen eläintuotannon melko viimeaikaista laajenemista lihaa on ollut syötäväksi ainoastaan vähän. Suomessa syödyn lihan määrä on yli kaksinkertaistunut vasta viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana (Vinnari 2010, 61–63). Ajatusta lihansyönnin epäluontevuudesta tuetaan vyöryttämällä viimeaikaista lihansyöntiä koskevaa terveystutkimusta muun muassa lihansyöntiin liittyvistä syöpä- ja sydänkohtausriskeistä (Adams 2015, 156–157). Myös ruumisdiskurssi purkaa lihamytologiaa mainittujen terveysriskien kautta.

Oikeestaan toi, ensimm- ihan se alkuperänen syy minkä takii mää rupesin kokeilemaan, tai alotin vegaaniuden oli ihan enimmäkseen terveysseikat. Eli käytännössä suuremmat terveysongelmat mitä keskimäärin länsimaisilla ihmisillä on niin ne, ne tota näihin liittyvät tutkimukset ja tutkimustieto mitä niihin liittyy, ja näistä keskusteleminen oli se perimmäinen syy. ja, oikeestaan sen jälkeen kun mä olin alottanu vegaaniuden nii, sen jälkeen sit tuli, tavallaan muurit alko pikku hiljaa murtua siitä että ei ollu enää niin paljon vastusta sille ajatukselle. Niin sit löyty kaikkii ympäristö- ja etiikkaongelmia mitä lihansyöntiin liittyy.

(H10)

Seuraavan otteen haastateltava lukee Väittämää V terveydellisenä väittämänä, jolloin se on helppo kumota vaatimalla väittämälle asianmukaisia tieteellisiä perusteluja. Haastateltava kutsuu asennevääntämiä pinnallisesti hyvältä kuulostaviksi iskulauseiksi ja näiden esittäjiä ”änkyröiksi”, jotka kysyttäessä eivät osaa antaa tukea oletuksilleen. Väittämässä nähty oletus ”lihaproteiinin” paremmuudesta merkityksellistetään kuvitelmaksi lihan yliluonnollisuudesta, muistuttaen suuresti Joyn (2010) kehitystä lihamytologiasta. Haastateltava itse arvioi väitettä neutraaleina totuusväittäminä. ”[T]ottahan tietenkin on se”, että aminohappoja tarvitaan ja yhtä lailla ”sehän on tosiasia se”, että myös kasvikunnasta näitä saa. Diskurssissa kysymys siirretään molekyyliyhdisteiden tarkkuusasteisen todellisuuden kysymykseksi, jolloin kiistanalaisista kysymyksistä tulee vastaansanomattomien tosiasioiden toteamista. Asioiden merkityksellistämistä vakuuttaviksi tosiasioiksi kutsutaan faktan konstruoinniksi. (Juhila 2016b, 171; Jokinen 2016c, 341.) Tähän käytettävillä faktuaalistamisstrategioilla tarkoitetaan sellaisia vakuuttelun keinoja, joiden tarkoituksena on tehdä puheessa esitetyn tiedon totuusarvosta

mahdollisimman suuri. Näin puheen esittämä tieto vaikuttaa kyseenalaistamattoman selkeältä ja todenmukaiselta. (Juhila 2016b, 145–148). Ruumisdiskurssin ”tosiasiat” purkavat liha-maskuliinisuus-artikulaatiota tukevaa lihamytologiaa.

Okei, (.) jokaisen näitten kohalla niin olis oikeesti tuota mielenkiintosta aina kuulla ne varsinaiset perustelut. Et tuota (.) kun nää kuulostaa just tällasilta, sanotaanko iskulauseilta oikeesti mitä on sit opeteltu ulkoo ja sit, koetan että koska tää kuulostaa tälleen pinnallisesti hyvältä sen täytyy olla totta. Aa niin, mikäs olis se tieteellinen selitys tolle. (.) [AS: mmm] (naurahtaa) ei ei mut siis, tää olis, tää olis se mihin mä oikeestaan, niinku, tää olis se kysymys minkä mä esittäisin tällasen tota väitteen esittäjälle, [AS: mjoo] aa, muistan tos oli Hesarin palstalla nii oli jonkin aikaa sit no siel on nyt ollu vähän näitä kasvissyönti koulussa ja sen sellasta niin tuota, selityksiä, tai tuota, niinku artikkeleita ja, tietenk in siellä sit nää eräät henkilöt niin tuota, kutsukaamme vaikka heitä änkyröiksi koska, no (.) ehkä ne ovat ansainneet sen tota leiman senkin vuoksi että eivät pysty itse asias perustelevaan asiaa niin hyvin. Yks oli tällanen, vähän niinku samantapanen kun tämä [väittäjä V] näin. Se ei ollu mies niinkun silleen, niinku sovinnisesti väritetty mut se oli sit silleen et #ihmisen tulee saada lihaproteiineja# ja tota, mä yritin sit siltä kysellä että ööh voisko hän antaa sen lihaproteiinin tota, sen molekyyli, tän tän molekyyli rakenteen, koska proteiinihan, no se on pitkä molekyyli mut kuitenkin se on, molekyyli on tota pelkästään niinku sarja atomeja ja sun pitää pystyy antamaan sille sillon tällanen, no eihän sieltä tullu koskaan mitään vastausta. [AS: mm, nii] eli tuota, tää kuuluu vähän siihen samaan kastiin se että öö kuvitellaan et se lihan, liha tuota on jotenkin öö, se sisältää jotain öö yliluonnollista jota ihminen tarvitsee. [AS: mjoo] siis tottahan tietenk in on se että me tarvitsemme tietyn amino, amino tota koostumuksen omaavan niinku proteiineja ja, mut, sehän on se tosiasia se että kasvikkunnasta löytyy niitä vastaavia aminohappoja ihan samalla tavalla kun tota lihasta.

(H6)

Siksi lihamyytin voi torjua yksinkertaisella tosiasioiden toteamisella, että kasvikkunnan tuotteet tarjoavat samoja, ihmiselle välttämättömiä aminohappoja. Retorisina keinoina aiempi ote hyödyntää änkyräksi leimaamisen ja asioiden faktaluonteen toteamisen lisäksi todistustaakan osoittamista. Väittäjän V kaltaisia näkemyksiä esittävä henkilö voisi itse esittää näkemyksilleen tieteellisiä selityksiä sen sijaan että haastateltava joutuisi niitä kumoamaan. Seuraavassa otteessa puhe ruoka-aineiden ravintoarvoista ja ruokavalioiden terveellisyydestä kontekstualisoituu länsimaiseen terveyskulttuuriin (Jallinoja, Mäkelä & Niva 2018) kuuluviin erimielisyyksiin lukuisten eri tarjolla olevien ruokavalioiden paremmuudesta, joita on ryhdyttävä setvimään tieteellisen todistusaineiston avulla.

– – muun muassa, niinku juoksijat, joita mullaki on monta ystävää jotka ovat maratoonareita niin, saattaa olla sellasta epäilevää, öö että paljonkin epäilystä sen, sen suhteen että, et vegaaniruokavalio on jotenkin riittävä täyttämään tällaset energiatarpeet ja muutenki, kasvattamaan lihaksistoa ja muuta tällasta. – – Niin tällasten henkilöitten kans mä oon myös käyny tätä keskustelua ja, sit heillä on ehkä just tullu tää et, he ovat tehny myös tällast taustatyötä et he ovat tutkineet omaa ruokavaliota paljon. Tai siis, tai joku tällanen paleodieetti. [AS: niinnii] heidän kanssa joutuu yleensä tällai et, heil on jotain todistusaineistoa tai joku tällanen tutkimus, whatever? Ja sit niinku pitää, tai jotenkin nää todistusaineistot taistelee keskenään tai tällaset niinku argumentit jotka perustuvat toisten ihmisten tekemiin tutkimuksiin. ja sit pitää niinku olla tosi, öö, jotenkin ööö ekspertti siinä että mikä on tää niinku vegaaniruokavalion tieteellinen perusta. Koska sit tulee niinkun, muualta tulee tällasia niin sanotusti tieteellisiä argumentteja.

(H7)

Asiantuntijoiden erityistietämykseen perustuvan, asiantuntijuuden faktuaalistamisstrategian (Juhila 2016b, 170) käytön lisäksi ruumisdiskurssissa puhutaan myös omista ruumiillisista tuntemuksista. Tällaisessa puheessa terveys ei merkityksellisty vakuuttavaan retoriikkaan tai kliinisistä terveyshyödyistä puhumisen, esimerkiksi ravitsemustieteellisen tutkimuksen tapailuun, vaan kehollisten tuntemusten kautta kuten seuraavassa otteessa.

[AS: joo, seuraava väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ III Vegaaniruokavalio on muuttanut sen, miltä kehoni tuntuu.] Kyllä. Olen samaa mieltä. (3s.) [AS: joo, haluaisitko kertoa lisää.] Joo, tuotaa. ensimmäinen juttu minkä mä ite huomasin ihan alkuna et mun ruoansulatus tai vatsa toimii paljon paremmin. Ja että, mulla on yleensäkin sellanen, voisko sanoo kevyempi olo, että. Tuntuu tavallaan että, niinkun mun ruoansulatus toimii paremmin ja mulla on enemmän energiaa. – – Ehkä mul on aikasemminkin ollu silleen suht terve suhtautuminen omaan kehoon mut. Ehkä vähän tunnu- ehkä pikkusen sellanen niinkun kehon ihanne on vähän muuttunu että, ei välttämättä (.) emmä oo ikinä treenannu sen takia et mä näyttäisin joltain. Vaan se on enemmän tullu silleen suorituskyvyn pohjalta kaikki mun treenaaminen. [AS: joo] mut ehkä, mitenkähän sen sanois. ehkä sellanen ajatus siitä et, minkälainen mun kuuluis olla. niin ehkä se tuntuu vähän jotenkin luonnollisemmalta. Tälleen veganismin myötä.
(H10)

”Luonnollisempi ajatus siitä, minkälainen mun kuuluis olla” kuulostaa kiinnostavalta kun huomioi, että hegemonisten ruumiisihanteiden on esitetty voivan hyvin myös vegaaniuden kontekstissa. Jessica Greenebaum ja Brandon Dexter (2017) ovat tulkinneet, että puhumalla kuuluisista vegaanimiesurheilijoista vegaanimiehet arvottavat maskuliinista atleettisuutta, suojautuvat tämän avulla mahdolliselta arvostelulta – ja asemoituvat samalla itse hegemonisen maskuliinisuuden kannattajiksi. Väitteen mukaan vegaanikehonrakentajan figuuriin viittaaminen on, lihamytologiaan (Joy 2010, 95–97) kuuluvan proteiinimyytin haastamisen lisäksi käypä keino hegemoniseen maskuliinisuuteen liittyvien fyysisen voimakkuuden ideaalien ylläpitämiseen. Greenebaum ja Dexter esittävät, että näitä hegemonisia ideoita voi käyttää omaksi hyödyksi. Puhumalla kuuluisista vegaanimiesurheilijoista vegaanimiehet arvottavat maskuliinista atleettisuutta, suojautuvat vereviin miesatleetteihin viittaamisen avulla vegaanisiin liitetyiltä feminiinisiltä stigmoilta ja asemoituvat samalla itse tämän hegemonisen maskuliinisuuden myötäilijöiksi.⁵ Oman aineistoni perusteella luonnollisemmalta tuntuva ruumiillisen minäkuvan ideaalia voi lukea Greenebaumin ja Dexterin tulkintaa vastaan, muutoksena maskuliinisista ruumisihanteista toisiin.

Ruumisdiskurssissa maskuliininen väkevyys sekä liha tämän ominaisuuden edesauttajana tuodaan esille kulttuurisesti jaettuina käsityksinä. Käsityksistä ensimmäinen puhutaan esiin historiallisena sosiaalisena normina ilman että ominaisuutta välttämättä tuodaan esille positiivisesti. Tätä käsitystä saateltiin sosiaaliseen normiin tukeutumalla (Juhila 2016b, 165) ja käyttämällä kaduntallaajan yleistä mielipidettä koskevaa kvantifioivaa strategiaa (emt., 161), jolloin käsityksen voi saattaa ilmi sitoutumatta siihen henkilökohtaisesti. Käsityksistä jälkimmäinen, lihamytologian oletus lihansyönnin välttämättömyydestä tämän rotevouden ja vahvuuden saamiseksi haastetaan huomauttamalla maailman

⁵ Tarkalleen ottaen Greenebaumin ja Dexterin tekstissä äänessä oleva ”Matthew” aprikoii kuuluisten amerikkalaisen jalkapallon pelaajien näyttävän kuinka monimuotoisia vegaanit ovat: ”artisteja, hippejä, kamppailulajiammattilaisia”. ”Matthew’n” mukaan salskeat, perinteiset vegaanimiehet tekevät vegaaniuden vähättelystä vaikeampaa, sillä he osoittavat yhtäaikaisen lihaksikkuuden ja veganismin puolestapuhumisen olevan mahdollista. Tästä Greenebaum ja Dexter jatkavat aineistonsa kaikkia vegaanimiehiä koskevaan tulkintaan. Monimuotoisuuden keskittymällä ”Matthew’n” puhetta voisi käyttää myös päinvastaiseen tulkintaan.

vahvimman ihmisen olevan vegaani. Greenebaumista ja Dexteristä (2017) poiketen minun on haastateltavan moniymmärteisen kysymyksen ”missä se voima, mikä se miehisuus on, miten se määritellään” perusteella vaikea sanoa pitääkö haastateltava itse muskelimiehen figuuria ihanteellisena maskuliinisuutena. Haastateltava kuitenkin tekee selväksi, ettei lihansyönti ole edellytys tämän figuurin saavuttamiseksi.

– – Ehkä joskus se on ollu sellanen symboli et mies on tosiaan sellanen, (.) no sanotaanko, petoeläin tai jotain muuta ja yleensä liha, siihen mielletään tai sitten mielletään jotenkin fyysinen vahva olemus, et tällasia niinku perus perus ää käsitteitä minkälainen miehen pitää olla ja minkälainen naisen pitää olla et jos joltain kysytään massana tuhannelta ihmiseltä minkälainen miehen pitää olla nii varmaan harva sanoo et miehen pitää syödä lihaa mutta se että varmasti tulee sellaisia vastauksia että miehen pitää olla roteva ja vahva ja muuta ja mies taas kokee sen että liha on ehkä se millä tätä rotevuutta ja vahvuutta, tätä miehisyyttä tulee lisää. [AS: mm, mm] Ja tota, ei pidä paikkaansa, miehen pitää syödä lihaa niin maailman vahvin ihminen on vegaani (nauraa) et missä se voima, mikä se miehisuus on, miten se määritellään joo.

(H1)

Myös seuraavassa otteessa vegaanikehonrakentajan figuuria käytetään osoittamaan väittämästä V luettu oletus lihan välttämättömyydestä vääräksi. ”[T]arinoit[a] näistä jostain vegaanibodareista ja herra ties mitä” käytetään lihamytologian virheellisyyden osoittamiseen ja siihen kuuluvan proteiinimyytin kumoamiseen, mutta aineistoni perusteella en osaa lukea tätä suorana näyttönä hegemonisen maskuliinisuuden kannattamisesta, siihen kuuluvan fyysisen voimakkuuden idealisoinnista tai ”patriarkaa-tin osingoista hyötymisestä” kuten Greenebaum ja Dexter (2017) kirjoittavat. Muskelimiehen figuuria voi käyttää moneen tarkoitukseen.

– – Joo, no tää on mun mielest vähän niinkun johdettavissa ihan täst niinkun siitä niinkun jälleen kerran niinkun miessukupuolen niinku niist rooleista että, siis, ja sit niinku kysyy mun mielipidettä nii ei en näe silleen mitään perustetta tälle väitteelle. [AS: mm] Että jos sä lähtisit käytännön tasolt kattoo nii se pointti vois ehkä olla jotain että sä et saa vegaaniruokavaliost kaikkee tarpeellista ja sit sun keho vähän nahistuu mut sehän ei myöskään pidä paikkaansa et meillähän on myös tarinoit näistä niinkun jostain vegaanibodareist ja herra ties mitä että niinkun et se nyt paljastaa oikeestaan sen vääräksi.

(H2)

Ruumisdiskurssissa lihamytologiaan kuuluvaa oletusta lihansyönnin luonnollisuudesta puretaan myös lihansyöntiä legitimoivaa ravintoketjuajatusta haastamalla. Seuraavassa otteessa haastateltava ei näe kauppojen muovikelmuihin pakatuilla elintarvikkeilla mitään tekemistä luonnon ravintoketjujen tai -pyramidien kanssa ja esittää väittämän IV taustalla vaikuttavan suhteen ruokaan olevan aivan erilainen ja luonnon ravintoketjuista poikkeava. Toisena keinona haastateltava kyseenalaistaa lihamytologiaan kuuluvaa oletusta lihan terveellisyydestä ja luonnollisuudesta huomauttamalla, että lihansyöjän ruokavaliolla ei todennäköisesti kovin pitkälle pötkitä.

– – ihminen on oikeest- tai ihmiskunta on oikeesti kyl kuitenkin vieraantunu hyvin paljon mistään ravintoketjusta niinku jos ajatellaan tota, tos puhutaan ravintoketjun huipulla niin ajatellaan yleensä siis öö luontoa, ja luonnon ravintoketjua. [AS: mm] Mut, miten paljon oikeesti ihminen esimerkiks metsästää syömäänsä ravintoa. Se että tuota sä oot ravintoketjun huipulla siinä et sä meet jonnekin K-kauppaan ja ostat tota nakkipaketin nii, se ei oo mikään ravintoketju eikä siel oo mikään ravintopyramidi tai tällanen tuota rakenne ollenkaan vaan se on kyl ihan eri, eri tällanen

suhde siihen ravintoon kuin, mitä yritetään antaa tällä [väittämällä IV]. [AS: mm] Et tuota, (.) plus että, jos ny tota kärjistetään vähän että toi oikeuttaa lihansyöntiin niin, taitaa olla niin että jos ihminen syö pelkästään lihaa ja sit juo vettä päälle, niin tuota siin saattaa tulla muutama tauti sen jälkeen [AS: mm] et tota taidetaan kuitenkin olla seka-syöjiä.

(H6)

6.2 Vastenmielisyysdiskurssi

Vastenmielisyysdiskurssissa liha merkityksellistyy ja tulee torjutuksi sen herättämän kuvottavuuden kautta. Diskurssi sisältää paitsi henkilökohtaisten inhon tuntemusten kuvailua, myös yksityiskohtaista eläimen tappamisen sanallistamista. Tiina Arppe, Johanna Mäkelä ja Virpi Väänänen (2011) kirjoittavat douglaslaista moraalisen puhtauden ajatusta seuraten, että veganismiin liittyvä kokemuskyykyisen olennon kuolemaan liittyvä ruokatabu on itsessään kyllin väkevä aiheuttamaan vastenmielisyyden kokemuksia. Vastenmielisyysdiskurssin funktio ei pelkästään ole päivitellä eläimen tappamisen iljetävyyttä, vaan myös kääntää lihan arvo pääläelleen merkityksellistämällä yleisesti haluttava liha elottavaksi. Toiseksi se johdattelee ajattelemaan muihin eläimiin kohdistuvan väkivallan ongelmallisuutta, esimerkiksi räjähtäviä harppunoita uhanalaisten valaiden otsalohkoissa. Eläinten tappamisen vastenmielisyyden osoittamista pidetään myös inhoreaktion kautta tepsivänä esteettisenä argumentina kasvissyönnille (Holdier 2016).

— Kun mä olin vaihdossa Islannissa ja jengi söi valasta ja se oli mulle täysin niinku, se oli jotenkin niinkun ällöttävää ja sit mä sitä kautta niinku rupesin reflektoimaan sitä et no miten se sit valas eroo sit niinku mistään muusta eläimestä,
— Jotenkin se valaan uhanalaisuus ja harvinaisuus jotenkin se että niit mennään, jollain isoil laivoilla vedetään räjähtävil harppunoil ammutaan päähän ja, ja sit tuodaan rantaan ja palotellaan ja siipaloidaan ja jotenkin se niinku se valaan, niinku valaanmetsästyksen prosessi sit itsessään oli jotenkin niin kuvottava ja sitte ku, ne on kuitenkin tosi harvinaisii sinänsä niinku.

(H5)

— Se hieno liha mitä syyään niin syyään melkeen raakana tai tämmösenä vähän niinkun verta ja nestettä tihkuvana niin se alko oleen vähän semmosta ällöttävää niin se tuntu vähän sellain, ei tää ookaan niin hyvää.

(H3)

Vastenmielisyysdiskurssi muistuttaa sosiologi Norbert Eliasın havaintoja länsimaisten yhteiskuntien sivilisaatioprosessista (1978, 99–104). Elias tarkasteli länsimaisten käytöstopojen ja psykologisten pidäkkeiden muuttumista ja huomioi, kuinka länsimaisissa yhteiskunnissa on niiden sivilisoitumisen mittaan tapettu muita eläimiä kaikkien nähden ja eläinten ruhoja esitelty sekä leikely näyttävästi kokonaisina ruokapöydässä ilman sivilisatorisia pidäkkeitä. Kuitenkin 1600-luvun taitteessa, muiden tapakulttuuristen ja tuntemisen tapoja koskevien muutosten ohella syötävät eläimet hävisivät yhteiskuntaelämän kulisseista takahuoneisiin, joissa likainen työ sälytettiin asialle omistautuneelle teuras-tajalle. Eliasın mukaan liian eläimeltä näyttävä liha muistutti sen tappamisesta, mikä oli nyt alkanut

herättää sivistyneessä subjektissa epämiellyttäviä tuntemuksia. Toisaalta sivilisaatioprosessiin kuuluu ajatus ihmisen erillisyydestä suhteessa muihin eläimiin ja ihmisen eläimellisten piirteiden pois ruokkoaminen, joten kaikki eläimestä muistuttava on hyvä pitää sivistyneistä ihmisistä loitolla. Siispä lihan eläimellinen alkuperä kätkeyttiin ruoasta piilottamalla eläimet ja niiden tappaminen näköpiiristä, eikä sikaa enää nostettu pöydälle. Vastenmielisyysdiskurssi vie huomion sivilisaation kulissien taakse, missä muihin eläimiin kohdistuu asioita, jotka tekevät sivistyneen ihmisen olon epämukavaksi. Vastenmielisyysdiskurssi kommentoi epäsuorasti lihansyönnin antisivilisatorista luonnetta.

Vastenmielisyys merkityksellistyy myös ruumiillisena kokemuksena, jolloin tuntemuksellinen ero lihansyönttiin muodostuu jyrkäksi ex post. Lihansyönnin taakse jätettyään ajatuskin siihen palaamisesta on etovuudestaan johtuen mahdoton. Kuviteltua olotilaa lihansyönnin jälkeen kuvaillaan saastuneena, kuvottavana, puistattavana, ällöttävänä, rasvaisena ja niin etovana, ettei tiedä oksentaisiko. Vastenmielisyysdiskurssi saa painokkuutta voimakkaiden tunneilmaisujen retoriikasta. Arpea ja kumppaneita (2011) seuraten voisi esittää eläimen syömistä koskevan tabun rikkomisen uhkaavan moraalisen vakaumuksen eheyttä niin paljon, että ajatus tabun rikkomisesta puistattaa niin, että ei ole sen väliä, onko ruumiin sisällä ihmisen vai muun eläimen lihaa.

– – Tavallaan minä tuntisin tietyllä tavalla itteni saastuneeksi jos minä söisin lihaa tai vahingossa joutuisin syömään lihaa. Mulle tulis siitä semmonen jotenkin, semmonen olo mut ei siks että siinä ois jotakin niinkun myrkkyyä tai muuten, et se on mulle sitten semmonen (.) semmonen joku psykologinen juttu. – – Se tuntuis tosi niinkun, mä luulen että siitä tulis semmonen aika kuvottava olo, huono olo en tiä, en tiä niinkun oksentaisinko tai muuta mutta. minusta siitä tulis aika kuvottava olo. [AS: mm] ja (.) niinku. sitä, sitä on niin voimakas psykologinen lataus tavallaan siihen kuitenkin siiheen juttuun sillä tavalla et sitä ajattelee että. emmä niinkun hirveesti nää eroo siinä että jos on eläimen lihaa tai ihmisen lihaa mun sisällä sitten et mitä se on. [AS: niinniin] et siitä tulee niinkun semmonen olo että (8s.) joo, varmaan huono olo tulis, semmonen jonkunlainen puistattava, ällöttävä olo, olo siitä.
(H11)

– – Et kyl niinku, et jos nyt mä kuvittelisin ja ajattelisin et mä pitäisin vaik niinku semmosen kunnon, niinku, lihaviikon. Nii, kyl mä niinku, et jos sillä tavalla, mmh, ajattelis, nii kyl must tuntuu et mua aika paljon silleen, niinku kuvottais ja oksentais ja. [AS: jooh] et tulis semmonen ällöttävä ja niinku rasvanen ja semmonen, inha olo. Et, et jos sellaseen niinku vertaa, niinku tätä veganismii. Nii tietysti, kaikki on suhteellista et tietysti siihen verrattuna mul on aika hyvä silleen kehollinen fiilis.
(H8)

Seuraavassa otteessa huomautetaan, että lihan syöminen saattaisi puistattaa useampiakin, jos pakkausten tuoteselosteet olisivat täsmällisempiä. Eläimet ja ruoka kuitenkin pysyvät toisistaan erillistettyinä ja lihansyöjät ilmeisen tietämättöminä tästä linkistä. Poissaolevan referentin diskurssikäytännönä on käyttää eläimen osista erillistettyjä ilmauksia ja olla kuvailematta ja näyttämättä tuotantoprosessia. Diskurssissa poissaolevan referentin toiminta nostetaan esille eläintuotannon diskurssikäytännön ja tuotannon läpinäkyvyyden kautta. Otteen lopun ehdotus meijereiden lasiseinistä on toiveikas.

Jos ihmiset vain näkisivät mitä seinien sisällä tapahtuu, lihaa ja maitoa ei välttämättä syötäisi ja juotaisi.

Jos meillä jokaisessa ruokapakkauksessa lukisi tarkalleen mistä ruoka on tehty ei lukisi koodeilla, liivate ei lukisi liivatteena se lukisi sian rasvana tai sellasena kuona-aineena tai muuta, kyllä mä uskon et tapahtuis muutosta äkkiä. [AS: mjoo, mjoo] Tällasia juttuja et se on niinku paketissa kaupassa ja se tuodaan kotiin syötäväksi ja grillattavaksi ja paistettavaksi, on paljon niinkun helpompaa ja siihen on pyritty ja se on onnistunu mutta se ei valitettavasti ole se koko totuus tai se että jos syötkin lihaa joku kana on tapettu sinun takia sinun lautasellesi. – – Et jos etiketeissä ja kaikissa lukisi mitä liha on miten se on tehty mitä se sisältää mistä se on ja muuta, niin varmasti se mieskin joka syö lihaa ei välttämättä söisi tai ainakin miettisi että syökö hän sitä lihaa, mutta tässä [Väittäjä V] puhutaan pelkästä lihasta et onhan vegaani niinkun kaikkea muutakin ruokavalioon nähden, muun muassa maito ja muu mikä myös, jos tehtäisiin laitettaisiin lasiseinät niin sitäkään ei välttämättä juotaisi enää.

(H1)

Bettina Heinzin ja Ronald Leen (1998) mukaan eläintuottajat tekevät parhaansa, etteivät ihmiset näkisi. Kaksikko kirjoittaa, kuinka peittämällä lihan tuotantoprosessi tavarafetisismillä avulla lihasta saadaan poistettua siihen olennaisesti kuuluvia ristiriitaisuuksia ja ongelmia. Tuotteiden ilmiäisy peittää alleen esimerkiksi sen, kuinka lihankäsittelylaitoksissa lilluu eläinten ulosteita, verta ja muita viitauksia, joita ei yleensä liitetä hampurilaispihveihin. Tavarafetisismillä kautta tuotantoprosessi ja eläimen teurastaminen pyyhkiytyvät lihan merkityksistä ja niiden tilalle lihaan kirjataan toisia merkityksiä, esimerkiksi perinnettä, maskuliinisuutta ja terveyttä.

Poissaoleva referentti hämää eläimille osoitetun myötäelämiskyvyn sellaisiin puitteisiin, joissa eläimiä voi pitää suloisina aina seuraavaan ateriaan asti. Seuraavassa otteessa toin keskustelun viritteeksi esille iltapäivälehti uutisen, jossa kerrottiin pekonia ostaneen henkilön järkyttyneen siivussa törröttäneestä emakon nisästä. Tästä haastateltava jatkoi pohdintaansa, kuinka eläimet ja ruoka pysyvät toisistaan erillisinä asioina antamalla eläinten ruumiille eri nimiä, jolloin eläimiä rakastavat ihmiset voivat syödä eläinperäistä ruokaa asiaa sen kummemmin miettimättä. Vain vegaani huomaa jos ruoassa on jotain eläinperäistä vaikka ”kaikki jotenkin kyl tietää sen takaraivossaan”.

– – Eläimethän ovat suloisia ja kaikin puolin mukavia, kunnes heistä pitää tehdä ruokaa. Et, et siinä on kans joku tällanen niinkun ajatusero. – – [AS: joo, – – mulle tuli mieleen tosta mitä sä sanoit niin mieleen että taannoinhan oli joku tällanen uutisjuttu et jonkun pekoniisiivun kyljessä oli tai siinä oli silleen liian erottuvasti sen emakkosian nänni jääny vähän siihen. Niin sit se sitten herätti niinkun sitä pekonia ostaneessa semmosen kauhistuksen että sit se eläin olikin niinkun ruoassa vielä, liikaa, niinkun silleen.] Aivan joo siis, kyl mun mielestäkin niinkun yleensä ihmisten kanssa huomaa sen että, et kun syö ruokaa niin vain vegaani huomaa jos on eläinperäinen ruoka. Siis koska yleensä ihminen joka ei syö vegaaniruokaa ja sit tulee esimerkiksi ruokailemaan vegaanin kanssa, niin se alkaa miettimään sitä et, eiks tässä ookaan eläinperäistä niinku et, et aijaa? Koska myös niinku et, eläimet ja ruoka just on eri asia ja just et, se halutaan kans pitää sillä lailla että ei ainakaan meidän yhteiskunnassa niin ei, ei lihastiskillä oo sitä sian päätä siellä esillä. [AS: mm] et just et, se niinku pihvi ja liha ja muutkin, annetaan näille niinkun eri nimiä ettei tuu tällasta niinkun että ei yhdistä sitä siihen eläimeen. Vaikka kaikki jotenkin kyl tietää sen takaraivossaan mut et. Tää on tämmönen, et helpottaa just tätä (naurahdus) olemista kun ei nää sitä nänniä siinä pekoniissa.

(H7)

Toinen haastateltava huomautti, että eläinten hyvinvointiin liittyvästä tunteilusta syyttäminen on kahdella tapaa mielivaltaista. Tunteilusta syyttävät ihmiset yleensä kokevat tunteita, mutta ainoastaan lemmikkieläimiksi kategorisoituja eläimiä kohtaan, unohtaen kokonaan muut eläinlajit. Haastateltavalle on ”ihan fine”, jos lihalle perso henkilö suorittaa lihansyöntiin liittyvän työn alusta loppuun itse, mutta tunteilusta ei käy syyttämän, jos syyttävä taho ei itse pysty eläimen tappamiseen liittyviä tunteita kohtaamaan tai käsittelemään. Miksi eläimen tappamiseen liittyviä tunteita ei tarvitse kohdata tai käsitellä? Haastateltava ehdottaa vastaukseksi poissaolevaa referenttiä. Steriili pakkaus kaupan hyllyllä on puhdistettu eläimen tappamiseen liittyvistä merkityksistä. Pihalla näkyy mukava eläin. Se, ”mitä siinä välissä tapahtuu, niin sitä ei haluta näh[d]ä.” Lihansyönnin legitimaatio säilyy niin kauan, kuin se on ”poissa silmistä, poissa mielestä” eli niin kauan, kuin poissaoleva referentti suoriutuu tehtävistään kunnialla.

– – Miulle on ihan oookoo jos itse henkilö menee ja sen eläimen, menee tonne ja sie ite sen niinkun tapat ja teet sen, ja sit syö alusta alkaen nii sit ihan fine mut jos et sie ite sitä pysty tekemään nii tavallaan onko oikeutettua tavallaan että sinä sitten syöt sitä kun annat joudut muun tehä sen kun sie et itse pystyis sitä tekemään, niin tavallaan että siinä se tunteilu että jos et ite pysty niitä tunteita niinkun kohtaamaan tai käsittelemään siinä, niin tavallaan niin että ei voi syyttää sit minua että minä tunnistan sen ja minä sen takia niinkun luovun siitä. Ehkä siin on just se et tavallaan et poissa silmistä poissa mielestä, et se on se steriili pakkaus siellä kaupassa helpompi ja sit se on mukava se eläin siellä pihalla mut, just se et siinä välissä mitä tapahtuu nii sitä ei haluta nähä et se on just se, poissa silmissä poissa mielestä.
(H3)

Lihan vastenmielisyys ei koske pelkästään vegaaneja, vaan myös lihansyöjät kokevat enemmän kuvotusta, jos lihan ja eläimen välinen yhteys nostetaan esille esimerkiksi liittämällä lammaskyljyksen mainokseen kuva itse määkijästä tai vaihtamalla sanojen ”pork” ja ”beef paikoille ”pig” ja ”sheep” (Kunst & Hohle 2016). Muiden eläinten ja ruoan välisen yhdyssiteen näkyväksi tekeminen on myös vastenmielisyysdiskurssin keino tuoda esille lihansyönnin kiistanalainen luonne. Lihansyönnin kiistanalaisuus johtuu lihaparadoksista (Loughnan ym. 2012) eli samanaikaisesta eläimistä ja niiden lihasta pitämisen ambivalenssista. Vastenmielisyysdiskurssi toimii täyttämällä lihansyönnistä se tyhjäksi jätetty paikka, josta eläin loistaa poissaolollaan. Adamsin (2015) poissaoleva referentti palautuu lihaan.

6.3 Vegaanisia subjektipositioita

Diskurssianalyysissä tutkitaan diskursseja ja niitä välittäviä sosiaalisia käytäntöjä, ei yksilöiden mielipiteitä tai aivoituksia sinänsä. Analyysin tavoitteena ei ole päästä käsiksi perinteisesti päänsisäisiksi nähtyihin ominaisuuksiin, esimerkiksi yksilön minuuteen. Sen sijaan diskurssianalyysissä voidaan

selvittää, miten ja millaisena puhuttu minuus rakentuu haastatteluaineistoissa. Tällöin tapana on puhua subjektipositioista, jota tutkielman painotuksesta riippuen voi pitää toiminnan kahleena tai mahdollisuutena. (Edley 2001, 209; Jokinen ym. 2016, 43–47.) Tässä tutkielmassa ymmärrän subjektipositio diskurssissa rakentuvaksi, tilanteiseksi identiteeksi. Paikallistin aineistostani Wetherellin ja Edleyn (1999) tutkimuksen suuntaviivojen mukaisesti erilaisia positioiteja suhteessa puheessa häilyvästi määrittävään lihansyöjämiehen maskuliinisuuteen. Hegemoninen maskuliinisuus rakentuu puheessa imaginaariseksi positioiksi, johon suhteessa ja jota vastaan haastateltavien omat subjektipositiot määrittelen jämptiksi, vastavirtaiseksi ja hetkahtamattomaksi. Lopuksi esittelemääni omakohvaisia kokemuksia, omaa valintaa ja lihansyöjiin kohdistettua sallivuutta ilmentävää henkilökohtaisuuspuhetta käytetään pehmentämään suhdetta toisiin tilanteissa, jotka mahdollisesti voivat kehkeytyä jännitteisiksi. Lihaa syövän maskuliinisuuden imaginaarinen positio kumoutuu positioinneissa eri tavoilla ja liha-maskuliinisuusartikulaatio sen rinnalla.

Ensimmäistä positiota kutsun jämptin miehen subjektipositioiksi. Seuraavan aineisto-otteen jämpti mies ei näyttäytyä hyökkäävänä, pysyy visusti asiassa ja rauhallisena, perustelee näkemyksensä asiallisesti eikä kiihkoile. Pitkämielisyys auttaa, jos muut suhtautuvat vähätellen. Jämpti positio rakentuu omien valintojen, periaatteiden ja sanojen takana seisomisen sekä itsenäisen pohtimisen kautta suhteessa ”äijäkulttuuri[n]” imaginaariseen positioon, joka haastateltavan mukaan hiipumisestaan huolimatta pitää vielä pintansa. Wetherell ja Edley (emt.) pitävät äijäkulttuurin omaisia stereotypioita ihmisten käytettävissä olevina positioina. Äijäkulttuuri ja myöhemmin mainittava perinteinen maskuliinisuus ovat tällaisia, stereotypiadiskurssin tarjoamia imaginaarisia positioita. Äijäkulttuurin tarjoaman miehekkyyden sijaan jämpti mies ajattelee itse tekojensa seurauksia ja ottaa niistä vastuun. Jämptin miehen subjektipositiossa omien sanojen ja periaatteiden takana seisovan henkilön mielipidettä voidaan jopa vähän kunnioittaaakin. Jämpti mies asettaa äijäkulttuurisen lihansyönnin sijaan miehyyden mitaksi itsenäisen, asioita ja niiden seurauksia koskevan ajattelun.

[AS: joo. Öö, mitä sä yleensä niinkun sitten sanot tällaselle henkilölle joka jotenkin, vähän niinkun penää perusteluja.] Mmm no mä koetan pysyä faktoissa ja koetan pysyä tarkkaan pointissa että. Ja koetan esittää asian silleen neutraalisti silleen, koetan lähestyä sitä sitä kautta että mitä mä oon ite ajatellu ennen kun mä oon ite ryhtyny vegaaniks. [AS: kyllä, jooh.] ja mahdollisimman vähän hyökkäävästi. – – Mä pyrin pysymään ite rauhallisena siinä ja koitan olla ite kiihtymättä ainakaan asiasta että. Mulla on itselläni ainakin tosi pitkä maltti että se auttaa tällasissa tilanteissa yleensä. – – [AS: jooh kyllä. entä tota, mitenkä niinkun kaveripiiri tai tällanen tuttavapiiri niinkun suhtautuu veganismiin tai sun, niinkun vegaaniuuteen.] mmmh. no mä alkuun pelkäsin vähän sitä että miten ne suhtautuu tai että mitä ne ajattelee mut. yllättävän positiivisesti sieltä on tullu ja. ööö, kyllä ihmiset on niinkun, ymmärtäny sitä ja hyväksyy sen. [AS: joo] että ei sieltä oikeestaan oo tullu ikinä semmosta et mitähän sä, #miks sä teet tommosta# tai, [AS: mm kyllä] ja jopa, ehkä siihen on auttanu tavallaan se että kun mä (.) seison omien periaatteiden takana ja seison omien sanojen takana ja. Perustelen niitä asioita jos joku niitä kysyy, tavallaan sitä kautta tuntuu että ihmiset on jopa oppinu vähän kunnioittamaan mun mielipidettä.

(H10)

[AS: seuraavaks mulla on tällanen väittämä kuin VÄITTÄMÄ V Miehen kuuluu syödä lihaa.] Eri mieltä. Mä näkisin että, lihan syöntiin liittyy terveystoimintaa eli (.) tota, tää on taas tällanen länsimainen ajattelutapa. [AS: joo] johon on aika monesti törmänny ja tota (.) ööm. Se on semmonen jonkunlainen äijäkulttuuri mikä on vieläkin jonkun verran voimissaan. – – Mä aattelen sitä silleen ite että, että se ei ole mun mielestä minkään miehisyyden mitta. Eikä sellanen et, mun mielestä on miehekkäämpää se että osaa ite ajatella asioita minkälaisia seuraamuksia niillä on, (.) ja niin edespäin.

(H10)

Jämptin miehen subjektiposiitiolle ominainen rauhallisuus ja kiihtymättömyys muistuttaa ”länsimaisena miesideaalina” pidettyä stoalaista tyyneyttä, johon väitetysti kuuluu myös emotionaalista pidättyneisyyttä (Jokinen 2010; Rothgerber 2013; Wetherell & Edley 2014). Diskurssianalyttiseen otteeseen ei kuitenkaan kuulu piirteiden essentialisoiminen tai jähmettäminen, vaan niiden eläväksi puhuminen diskurssissa. Väittämä VI tarjoaa myös jämptin miehen subjektiposition ottavalle mahdollisuuden puhua muita eläimiä kohtaan koetun empatian puolesta.

[AS: joo, seuraava väittämä mulla on tällanen kun että VÄITTÄMÄ VI Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.] (huokaisu) Kai se on tunteilua, kyllä se herättää minussa tunteita. [AS: joo] Mut ei se minusta silti ole väärin. (.) Mun mielestä on ihan oikein että pystyy osottamaan myötätuntoa eläimille. – – Mä luulen että aika moni ihminen, jos he altistuu vaikka jollekin videomateriaalille siitä mitä tapahtuu teurastamossa tai mitä ruoantuotanto on arkipäivänä, suomessakin tai muualla maailmalla niin, emmä usko että hekään tykkäis siitä mitä näkevät. [AS: mm, niinniin] Emmä usko että, se ois heidän mielestään oikein. Jos ei oo, jotenkin tosi epäempaattinen tai kylmä ihminen. [AS: niinnii] Mä luulen että siihen liittyy osittain sitä että (.) ehkä ruokateollisuus maalaa tietynlaista kuvaa ruoantuotannosta, paljon ruususempaa kuvaa kun mitä se todellisuudessa on. Jaaa (.) Kyl mä luulen et, ihminen on pohjimmiltaan niin empaattinen että jos näkee tai ymmärtää sen, mitä siellä todellisuudessa tapahtuu niin sillä on jonkunlainen vaikutus. [AS: joo kyllä.]

(H10)

Ensisilmäykseltä jämptin miehen subjektipositio muistuttaa Wetherellin ja Edleyn (1999) esittämää heroista positiointia. Sekä jämpti että herooinen positiointi korostavat position omaksuvan miehen miehekkyyttä; omassa aineistossani jämptiys on ainoa positiointitapa, jossa esitetään arvioita omasta miehekkyydestä superlatiivissa. Joiltain osin jämpti kuitenkin eroaa heroisesta, sillä Wetherellin ja Edleyn mukaan heroista positiointia voi tulkita Connellin esittämän hegemonian myötäilemisen käytäntöön panemisena. Sen sijaan jämptiä positiointia tehdään suhteessa ”äijäkulttuuriksi” määritellyyn maskuliinisuuteen. Kysymykseen hegemonian uusintamisesta tai haastamisesta palaan myöhemmin tässä luvussa.

Toisessa, vastavirtaisuutta korostavassa positioinnissa veganismi saa merkityksen paitsi sukupuolistereotyyppien vastaisena käyttäytymisenä, myös näiden stereotyyppien tietoisena rikkomisena. Ensimmäisessä otteessa haastateltava luonnehtii tuttavapiirinsä vegaaneja koskeneiden ennakkoluulojen olleen hyvin torjuvanpuoleisia. Kielteisten ennakkoluulojen mukaisesti vegaania luonnehtii kuuluisan ituhopin figuurin lisäksi se, että vegaanit ovat ”ei niinkään heteroseksuaalisia”. Molemmat ennakkoluulot kytkeytyvät oletukseen veganismin maskuliinisuutta veltostavasta vaikutuksesta, jälkimmäinen myös hegemoniselle maskuliinisuudelle piirteellisestä heteroseksuaalisuudesta, jolle

naistapaista kasvissyöntiä pidetään antiteesinä. Tapaa samastaa veganismi ei-heteroseksuaalisuuteen on pidetty myös lihansyönnin yhteyksistä heteronormatiiviseen seksuaalisuuteen ja hegemoniseen maskuliinisuuteen kuuluvana homofobisena tapana järjestellä miesten välisiä valtasuhteita (Buerkle 2009; Potts & Parry 2014). Veganismillaan haastateltava tenää vastaan ystäviensä ennakkoluuloja joten tämän vuoksi kutsun diskurssissa rakentuvaa subjektipositiota vastarannan miehen subjektipositioksi. Vastarannan mies kertoo kokevansa mielihyvää päästessään rikkomaan kuvan vegaanista ei ”niinkään heteroseksuaalis[ena]” hippinä.

– – Ystävät oli tosiaan erittäin niinkun sanoisinko vastaan, vastaan on ehkä väärä sana mutta lähinnä niin että ne oli hyvin skeptisiä ja ne eivät uskoneet, yks juttu, että he luuli että vain sosiaalisessa mediassa esitän ja kerron että olen vegaani, [AS: ahaa] ja syön ja teen vegaanisia ruokia silloin kun olen niinkun julkisesti tekemässä sitä. – – Heidän käsitys oli se että vegaanit saattavat olla hiukan vähän sellasia hippi, hippityyppisiä tai sitten ää muuten ei niinkään heteroseksuaalisia tai muuta et heidän mielestä he oli niinkun sen kategoroinut ja lokeroanut tällaiseen niinku yleiseen olettamukseen sellaiseen tota stereotypiaan. [AS: mjoo?] jaa mä koen todella paljon mielihyvää siitä että mä pystyn rikkomaan tämän stereotypian.

(H1)

Seuraavassa otteessa haastateltava luonnehtii melko linkolalaiseen tapaan vastavirtaisuuttaan mi-santrooppiseksi. Ihmisten kestävämmäksi kuvailtuun luontosuhteeseen kuuluvista luonnon ja muiden eläinten hyväksikäytön tavoista seuraa, että paremmin on toimittava. Veganismi legitimoituu kestävämmän luontosuhteen kokonaisratkaisuna myös erillistämällä veganismin moraalit itsekkeiseksi merkityksellistetyistä terveyssyistä ja täten moraalisesti toissijaisiksi. Diskurssi ilmentää jännitettä syömisen moraalisten ja itsekkeisten painopisteiden välillä. Myös Arppen ja kumppaneiden (2011) mukaan veganismin moraalinen perusta mahdollistaa omista valinnoista koetun ylpeyden, mutta subjektiiviseen hyvinvointiin tähtävästä kasvissyönnistä puhutaan häveliäämmin. Vastavirtaisuusdiskurssin linkolalaisessa versiossa kestävämmän luontosuhteen kirvoittamana ihmisvihana ilmenevä tyytymättömyys tarkoittaa, että välttämättömäksi merkityksellistytvä vastavirtaan meneminen koetaan oikeana ratkaisuna, josta saadaan tyydytystä.

– – Se on ehkä jonkun näköst ihmisvihaa jos halua niinku nähä sen niin. Se ihmisen suhde luontoon on kestävämmän, näin mä kiteyttäisin sen, niinku sen, tai kutsuu sitä sen äärimmäises muodossaan. Et en ole tyytyväinen siihen ihmisen toimintaan ja sen takia niinku haluan hakee näitä juttui mitä vois tehdä paremmin. Ja nimenomaan se, miten ihminen käyttää hyväks luontoo ja eläimiä. Ja sit on tää, tää tosiaan tää niinkun itsekkeinen syy eli oma terveys. – – [AS: joo, entä tota onko sul niinkun sitten tuttavapiirissä niinkun kanssavegaaneja, tai onko paljon vegaanituttuja.] No ei oikeestaan. Ei oikeestaan niinkun. (.) Varsinkin jos mä nyt mietin sitä hetkee kun mä ryhdyin vegaaniksi niin ei mul oo niinkun siel, öö, no kaks ex-tyttöystävää todellakin, ja ihan jonkun, ihan muutaman tyyppi, jotka ei niinkun siis lähipiiriin kuulu että. Lähipiiris ei, ei niinkun oo ketään. [AS: joo. Mm. Onko he sitten niinkun, tai tuntuko se sitten oudolta vähän niinkun, öö mennä niinkun vastakarvaan kaikkia tuttuja. Tai ei silleen mut jotenkin vastavirtaan tai jotenkin-] joo vastakarvaan, vastavirtaan. Mun mielestä ne on molemmat ihan hyviä sanoja että tota. Kyllän se, ehkä siin on sit osittain sitäkin et siitä saa jotain tyydytystä et tekee eri taval kun muut ja, ja sit jos, jos ei niinkun tosiaan jos siin on vähän jotain misantrooppist taustalla nii, nii siin tapauksessa ehkä sen näkee niinku, niinku oikeana ratkaisuna ja nimenomaan sen vastavirtaan menemisen.

(H9)

Ihmisvihalla saattaa olla myös toinen tehtävä. Muiden eläinten merkitystä modernissa ajassa pohtinut Adrian Franklin (1999, 56–58) kirjoittaa, että ihmislajia kohtaan koettu yleinen vastenmielisyys heijastaa modernia aikaa kohtaan koettua kyynistä inhoa, jolle muut eläimet voivat tarjota vastalääkkeensä. Franklinin mukaan misantropia ilmentää yleistä pettymystä moderniteetin epäonnistumiseen. Viimeistään 1900-luvulla modernisaation sisältämä lupaus paremmasta tulevaisuudesta raukesi lopullisesti, kun ihmiskunta pani parastaan osoittaakseen raadollisuutensa ja kykynsä tuhota luonnonympäristönsä muun muassa kahdella maailmansodalla ja romuttamalla moderniteettiin kuuluneen uskon kaikille hyvää tuottavasta taloudesta ja hyvinvointivaltiosta. Franklinin mukaan muut eläimet alkoivat tällöin ilmentää ihmisen vastakohtaa, häiriintymätöntä, luonnollista ja hyvää. Siten eläimistä kiinnostuminen tarjosi mahdollisuuden osoittaa ihmisen kykenevän hyviin, arvollisiin tekoihin vastapainona moderniteetin ankealle pahuudelle. Ihmisvihalla voi viestiä pettyneisyyttään ihmisen luontosuhteeseen.

Hieman johdateltuani haastateltavaa tämä tunnistaa väittämän VI kauttarantaisen sukupuolinormin, jonka mukaan empatiaa ei välttämättä mielletä miehekkääksi ja haastateltavan mukaan miesten tunne-elämään ylipäänsä liittyy sosiaalisia rajoitteita. Pyytäessäni haastateltavaa kuvittelemaan itseään vegeaanina tällaista mieskuvaa vasten, hän korostaa vastavirtaista tapaansa ja haluaa toimia kaikkien mahdollisten mieskuvain raastajana, jolloin empatian tuntemiseen liittyvät mieskuvan pidäkkeet tai veganismin sukupuolitapaisuus eivät haittaa haastateltavaa ollenkaan – paitsi jos ympärillä sattuu olemaan 25 lihansyönnistä puhuvaa miestä.

[AS: seuraava väittämä on tällanen kun VÄITTÄMÄ VI Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.] (.) Jooh. Kyl siihen varmasti niinkun, empatia on niinku ihan selkeesti läsnä. [AS: joo] Tässä että, kyl mä oon samaa mieltä, tästä väittämästä. (4s.) [AS: jooh, kyllä. Mm, öö tuleeko tosta mieleen sit mitään tosta väittämän niinku sävystä.] Mmm. No jooh. (.) ehkä se on aika pehmeesti sanottu sillai et se ei oo välttämättä kovin #miehekästä#. – – Ja tunteileminen ylipäänsä niin, niin voi olla et se, siihen liittyy niinku sosiaalisii rajoitteita. [AS: Joo. Nimenomaan siihen niinkun miehekkyyden tämmöseen?] Niin. [AS: jooh, joo. Mmm miten sä sit niinkun ite aatteet, et jos on vaikka niinkun, tälleen empaattinen eläimiä kohtaan niin, niin tota. Kuinka se sit niinkun vaikka sulta luonnistuu jos on tämmönen joku vastassa joku tällanen kuva jostain et miehen pitää olla jotain. Niin miten sä sit aatteet vaik niinkun oman vegaaniuden sitä nähden.] Joo, okei. No siis. No mullahan on niinkun tapa tai halu niinku rikkoo näit kaikkii mahdollisia kuvia just et se ei niinkun haittaa mua ollenkaan. [AS: jooh.] Joskus tietysti jos se sosiaalinen painostus on kova et niinkun, ympäril on 25 miestä jotka kaikki vaan puhuu koko ajan lihansyönnistä. Tai jotain, öö, tai tota ei välitä eläimistä. [AS: mm] Niin sillan se voi olla itte vähän vaikee lähtee siellä niinkun olemaan eri mieltä. (H9)

Vastarannan miehen positiointi muistuttaa Wetherellin ja Edleyn (1999) esitystä hegemonisen maskuliinisuuden neuvottelusta vaihtokauppana, jossa yksiä hegemoniseen maskuliinisuuteen kuuluvia tunnusmerkkejä vaihdetaan toisiin. Tässä tapauksessa kyseessä voisi olla vaihtokauppa maskuliinisen kylmätunteisuuden ja tätä vastaan toimivan sosiaalisista normeista välittämättömän individualismin välillä. Ironisesti Wetherell ja Edley huomauttavat, että vuorovaikutuksen tasolla kapinainen ei-

hegemonisuus näyttäisi kaikkein hegemonisimmalta ja jatkavat toteamaan, että hegemonista maskuliinisuutta ei voi määrittellä mitenkään yksioikoisesti tai ei-tilanteisesti eikä sitä voi eristää muista sukupuoleen liittymättömistä yksilöiden tavoista.

Hegemoniseksi kääntyneen vastavirtaisuuden ja haitallisuuden välille ei välttämättä esitetä suoria yhtäläisyysmerkkejä (Wetherell & Edley 1999; 2014). Yleinen taipumus nähdä hegemoninen maskuliinisuus lähtökohtaisesti haitallisena juontanee hegemonisen maskuliinisuuden historiasta. Teorialla on juurensa esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen sortoon liittyvässä tutkimuksessa (Connell & Messerschmidt 2005), jossa hegemoniseen maskuliinisuuteen kuuluva homofobia on ilmeisen kielteinen asia. Mutta onko mikä tahansa hegemoniseksi määritelty kielteistä? Tähän päätyvät mm. Greenebaum ja Dexter (2017), joiden mukaan vegaanimiesten tapa puhua veganismista nonkonformismina kääntyy kapinoinnan identiteettiin liittyvän hegemonisen maskuliinisuuden myötäiseksi hyödyksi. Heidän mukaansa jopa sosiaalisesti rakentuneesta sukupuolibinaarista poikkeaminen vahvistaa sukupuolietuoikeuksia, sillä itsen jäsentäminen tämän binaarin ulkopuolelta on ainostaan etuoikeutetussa asemassa oleville mahdollista luksusta.

Jos sekä valtakulttuurinen lihansyönti että vastakulttuurinen veganismi sikäli kuin siitä puhuu ”kapinana” ja astuminen ulos konstruktioksi määrittelystä sukupuolesta ovat hegemonista maskuliinisuutta, mikä ei ole hegemonista? Veganismista puhuminen ilman että tiedostaa tai korostaa sen olevan valtakulttuurin vastaista? Tai Kati Mycekin (2018) kaipaama feminiininen veganismi, mitä se sitten tarkoittaa? Vastausta näihin kysymyksiin etsiessäni löysin Jiri Niemisen (2006, 18) pohdinnan siitä, voivatko hegemonisesta maskuliinisuudesta esitetyt konstruktiot vahvistaa sitä hegemonian kyseenalaistamisen sijaan. Nieminen (emt., 21) kysyy, ”Onko hegemonisessa maskuliinisuudessa kyse yliluonnollisesta laista tai kohtalonomaisesta ylärakenteesta, jota ei pääse karkuun vaikka kuinka yrittäisi? Tulkitaanko kaikki maskuliinisuudet tämän lain tai rakenteen seurauksiksi?” Niemisen mukaan (emt., 26–27) hegemonisen maskuliinisuuden teorian taipumus pitää kaikkea hegemoniaa negatiivisena on ylitettävissä foucault’laisella tuottavaa valtaa korostavalla tulkinnalla. Tästä näkökulmasta myös Greenebaumin ja Dexterin (2017) tulkintaa, jonka mukaan puheella eläimiä kohtaan koetusta myötätunnosta maskuliinisten normien vastaisena käytöksenä vahvistettaisiin hegemonista maskuliinisuutta ja valjastettaisiin sitä patriarkaaliseen hyötykäyttöön, on mahdollista lukea Johansonin ja Ottemon (2015) ehdottamana uudentyypisen maskuliinisuuden kokoonpanona. Jos tarkastelee Wetherellin ja Edleyn (1999; 2014) tulkintaa haitallisena pidettyjen sukupuolienormien vastaisesta

kapinoinnista vaihtokauppana, jossa subjekti hyötyy hegemonisena pidetystä kapinallisesta individualismista, voi tätä kuitenkin pitää Johanssonin ja Ottemon (2015) ”parempana vaihtoehtona” lihansyöjämiehen positiolle. Sama pätee myös jämptin miehen subjektipositioon.

Wetherell ja Edley (2014, 361) huomauttavat, että maskuliinisuuden tekeminen on aina sangen seikkaperäistä ja että maskuliinisuuden tekemisellä ”saattaa tai saattaa olla olematta” eriarvoisia valtasuhteita ylläpitäviä ideologisia vaikutuksia, joista tutkijan ei tule päättää ennakkoon. Heidän mukaansa maskuliinisuuden kaikenkattavuuden tutkijat saattavat itse syyllistyä kyseisen konstruktion vahventamiseen tai reifikaatioon. Syyttämättä esimerkiksi Greenebaumia ja Dexteria (2017) tai Mycekiä (2018) tällaisesta, en itse osaisi aineistoni perusteella yksioikoisesti sanoa, että diskurssini uusintavat kahden sukupuolen välisiä valtasuhteita. Tutkielmassa esittelemieni diskurssien tehtävänä on toimia liha-maskuliinisuusartikulaation antagonismeina. Savolaisena totean Wetherelliä ja Edleytä (2014) seuraten, että ne joko saattavat tai saattavat olla pönkittämättä sukupuolittuneita valtasuhteita.

Viimeisenä esittelen hetkahtamattoman subjektiposition. Hetkahtamattomassa positioinnissa puhuja ei näe maskuliinisuudellaan yksinkertaisesti olevan mitään tekemistä lihansyönnin kanssa. Näiden välinen artikulaatio on aiempia stereotypia- ja traditiodiskursseja käyttämällä paljastunut muun muassa sukupuoliroolien, perinteiden ja lihamytologian tuotteeksi. Se, että miehen tulisi syödä lihaa, on ”ihan huuhaata”.

Mun mielestä mä oon aika mies ja, mä en syö lihaa eikä (naurahtaa) se ei niinku, se ei kyllä vaikuta hirveesti mun itsetuntoon. Ööh, että jos jonkun muun mielestä niinku mä oon vähempi mies koska en syö lihaa, mä en, sitä mä en oikein ymmärrä koska mä söin lihaa 23 vuotta enkä mä mun mielestä ollut enempi mies silloin kuin nyt. Et se mun miehisuus ei oo lisääntynyt tai vähentynyt. Ööh, enkä mä ollenkaan näe siinä niinkun mitään tällasta yhtymäkohtaa. Et se on, se on kyl ihan huuhaata mun mielestä tää väittämä. [Väittämä V]
(H7)

Toisessa otteessa omaa maskuliinisuutta peilataan vanhentuneeksi merkityksellistyvään traditionaaliseen maskuliinisuuteen. Maskuliinisuutensa korostamisen asemesta haastateltava ensisijaistaa sukupuolesta riippumatonta ihmisyyttä ja yksilöllisyyttä ja ilmoittaa kernaammin irtisanoutuvansa ”perinteisest[ä] miehen mallista”. Tähän perinteiseen malliin kuuluviksi haastateltava määrittelee ironisesti viinan juonin ja automyönteisyyden, joista jälkimmäiselle haastateltava kylläkin ehdottaa miehekkäämmäksi vaihtoehdoksi omin voimin pyöräilyä. Näitä haastateltava nivoo osaksi haitallisia, sukupuolijärjestykseen kuuluvia ”lieveilmiöitä”, jollaisiksi haastateltava luettelee sukupuolten välisen epätasa-arvon ja myös hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan kuuluvan ”valta-aseman säilyttämi[s]en” ja muiden sukupuolten sortamisen. Haastateltava näkee maskuliinisuuden korostamisen aiheuttavan myös ”tarpeetonta eronteko[a] – – sukupuolten välille”.

– – Mä ny vaik niinku identifioidun täysin niinku, no niinku cis-mieheks ja tälleen mut, niinku emmä koe et mun tarvii korostaa mitään omaa maskuliinisuutta tai miehekkyyttäni tai mitään tämmöstä et, et mä oon kuitenkin niinkun ihminen ja yksilö enkä, enkä mikään niinku, mieluummin jopa erottautus siit semmosest niinku perinteisest miehen mallista että se on mun mielestä niinku, (.) se ei oo tätä päivää. (.) [AS: joo, öö, tota tää on hirmu vaikee kysymys mut miten sä sit tarkalleen teet sen, erottautumisen.] No just silleen et mä en koe että niinku, et et pitäs syödä lihaa tai tulis syödä lihaa, mun mielestä niinku tällaset niinku miehekkyyden niinku tällaset viinan juonti, sitten tota #reh# tollanen niinku, ehkä auto, automyönteisyys emmä tiä onko se autoilukaan mitään miehekästä enää tai sillee et, mä koen et on paljon miehekkäämpää ajaa kovaa polkupyörällä ku silleen ajella bemarilla tai mikä nyt nähäänkään sit miehekkyyteen – – siihen sit liittyy semmosii niinku lieveilmiöitä just esim sukupuolten välinen epätasa-arvo ja tällaset niin ne ehkä miehekkyyteen kuitenkin liittyy se niinku se valta-aseman säilyttäminen siis mielessä että niinku no identifioidun kuitenkin myös niinku feministiks nii sitten, et sä niinku korostat sit niinku, miehekkyyks on kuitenkin ehkä jossain määrin tai maskuliinisuus nii sit taas niinku, toisen tai muiden sukupuolten niinku alaspolkemista silleen niinku vallallisesti et jos korostetaan sitä omaa miehekkyyttä oikeeta tapaa niinku olla mies nii siin on sitte, tehään myös sellast tarpeetonta erontekoo ehkä sukupuolten välille ja täntyyppiset asiat siihen.
(H5)

Otteen haastateltava näyttää olevan jyvällä sukupuolentutkimuksen ydinajatuksista. Ote muistuttaa myös Greenebaumin ja Dexterin (2017) haastattelemia vegaanimiehiä, jotka parivaljakon mukaan pitävät sukupuolta ”kulahtaneena”, monin paikoin haitallisena ja puhuvat sukupuolesta sen konstruktioluonnetta korostaen. Mainitsin kaksikon pitävän tätä osoituksena sukupuoleen liittyvien etuoikeuksien vahvistamisesta. Tähän tulkintaan yhtyminen näyttäisi minusta synnyttävän dilemman, jossa sekä hegemonisen maskuliinisuuden kannattaminen että kritisoiminen ruokkivat ilmiötä. Tulkintaan yhtymistä vaikeuttaa sekin, että kirjoittajat eivät näytä perustelevan tulkintaansa mitenkään. Väite siitä, että sukupuolen takaama etuoikeus mahdollistaa positioinnin sukupuolijärjestelmän ulkopuolelle kuulostaa minusta uskottavalta. Hankalammassa asemassa oleva henkilö saanee näin tehdessään vähintäänkin kuulla muilta ”oman paikkansa” sukupuolijärjestelmässä. Hetkahtamattoman subjekti-position ottaminen näyttäisi edellyttävän muita positioinnin tapoja enemmän refleksiivisyyttä koskien omaa sukupuolta osana historiallisesti muovautunutta sukupuolijärjestelmää. Yksinkertaisimmillaan hetkahtamaton positiointi tarkoittaa aiemman otteen mukaista lihansyönnin maskuliinisuuden konstruktioluonnetta ilmipanamista ja liha-maskuliinisuusartikulaation purkamista, jolloin sen voi sanoa olevan ”ihan huuhaata”.

Lopuksi henkilökohtaisuusdiskurssilla veganismi merkityksellistetään henkilökohtaiseksi valinnaksi suhteessa ympäröiviin lihansyöjiin. Henkilökohtaisuusdiskurssissa veganismi saa määritelmiä omien kulutusvalintojen tekemisenä, vapaaehtoisena asiasta keskusteluna ja positiivisen kautta vaikuttamisena. Veganismia on pidetty sääntötarkkana, ehdottomana ja kollektiivisena sallitun ja kielletyn välisenä rajanpitona, jonka suhde valtavirtaiseen karnistiseen kulttuuriin on muodostunut jännitteiseksi (Arppe, Mäkelä & Väänänen 2011). Henkilökohtaisuusdiskurssi purkaa tätä jännitettä korostamalla riidanhakuisuuden sijaan vegaanien joviaaliutta. Tämän diskurssin omaiseksi luen myös eläinperäis-

ten tuotteiden syömiseen liittyvän joustavuuden korostamisen. Mieluummin syödään jouluna suklaata, kuin näyttäydään muiden silmissä luotaantyöntävänä. Joustavuus toimii vastalääkkeenä sääntötarkan puristivegaanin stereotypialle. Toimintaa myönteisen kautta, esimerkiksi laittamalla herkullista ruokaa, pidetään kivana tapana vaikuttaa opettavaisen tai moittivan saarnaamisen sijaan. Henkilökohtaisuusdiskurssilla ymmärretään tai ainakin suvaitaan ihmissuhteiden harmonisuuden nimissä myös kanssaeläjien lihansyöntiä. ”Voin tehdä mitä haluan, sinä saat tehdä mitä haluat.”

– – Mä oon tässä välillä tietysti, pari kertaa oon joskus, joskus syönyt jotain maitoo sisältävää. erehdyksestä tai sitten, ihan muuten vaan että ei oo halunnut vaikuttaa niin luotaantyöntävältä ihmiseltä. (naurahtaa) Silleen. (.) Jouluna suklaata jotain, tälleen pari kertaa mut mä katson itseni silti, et mä oon ollu 2,5 vuotta vegaani tai niin mä ajattelen itestäni.

(H10)

– – Mä oon sit silleen että no tää on mun valinta tää on mun henkilökohtanen valinta, et mun ei niinkun mieli syödä eläintä ja mä en koe et se on niinku mitenkään kestävä pohjal et mä en pysty perustelevaan sitä itselleni. – – Emmä, emmä ehkä itessäni nään sellast saarnamiehen niinku roolia, joskus on, joskus on tietysti kiva vähä sanoo siit mut emmä silleen niinku jatkuvasti arjes jaksa niinku saarnata tai muuta et se on mun mielest niinku, enemmän sit omat kulutusvalinnat ja semmonen, ehkä sen tyyppinen et jos tekee jollekin jengille ruokaa nii se on sit kiva tapa vaikuttaa et koittaa jos on jotain frendeit tulos syömään nii, koettaa tehdä siitä et oikein vähän viel panostaa siihen niinku et oikein hyvää vegaanista ruokaa tai sillee sen tyyppisissä asiayhteyksissä ehkä enemmän. – –

(H5)

– – Erityisesti jos on uusia ihmisiä tai sitten vanhemman kansan ihmisiä, niin aina tulee kysymyksiä että no mikset syö lihaa, miksi et, etkö nyt vois, etkö nyt vois, että tää on ihan totta ja tätä kuulee hyvin paljon, et tää on totta. [AS: joo, tota ööö koetsä sit, tai miten sä yleensä sit niinkun perustelet sitten vegaaniutta.] Äää yleensä se on niinkun eettiset valinnat ja tämmönen että, ja sit monesti sit jossain kohtaa siihen väsy jos samojen ihmisten kanssa samoissa piireissä, sit on on aina sellanen että no, olen aikuinen voin tehdä mitä haluan sinä saat tehdä mitä haluat.

(H3)

Seuraavassa otteessa haastateltava kuvailee kohdanneensa kahdenlaisia stereotypiapuhetta ilmentäviä suhtautumistapoja, vegaanimiestä kurioositeettina kunnioitettavaa ja sukupuolitapaisuuden varaan laskevaa naljailua, jonka haastateltava lukee leikinlaskuksi. Haastateltava luonnehtii suhtautuvansa asiaan viileästi, äitymättä väittelyyn mahdollisen naljailijan kanssa välttääkseen vegaaneihin liitettyä stereotypiaa, kielteistä ”väittelijän” positiota. Väittelyyn ryhtymisen asemesta on helpompaa todeta henkilökohtaisuuspuheen hengessä ”antaa kaikkien kukkien kukkia”.

– – On tullu sitä että että aijjaa että oot, että enpä oo aiemmin tavannu, tavannu jotain jätäkää joka olis vegaani tai silleen että että sitä on mielletty semmosena kunnioitettavana kurioositeettina, ja ja. (.) On sitä niitäkin tapauksia kyllä tullu vastaan että että just ku jos jossain on käynyt ilmi että oon vegaani ruokavalioltani nii siinä on tietyiltä öö kanssamiestahoilta tullu jotain naljailua, ihan silleen niinku leikillään ei mitenkään, mitenkään tosissaan mutta silleen että, että että, en nyt muista sanatarkasti mitä mutta silleen yhdistetty kuitenkin lihansyönti miehisyteen ja kasvissyönti naisellisuuteen. [AS: joo, no tällas tilanteis niin miten sä yleensä vastaat ihmiselle tai miten sä niinku reagoit tällasessa tilanteessa.] (.) Hmm, yleensä aika coolisti ja pyrin silleen välttämään sitä debattia koska, niin no sekin on sekin on yks stereotypia just vegaaneista että ne haluaa koko ajan väitellä näistä asioista, mitä osaltani haluan aika monesti just vältellä, mutta mutta koetan jotenki sivuuttaa vaan sen että nooh noh että, antaa kaikkien kukkien kukkia.

(H4)

Henkilökohtaisuusdiskurssin hengessä suhtaudutaan myös maskuliinisuuteen kohdistuvaan letkauteluun ymmärtäväisesti. Muiden maskuliinisuuskäsityksiä kunnioittava henkilökohtaisuusdiskurssi

tuntuu antavan eniten tilaa hetkahtamattomalle positioinnille. Alati jankkaavan vegaanin kielteinen vegaanistereotypia nousee taas esiin ja tähän stereotypiaan astumisen sijaan korostetaan sopusointuisuutta.

[AS: joo kyllä, no tota jos kuvittelisit et entä jos joku tulee silleen aika silleen suoraan tai yksoikosesti väittää että vegaanius on epämiehekästä.] Mä oon silleen et sä oot ihan oikees. (naurahtaen) Tai silleen niinku et, et ei mul oo sellast niinku, ei mul oo sellast tarvetta korostaa mun omaa maskuliinisuutta mitenkään et mä oon silleen et no se on sun mielipide ja mä en ehkä oo samaa mieltä mut mä voin kunnioittaa sitä ja, jos joku tulee kertoo hänen arvoistaan mulle ja ne on tommoset niin mä annan olla asian et emmä jaksaa niinku ruveta räppäämään siitä tai niinku. – – Et ei niinku mun tehtävä koettaa muuttaa, muuttaa jokaista, jokaista niinkun vegaaniks tai silleen että, ja sit mä tiedän tän stereotypian niinku tällasest niinku, jankkaavist vegaaneista ja mä en niinku jotenkin, sekin on vähän silleen sitten että en haluu olla semmonen että, et elellään kaikki niinku jokainen parhaaks näkee ja, ehkä se maailma muuttuu ja niinku se muuttuuki vissiin kokoajan vähän paremmaks et ainaki, eineksien määrä kasvaa kovaa tahtia.
(H5)

Henkilökohtaisuusdiskurssin alle sisällytän myös veganismia koskevien puheenaiheiden välttelyn ja oman veganismin piilossa pitämisen. Vaikka keskustelu voi olla antoisaa, samoista asioista uudelleen ja uudelleen keskusteleminen voi tuntua uuvuttavalta; toisaalta vegaaniudesta mainitsematta jättäminen voi liittyä myös muiden käsityksiin vegaanien ärsyttävästä itsekorostuksen tarpeesta.

– – Siis mä kyl yleensä pidän sen niinkun, piilossa, pimenossa sen asian mielellään. Mutta myöskin tietenkin tosi mielellään lähen siit keskustelemaan jos se niinkun tulee ilmi. Mutta tota, kun mä en jaksais niinkun periaattees jauhaa niit samoi juttui mitä on jo niin monet kerrat jauhettu niin sen takii mä en niinku itte tuo sitä esille ja sit mä oon huomannu myöskin sen et niinku joillaki ihmisillä on semmonen käsitys että vegaanit on aina viittomas et #hei olen vegaani#.
(H9)

Henkilökohtaisuusdiskurssin puitteissa vegaaniutetaan voi kysyttäessä esitellä muille omakohtaisena, itsestä hyvältä tuntuvana valintana. Aiemmissa otteissa henkilökohtaisuusdiskurssilla tuotetaan päällekkäyvä vegaanikiihkoilijan vastaista, figuuria mutta henkilökohtaisuusdiskurssilla suojellaan itsensä lisäksi myös toisia. Diskurssi ymmärtää muilta vastaanotettuja letkautuksia uhatuksi itsensä kokevan lihansyöjän letkautuksia puolustusaseman ottamisena. Tällöin henkilökohtaisuusdiskurssin toinen funktio on suojella lihansyöjän kasvoja (ks. Suoninen 2016b, 116). ”[I]han fine, – – ei se mitään.” Jokainen tekee omat ratkaisunsa.

– – Mulla on ehkä ollu sillai joskus aikoinaan sellasia kokemuksia että, et se, semmonen niinku ää, et yleensä ihmiset tuntevat itsensä uhatuksi kun alkaa ruokailutottumuksista puhumaan, niin sen takia mä, mä pidän sen sillai et sit tää on niinku tämmönen henkilökohtainen. – – Joskus joku saattaa joskus vähän niinkun puolivitsinä letkauttaa jotain että syö, syö nyt lihaa niinku oikea mies. Yleensä niinkun mä nauran, nauran niille tai sit en reagoi niihin ja, ne on, joku saattaa yrittää just vähän provosoidakseen sanoa, jopa joku kaveri, mut et, et se, se on ehkä just sellasta, että tämä henkilö tuntee sit itse ehkä vähän itsensä uhatuksi tai. Et, et hän ei halua sit itse joutua tällaseen jotenkin. Luulee että vegaani alkaa sitten kyseenalaistamaan kaikki ei-vegaanit ja niin pois päin.
(H7)

– – Mä en lähtis sit taas öö saarnaamaan sitä muille silleen aktiivisesti. Saatan tietenkin jollekin kaverille jonkun, jonkun henkilön jonka mä tunnen hyvin, niin saatan heittää vaan heittona koska toisaalt mäkin vastaanotan niitä heittoja sit, (yskäisee) kasvisnakeista ja soija- soija tota makkarosta ja sen sellasta niin tota, saatan heittää vaan silleen jotain juttuu niitten lihansyömisestä mut et. [AS: niinii] Mut, mä yritän pitää sitä niin kevyenä koska kuitenkin, öö, mä näkisin että, (.) se, jos ihminen oikeesti taas, tai tota mä oon huomannu sen että nää lihaa syövät, niin he ovat

hyvin, öö mikäs se on, defencive, puolustavat hyvin et, kyl ne haluis mut, mut tota kun se on niin vaikeeta heidän kohdallaan että niinkun ne ei tiiä siitä. Se on, ja tää on nyt muuten itse asiassa yks sellanen asia kun mä sanoin aikasemmin et, niinku, aika usein niin se ravintolassa jos ollaan kavereiden kanssa tai työkavereiden kanssa niin sit, jossain vaiheessa aina tulee se, missä he puolustelevat niitä heidän omaa valintaansa ja sit mä sanon et #ihan fine# et tota, et ei se mitään, et kaikki me tehdään niinku omia ratkasuja siinä.

(H6)

Henkilökohtaisuusdiskurssia voisi pitää veganismiin liitetyn (Arppe, Mäkelä & Väänänen 2011) voimakkaaseen moraalisuuteen nähden poikkipuolisena. On kuitenkin ymmärrettävää, ettei esiin pistävää, alinomaa paasaavan subjektipositiota tahdota ottaa. Haastateltavia voi ennen kaikkea houkutella ”normaaliuden tekeminen” sekä haastattelu- että arkielämän tilanteissa. (Wetherell & Edley 1999.) Seuraavassa otteessa haastateltava kuvailee, miten yleensä perustelee vegaaniuttaan muille henkilökohtaisuusdiskurssia käyttäen. Haastateltavan mukaan saarnaaminen toimii vain harvoin ja riippuu tällöinkin siitä, onko keskustelukumppani vastaanottavaisella tuulella. Syyksi olla ryhtymättä veganismin markkinointiin muodostuu henkilökohtaisuusdiskurssin toinen funktio, lihansyöjän uhattujen kasvojen suojeleminen.

– – No ehkä kerron just niistä taustoista että, mikä johti ja, sit mä aina, tai siis, mä yritän pitää sen sellai, niinku aika yleispiirteisenä. [AS: mjoo] Ja et se on omakohtainen valinta ja niin pois päin ja se tuntuu hyvälle minusta. [AS: jooh]
 – – Mulla on ehkä ollu sillai joskus aikoinaan sellasia kokemuksia että, et se, semmonen niinku ää, et yleensä ihmiset tuntevat itsensä uhatuksi kun alkaa ruokailutottumuksista puhumaan, niin sen takia mä, mä pidän sen sillai et sit tää on niinku tämmönen henkilökohtainen. [AS: joo] mut sit joskus, joskus nii on, joku saattaa olla niinku sillai, kyselee että olis itse halukas kokeilemaan. Ja sit voi niinku vähän avata sitä erilailla. Mut esimerkiksi perheenjäsenille ja tällasille nii, mä yritän kokonaan, öö, kääntää keskustelun joksikin muuksi koska mun perheessä niin, ei, ei, mä oon ainoa joka, joka on vegaani ja, se on jotenkin vaikea keskusteluaihe.

(H7)

Vegaaniuuteen ei Arppen ja kumppaneidenkaan (2011) mukaan kuulu ”muiden käännyttäminen”, ainoastaan vaikuttaminen omalla esimerkillä. Viimeisessä otteessa henkilökohtaisuuspuhe pulmallistuu siten, että eläinten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi veganismia pitäisi ”markkinoida” toisille, mutta toisaalta vegaaneihin liittyy kyseenalainen maine alinomaa paasaavina henkilöinä. Au-liisti paasaamisen sijaan asioista voidaan kertoa, jos toinen kysyy ja haluaa tietää. Henkilökohtaisuusdiskurssissa veganismin perimmäisen moraalin seuraaminen jää viime kädessä vapaaehtoiseksi.

– – Mäkin luin aikoinaan ton öö Singerin Oikeutta eläimille ja siinä on kuitenkin se kehoitus että, et eläinoikeusihmisten pitäis puhua asioista, [AS: mm joo] et se asia tulis mahdollisimman laajaan tota tietosuuteen. Ja, klassisestihan jokainen, varsinkin eläineettisistä syistä vegaaniksi ryhtynyt, niin kokee sen semmosen, ööhm, mikähän vaihe se nyt vois olla semmosen (.) semmosen vaiheen missä asiast ollaan paljon enemmän äänessä. ja tota, he ehkä antaa sille porukalle vähän sen maineenkin sitten että, että tota, (.) et ei ne muuta teekkään ne vegaanit ku sitten (3s.) [AS: paasaa,] paasaa, niin. Niin. [AS: joo kyllä.] Mutta tota, sekin, se on ehkä enemmän muuttunu sillee sitte emmää, toki otan sen esille jos, jos sil on merkitystä et, et niinkun (naurahtaa) pitää ilmottaa et mitä mä voin syyä tai, tai tota, mmmh. Jos se nyt jotenkin tulee, jos joku kysyy niin toki. Ja sit jos joku erikseen kysyy siitä asiasta niin sit mä voin kertoa et emmä erikseen rupee, sitten tota paasaamaan enää. Paasaan jos joku (naurahtaa) haluaa tai pyytää.

(H12)

6.4 Järkipuhe

Järkipuheen tunnussanoina toimivat siinä toistuva järki ja kaikki sen johdannaissanat sekä analyytinen, rationaalinen, tieteellinen, tutkimustiedon mainitseminen, fakta, tosiasia ja argumentti. Aineiston ulkopuolella tieteellisiä tuloksia veganismin eduksi on paljon. Haastattelutilanteissa tällaisiin resursseihin ei ole pääsyä ulkomuistia lukuun ottamatta, joten tulkitseen järkipuheen viittaavan rationalismin ja tieteen auktoriteettiasemaan kulttuurisina konventioina. Järkipuheen rationalismi vakuuttaa ja sille on vaikea keksiä vastaan sanomista. (Jokinen & Juhila 2016b, 92–93.) Ehkä rationaalisuuden kulttuurista konventiota tärkeämpänä järkipuhe hakee perustaa tieteen tarjoamalta symboliuniversumilta, sillä tieteen voi katsoa toimivan symboliuniversumien keskeisimpänä legitimoijana (Berger & Luckmann 1994, 107–128). Ensimmäisessä järkipuhetta ilmentävässä otteessa vegaanisen ruokavalion valitsemisen merkityksellistyy paremmasta tietämyksestä seuraaviksi paremmiksi tuloksiksi. Se saa osan parhaan tiedon mukaan, rationaalisesti rakennettussa ja ajatellussa maailmankuvassa. Järkipuheen diskurssissa veganismi on maailmankuvan arvioinnin ja järkeilyn lopputulos.

[AS: joo, mmm seuraava väittäjä on tällanen kun et VÄITTÄMÄ II veganismi on edistyksellistä ja nykyaikaista.] – – Äää mä itse asias, ehkä, olisin eri mieltä jopa tän kanssa. – – Miten mä nään sen on, on vaan se että nää argumentit ovat parantuneet ja, niissä on enemmän niinku rationaalisuutta, [AS: mm] ja myös tietoa pohjalla. – – Paremmalla tietämyksellä niin tota, paremmat tulokset. Et se on oikeestaan sellanen niinku yleispätevä sääntö sille ruokailulle yleensäkin eikä pelkästään veganismille, mut se pätee yhtä hyvin siellä. – – jos lähtee kuitenkin ajattelemaan sitä tai rakentamaan sitä omaa maailmankuvaa siin, niinku yrittää tehdä sen rationaalisesti niinku parhaan tiedon mukaan, – – kun valitsee tällasen niinku vegaanisen ruokavalion, se on enemmän niinku seurausta siitä et sä oot ajatellu muutenkin sitä maailmankuvaas ja, ja kaikkee. Eli se on niinku seuraam- seuraus siitä tai se ei oo mikään niinku lähtökohta mun nähdäkseni.

(H6)

Järkipuheen sisällä veganismi muotoutuu asiaksi, jota voidaan lähestyä rationalistista hyötyajattelua käyttäen. Seuraavassa otteessa lihantuotannon ongelmat ladellaan ongelmina, jotka eri faktuaalistamisstrategioiden avulla osoitetaan kestäättömiksi. Järkipuheessa esitetään nojaavaa faktuaalistamisstrategiaa (Juhila 2016b, 157) käyttäen yksiselitteisesti, että mahdollisuus kestävään lihansyönttiin meni reilu vuosisata sitten, jolloin lihaa syöviä ihmisiä oli vielä mahdollisesti kestävä määrä. Vaihtoehdottomuuden faktuaalistamisstrategian ainoaksi uskottavaksi vaihtoehdoksi ”tehomaatalousongelmiin” tarjoama ratkaisu on ilmeinen. Haastateltava tukee eläinteollisuudesta siirtymisen vaihtoehdottomuutta korostavan strategian lisäksi sanomaansa ”lieveongelmia” esiin tuovalla puheella. Tuotantoeläimistä ihmisiin siirtyvien tautien ounastellaan äityvän tuotantoeläimiin käytettyjen antibioottien takia parantamattomiksi, jolloin ihmiset ovat ”pakotettuja” siirtymään ainoana mielekkäänä vaihtoehtona tarjolla olevaan ”kasvipainotteiseen” ruokatuotantoon. Diskurssi hyödyntää tehokeinonaan tarkemmin määrittelemätöntä riskiä, muistuttaen Ulrich Beckin (1992, 9–18) kirjoituksia niin sano-

tusta ”riskiyhteiskunnasta”. Beckin riskiyhteiskunta organisoituu ennen kaikkea kohtaamaan kaikenlaisia tuottamia riskejä, joita myös eläintuotannon kautta leviävät taudit ovat (ks. Massa, Lillunen & Karisto 2006, 161–166). Järkipuheen diskurssissa faktuaalistetaan tätä tuotantoeläimistä ihmisiin siirtyvän taudin riskiä.

Taiten käytetyt faktuaalisstrategiat mahdollistavat lihansyönnin ja veganismin välisen kiistan ratkomisen sekaantumatta arvokysymyksiin, joita voi pitää järjen asioille toissijaisina (vrt. Massa ym. 2006, 166). Täysimääräisen veganismin sijaan haastateltava esittää helpompaa liukumaa kohti kasvispaineista syömistä. Kun kasvispaineisuuden kääntää ruokatuotannon kestämyyttä koskevaksi, argumentein etsittäväksi ratkaisuksi, myös kysymys vegaaniuden perusteltavuudesta muuntuu ”pelkästään matemaattiseksi – ongelmaksi”. Tällaisiin ongelmiin on saavutettavissa kiistattomat ratkaisut. Mahdolliset vastaanpanijat määritellään jonkinlaisen kasvisruokatalitarismin uhkakuvan vastustajiksi, jotka eivät yksinkertaisesti halua uskoa yksiselkoista matematiikkaa – nähdään, että kiistattomat tulokset ikään kuin iskevät vastaväittäjälle luun kurkkuun. Haastateltava kutsuu kenet tahansa toteamaan saman suorittamalla laskutoimituksen.”[S]ä saat ne tulokset siitä ja that’s it”.

– – Me ei pystyttäis oikeesti siirtymään enää sellaseen öö tilanteeseen tääl maapallolla, missä meillä olis, olis, tai missä ihmiset oikeesti pystyisivät saamaan, saamaan sen sanotaanko sen lihaosuuden siit ravinnostaan luonnosta. –
 – Sillon meillä käytännössä on vaan yks vaihtoehto oikeesti jos me halutaan jotain öö tälle tehomatalousongelmiin, ja siis siellä on lieveongelmia sit vielä kaiken lisäksi. Öö kaikki nää antibioottikuurit mitä ne pukkaa niille eläimille esimerkiksi, nii siis mun ymmärtääkseni sielt on useempii, useampi tällanen öö, öö sairaus siirtyny ihmisiin sen seurauksena, elikkä tai niistä on tullu vaan antibioottiresistentejä ja sit ne on siirtyny ihmisiin ja sit ei pystytä oikeestaan parantamaan niitä. – – Niin sillon käytännössä niin se aino mitä me joudutaan tekemään, tai mihin me ollaan pakotettuja tekemään on se et, yksinkertaisesti siirtyä siihen enemmän siihen kasvispaineitseen, – – ja tietenkin sit meil on joitain yksilöitä jotka hirveesti vastustaa tätä ja ajattelee että tää on jotain totalitäärihommaa ja sen sellasta, koska he eivät halua yksinkertaisesti nähdä nii, siis, silleen, siinä tapauksessa sille löytyis hyvät tällaset niinkun asialliset argumentit, ja niinku laskennallispohjaisesti et, sä tiedät kuitenkin et kuin paljon sä pystyt tuottamaan lihaa jollain, öö neliökilometrillä rehua esimerkiks, niin sehän muuttuu pelkästään matemaattiseksi tällaseksi ongelmaksi mikä ratkastaan. Ja sillon niin sä saat ne tulokset siitä ja (.) that’s it.

(H6)

Seuraavassa otteessa hyödynnetyt faktuaalistamisstrategiat ovat samat, mutta tällä kertaa ne esiintyvät painotukseltaan synkempinä. Maatalousongelmista aavistellaan malthusilaiseen sävyyn, että ihmisiltä ”loppuu tila” eikä laidunmaata riitä kasvavan väestön lihannälkään kasvatettaville tuotantoeläimille. Tautiriskin faktuaalistaminen puolestaan maalaa uhkakuvaa ihmiskunnalle kohtalokkaista, eläintuotannon levittämistä tartuntataudeista. Kun vaihtoehtoiksi esitetään ison osan ihmisiä tappava, eläintuotannon aiheuttama pandemia ja eläinten käytön vähentäminen, ainoastaan jälkimäinen näyttäytyy uskottavana.

– – Liittyy ehkä enemmän sit taas tohon ympäristökysymykseen, se edistyksellisyys, et jotain meidän pitää kuitenkin tehdä, nykyselle tilanteelle. Ja tota, (.) tota tota, eläintuotannon vähentäminen tai radikaali vähentäminen, on ol- jossain vaiheessa pakon eessä. Tai, tai muuten (naurahtaa) meilt loppuu tila. [AS: mm] Ja tota, niin ja sit toki sitten, sit se on

suoraan yhteyksis kuitenkin näihin, ööm, siis sikainfluenssaan ja lintuinfluenssaan ja kaikki ne on tullu tehomaataloudesta, eläintuotannosta, [AS: kyllä joo] niin et, se on sit jossain vaiheessa eessä, joko pääsee läpi oikeesti joku mikä karsii sen verran paljon populaa tältä planeetalta että eipä tarvii kauheesti enää miettiä sit sitä kysymystä tai sitte, meidän pitää sit tosi radikaalisti vähentää sitten eläinten käyttöä ravinnon tuottamisessa. [AS: kyllä, joo. mmm.] (H12)

Järkipuhetta voi käyttää myös liha-maskulinisuusartikulaatiota koskevien kysymysten erittelyyn. Seuraavassa otteessa esitän haastateltavalle apukysymyksen vegaaniuden epämiehekkyydestä. Haastateltava peräänkuuluttaa tällaisten helppojen heittojen sijaan asiallista keskustelua ja vastauksessaan kutoo järkipuheen diskurssia yhteen vastarannan miehen maskuliinisuuden kanssa. Onko miehekkäämpää olla asioista samaa mieltä kuin muut vai asettua ”vastavirtaan”? Haastateltavan mukaan sellainen miehekkyyys, jota kasvissyönti uhkaa, on ”pinnallisesti ajateltuja ajatuksia”. Sen sijaan miehekkyyden oikea merkitys löytyy järjen työkaluilla. Ote on esimerkki maskuliinisuuden uudelleenmäärittelystä, jossa miehekkyyys liikkuu nyrkkien heiluttelusta toisen rauhanomaiseen kohtaamiseen. Hegemoninen kuva lihansyönnistä, jota rinnastetaan kontrastiparin (Jokinen 2016b, 187) avulla kielteisiin asioihin, lasten väkivaltaiseen kohteluun ja takaisin lyömiseen merkityksellistyy tällöin miehekkään sijaan ”pinnallisesti ajatelluiksi ajatuksiksi”, helpoksi ratkaisuksi ja haastateltavan sanoin alkukantaisuudeksi. Suoraviivaisen hegemonisen maskuliinisuuden, sen kannattamisen ja sille alistumisen sijaan haastateltava tarjoaa uudenlaista maskuliinisuutta vanhan tilalle.

[AS: joo, öö tota entä jos joku ihan silleen suoraan väittäis niinkun et vegaanius on epämiehekästä.] Mä oon eri mieltä asiasta. – – Mikä on miehekkäämpää, se että otat kannan joka on valtaväestöö myötäilevä vai se, että asetut niin sanotusti vastavirtaan. – – Tietenkinhän se jonkinlainen uhka on siihen tuota miehekkyyden, sille itselle tiedetty et mikä on se miehekkyyys mut et tuota, ne on, se ei oo pelkäämistä niinku tän kans mut se miehekkyyys on myös muutenkin tuota, no usein hyvin, taas kerran mä joudun käyttämään sanaa pinnallisesti ajateltuja ajatuksia siitä että mikä on oikeesti miehekästä, onko esimerkiks miehekästä lyödä lasta. joidenkin mielest, jotkut voivat ihan hyvin käyttää sitä argumettia, – – On miehekästä lyödä takasin mut onko oikeesti miestä niinku kysyä että miks toinen on vihanen tai miks hän yrittää käydä kimppuun ja sit käydä sitä dialogia siin. et tuota (.) se on, jos sen pitäis oikeesti tota tarkentaa että mitä se on, niin se ei oo tota miehekästä vaan se on alkukantasta. – – Voisin esittää kysymyksen et onko, onko tota vastuun ottaminen miehekästä. – – Eikö vastuun ottaminen tarkoita muun muassa sitä et on itse vastuussa siitä että selvittää asioita, mikä on se todellinen tilanne, – – Eli se et pystyy oikeesti ottamaan sellasen askeleen taaksepäin siit, siitä niinkun kiistanalasesta asiasta ja, ja tuota yrittää etsiä objektiivista tietämystä. – – Jos on se itseuri et sä pystyt tekemään tätä niinkun, no ainakin useemmissa asioissa niin, niin tuota (.) esimerkiks ottamaan askeleen taaksepäin ja miettiä et mitä se miehisyys oikeesti tarkoittaa, ihan siis, sä käytät sitä samaa työkalua oikeestaan, kun ajattelee vaan tota, no sanosinko järkevästi asioita. – – Sä oikeesti otat itse selvää ja, ja oikeesti niinku perinpohjaisesti ottaa selvää siitä, ääh, koska loppujen lopuksi sähän itse tuota, sun täytyy itse päättää se et onko jokin öö (.) jokin tieto niinku hyväksyttyä tai ei-hyväksyttyä [AS: mm] ja toivottavasti sillon niin sä teet sen niinku niin objektiivisesti kuin mahdollista, – – sit pitää olla niinku itsekriittinen, ja se skeptisyshän lähtee oikeestaan siitä et sun pitää olla itsekriittinen myös. Eli tuota, yritä nyt sit siin kursia jonkinlainen maailmannäkemyks kasaan. toisaalt ei kukaan oo sanonu et se oiskaan helppoo, senpä vuoksi enemmän haasteellista ja #miehekkäämpää#. (naurahtaa) (H6)

Muiden vanavedessä menemisen sijaan haastateltava painottaa vastuun ottamista, tarkoittaen tällä vastuuta ottaa itse selvää asioiden perimmäisestä tolasta, olla petkuttamatta itseään ja tarkastella asioita mahdollisimman kiihottomasti, kurinalaisesti ja objektiivisesti. Järkipuheeseen liittyy näin kriittinen, myös itsekriittinen valppaus ajatustottumuksia kohtaan ja tämä valppaus liittyy lihansyönnin

legitimaatioiden arvioimisen lisäksi miehekkyyden olemuksen pohtimiseen. Tärkeintä on olla huijaimatta itseään, ottaa kiistanalaisista asioista etäisyyttä ja tarkastella niitä kiihkottoman objektiivisesti. Haastateltava kertoo tämän olevan kurinalaista touhua ja tällaisena toiminnasta piirtyy myös jämptin miehen positiota muistuttava kuva. Haastateltava päättää hieman ironisesti huomautukseen, että helppoa tämä ei ole, mutta miehekästä juuri sen vuoksi.

Seuraavassa otteessa järkipuheen diskurssi auttaa näkemään miesstereotyyppien läpi ja paljastamaan liha-maskuliinisuusartikulaation järjettömyyden Haastateltavalle veganismi on ”tosi paljon” pyrkimystä olla mahdollisimman rationaalinen asioissa ja hyödyntää utilitaristista hyöty-haittamentaaliteettia asioiden punnitsemiseen. Haastateltava haki lihansyönnille yhtymäkohtia myös muista äveriäisyyttä ja yhteiskunnallista asemaa viestivistä merkitsijöistä, esimerkiksi urheiluautoista, joiden kulttuurinen yhteys on pantu merkille esimerkiksi amerikkalaisia televisiomainoksia tutkittaessa (Rogers 2008). Haastateltava käyttää menestystään viestivän ja rankasti kuluttavan urheiluautomiehen figuria imaginaarisena positiona, jota vasten peilata omaansa (Wetherell & Edley 1999). Imaginaariseen kuuluvat ”perinteisen mieskuvan statussymbolit” merkityksellistyvät järkipuheen sisällä älyttömiksi ja haitallisiksi. Liha-maskuliinisuusartikulaatiota kasassa pitävistä statussymboleista etääntyminen tietää haastateltavalle ”aika paljon identiteettityötä”, joka edellyttää ”vahvaa itseä” ja ”omilla jaloilla” seisomista. Vaikka ”apuvälineitä ei juurikaan ole” identiteettityöhön tarjolla, eväitä voidaan hakea esimerkiksi uutisista ja raporteista, jotka ovat rakentuneet ”järkeilylle ja tieteellisille tuloksille.” Tälle identiteettityölle ei näy varsinaista lopputulosta, mutta toisaalta itse itsensä määrittelevää, omilla jaloillaan seivovaa vahvaa itseä voisi luonnehtia melko maskuliiniseksi. Kuten aiempi haastateltava ironisesti huomautti maailmankuvan kasaan kursimisesta, ”ei kukaan o[le] sanonu[t], että se o[lisi]kaan helppo[a], senpä vuoksi [se on] enemmän haasteellista ja miehekkäämpää”.

– – Tosi paljon tästä vegaanijutusta itellä on just se että pyrkii olemaan mahdollisimman rationaalinen noissa, (.) ja ei turhaan mieti että miten paljon niinkun perinteiset käsitykset ja perinteiset roolit poikkeaa itestä vaan että, pyrkii miettimään just sillä hyöty-haittamentaaliteetillä mahdollisimman paljon. [– –] Jossain määrin varmaan miehisyydenkin symboleja meidän kulttuurissa, isot autot eli isopäästöiset autot, isot autot, lihansyönti, miehinen juttu, ja se että näytetään että on varaa, on taloudellista turvaa on niinku rahaa niin paljon että voi ostella kaikkea kuluttaa paljon. – – Tämmöset perinteisen mieskuvan statussymbolit tuntuu no ne on ensinnäkin itelle kun on monia, monia niitä vastaan aika monella, monella tapaa tai monessa kohtaa niin tuntuu tuntuu ihan älyttömiltä ja silleen, – – kun rupee kattoon noita etäältä ja irtautuu noista niin sitten tavallaan pitää määritellä ite ittesä että kattoo itteensä myös niinkun ittesä kautta, että se vaatii aika paljon identiteettityötä ja aika vahvaa, vahvaa itseä että pystyy pystyy olemaan niinku ittesä omilla jaloilla. [AS: joo, öö mistä sä saat sitten periaatteessa niinkun aineksia just niinkun ittesä ajatteluun tai niinkun identiteettityöhön niin kun sanoit.] – – Semmosia niinkun apuvälineitä ei juurikaan, juurikaan silleen ole, että tietenkkin, ehkä ehkä just semmoset uutiset kun niitä niitä lukee että että jos tulee raporttia vaikka siitä että, että miten, jos kaikki maailman ihmiset olis vegaaneja niin minkälaisia positiivisia vaikutuksia sillä olis koko maapallolle niin ehkä tommoset sit vahvistaa identiteettiä ja sit ku se on rakentunu niin paljon semmoselle järkeilylle ja tieteellisille tuloksille, niin ne mitkä tukee niitä omia tieteellisiä tuloksia varsinkin just tän vegejutun suhteen niin tota, ne kyllä varmaan sitten on aikalailla sellasia.

(H4)

Rationaalisuuden on aiemmin esitetty toimivan vegaanimiesten kannatinkivenä tunnetiloista puhumisen kustannuksella ja että tällä rationaalisuuspuheella viime kädessä ylläpidetään sukupuolittunutta järki-tunnebinaaria ja lopulta myös miesten ja naisten välistä hierarkiaa (Mycek 2018). Mycekin mukaan ”historiallisesti feminiiniseksi konstruoitu” veganismi tarjoaa vegaanimiehille mahdollisuuden hämärtää sukupuolibinaaria, mutta vegaanimiehet eivät hylkää maskuliinisuuttaan ja feminisoi itseään yleisesti feminiinisenä pidetyn kasvissyönnin välityksellä, vaan maskuliinistavat kasvissyönnin rationaalisella diskurssilla ja ”asiantuntijatiedolla”, jota Mycek suhteellistaa kirjoittamalla sanan lainausmerkkeihin. Tämän vuoksi Mycekin haastattelemat vegaanimiehet eivät haasta tai häiritse sukupuolten välisiä valtasuhteita, vaan ylläpitävät järki-tunnebinaaria ja kahden sukupuolen välistä sukupuolieroa ja valta-asetelmaa. Mycek ilmeisesti näkee vegaanin feminisoidun identiteetin omaksumisen ja maskuliinisten käytäntöjen hylkäämisen toivotuksi tavaksi purkaa sukupuolten välisiä valtasuhteita, mutta ei käsittele kysymystä, miksi jotkin asiat ylipäänsä ovat ”historiallisesti feminiiniseksi konstruoituja”. DeLessio-Parson (2017) tulkitsee kasvissyöntiä repeämänä suhteessa Argentiinan hegemoniseen lihansyöntikulttuuriin ja tätä kulttuurista kontekstia vasten ymmärtää, miksi kasvissyöjämiesten on lihansyöjien ympäröimässä yhteiskunnassa tukeuduttava tieteen ja filosofian partasuiden tarjoamaan arsenaaliin.

Oma tutkielmani rakentuu erilaisten lähtökohtien varaan ja kysyy, miksi lihansyönti ja maskuliinisuus ovat yhteen artikuloituneita. Diskursseilla ei ole kiinteitä, ideologisia merkityksiä, eivätkä ne automaattisesti johda tiettyihin ideologisiin seurauksiin (Jokinen & Juhila 2016b, 98–101). Tässä tutkielmassa väite järkipuheen ideologisista seurauksista sukupuolihierarkian ylläpitäjänä sijoittuisi enemmän kirjoittajan kuin haastateltavien tuottamaksi. Esitän järkipuheen diskurssin toimivan liha-maskuliinisuusartikulaation suhteen kahdella kaavalla. Ensimmäisessä lihansyönti ei kestä järkeilyä ja jos järkeily on maskuliinista, ei lihansyönti sitä voi olla. Myös hegemonista, lihaa syövää valtavirtakulttuuria vastaan uiminen ja asioiden itse ajattelemisen on miehekkäämpää kuin muiden mukailu. Toisessa ”perinteisen mieskuvan” yleistyneelle toiselle on sanottu näkemiin jolloin jäljelle jää omilla jaloillaan seisova vahva itse, tiede apuvälineenään. Molemmissa on nähtävissä maskuliinisuutta, mutta ei niinkään alistussuhteessa siihen, mitä kulttuurisesti pidetään feminiinisenä. Järkipuhe kohdistuu diskurssissa muodostettuun lihansyöjämiehen imaginaariseen positioon. Positio kumotaan ensimmäisessä versiossa kääntämällä se miehekkään sijaan alkukantaiseksi, jälkimmäisessä merkityksellistämällä se haitalliseksi ja ottamalla siihen etäisyyttä. Kuten aiemmin kirjoitin, hegemonisen maskuliinisuuden teoriassa on kyse myös maskuliinisuuksien välisestä legitimaatiokamppailusta, ei pelkästään muuttumattomasta miesten yliotteesta naisiin. Järkipuheen painottamisella voisi olla juuri

Mycekin (2018) tarkoittamia ideologisia seurauksia, mutta niistä en tämän tutkielman puitteissa uskalla väittää mitään.

Jos järkipuhetta ja maskuliinisuutta yhdistelevällä elämäkäytännöllä olisi jokin motto, voisi se hyvin olla *sapere aude*, uskalla tietää. Uskaltaminen on maskuliinista, tietäminen rationaalista ja itse ajattelemisen vastavirtaisen yksilöllistä. Kohinan läpi näkeminen edellyttää uskallusta katsoa ”boksin ulkopuolelle” ja jos järkipuheen faktoja on uskominen, ”kun on vegaani, on eettisempää”.

– Se että on valinnu tällasen elämäntavan, pitää olla sen verran tietoinen pitää uskaltaa katsoa sen niin sanotun boksin ulkopuolelle että hei mitä se tarkoittaa jos en syö lihaa, jos jokainen miettis näin niin varmasti meil ois useempi tässä maailmassa ja se on nyt hyvä itse asiassa että media ynnä muu, niinku tietoo tulee lisää ja sitä sysätään tuolla on kaupoissa on mediassa ja on niinku kaikkialla niinku vegaaniudesta, jotkut kivenkovaan olevat lihansyöjät ovat kivenkovaan lihansyöjiä mutta kyllä mä sanon yöllä kun he menee nukkuu varmasti joku heistä myös mietti tai salaa katsoo ja ottaa tietoa siitä. (nauraen) – Pitää oikeesti osata katsoa niinku sen aidan toiselle puolelle ehkä se päätös sitku katsoo sen aidan toiselle puolelle ja saa tietää ja ottaa selvää ja muuta ei tule niinkään niinku eettisenä näkökulmana itselleen, mutta ää, fakta on fakta, ja se fakta että kun on vegaani on eettisempää.

(H1)

6.5 Empatiadiskurssin kolme lajia

Miessukupuolen rooleja koskevan teorian kehittämissä päädytään usein toteamaan maskuliinisten sukupuoliroolien vaativan miehiltä kylmäkiskoisuutta ja järkeä, ja sama oletamus sisältyy myös hegeemonisen maskuliinisuuden teoriaan (Jokinen 2000, 209–210; Connell & Messerschmidt 2005). Arto Jokisen (2000, 206–207) mukaan oletus nojaa vankkaan sukupuolibinaariin, jonka läpituonevuuden vuoksi tunteet ja niihin liittyvät taidot ylipäänsä määrittyvät feminiinisiksi, koska eri sukupuolia pidetään ”tunne- ja järki-ihmisinä”. Empatiadiskurssille muodostin kolme alalajia, joista ensimmäistä kutsun etäiseksi välittämiseksi, toista legitimiksi ja kolmatta luontoempatiaksi. Etäisen välittämisen ja järkipuheen raja on häilyvä, mutta etäinen välittäminen kuitenkin eroaa pelkästä järkipuheesta tekemällä eläinten hyvinvoinnista välittämiseen tilaa myös tunteille.

Seuraavan otteen haastateltava aprikoi eläinten hyvinvoinnista välittämiseen liittyvien tunteiden syntyvän eläinten lähellä tapahtuvassa sosialisatiossa. Näin haastateltavan järkipohjainen lähestymistapa eläineettisiin kysymyksiin osoitetaan sosialisatiota ja kasvuympäristöä korostavan diskurssin avulla kehkeytyneeksi. Nenä onpidetty kiinni tietyissä tieteellisissä näytöissä ja dokumenteissa. Tunteiden ja todellisuuden välille muodostuu ambivalenssi. Tehotuotannon todellisuus yhtäältä ”herättää tunteita jo itsessään” ja ”ehkä jotain tunteilua tarvi[tsisi]kin” tämän todellisuuden näkemiseksi. Siinänsä ensisijaistamatta järkeä, jonka kiertoilmauksena realismi toimii, haastateltava luo tunteiden ja

järjen välille molemminpuolisuutta. Tunteiden ja järjen välille muodostuu ainakin mahdollisuus vastavuoroisuuteen. Otteessa muut eläimet merkityksellistyvät ”tieteellisten näyttöjen ja dokkarien” kautta kokemuskkykyisinä, kärsivinä olentoina ja tämän kärsimyksen tuottamiseen haastateltava ei löydä ”järkiperusteluita”. Tieteen ja eläinfilosofian asiantuntijuuteen nojaavaa faktuaalistamistrategiaa (Juhila 2016b, 170) käyttäen haastateltavan on mahdollista puhua eläimistä moraalisesti arvokkaina olentoina. Samalla voi välttyä tunteiden itseensä liittämiseltä ja siitä mahdollisesti koituvalta selitysvelvollisuudelta. Tunteilu ja eläimiin liittyvät tunteet kyllä tunnustetaan sinänsä. ”[J]oillain, joillain se on tunteilua, ihan varmasti”, mutta ei haastateltavalla. Näin eläimiä kohtaan tunnetut tunteet voidaan ottaa osaksi eläimistä välittämistä ja tunteiden hyödyt esimerkiksi haastateltavan mainitsemassa eläinoikeusjärjestöjen vaikuttamisviestinnässä voidaan tunnistaa.

– – (.). Hmmmh, monille se on myös tunnejuttu, että että, itellä silleen ei oo ikinä ollu hirveesti kosketusta eläinten elämään, – – kosketusta semmoseen eläinten psyykeeseen tai niitten hyvinvointiin ei juurikaan oo ollu, että se on itellä enemmän just semmonen järkijuttu. [AS: mjoo] – – Kyllä se joillain, joillain on tunteilua, ihan varmasti. ja silleen että mitä vaikka Oikeutta eläimille -järjestö niin sillä on aika tämmösiä tunteisiin vetoavia kuvia ja mitä näitä jotain vr-laseilla näytettäviä elokuvia tuotantolaitosten sisältä että, onko se sitten tunteilua vai onko se realismia on hyvä kysymys. (.). Siinä saahaan just se kosketus ja, siihen siihen oikeeseen todellisuuteen ja se varmasti herättää tunteita jo itessään mutta ehkä se on just siinä että niinku niitten jauhelihapakettien takaa ei nää sitä mitä niille eläimille on tehty, että siihen tarviiskin ehkä jotain tunteilua. – –
(H4)

Seuraavan otteen näkökulmien välistä jännitettä enteilevässä kohdassa ”mutta no sitten” haastateltava kuitenkin jatkaa määrittelemään eläinrakkauden luonnostaan naistapaiseksi, lisäten eläinrakkaan miehen kuvittelemisen olevan hankalaa. Puhe luonnostaan empaattisemmista ja eläinrakkaammista ihmisistä kuulostaa aiempaan sosialisatiopuheeseen nähden hieman poikkipuoliselta. Sanatarkasti haastateltava arveleekin eläinrakkauden olevan naistapaista käyttämällä kvantifioivaa strategiaa (Juhila 2016b, 161), tarkoittaen yleisyyttä tilastollisessa mielessä. Haastattelun kontekstissahan tämä on lähtökohta oletus, jonka toin ilmi jo haastattelukutsussa: ”asiasta kiinnostuin, kun sain tietää vegeaanien olevan voittopuolisesti naisia”. Toisaalta lopun retorinen kysymys on moniymmärteinen. Jos eläinrakkaus on ”naisten juttua ja tunteilua”, miksi lihansyönti on ”miesten juttua”? Aiemmin esitetty kuvailu eläinten hyvinvoinnista välittämisestä ennen kaikkea ”järkijuttu[na]” antaa ymmärtää, että lihansyönti tuskin johtuu miesten rationaalisuudesta.

– – Mutta no sitten, uskoisin että tietyt ihmiset on luonnostaan empaattisempia ja eläinrakkaampia ja just, että niillä on, on sitä näkemystä myös siihen, siihen suuntaan ihan tunnetasolla. [AS: no millaset ihmiset sitten, voiko periaatteessa aatella et ois joku tietynlainen tyyppi,] No eläinrakkaus uskoisin että että se on yleisempää naisilla mitä, hankala kuvitella miespuolista hirmu eläinrakasta ihmistä, että uskoisin että se on enemmän, enemmän ehkä naisten juttua. että siinä jos sitten taas vedetään johtopäätöksiä tonne pitemmälle eläinrakkaus on naisten juttua ja tunteilua niin minkä takia sitten lihansyönti on miesten juttua että.
(H4)

Myös seuraava ote kuvaa järkipuheen diskurssin käyttöä ja asiantuntijuuden faktuaalistamistrategiaa (Juhila 2016b, 170). Missä aiemman otteen faktuaalistamisstrategia koski eläinten moraalisen arvon rakentamista eläinfilosofisena faktana, seuraavassa otteessa eläinten moraalinen arvo rakennetaan muiden eläinten kognitiivisten kykyjen ja ihmisenkaltaisuuden varaan. Veganismi on haastateltavalle tieteellinen, ”kylmästi analyttinen asia”, jonka kanssa tämä päätyi kosketuksiin tieteellisen kiinnostuneisuuden johdattelemana. Haastateltavalle tärkeää oli ”herääminen tähän tosiaan”.

– – Mä oon ainakin selittäny tän itselleni silleen et se on ihan niinku kylmästi analyttinen asia, eli mm mä oon ollu aina kiinnostunu muutenki siitä että miten ihmiset ajattelee ja sit siitä öö niinku ekstensiona tai jatkona niin tuota joutuu myös, kosketuksiin siihen et, tutkimuksiin siitä että miten eläimet tota ajattelee ja sehän on myös kehittynehyvin paljon elikkä tuota eihän siit oo ku joku 30-40 vuotta siitä kun kuviteltiin et ihminen on aino joka pystyy käyttämään jotain työ- no ehkä 40 vuotta ei oo niin paljon mut et tota, ei osaa muut ku ihmiset käyttää työkaluja ja nythän meil on ihan niinkun älytön määrä tota esimerkkejä niinkun eläinmaailmassa missä tää tapahtuu, [AS: mm] ja samalla tavalla niin tuota se et miten eläimet kokee tuskaa ja niin edelleen, ja pystyy tietenkin vähän kehittyneemmissä tuota öö muodossa niin ne pystyy myös välittämään sen tuskan tiedon ei verbaalisesti mut et tota muilla tavoin, et tuota se (.) sanotaanko niinku herääminen tähän tosiasiaan niin, niin on ollu se tuota sanotaanko tärkeä.
(H6)

Järkipuheen diskurssia käyttämällä voidaan päästä myös sellaisen lopputulokseen, jossa tunteista ei tarvitse luopua. Tätä kutsun legitiimiksi empatiaksi, ja se muodostaa empatiadiskurssin toisen tyypin. Seuraavassa otteessa haastateltava tulkitsee väittämän VI, Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua sisältävän ideologisen dilemman miesten ja naisten välillä; miesten, jotka ”aina ajattelee rationaalisesti” ja naisten, jotka ”taas on pelkkää tunnetta”. Haastateltava näkee väittämän yrityksenä esittää tunteilun olevan naismaista ja vihjailua tunteiden naistapaisuudesta haastateltava pitää yrityksenä ”denigroida” ja ”väheksyä” eläinten hyvinvoinnista huolestuneen henkilön hahmoa tai tarkoituspieriä. Ironinen puheenparsi toteavine liitepartikkeleineen osoittaa haastateltavan tiedostavan rationaalisten miesten ja tunteellisten naisten olevan väittämän tausta-ajatuksena toimivia kulttuurisia stereotyyppioita. Miten feminiinisenä pidetyn empatian ja maskuliinisenä pidetyn rationaalisen ajattelun välistä ideologista jännitettä voi purkaa? Legitiimin empatian osalta se tapahtuu luonnon kautta, jonka edessä vastaväitteille ei jää sanan sijaa. Empatiakyvyn ihmisen lajityypilliseksi perusominaisuudeksi liittävä diskurssi tekee empatiasta luonnollisen faktan, osan ihmisyyttä. Empatia on osa sosiaalisen eläimen luontoa. Haastateltava lujittaa luonnolliseksi faktuaalistetun empatian legitiimiyyttä huomauttamalla, että sosiaalisiksi eläimiksi määritellyt ihmiset olisivat melkoisten ongelmien äärellä ilman empatiakykyä. Viimeisenä silauksena haastateltava kilpistää väittämän ykskantaan takaisin. Empaattisuus kuuluu normaaleille ihmisille, sen puute sosiopaateille.

So what? Niin. No niinhän se on lapsenkin siis oman lapsen tota hyvinvoinnista välittäminen onhan sekin tunteilua. Eli mikä (naurahtaa) mikä on ongelma? [AS: mm] ihan vaan tälleen koska mä ymmärrän kyl et mikä täs on niinku taustalla tää ajatus, se yritetään tota esittää et se on jotenkin naismaista sun muuta, koska miehethän aina ajattelee rationaalisesti ja naiset taas on pelkkää tunnetta ja, ja tällasta ja yritetään sillä tavalla niinku mikä se on denigroida, väheksyä oikeestaan sitä, et joku toinen saattaa olla niinkun enemmän, enemmän huolestunu eläimistä. (.) onkse

ookoo? (naurahtaa) No siis mehän oltais ihan hirveessä kusessa ellei meillä olis tota empatiakykyä. Mehän ei ensinnäkään oltais mikään tota sosiaalinen eläin siinä tapauksessa. Eli, tää empaattisuus on oikeesti yks näistä ihmisen tai normaalin ihmisen tuota perusluonteist, ja yleensähan niin tota katsotaan, et jos puuttuu empatia nii sit on joko psykopaatti tai, tai sosiopaatti niin. Eli (.) periaatteessa niin tähän vois yhtä hyvin väantää siihen että syytät minua siitä että olen ihminen. Ja mut, taas kerran niin tota toivottavasti tällanen halpa heitto jolla, jota ei oo kovin niinku pitkälle ajateltu koska se vaan kuulostaa hyvältä elikä, no näitä iskulauseita.

(H6)

Legitiimin empatian diskurssissa tunteiden ja järjen sukupuolitapaisuus purkautuu siten, että tunteet ja järki eivät rakennu sukupuolen vaan yleisen ihmisyyden varaan. Tässä valossa pikemminkin muiden eläinten hyvinvoinnista välinpitämätön henkilö näyttää ongelmalliselta. Näin haastateltava rakentaa väittämästä VI iskulauseen, joka on ”toivottavasti tällanen halpa heitto – – jota ei oo kovin – – pitkälle ajateltu”. Empatiakyvyn ja järkeilyn välinen ideologinen dilemma paljastuu näennäiseksi. Ideologisen dilemman jännite purkautuu myös seuraavassa otteessa, jossa tunteiden määrittäminen feminiiniseksi nähdään tapahtuvan maskuliinisuuden kautta. Aiemmassa otteessa empatia konstruoidaan ihmisen lajityypilliseksi ominaisuudeksi, tässä ”maskuliinisuuden määrittämä – – feminiininen tunteilu” viittaa tiedon kytköksisyyteen sukupuolijärjestelmässä. Tunteiden ja järjen väliin rakennetun dilemman konstruktioluonne paljastuu asettamalla tunteilu ironisesti rationaalisuuden vastakohdaksi. Konstruktioksi määritelty on helppo ohittaa olankohautuksella ”niin mitä sitten?”

– – Ehkä, ehkä se on tunteilua, voin mä tän, tähän niinkun jonkun, jossain määrin allekirjottaa mut, mut onks se väärin tuntee niinku sitte, tunteita eläimiä kohtaan että tunteiluunhan liitetään ehkä vähän semmonen, just tämmönen niinku maskuliinisuuden määrittämä niinku feminiininen tunteilu joka ei sit taas oo semmonen niinku, se ei oo #rationaalista# ehkä tällasen mä voisin tähän ehkä nähdä mut, mut vaik se on tunteilua niin mitä sitten.

(H5)

Legitiimin empatian diskurssissa tunteet voidaan pestata myös ensisijaiseksi nousevan järkipuheen apupojaksi. Tällöin niiden tehtäväksi muodostuu ennen kaikkea järjellä jäseneltävien asioiden äärelle ohjaaminen. Kaltoinkohtelun todistamisesta kirvonneet tunnekokemukset toimivat haastateltavalle ajurina tehdä toisin. Niiden sisäänrakennettu tehtävä on saada kohdistamaan huomio epäkohtiin ja motivoimaan puuttumaan niihin. Kysymystä eläinlajien eriarvoisesta kohtelusta voi lähestyä samalla järkeillen. Vastaus haastateltavan esittämään lajisortoon viittaavaan kysymykseen ”miks niitä kohdellaan eri tavalla” muodostuu järkipohjaisesti ratkaistavaksi asiaksi. Muiden eläinlajien epäoikeudenmukaisen kohtelun edessä haetaan vastausta selkeästä järkeilystä. Siinä missä tunteiden funktio on saada älähtämään väärinkohtelusta, eri lajien asettaminen eri viivalle vain lajiuden pohjalta ei kestä järkipuheella koettelu.

[AS: seuraavaks mulla on sellanen kuin (.) nonii nämä laput on taas väärässä järjestyksessä (.) tällanen kuin että VÄITTÄMÄ VI eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.] Mmh. (8s.) [AS: mitä tästä tulee mieleen.] Lähiinnä tulee ensimmäisenä mieleen että, tunteiluahan se ei oo mutta tunteita herättävään se on. Että, se on vähän eri asia. (5s.) nyt on, mmh, se on, tunteita on rakennettu kyllä toisaalta meille sitä varten että niitten kautta me pystytään tommosiin asioihin puuttumaan, niinku epäkohtiin koska – – et jos mä huomaan että jotakin kohdellaan kaltoin niin mulle tulee siitä niinkun (.) semmonen olo et pitää tehdä toisin. – – Minä niinkun nään sen ihan, ihan järkipohjasena

asiana että, et jos niinkun, mä en niinkun, järkipohjasesti ajateltuna niinku ymmärrä sitä perustelua näin että, esim jos eläimistä niinkun, jotakin eläinlajeja kohdellaan eri tavalla kuin toisia eläinlajeja ja muita niin, ei siihen mitään tunteellisuutta tarvita eikä mitään vaan se on niinkun, ihan, selkeetä järkeilyä mun mielestä että, et miks niitä kohdellaan eri tavalla.

(H11)

Tällaisena legitiimin empatian diskurssi muistuttaa kovasti analyttisen eläinetiikan rationalistista poljentoa. Analyttista eläinetiikkaa on arvosteltu miestapaisiksi miellettyjen järjen ja rationaalisuuden etusijaistamisesta ja tunteiden ja empatiakyvyn suoranaisestä vähättelystä. (Donovan 2013, 182–183.) Sen sijaan, vaikka tunteiden ja järjen työnjaossa empatialle voidaan antaa varalla toimiva merkitys järkeilyn apurina, legitiimin empatian diskurssissa tunteisiin ei tarvitse suhtautua suoranaisten vastahakoisesti. Tunteiden ja järjen välinen ideologinen dilemma häviää kahdella tavalla. Tunteet legitimoidaan luonnon kautta osaksi ihmisyyttä, tai toisaalta silkkaksi sukupuolistereotyyppiaksi paljastuneena niissä ei ole mitään ongelmallista.

Viimeisessä, luontoempatian diskurssissa empatia merkityksellistyy ihmisen yhteytenä muihin eläimiin ja luontoon. Luontoempatiassa ihminen ja eläin lajitellaan kaikkia kohtaan tunnetun empatian perusteella samaan eläinten kategoriaan, jolloin eri lajeja, homo sapiens mukaan lukien, kohtaan tunnetussa empatiassa ei ole mitään kummasteltavaa. Seuraavassa otteessa tällaiselle empatialle nousee kahdentyyppisiä haasteita. Ensimmäisenä haastateltava tunnistaa stereotyyppidiskurssin mukaisen empatian sukupuolitapaisuuden ja tähän pohjautuvan väittämän sanamuodon käyttämisen negatiivisessa, miehisyyden vähättelyn tarkoituksessa. Toiseksi on rationalismin kulttuuriseen käytäntöön liittyviä tilanteita, joissa eläinten hyvinvoinnista välittämistä on perusteltava pelkkiin rationaalsiin argumentteihin nojaten. Näistä huolimatta empatia juoksee keskustelun erottamattomana pohjavirtana, olkoonkin, että jotkin tilanteet edellyttäisivät sen sulkeistamista ja niin kutsuttuja rationaalisia ratkaisuja.

[AS: Seuraava väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ VI eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.] (7s.) No onhan se jossain määrin tunteilua et, emmä ehkä näe sitä negatiivisena asiana että, että tota ihminen tuntee. Ja ihminen tuntee empatiaa eläimiä kohtaan, öö. Ja tässä taas niinkun voisi myös vähän, ööh. Muuttaa väitettä sillai, että ihminen on kans eläin. Ja eläinten hyvinvoinnista välittäminen on myös niinkun ihmisistä välittämistä ja, tai niinkun muista elävistä olennoista välittämistä et, et et. Ja, et ehkä se tunteilu on just, on joskus niinku, sitä sanaa käytetään sillai negatiivisena et tunteilu on just, ehkä just se et #se ei oo miehistä#, vaikka esimerkkinä ja, ööh. Ja joskus niinkun sellasten, jos tulee sellasia keskusteluja niin pitää myös argumentoida käyttämättä niitä tunteita et pitäisi niinku löytää semmonen rationaalinen argumentti sille että miks eläinten hyvinvoinnista pitäisi välittää. Ja, tietenkin on olemas ihmisiä jotka tekee tän erittäin hyvin. Ja niinku, et poliittiset päätökset yleensä ovat enempi rationaalisia kuin tunteellisia. Eli et miksi vaikka jokin turkistarhaus pitää lopettaa, siirtyä muuhun, muuhun öö, niin siihen ei ehkä käytetä poliitikkojen kanssa just tunteellisia argumentteja vaan et siihen yritetään löytää joku tällanen rationaalinen, ööh, ratkaisu. siihenkin. Mut, emmä tiedä et oonks mä ikinä kohdannu jonkun henkilön joka ei niinkun näyttäisi tunteitaan kun puhuu eläinten hyvinvoinnista. Että tää olisi, mun mielestä kyl tää on, et se on osa sitä ihmisen kykyä olla empaattinen, ihmisen kyky samaistua. Ja, ööh, jos ei, mun väite on et jos ei välitä eläimistä, niin sit ei myöskään ehkä ole sitä mieltä että ihminen on niinkun eläin tai että. Et sillan on joku tällanen spesisti, et on sitä mieltä että eriarvoinen, ja muut olennot, luonto, mitä löytyykään niin ovat vähempiarvoisia asioita.

(H7)

Eläinten hyvinvoinnista välittäminen määrittellään ihmisen kyvyksi samastua muihin eläimiin. Käänteisesti sen puute ilmaisee, että ”jos ei välitä eläimistä, – – ei myöskään ehkä ole sitä mieltä, että ihminen on – – eläin”. Koska luontoempatian mukaan myös ihminen on eläin eikä empatian tuntemiseen eri lajien välillä sisälly ristiriitaa, on oletus ihmisen erityisestä ei-eläimyydestä diskurssin ehdoilla virheellinen. Haastateltava merkityksellistää virheellisen oletuksen osoitukseksi lajisorrosta eli spesismistä, johon uskova henkilö pitää ideologian mukaisesti muita eläimiä ja luontoa vähempiarvoisina. Diskurssissa avain lajienvälisen suhteiden uudelleenjärjestelyyn on ihmisen kyky tuntea empatiaa, kyky samastua muihin eläimiin. Koska luontoempatia enteilee ihmiselle erilaista paikkaa suhteessa muihin eläimiin ja luontoon, käytän sitä myös siirtymäkohtana näitä suhteita koskevalle puheelle.

6.6. Posthumanistinen ja vastuudiskurssi

Linkitetty sorto -teesin mukaan alttius sortaa muita ihmisiä ja eläimiä kumpuaa yhteisistä ideologisista juurista, sorron eri muotojen lomittuessa keskenään. Teesin mukaan kasvissyönti uhkaa paitsi lihansyöntiä tukevia perinteitä ja karnistisia uskomuksia, myös niiden takana lymyileviä, patriarkaatin suomia etuoikeusasemia. (Wyckoff, 2014; Allcorn & Ogletree 2018.) Myös oikeistolaisautoritarismin ja erityisesti sisäryhmäylivallan kannattamisen on huomattu liittyvän lihansyöntiä oikeuttavaan lajisortoon (Dhont & Hodson 2014; Dhont ym. 2016). Ensimmäiseksi käsittelem posthumanistista diskurssia, joka kohdistuu haastamaan ajatusta ihmisen ylemmyydestä suhteessa muihin eläimiin.

Posthumanistisen diskurssin lähtökohtana toimii muiden eläinten ja ihmisten välinen samankaltaisuus. Diskurssissa eläinten moraalinen arvo faktuaalistuu vaihtoehdottomuusstrategiaan kautta (Juhila 2016b, 157). Kognitiivisten kykyjen ymmärtämisestä seuraa yksiselitteisesti, että ”ei me voida kohdella toisia eläimiä” nykyisellä tavalla. Haastateltava ennustaa muiden eläinten kohtelun vääjäämättä nousevan jossain vaiheessa ongelmalliseksi, kun tieto muiden eläinten kyvystä kärsiä, ”tunte[a] kipua ja pelkoa ja stressiä” kasvaa, ne ovat ”hyvin samanlaiset kuin meillä itelläkin.” Puhe ”toisista” tai ”muista eläimistä” positioi rivien välissä ihmisen yhdeksi eläinlajiksi muiden sekaan. Myös muihin eläimiin viittaavan he-persoonapronominin käyttöä voi lukea eläimen subjektivoimiseksi (ks.

Aaltola 2013A, 25–26). Lipsautin kuitenkin tämän pronominin ensin itse, jolloin haastattelijan mahdollinen johdattelu täytyy erityisesti ottaa huomioon. Tästä huolimatta haastateltava lähti mukaan hänelle tahattomasti syöttämäni kielipeliin.

– – Eläineettiseltä pohjalta kun aatellaan et meidän tietosuus, tota, siitä siis eläinten kognitiivisist kyvyistä kasvaa koko ajan. et, me tiedetään koko ajan enemmän ja enemmän, niinku niist mekanismeista miten muut nisäkkäät esimerkiksi kokee tai toimii. – – Et ei me voida kohdella, öö, toisia eläimiä sillä tavalla, tai et se nousee problemaattiseksi jossain vaiheessa kuitenkin. Se, suhteutettuna siihen et miten paljon me kuitenkin koko ajan tiedetään muista eläimistä. – – Et koska, me ymmärretään se et heidän öö, niinku, vaiks kipumekanismit ja kyky kärsiä tai siis tuntee kipua ja pelkoo ja stressiä, niin on hyvin samanlaiset kun meillä itelläkin. [AS: joo] Ja me osataan sit jo ajatella, et. osataan asettaa sit se (.) vasten sit sitä, omaa kokemusmaailmaa suoraan. Ja sit se toki auttaa ehkä ymmärtämään sen problematiikan siinä sitten.

(H12)

Myös seuraavassa otteessa muiden eläinten moraalisen arvon perustamisessa käytetään järkipuheen diskurssista tuttuja asiantuntijuuden faktuaalistamisstrategioita. Nykytietämyksen tieto eläinten kokemuskykyisyydestä on itsessään riittävä syy legitimoimaan eläinten hyvinvoinnista välittämisen. Järkeilyllä saavutettavissa olevaan tietopohjaan nojaten eläinten hyvinvoinnista rakentuu ”ihan järkipä[erä]nen asia”. Diskurssi nojaa kognitiivisen eläintieteen asiantuntijuuden ja rationalistisen kulttuurisen konvention ohella hyvinvoinnista välittämisen julkilausumattomaan vaihtoehdottomuuteen ja kulttuurisena kontekstina vaikuttavaan sosiaaliseen normiin (Juhila 2016b, 157–165). Syyksi riittää, että muut eläimet ovat ”ihan samalla tavalla tuntevia olentoja kuin me ihmiset.”

– – Nykytietämyksen varjolla niinkun esimerkiksi, esimerkiksi ympäristöasioissa ja yleensäkin, miten tunnetaan millä tavalla eläimet, eläimet on ihan samalla tavalla tuntevia olentoja kuin me ihmiset niin ei siihenkään tarvita tunteita koska siihen on se, ihan tietämys on olemassa ja tämmöneen järkeen ja tämmöseen, tavallaan tieteellisyyteen pohjautuva näyttökäin olemassa niin, [AS: mm] – – no en tiä, tieteelliset perusteet ehkä, [AS: joo, joo] ehkä olemassa siihen. tavallaan se on niinkun, ihan järkipä[erä]nen asia sitten, eikä tun- järki ja kun puhutaan usein järki ja tunne, niin.

(H11)

Haastateltavat voivat lukea Väittämän VI, Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua myös kaksinaamaisena. Välitetäänhän omasta ja toisten hyvinvoinnista kuten myös lemmikkieläinten ja ympäristön hyvinvoinnista, miksi pelkästään eläinten hyvinvoinnista välittämisessä olisi jotakin negatiivista? Alemmassa otteessa väittämä luetaankin tämän suhteen eriarvoistavana ja perusteettomana, jolloin ihmisen oikeus asemoida itsensä muiden eläinten yläpuolelle kyseenalaistuu. Seuraavissa otteissa esitän väittämän kahdelle haastateltavalle.

Tässä esitetään tunteilu negatiivisessa valossa ilmeisesti? Ööh, no on se varmaan sinänsä, mutta että tota. (.) Tota tota, välitetään, tai siis et välitetään me, tota, sellasten ihmistenkin hyvinvoinnista kenenkä kognitiiviset kyvyt on vaikka huonommat kuin jollain eläimillä esimerkiksi. [AS: mm] Et, (.) niin tai välitetäänhän me vaikka meidän lemmikkien hyvinvoinnista, tai ainakin toivon mukaan ihmiset välittää. Että, on se nyt sinänsä tunteilua mut eihän se oo millään tavalla negatiivista tai että. Kaikista heikommassa asemassa olevista tulis välittää, heidän hyvinvoinnista tulis välittää. [AS: joo, joo.] Et lajis- niin lajista riippumatta.

(H12)

Ei se mun mielest oo yhtään enempiä tunteiluu kun ympäristön tai omast hyvinvoinnist välittäminen. Kyllähän toi on vähän niinku. Nii, siis, eriarvoistaa. Tai siis, mitäköhän nyt halusin sanoo, siis tää. (5s.) Nii siis, että ärsyttää, että eikö niinku, eikä saa jotenkin välittää, eläimistä. – – Ja sitte ehkä toi herättää mus myös jonku semmosen ajatuksen että eiks eläimillä oo tunteita. Jotenki sillein myös semmoseen ajatteluun että, et niitä kohtaan ei, et eikö niitä kohtaan muka sais tuntea mitään. ääh. Koska niillä ei muka ole jotain samanlaisia tunteita ku ihmisillä. – – Ehkä vaan niinku, (huokaisee) hmm, haluaisin kyseenalastaa sen että millä oikeudella niinku ite ehkä niinkun asettaa itseään yläpuolelle. (H8)

Seuraavassa otteessa ihmisen ylivaltaa muuhun luontoon pidetään keinotekoisena, lihansyöntiä oikeuttamaan luotuna käsityksenä jonka avulla on ”helpompi tehdä kaikenlaista” haastateltavan luonnollisuudeksi määrittelemää vastaan sotivaa. Nyky-yhteiskunnassa muiden eläinten tappaminen ei tähän luonnollisuuteen kuulu. Eläinten tappamisessa ei ole enää aikoihin, jos koskaan, ollut kyse välttämättömyydestä, siitä että ”ihminen on joutunut tappamaan eläimiä selviytyäkseen”. ”Historialliseen tilanteeseen” palautuvat väitteet eläinten tappamisen välttämättömyydestä ovat ”täysin irrelevantteja tässä nykypäivän yhteiskunnassa.”

– – Mun mielestä kyllä ihminen on, on eläin, ja jos sanotaan että (.) öö, tää ravintoketju, niin et se on ketju joissa on useita eläinlajeja ja sit ihminen on yks näistä ja se on huipulla. Niin joo kyl se on, ihminen munkin mielestä eläin, ööh, ja niin mä ajattelen yleensä, ehk, ehkä joskus reagoin siihen että kun, jotkut, jossain puhutaan tai kirjojetaan niin että niinkun ihminen erillään eläinkunnasta tai luonnosta yleensäkin et mä näen, mä näen jopa että ihminen on osa luontoa tai jotenki, kaikkeutta. Nii sillä lailla, mut tää jotenkin, et, et sellaset väittämät niinku just, niitten tarkoituksena on pistää ihminen sellaiseen erikoisasemaan et, et sillon on helpompi tehdä kaikenlaista, mikä jotenkin sotii tällasta luonnollisuutta vastaan. Siis, ei oo luonnollista tappaa, mun mielestä. Siis tässä meidän nyky-yhteiskunnassa. Niin, niin tota (.) ja jos, yleensä ne, ehkä tällaset väittämät sit niinku, sit aina menee johonkin tällaseen historialliseen tilanteeseen, mitä kukaan ei pysty todistamaan et missä niinku ihminen on joutunut tappamaan eläimiä selviytyäkseen nii, mun mielestä nää on täysin irrelevantteja tässä nykypäivän yhteiskunnassa niin, sen takia niinku olen tätä väitettä vastaan kyllä.

(H7)

Nyky-yhteiskunnassa väittäjä paljastuu posthumanistisen diskurssin mukaisesti sepitteeksi. Sama haastateltava tuumi, että ajatus ihmisestä ravintoketjun huippupaikalla ”luonnollistaa” eläinperäisen ruoan kuluttamista. Ajatusta ravintoketjun huippupaikan luonnollistamasta lihansyönnistä pönkittää oletus muiden lajien lihan syömisestä ravintoketjun huipulle pääsemisen vipuvartena. Tämän mantran tarkoitus on legitimoida toistelijan lihansyöntiä. ”[S]itä on niinku helppo toistaa itselleen ja sit oikeuttaa sen pihvin grillaamisen.” Ajatus ravintoketjun huippupaikan luonnollistamasta lihansyönnistä on haastateltavan mukaan naturalisaatiolla (Jokinen & Juhila 2016b, 89–90) verhottu selitys pohjimiltaan ideologisen toiminnan oikeuttamiseksi.

– – Mä uskon että se [Väittäjä IV] on varmaan, se on yks näistä niinkun selityksistä mikä auttaa ihmiset jatkamaan tällasta, öö, eläinperäisen ruoan kuluttamista. Et se on jotenkin tää, et se on #luonnollista#. [AS: mm] Et se on niinkun se syy mikä on auttanut ihmisen sinne ravintoketjun huipulle on tää eläinperäisen ruoan öö kuluttaminen. Sen kyllä oon kuullu aika monesti, ää, niin tota, se on varmaan kyl yks syy. Sitä on niinku helppo, öö, toistaa itselleen. [AS: mm, mm] ja sit oikeuttaa sen pihvin grillaamisen niin.

(H7)

Seuraavassa otteessa väittämän IV, ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin tarjoama määritelmä ihmisen huippupaikasta haastetaan kahdella tavalla keinotekoiseksi. Oletus huippupaikasta on ihmisen oman kehittelyn tulos, eikä se keinotekoisenaakaan pidä paikkaansa. Yksi erityispiirre ihmisellä on, kyky pohtia toimintansa muihin eläimiin ja ympäristöön kohdistuvia seurauksia. Tämä erityispiirre ei kuitenkaan oikeuta yhteen, vaan velvoittaa toiseen.

Mä en niinkun nää sitä että, kuka, kuka sen niinkun, en tiä tuon määritelmän että ihminen ravintoketjun huipulla. Niih, niin tuota. Mä vähäsen kyseenalaistaisin sen määritelmän kyllä että. Eiköhän se oo niinkun ihmisen oma keksimä määritelmä ja se niinkun tukeutuu semmoseen niinkun omakeksimään tommoseen juttuun siitä että, et. Et kyllä, kyllä mä nään että (4s.) jotenkin, ihminen on vaan osa tätä ravintoketjua. [AS: joo] eikä se oo siellä huipulla ja, varsinkin ihmisillä on semmonen erityispiirre verrattuna muuhun ravintoketjuun et se pystyy niinkun kyseenalaistamaan ja ottamaan perspektiiviä ja näkökulmia siihen, minkälaiset, minkälaiset seuraamukset sillä on muihin, muihin eläimiin ja ympäristöön ja muihin että. Et sillä on mahdollisuus niinkun, tehä muutakin kun mennä pelkästään semmosen tietynlaisen vietin mukaisesti. Niin, niin sillä tavalla se oikeuttaa se ihmisen asema tekemään toisin kun vaan menemään semmoseen. (.) [AS: jooh, joo. Oikeuttaa nii, voisko sanoa että velvoittaa?] No kyllä siis, nimenomaan. – – Me ollaan eläimiä ihan siinä missä muutkin eläimet, ei me olla sen kummallisempia, meillä nyt on vaan niinkun, niin. jotenkin ite me ollaan tehty se status et me ollaan jotenkin niinkun, jotain muuta.

(H11)

Haastateltavan kommentti ”ite me ollaan tehty se status et me ollaan – – jotain muuta” viittaa ihmisen erityisaseman keinotekoisuuteen. Statuksen tekemisessä muut eläimet toimivat ihmisen itsemäärittelyn välineinä. Muita eläimiä tarvitaan siihen, että ihmiset voivat ottaa erityisaseman ja sanoa olevansa ”jotain muuta” suhteessa muihin eläimiin. Historiallisesti tätä ihmis-eläinbinaaria on käytetty ihmisen ainutlaatuisuuden määrittelyn lisäksi eläinten hyväksikäytön oikeuttajana. (Kupsala & Tuomivaara 2004.) Binaari pulmallistuu sen konstruktioluonteen ilmi tuomisen lisäksi kategorisoimalla ihmiset ja muut eläimet samaksi eläinkunnaksi, jolloin eläimet myös sisältyvät samaan piiriin, jonka jäseniä on kohdeltava samanarvoisesti (Jokinen & Juhila 2016a, 283). Posthumanistinen diskurssi suhteellistaa ihmisen ja muiden eläinten väliin rakentuneita eroja. Ihmiset ovat ”eläimiä ihan siinä, missä muutkin eläimet, ei – – sen kummallisempia.”

Seuraavassa otteessa ihmisen huippuasema, jota posthumanistinen diskurssi pitää paikkansapitämättömänä, rakentuu kahden toisiinsa limittyvän elementin varaan. Ensimmäinen, kuviteltu hallitsijuus on konstruktio ihmisen maapalloon kohdistaman vallankäytön legitimoimiseksi. Toinen, eläinten alentaminen, mahdollistaa tämän erityisaseman ottamisen. Muiden eläinten kuviteltua huonommuutta käytetään vipuvartena ihmisen ylentämiseksi ja valtaistamiseksi. Kuitenkin eläimistä tiedetty on pelkästään ”ihmisen – – oman ajattelun tulosta” eli sosiaalista konstruktiota, jolla eläimiä on pyritty asemoimaan ihmisen sorron ja itsemäärittelyn kohteiksi ja viitepisteiksi (Kupsala & Tuomivaara 2004). Hierarkiaa ylläpitävä sidosaine, ihmiskeskeinen ajattelu, osoitetaan vaillinaiseksi, ”ei ihminen ikinä voi tietää.” Tämän vuoksi ihmiskeskeisiä käsityksiä ihmislajin suuremmasta moraalisesta arvosta ei allekirjoiteta. ”Ei ihmisen arvo oo yhtään sen – – suurempi.”

Mä rupesin jotenki miettiin tota et onks, onko ihminen ravintoketjun huippu. – – Must ehkä tuntuu et ei ehkä oo kuitenkaa ravintoketjun huippu. (4s.) – – Mmm, et jotenkin mä ajattelen sitä et, et ku, (.) ihminen jotenki kuvittelee, kuvittelee hallitsevansa kaikkea tällä maapallolla. Ja, jotenkin ali- ei aliarvioi mutta jollain tavalla niinku, luo niin helposti just sen niinku arvoajattelun sille että, et muut eläinlajit on jotenki tyhmempiä. [AS: joo] ku ne ei vaik osaa kommunikoida samal tavalla ku ihminen. [AS: nii joo] nii sit se johtaa, nii et ihminen nostaa just sen takii vaikka ittensä jotenki paremmaksi. (4s.) – – ja luo, niinku sillen, niinku valtaa myöski itelleen. [AS: mm, mm.] ja, ja sit. Koska kaikki mitä ikinä ihminen on, on saanu selvää eläimistä. Nii on vaan sen ihmisen niinku oman, öö ajattelun tulosta. [AS: niinnii] Et ei ihminen ikinä voi tietää mitä eläin ajattelee tai haluaa tai toivoo tai. niin. [AS: mm] niin. (.) niih, et mä, ja, mm, ehkä mä ajattelen että, et ei ihmisen (.) ei ihmisen arvo oo yhtään sen niinku, suurempi. (H8)

Tästä seuraa ihmisen aseman määrittymisen liminaaliseksi. Yhtäältä ihminen ei ole ravintoketjun huipulla, mistä myös ihmisiä syövät muut eläimet ovat osoitus. Ensimmäisen otteen haastateltava pitää väittämää IV näytteenä naturalisaatiosta (Jokinen & Juhila 2016b, 89–90), jonka mukaisesti olettamusta ravintoketjun huipusta käytetään lihansyönnin luonnollistamiseen. Koska muutkin eläimet metsästävät, niin saavathan tietenkin myös ihmiset. Posthumanistisen diskurssin mukaan myös ihminen on nisäkäs, jolla muista nisäkkäistä poiketen on mahdollisuus valita toisin ja vaikuttaa toiminnan lopputuloksiin ja muiden kohteluun. Toisaalta valitsevana eläimenä ihminen sekä kuuluu eläinkuntaan, että on siihen nähden moraalisen toimijuuden mahdollistumisen takia erillinen. Jälkimmäisessä otteessa veikataan kristillisen etiikan uskomusten toimivan lihansyönnin oikeuttajina. Sosiologisessa ruokatutkimuksessa kristinuskon käsitystä ihmisen herruudesta ylitse muun luonnon on pidetty eräänä eläinten syönnin kannatinpilarina (Massa ym. 2006, 172).

No, niin no mun mielest ihminen ei oo ravintoketjun huipulla, suoraan. että ei ihminen oo se, tota, (.) tai et jos ihminen voi tulla syödyks, riippuen toki missä hän on niin ei se silloin voi ravintoketjun huipulla. (.) Ja onks tää nyt, kai tää nyt vähän liittyy siihen, et kun leijonakin metsästää niin saahan ihminenkin metsästää -perusteluun enemmän. Tai siis mä koen tän tosi samana. Silleen, mut ööh, ihminen on kuitenkin nisäkäs tai eläin sinänsä yleensäkin mikä, mil on mahis valita. Ja kun leijona täs, tai siis täs mun esimerkissä niin tää leijona niin, sillä nyt ei oo kauheesti valinnanvaraa asian suhteen. (.) Samalla tavalla, tai sillä valkohailla mikä sen ihmisen voi popsia. [AS: joo.] Et tota, verrattuna siihen sitten. Et ihminen voi tosiaan päätöksillään tota vaikuttaa siihen mitä he syö ja miten he kohtelee muita mui-tenkin, et se, niin en, en ole samaa mieltä väittämän kanssa. (H12)

– – Kyl niit näyttää nyt edelleenkin tänäkin vuonna niin tota, hait syö ihmisiä, öö oisko joku leijonaki ehkä syöny, nyt oli viimeks nii no ei syönyt varsinaisesti mut meil oli merileijona mut meil oli merileijona joka nappas yhen likan, – – niin tota ihan selkeestikään niin tämä merileijona ei ainakaan tunnustanut tai tunnistanut tällaista ravintoketjun huipulla olevaa ihmistä. – – Sul voi olla esimerkiks uskonnollinen syy, voit olla kristitty jonka, mm tulkinta siitä hänen uskonnostaan on se, että eläimet laitettiin tänne jotta ihmiset voisivat syödä niitä. Jollonka herää kysymys siitä että miks hait laitettiin tänne syömään ihmisiä mut, ei nyt takerruta tällasiin loogisiin tota ongelmiin. (H6)

Posthumanismi kritisoi länsimaista ihmiskeskeisyyden aatetta ja ihmisen erityisasemaa ja tarkastelee ihmisten ja ei-inhimillisen välistä rajanvetoa sekä itse inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden muuttamista (Lummaa & Rojola 2014). Posthumanistisen diskurssin taktiikkana on purkaa lihansyönnin ylipäänsä mahdolliseksi tekevää ihmisen ylivallan maailmankuvaa. Diskurssi hankaloittaa

myös liha-maskuliinisuusartikulaation olemassaoloa vetämällä siltä yhden keskeisistä kannatinkivistä, oletuksen ihmisen ylemmyydestä suhteessa muihin eläimiin. Posthumanistisessa diskurssissa veganismin voi myös samastaa yhdeksi kamppailuksi sorrosta vapautumisesta, joka rikkoo rajan ihmisten ja muiden eläinten välillä.

Itse koen, sinänsä että tota, mites sen nyt sanos. ihmisoikeusaktivistina tai aktiivina ja feministinä ja plaaplaa, et sinänsä eläinoikeudet on tavallaan yks osa samaa, niinku ähh, kamppailua vapaudesta tai semmosesta, yhdenvertaisuudesta sinänsä. [AS: mm, kyllä.] Et se, koen että se on osa sitä koko isompaa kokonaisuutta sinänsä ihan suoraan. – – Jossakin näin semmosen perustelun, tai liittyen siihen että tota. Et jos on feministi, niin sit sun pitäis automaattisesti miettiä myös sun suhdetta, niinku, maidontuotantoon, tai lehmiiin esimerkiksi, [AS: joo, niinniin.] Ja sitten, ja sitä kautta toki sit muuhun eläintuotantoon. [AS: mm.] Silleen, et se, et siin on tavallaan semmonen, et monet rikkoo sen rajan niinku muiden ihmisten, muiden lajien välillä siitä samasta kamppailusta ja sitten, sit siitä tulee tavallaan semmonen yks (.) (naurahtaen) yksi, yksi kamppailu. Kamppailu on huono sana mutta tavallaan se ehkä kuvaa kuitenkin sitä ajatusta siinä, siitä vapaudesta. [AS: kyllä joo.] Tai se kuuluisa lause että tota, niin kauan kun kaikki ei oo vapaita, niin kukaan ei oo vapaa.

(H12)

Ihmisten ja muiden eläinten yhteensovittelu kuulostaa harmoniselta vain posthumanistisen diskurssin sisällä. Posthumanistisen diskurssin rajojen ulkopuolella sorron eri muotojen välisten yhtäläisyyksien havaitseminen johtaa törmäyskurssille ja sen käyttäjä voi joutua napit vastakkain muiden kanssa. Rajojen ulkopuolella ihmisten ja muiden eläinten sortamisen vertailua ei välttämättä pidetä ollenkaan sopivana. Posthumanistinen diskurssi on kuitenkin toiveikas sen suhteen, että jos yksi sorron muoto herkeää, myös toiset käyvät mahdottomiksi.

– – Esimerkiksi kerran mä otin esille sellasen asian kun, öö, oltiin puhumassa öö juutalaisvainosta ja holokaustista ja kun miljoonia juutalaisia tapettiin. Ja sit mä jotenkin, siinä tilanteessa mä sanoin et, niin mutta että miljardeja eläimiä tapetaan joka vuosi. Öö, ja joka hetki kuolee niin paljon, siis ne luvut on niin taivaissa et mitä joka hetki kuolee eläimiä. Et, et miksi tämä ei ole ongelma. Ja, silloin mä ajauduin sellaseen nurkkaukseen et mä huomasin että, et ne ei ollu ollenkaan vastaanottavia tähän, öö, tähän vertailuun. Ja tietenkin tää vertailu on jotenkin, se on aika epämääräinen. Se ei, se ei oikein, se ei toimi. – – Ööh, et kyl mä yleensä ajattelen, tai niinku mä, jotenkin mä en pysty karsimaan sitä ajatusta, että, et nää asiat on ihan, et ne on kytköksissä että jos pystyy tekemään niin eläimille, niin myös pystyy tekemään niitä kanssaihmisille. Et sit kun, sit kun eläimiäkään ei tapeta, kiduteta, niin sitten en, jotenkaan mä en usko et kukaan tekisi sitä ihmisillekään.

(H7)

Seuraavassa ja viimeisessä diskurssissa kysymys hierarkkisen ajattelun ja eläinten sorron suhteesta on kimurantimpi. Toisin kuin posthumanistisessa diskurssissa, tässä ihmisen nähtiin kuuluvan ravintoketjun huipulle. Ihmisen huippuasemaa tunnustavassa diskurssissakaan aseman ei nähty oikeuttavan sortoa, vaan päinvastoin lisäävän moraalista vastuuta muunlajisista eläimistä ja luonnosta. Sen vuoksi kutsun diskurssia vastuudiskurssiksi. Koska ihmiset pärjäävät hyvin ilman ja koska lihansyönnistä koituu diskurssin mukaan harmia niin ihmisten terveydelle, ympäristölle kuin eläimillekin, ei huippuasemallakaan voi oikeuttaa lihan syömistä. Ennenmin tulee huolehtia ympäristöstä ja eläimistä. Ylemmyys velvoittaa.

[AS: seuraava väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ IV Ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin.] Ei pidä paikkaansa. Ja, tota, se ei oikeuta lihansyöntiä minun mielestä sen takia että, me pärjätään hyvin ilman. Ja siitä on olemassa paljon näyttöä nykypäivänä. Ja, varsinkin koska lihansyönti aiheuttaa terveysongelmia, ympäristöongelmia ja kärsimystä eläimille niin. Ei oikeuta. – – Näkisin ehkä asiaa silleen että, mm meillä on enemmänkin velvollisuus tuota huolehtia ympäristöstä ja eläimistä, sen takia että me ollaan ravintoketjun huipulla.
(H10)

Vastuudiskurssia on muun muassa veganismin määrittelemisen ihmislajin kehityskulun seuraavaksi askeleeksi eteenpäin kohti tulevaisuutta, ”vähemmän älyllisten eläimien” ja ilmastonmuutoksen hidastamisen puolesta. Tulevaisuuteen tähtäävän, ilmastonmuutosta hidastavan veganismin rinnalla argumentti ravintoketjun huipun käyttämisestä muiden eläinten aina jatkuneen syömisen perusteluna kuulostaa pölyttäneeltä. Diskurssi hyödyntää niin sanottua kontrastiparia (Jokinen 2016b, 187), jonka se rakentaa menneisyyteen jämähtäneen, ilmastolle ja muille eläimille haitallisen lihansyönnin ja veganismin välille.

[AS: Joo (.) seuraava väite kuuluu näin että VÄITTÄMÄ II veganismi on edistyksellistä ja nykyaikaista] (3s.) [AS: mitä tästä tulee mieleen.] Oon kyllä aivan samaa mieltä että että että, mun mielestä ihan luonteva kehitysaskel tolleen ihmisen kehityksessä että kun perustellaan sitä että ihminen on ravintoketjun huipulla ja, ja aina ihminen on syönyt lihaa ja hyödyntänyt muita eläimiä niin mun mielestä se vois olla askel eteenpäin se että ei välttämättä käytetäskään että se ois muitten vähemmän älyllisten eläimien asiaa. Se että metsästetään muita eläimiä ja se että miten, miten paljon siitä on haittaa meidän planeetallekin niin olis se vaan aika helppo tapa niinkun, lähtee kohti tulevaisuutta ja hidastamaan ilmastonmuutosta ja muuta.
(H4)

Vastuudiskurssiin kuuluvaksi katson myös veganismista puhumisen johtajan harkittuna vallankäytönä, ihmislajin erityisen älykkyyden suoman valta-aseman väärinkäytön välttämisenä. Seuraavassa otteessa haastateltava pohtii kuinka väittämän mukainen ajatus huippupaikasta saattaa toimia monen lihansyöjän taustaideologiana. Tätä vastoin huippupaikkaa pitävän ”Johtajan – – pitä[isi] olla – – hyvänä esimerkkinä ja käyttää – – valtaa harkitusti.”

[AS: Sit seuraava väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ IV Ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin.] (6.s) (huokaisu) Joo. No tota, (yskäisy) no ei missään nimessä. [AS: joo] Ööh. (.) Ravintoketjun huipulla, no siis niin. Sehän tässä just tavallaan niinkun ongelmanaki et sitä asemaa ehkä käytetään vähän niinkun väärin mun mielestä. Ei se, ei se niinkun missään nimessä oo niinkun lihansyönti oikeuttava tekijä. – – Emmä oo oikeestaan niinku funtsannu tota asiaa koskaan mut jos mä nyt äkkii, äkkii jotain kehittelen niin, kyllähän nyt ihminen on ravintoketjun huipulla koska, älykkyytensä takia ihminen pystyy niinkun hallitsemaan aika pitkälti kyllä. [AS: joo.] Muut ei. – – Eli tota, ööh, pitäs, jos nyt aatellaan et siel niinkun korkeella olis joku johtaja. Niin mä näen sen oikeestaan samal taval kuin minkä tahansa muunkin johtajan eli sen pitäs olla niinkun hyvänä esimerkkinä ja, ja käyttää niinku valtaa harkitusti.
(H9)

Ihmisen erityislaatuisen pohdintakyvyn mahdollistamaan moraaliseen toimijuuteen vetoaminen sivumennen raukaisee lihansyöntiä legitimoivan luonnollisuuspuheen. Luonnon toimintalogiikkaan kuuluu, että ”kettuki[n] syö jäniksen metsässä”, mutta ihmisten toiminnan legitimaationa tätä pidetään ”höpöhöpöargumenttina”. Vastuudiskurssin mukaisena moraalisenä toimijana ihminen on irrallaan

metsän eläinten toimintalogiikasta, eli luonnon järjestys ei päde ihmiseen. Diskurssi erillistää ihmisen muista eläinlajeista, mutta tästä erillisyydestä ei heru legitimaatiota eläinten syönnille.

[AS: joo, seuraava väittämä kuuluu tällasessa muodossa ku että VÄITTÄMÄ IV ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin.] Täysin eri mieltä tähän väitteeseen että, et niinku Elisa Aaltola [sanoo] niin totaa, monet eläim- niinku ihminen on ainoa moraalinen toimija ja sen takii nää tällaset höpöhöpöargumentit et #kettuki söi jäniksen metsässä# nii se johtu siitä et kettu ei oo moraalinen toimija mut ihminen on mut me pystytään pohtii meidän omii moraalivalintojamme ja mä koen et lihansyönti on moraalisesti väärin ja ihmisen asema ravintoketjun huipulla ei nimenomaan oikeuta lihansyöntiä, vaan koska me ollaan moraalisiin toimijoita nii se on niinku täysin väärin mun mielestä.

(H5)

Seuraavan otteen haastateltavan mukaan on pikemminkin huipaisaa, miten ”kenties älykkäin” nisäkäs kokee oikeudekseen syödä muita nisäkkäitä eikä käytä älynlahjojaan toimintansa legitimaatioiden kriittiseen tarkasteluun. Nisäkäs syömässä toisen nisäkkään kuuluu luonnon toimintalogiikkaan, mutta haastateltavan mukaan ainoastaan ihminen tappaa silmittömästi ja liikakuluttaa. Vastuudiskurssin mukaan ihminen pystyisi parempaan.

Ihminen on älykäs nisäkäs kenties älykkäin, ja se siinä onkin erittäin hupaisaa miten hän kokee sen sillä tavalla että älykkäänä nisäkkäänä pystyn syömään muita nisäkkäitä tai ylipäätään muita eliöitä muita eläimiä joo ei pidä mun mielestä paikkaansa. -- Se että ihminen älyn takia pystyy moraalisesti miettimään mitä hän tekee niin kyllä mä puolustan sitä sillä että miks ihmisen pitäisi pysyä niinku tällasessa asiassa pyramidin huipulla omaan etuunsa nähden. Ihminen voi kyllä tappaa toisen ihmisen tai toisen eliön tai toisen nisäkkään puolustaakseen itseään varmaan jokaisenkin tekis niin, ihminen voi kyllä nälkään tehdä näin niinkun toinen eliö tai nisäkäs tekisi joka mun mielestä kuuluu sellaseen ekosysteemiin kuuluu sellaseen niinku maapallo elää näin, niinku pyörii näin, mutta niinku silmittömään, (nauradus) silmittömään öö jos puhutaan niinku että ollaan pyramidin huipulla ja silmittömästi tapetaan syödään ja ynnä muuta niin ei se oikeuta. Ihminenhan kuluttaa enemmän kuin mitä hän tarvitsee muu eläin ei tee sitä, joo ja justinsa jos puhutaan että ihminen on älykkäin eliö koko maan päällä niin miksi näin tapahtuu. [AS: mm.] Se on, se on erittäin mielenkiintoinen kysymys.

(H1)

Luonnon ja yhteiskunnan erilaiset järjestykset rajaavat myös tunteiden soveltamisalaa. Luonnonsysteemin toimintalogiikassa tunteille ei ole sijaa, omassa toiminnassa kylläkin. Luonnon ja yhteiskunnan jakolinja toimii näin toiminnallisena aitana. Kahden eläimen tappelussa vahvempi voittaa, mutta ihmisen vallassa olevien asioiden suhteen kärsimys ei ole pakollista.

[AS: joo, ootas nää on väärässä, (4s.) tää väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ VI eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.] Joo, äää, no se saattaa olla aika monella tunteilua että se et jos jos puhutaan eläimestä, eläin kuolee luonnossa eläin on luonnossa eläin asuu luonnossa yleisesti ottaen, ei tarvi niinkun miettiä sen tarkemmin mut yleisesti ottaen, jos eläimelle tota tapahtuu siellä luonnossa ja muuta, -- sanotaan näin että jos siellä kaks, kaks jotain eläintä minkä väliin voi mennä rupee tappeleen, niin emmä lähe sitä riitaa siitä erottamaan, se kuuluu ekosysteemiin, se kuuluu siihen toimintaan, (.) voittaja vahvempi voittaa aina joo ja tota ää, mutta itse en omilla teoilla haluaisi vahingoittaa eläimiä, onko se sitten tunteilua en tiedä mutta edelleen pidän sitä, pysyn sillä kannalla että se on enemänkin sitä tiedostamista ja sitä että ymmärtää että ei ihmisen takia tarvitse toisen eläimen kärsiä.

(H1)

Sekä vastuu-, että posthumanistisessa diskurssissa tieto eläinten kokemuskykyisyydestä merkityksellistyy normatiivisena. Pelkkä kärsimyksen olemassaolo riittää siihen, että sitä ei tule aiheuttaa. Ajatus kokemuskykyisen olennon syömisestä herättää harmistusta lihansyöjissäkin. Koska tuskaa kokevan

olennon tappaminen näyttäisi lihansyöjille olevan vaikeasti perusteltava asia, on helpompi yrittää kiistää syötävien eläinten moraalinen arvo konstruoimalla eläin kokemuskyyttömäksi, mielettömäksi. Mielen kieltäminen on yleisesti käytetty keino purkaa lihansyönnin ja eläinten moraalisesta arvosta välistä problematiikkaa. (Loughnan ym. 2012; Loughnan ym. 2014; Kunst & Hohle 2016.)

7. LOPUKSI

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaiseksi lihan ja maskuliinisuuden merkityssuhde muotoutuu ja millainen keinovalikoima vegaanimiesten puheessa on tarjolla sen haastamiseksi. Seuraavaksi kokoan tutkielmani tutkimustulokset yhteen ja esitän niistä muutamia pohdintoja. Noudatan kahtalaisen tutkimustehtäväni järjestystä eli kirjoitan ensimmäisenä lihansyönnin kietoutumisesta hegemoniseen maskuliinisuuteen. Tutkielmassa esittelin tätä artikulaatiota rakentavina diskursseina stereotyyppidiskurssin, traditiodiskurssin, lihaa syövän lihaksikkaan maskuliinisuuden hegemonian ja muihin eläimiin kohdistuvan tunteettomuuden diskurssin. Näiden yhteispeliä kutsun lihansyönnin diskurssijärjestykseksi. Käsite diskurssijärjestys kuvaa tiettyjen diskurssien järjestymistä jonkin yhteiskunnallisen instituution tai osa-alueen rakentamiseen, vakiinnuttamiseen ja ylläpitämiseen (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 58–59). Diskurssijärjestys viittaa myös valtaan. Tiettyjen diskurssien vakiintuminen, tiettyjen diskurssien väliset allianssit ja toisten hiljentäminen tai poissulkeminen muodostavat tietynlaista sosiaalista todellisuutta. Itsestään selvimmiltäkään tuntuvat diskurssijärjestykset eivät ole yksiselitteisiä, neutraaleja tai läpikotaisia, vaikka kulloinenkin diskurssijärjestys tuntuisi yhtä luontevalta kuin hengittäminen. Ideologia pitää huolen diskurssijärjestysten luontevuudentuntuisuudesta. (emt., 58–59.)

Lihansyönnin diskurssijärjestyksen taustaideologiana toimii ennen kaikkea voimakas naturalisaatio. Naturalisaation metadiskurssi juoksee koko lihansyönnin diskurssijärjestyksen pohjavirtana ja sen tehtävänä on tehdä lihansyönnistä ”luonnollisen” mutkatonta ja itsestäänselvää niin sukupuolistereotyyppian, lihansyönnin perinteen kuin lihansyönnin ruumiillisen luonnollisuudenkin osalta. Lihansyönnin diskurssijärjestyksen tehtävänä on ylläpitää lihansyönnin hegemonisuutta ja lihansyönnin artikuloituneisuutta tiettyntyyppiseen maskuliinisuuteen. Diskurssijärjestys rakentaa ja vakiinnuttaa hegemonista maskuliinisuutta ilmentävän lihansyöjämiehen figurin, ”luonnollisen”, heteronormatiivisen

roolijaon vallitsevassa suhteessa ”vastakkaiseen” sukupuoleen. Figuuri tarvitsee väkevän vartensa ylläpitämiseen ennen kaikkea muiden eläinten lihaa. Figuuri on aina rationaalinen, eikä hairahda muita eläimiä koskevaan feminiiniseen sentimentalismiin. Diskurssijärjestyksessä liha on kaksiselitteinen, sillä stereotyyppien lisäksi myös traditiot ohjaavat lihansyöntiin. Traditio pyhittää oikeuden syödä lihaa konstailematta ja selittää stereotyyppidiskurssin figuurin paikan kaksinapaisessa sukupuolijärjestyksessä. Myös menneiden aikojen perään koettu voimakas nostalgia selittää halua pitäytyä traditiossa. Lopuksi hierarkkinen, ihmisen ylemmyyttä korostava ideologia oikeuttaa vähäarvoiseksi määrittämiensä muiden eläinten syömisen.

Toiseksi olin kiinnostunut siitä, millaisilla diskursseilla liha-maskuliinisuusartikulaatiota voitaisiin purkaa. Johansson ja Ottemo (2015) kuvaavat eri tavalla tekemisen mahdollisuuksia antagonismeiksi. Siispä kutsun kuudennessa luvussa käsittelemiäni diskursseja lihansyönnin diskurssijärjestyksen antagonistisiksi diskursseiksi. Stereotyyppia- ja traditiodiskurssien osalta antagonismi oli kirjattu diskurssien sisään. Stereotyyppidiskurssin tapauksessa esiin nostettiin paitsi sukupuolistereotyyppien haitallisuus niin ihmisten kuin muiden eläinten kannalta, myös stereotyyppien lopulta perusteettomaksi merkityksellistynyt konstruktioluonne. Traditiodiskurssi muodosti traditiolle kahtalaisen tehtävän niin lihansyönnin legitimoijana kuin sukupuoliroolien ymmärrettäväksi tekijänä, mutta lihansyönnin ja sukupuoliroolien traditio merkityksellistyi pölyttyneeksi jäänteeksi menneisyydestä. Lisäksi lihansyönnin traditiolle tarjottiin tuotantoeläimen jälkeiseen ruokatuotantoon perustuvia vastineita.

Ruumisdiskurssin tarkoituksena oli murtaa lihansyöntiin liittyviä myyttejä niin välttämättömyyden kuin terveellisyydenkin osalta. Vastenmielisyysdiskurssissa ruumis toimi myös alustana lihansyöntiä kohtaan tunnetulle kuvotukselle. Lihan vastenmielisyyden esille tuomisen tarkoituksena oli johdattaa huomio lihan ja eläimen väliltä hävinneeseen viittauskohteeseen ja teurastamojen suljettujen ovien taakse. Diskurssijärjestykseen kuuluvalla lihansyöjämiehen maskuliinisuudelle muodostin kolmen tyyppisiä antagonismeja eli jämäptin, vastarannan ja hetkahtamattoman miehen positiot. Näistä ensimmäinen laski maskuliinisuuteen liitettävissä olevien, hyviksi merkityksellistettyjen piirteiden varaan, keskimäinen painotti kapinamieltä vallitsevia sukupuolinormeja vastaan jälkimmäisen pitäessä itse sukupuolinormeja perättöminä. Järkipuhe teki lihansyönnin ympäristöhaittoja ja muiden eläinten tuntoisuutta koskevan tieteellisen, legitiimin tiedon valossa veganismista mutkattoman rationaalista, vääjäämätöntä toimintaa hakien ankkuripaikkaa objektiivisuuteen pyrkivästä tieteellisestä maailmankuvasta. Järkevästi ajateltuna eläimiä kohtaan tunnetussa empatiassakaan ei ollut mitään ongelmal-

lista. Empatiadiskurssin alalajeista ensimmäisessä, etäisessä välittämisessä empatiaa voi pitää järkeily avustajana mutta diskurssin legitiimissä ja etenkin luontoempatian alalajissa empatiaa voi myös ensisijaistaa korostamalla empatian mahdollistamaa yhteyttä eri lajien ja luonnon kanssa. Lopuksi ihmisen ja muiden eläinten välisiä valtasuhteita jäsenneltiin kahdella diskurssilla. Posthumanistisen diskurssin mukaan lajienvälinen hierarkia oli vallantavoittelun ja itsemäärittelyn välineeksi luotu määritelmä eivätkä ihmiset ja muut eläimet ole niin erilaisia keskenään. Lopuksi vastuudiskurssi korosti ihmisen harkintakykyä luonnon ja muiden eläinten varjelijana.

Lihansyönnin diskurssijärjestyksen ja sen vastalääkkeinä toimivien diskurssien välillä havaitsin oman ideologisen dilemmansa. Siinä missä lihansyönnin legitimaatioväitteet rakentuivat sukupuolijärjestyksen ja sen luonnollisuuden, ihmislajin evolutionaarisen ylemmyyden ja kolmen legitimoivan n:n (Joy 2010, 95–97) varaan, diskurssijärjestyksen vastalääkkeiksi esitetyissä diskursseissa parrasvaloon tuotiin ihmisen lajiominainen myötäelämiskyky ja ihminen yhtenä maapalloa asuttavista eläinlajeista, yhteydessä muihin lajeihin ja osana luontoa. Ihminen ”luonnostaan” syö muita eläimiä sekä kokee näitä kohtaan empatiaa. Ambivalentti luonto näyttää siis antavan tukensa sekä hierarkian ja hyväksikäytön että yhteyden ja välittämisen tarkoitusperille. Luonnon on huomautettu olevan ennen kaikkea poliittinen kategoria, jota voi käyttää jos jonkinlaisen toiminnan perusteluun. Erilaisilla luontotulkintoilla yhtä lailla lihan- ja kasvissyöjät voisivat painottaa ihmislajien metsästäjäluonnetta tai keräilijämenneisyyttä nykypäivän mieltymyksiä perustellessaan. (Aaltola 2013A, 14–16.) Huomautus tekee ymmärrettäväksi, miten luonto esiintyy myös kehittelemissäni diskursseissa poikkipuolisten tarkoituserien legitimoijana.

Haluan esittää joitakin tutkielman metodologiaa koskevia arvioita. Ensimmäinen koskee laadullisen asennetutkimuksen väittämävetoista aineistonkeruumenetelmää. Aineiston kerääminen väittämittäin tuntui tutkielmaa kirjoittaessa hieman kaksipiippuiselta. Käyttämieni asenneväittämien paikoitellen provokatiivinen muotoilu sai haastateltavani kommentoimaan niitä kiivaastikin ja puhumaan paljon. Oma onnistumistani haastattelijana pidän enintään kohtuullisena. Eri tavalla edenneiden haastattelujen tuloksena olisi tietenkin erilainen aineisto ja tutkielma, mutta mahdollisista aineistoista ja erilaisista lopputuloksista voin parhaimmillaankin vain spekuloida. Silti mielenkiintoisia kysymyksiä esimerkiksi kehollisuudesta rajautui tutkielman ulkopuolelle. Asenneväittämät tuntuivat laimentavan konventionaalisiin haastattelutilanteisiin mahdollisesti kuuluvaa haastattelijahaastateltava-positionien vastakkaisuutta ja tämän mukaista vallan jakautumista. Asenneväittämiä esittäessäni tähdensin,

että ne ovat ”erilaisissa konteksteissa yleisesti esitettyjä väitteitä”. Yleisluontoisena esitettyjen asenneväittämien suurpiirteisyys tuntui toimivan haastateltavan ja haastattelijan välillä kuin puskuri-vyöhykkeenä, jonka tulkitsein saavan haastateltavat puhumaan ”yleistyneelle toiselle”, eivät niinkään kertomaan asioita, joita he olisivat tulkinneet juuri haastattelijan erityisesti haluavan kuulla. Haastattelujen tavoitteena oli saada kasaan aineisto, jossa haastateltavat asemoivat itseään maskuliinisuutta ja lihansyöntiä sääteleviin diskursseihin nähden ja suhteessa esitilanteisiin hegemonisiin diskursseihin, ei haastattelijaan mikrotasolla (vrt. Harré & van Langenhove 1991⁶ ref. Pietilä 2010, 163). Tässä mielessä katson asenneväittämien toimineen haastatteluissa hyvin. Sen sijaan alkuperäinen ideani liittyy diskurssianalyttista otetta yhteen laadullisen asennetutkimuksen kanssa ja pukea tutkielma laadullisen asennetutkimuksen kaavaan oli monin paikoin tuskastuttava. Kesti kuitenkin oman aikansa, ennen kuin luovuin kyseisestä ideasta. Mielestäni puutteelliset esimerkit yhdistellä diskurssi-analyysia laadullisen asennetutkimuksen kanssa puolsivat ratkaisuani.

Tietty ero liittyy myös asenneväittämien konstruointiin ja diskurssianalyysin aineistolähtöisyyteen. Vaikka väittämät eivät mielestäni ohjanneet haastateltavien puhetta niitä myötäilevään tai tutkijan haluamaan suuntaan, ankkuroivat ne silti puheen tiettyihin teemoihin, rajaten toisia ulkopuolelle. Aineisto olisi voinut kertyä loputtomilla eri tavoilla toisenlaiseksi riippuen niin väittämistä, haastateltavista kuin vaikkapa silloisesta mediakeskustelustakin. Myös asenneväittämien käyttö rajasi aineiston merkityspotentiaaleja. Olin huolissani myös niiden muodostelemisessa hyödyntämäni kirjallisuuden vaikutuksesta tulkintaan. Pahantahtoisimmillaan tutkimusasetelman ”liha ja maskuliinisuus ovat jollakin tavalla kytköksissä toisiinsa” ja tulosten ”vegaanimiehet purkavat tämän kytköksen” välistä suhdetta voisi kuvaila kehäpäätelmäksi (vrt. Jokinen & Juhila 2016b, 79), jossa tulos ei osoita muuta kuin alkuoletuksensa. Tämän vuoksi pyrin keskittymään kunkin diskurssin sisällön ja diskurssienvälisten suhteiden kuvailuun pelkän lihan maskuliinisuuden ja lihan maskuliinisuuden haastamisen todistelun sijasta.

Haluan myös pohtia tulosteni ymmärrettävyyttä ja rajallisuutta. Diskurssianalyysin metateoreettiset ja epistemologiset periaatteet eriävät lähtökohdiltaan valtavirtaisesta positivistisesta, tieteellisiä menetelmiä kuuliaisesti noudattavasta, yksiselitteiseen todellisuuteen tähtäävästä tutkimuksesta. Tällaisten tutkimusten luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä, mutta ne edellyttävät

⁶ Harré, Rom & van Langenhove, Luk 1991. “Varieties of positioning”. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 21:4, 393–407.

objektiivisen, mitattavissa olevan maailman olemassaoloa. Tällöin tutkimustulosten eroavuudet johdetaan mittausvirheistä (eli reliabiliteetin puutteesta), mutta tutkimuksessa otaksutaan, että asioiden perimmäisestä tolasta on kuitenkin aina muodostettavissa yksi, tarkka ja yhdenmukainen (eli validi) representaatio. (Wood & Kroger 2000, 163–164.)

Konstruktivistisessa tutkimuksessa, jota diskurssianalyysi edustaa, asian laita on toisentyyppinen. Kielelliset representaatiot asettuvat aina asioiden perimmäisen tolan tulkeiksi, mutta tämä ei tarkoita, etteikö todellisuudesta voi alkuunkaan päästä jyvälle. Diskurssianalyysin lähtökohtiin kuuluu oletta-
mus moninkertaisista merkitysmaailmoista, versioista ja diskursseista, joista yksikään ei ole ”tosi” klassisen totuuden vastaavuusteorian mukaisesti, eli ne eivät vastaa mitään yksittäistä asioiden objektiivista olotilaa. (emt., 164–166.) Tämä ei kuitenkaan johda jyrkkään relativismiin tarkoittaen sitä, että mitkä tahansa tulkinnat olisivat yhtä päteviä (Juhila & Suoninen 2016, 461). Diskurssianalyttisiä tuloksia voi arvioida niiden luotettavuuden ja eheyden kannalta. Tällöin kyse on pitkälti laadulliselle tutkimukselle yleisestä, tutkimuksellisen pätevyyden kokonaisvaltaisesta tarkastelusta, jossa arvioidaan tutkimuksen selkeyttä ja järjestyksellisyttä eli eteneekö tutkimus johdonmukaisesti ja kuvailaanko sen vaiheita läpinäkyvästi ja arvioiden. Erityisesti tutkimuksen takuuvarmuutta parantaa havainnollistavien aineisto-otteiden käyttö ja puhujaorientaation eli sen, mitä kielenkäyttäjä itse tekee puheessaan, ensisijaistaminen. (Wood & Kroger 2000, 165–173. Potter & Wetherell 1987, 169–172.) Tutkielmassa pyrin kurinalaiseen aineistovetoisuuteen. Vaikutelmanvaraisia tulkintojani en esittänyt tuloksina.

On kysytty, tarvitseeko kaiken tutkimuksen ylipäänsä tuottaa jotakin perusjoukkoa koskevia, tutkijan ennakkokäsitykset oikeiksi osoittavia yleistyksiä. Pikemminkin yleistettävyyysvaateen voi nähdä koskevan vain tiettyä tieteenihannetta, kun taas kulttuurintutkimuksen tehtäväksi voi asettaa vanhojen ajatusmallien kyseenalaistamisen ja uusien ymmärtämisen tapojen löytämisen. Laadullinen tutkimus ymmärtää, mitä ilmiöt voivat merkitä ihmisille, mutta pitäytyy selittämästä, mikä asioita aiheuttaa. (Eskola & Suoranta 1998, 61; Alasuutari 2011, 234–237.) Tällöin laadullisen tutkimuksen tavoite voi olla esimerkiksi laajalti tiedetyn, mutta vähäli tunnetun asian tutkiminen. Veganismi elämäntapana lienee yleispiirteisesti tuttu monelle, mutta harvempi tuntee siihen liittyvät merkitykset, perustelut ja kytkökset maskuliinisiin normeihin. Katson tutkielmani onnistuneen tässä tavoitteessa, mutta samaan hengenvetoon koen tutkielmani olleen aihepiirin laajuuteen nähden pintaraapaisu. Diskurssianalyysin tulokset eivät suoraan kerro kulttuurisista yleisyyksistä tai ilmiöiden välisistä kausaalisuh-
teista, vaan siitä mikä ylipäänsä on kulttuurisesti mahdollista. Diskurssianalyysissa tehdyt tulkinnat

ovat tulkintoja siitä, mitkä merkityksellistämisen tavat eli diskurssit ovat kulttuurisesti tunnistettavissa ja jaettuina. (Suoninen 1997, 28.) Tutkimuksessa löydettyjen kielenkäytön mahdollisuuksien voi hyvinkin väittää olevan yleistettävissä kaikkien saman kieli- ja kulttuurisen yhteisön jäseniä koskeviksi. Tällöin ei ole kysymys kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoittamasta jakaumien levinneisyyttä koskevasta tilastollisesta yleistettävyydestä vaan siitä, miten kieliyhteisön jäsenet voivat toimia erilaisissa tilanteissa. (Peräkylä 2004, 296–297.) Tässä tutkielmassa esittämiäni tuloksia tulee ajatella kulttuurisen mahdollisuuden kautta. En näe mitään syytä otaksua, etteivätkö vegaani(miehe)t yleisemmin voi nojautua tässä tutkielmassa nikkaroimiini puhetapoihin, mutta puhetapoja ei tietenkään tule ajatella tyhjentävästi kuvatuiksi. Vähän kartoitetuilta vesiltä löytyy vielä kaikenlaista kiinnostavaa. Mitä siirrettävyyteen ja muihin tuloksiin vertailuun tulee, kehittämistäni diskursseista löytyy kyllä yhteneväisyyksiä. Tällaisia kaikuja ovat esimerkiksi kapinahenkisyys ja rationaalinen puhetapa. Sen sijaan muiden asiasta kirjoittaneiden (Greenebaum & Dexter 2017, Mycek 2018) sukupuolijärjestystä koskeviin johtopäätöksiin suhtaudun varovaisemmin enkä esitä asiasta omia tulkintojani. Mycek (2018) esittää tärkeitä havaintoja veganismiin liittyvistä luokkakysymyksistä ja mielestäni nämä ovat jatkotutkimuksen kannalta tärkeitä kysymyksiä. Esittämieni diskurssien muodostaminen ja käyttö edellyttää puhujilta luokkaperustaisia, tiedollisia pääomia ja pidän selvänä, että liha-maskuliinisuusartikulaation hegemonialla on luokkaperustaiset rajansa. Seuraavassa otteessa haastateltava ottaa tämän korkeakoulupiiriensä ja sukujuhlien väliseen eroon piirtyvän rajan esille.

[AS: Ensimmäinen väittämä kuuluu näin että VÄITTÄMÄ I joudun jatkuvasti perustelemaan vegaaniuttani muille.]
 ööö. (.) En kyllä sanois että tää on totta tai riippuu tosi paljon porukasta missä on että että, varsinkin ku korkeakoulupiireissä on ruvennu liikkumaan ja varsinkin tossa sosiaalitieteiljoporukassa nii siellä kasvisruoan syöminen ja vegaanius on koko ajan yleisempää, että siellä sitä ei tarvii perustella juuri millään tavalla mutta sitten jos menee vaikka johonkin sukujuhlisiin ja silleen että jos siellä on vaikka omat ruoat nii kyllä sillon tulee just kyselyjä että ai mikä juttu tää on. [– –]
 (H4)

Yksi tämän tutkielman tavoitteista oli paikantaa hegemonisen maskuliinisuuden ja lihansyönnin välisiä repeämäkohtia, joita Johanssonin ja Ottemon (2015) antagonismia koskevan esityksen mukaisesti kutsun antagonistisiksi diskursseiksi. Diskurssianalyyseissä näitä voisi kutsua myös transformatiivisiksi diskursseiksi (Jokinen & Juhila 2016b, 98–102), koska niiden pyrkimyksenä on muuttaa lihansyönnin diskurssijärjestystä. Antagonisten diskurssien ja lihansyönnin diskurssijärjestyksen ideologiset seuraukset ovat ilmeisiä. Diskurssien antagonisuuteen tai transformatiivisuuteen suhtaudun varauksellisesti, eikä niiden perusteella voi juuri päätellä mitään lihansyönnin hegemonisuudesta, sillä ne tuottanut diskurssikäytäntö ei varsinaisesti heijasta olemassaolevia yhteiskunnallisia valtasuhteita. (Jokinen & Juhila 2016b, 94–104.) Kenties hedelmällisin tapa tarkastella lihansyöntiä

uusintavien ja transformoivien diskurssien välistä kehkeytymistä olisi järjestää nokkapokka antaumuksellisten lihansyöjien ja vegaanien välille!

Tutkielman epistemologiseen taustaan kuuluvat painotukset vaikuttavat ratkaisevasti tutkielman tulosten ymmärrettävyyteen. Tutkielman metodologista taustaa avaavassa 4. luvussa kuvailin lyhyesti ylhäältä alas ja alhaalta ylös -lähestymistapojen luonnetta ja painotuseroja. Erityisesti sosiaalista konstruktionismia koskevien käsityksien kohdalla jyrkät painopiste-erot vaikuttavat koko tutkimusprosessiin eli siihen, mitä tutkitaan ja millaisia kysymyksenasetteluja ylipäänsä on mahdollista tehdä (Jokinen 2004, 192). Erot ovat siinä määrin perustavanlaatuisia, että Kurt Danziger (1997⁷ ref. Burkitt 1999, 69) kutsuu aiempaa synkäksi ja jälkimmäistä valoisaksi sosiaaliseksi konstruktionismiksi. Tiivistäen kyse on siitä, näkeekö todellisuuden olevan rakenteiden ennalta määräämää vai toimijalähtöiselle muokkaamiselle avointa. Lihansyönnin ja maskuliinisuuden hegemonioiden varaan perustava teoreettinen tausta on lähtökohtaisesti synkeänpuoleinen, kun taas antagonismiin keskittyminen mahdollistaa tutkielman ”teoreettisen toiveikkuuden”.

Toinen ero koskee sitä, nähdäänkö silkkaa diskurssia vai myös hankauspintoja diskurssien ja ei-diskursiivisen maailman välillä. Jokainen tutkija ottaa vähintään julkilausumattoman kannan kysymyksen kielen ja kielenulkoisen, diskurssin ja ei-diskursiivisen maailman välisestä suhteesta. (Juhila 2016a, 371–372.) Kysymys koskee sitä, onko kaikki pelkkää diskurssia ja jos ei, tuleeko diskurssi-analyytikon pohtia myös ei-diskursiivisen maailman olemassaoloon liittyviä seikkoja. Näihin kysymyksiin esitettyjen vastausten perusteella diskurssi-analyytikot ovat jakautuneet kahteen oppisuuntaukseen, episteemiseen (tietomuodostelmia koskevaan) ja ontologiseen (olevaista koskevaan) konstruktionismiin. (Parker 1992, 22–41; Parker 1998; Juhila 2016a, 369–372.) Episteemisen konstruktionismin omaksuneita diskurssi-analyytikkoja kutsutaan diskurssi-analyysin sisäisessä keskustelussa relativisteiksi, ontologisen konstruktionismin edustajia realisteiksi (Burr 2015, 101–119). Näistä suuntauksista ontologisessa kaiken ei ajatella olevan pelkkää kieltä eikä tutkimuskohdettakaan kokonaisuudessaan palauteta kieleen. Realistinen koulukunta (Parker 1992, 8–41) olettaa, että diskurssin ulkopuolella on maailma ja että diskurssin ulkopuolisen todellisuuden ja diskurssissa rakentuvan tiedon välillä on yhteys, jos kohta monimutkainen sellainen. Tällöin diskurssi-analyytikon tehtävänä on ensinnäkin kysyä, mitä kielenkäytön ulkopuolista maailmaa diskurssi koskettaa, millaiseksi kie-

⁷ Danziger, Kurt 1997. “The Varieties of social construction.” *Theory and Psychology* 7:3, 399–416. Engl. *‘light’ and ‘dark’ social constructionism*. Suomentokset kirjoittajan.

lenkäytön kohde hahmottuu diskurssissa, kuka kyseisestä puhetavasta hyötyy ja miten diskurssit instituutioita tukiessaan ja valtasuhteita uusintaessaan osallistuvat samalla vallankäyttöön (emt., 17–20). Diskurssien tutkimukseen on yhdistettävä kysymys siitä, miten ja millaiseksi diskurssit vakiinnuttavat tai muuttavat sitä maailmaa, jota ne koskevat.

Realistiksi lukeutuvan Ian Parkerin (1992; 1998) mukaan konstruktionismin sisäinen väittely ontologiasta kietoutuu poliittisiin seurauksiin siitä, mitä olevaisen suhteen voidaan tehdä. Parkerista relativismi johtaa siihen, että totta ovat vain eri totuudesta lausutut versiot. Tällöin, kirjoittaa Parker (1992, 24): ”maailman muuttamispyrkimysten sijaan päämääränä on ainoastaan sen uudelleen tulkitseminen”.⁸ Jäädessään ei-diskursiivisesta todellisuudesta irralliseksi tieteellinen diskurssi on pelkkä diskurssi muiden joukossa. Relativistisen näkökulman omaksumisen on nähty tarkoittavan, että diskurssianalyysin kohteena olisivat pelkät merkityssystemit ja että diskurssianalyttinen tutkimus karttelisi kielenulkoista, ”oikeaa” todellisuutta. Tai vielä jyrkemmin, ettei diskurssin ulkopuolella olisi mitään todellisuutta. (emt.; Burr 2015, 93–94.) Jyrkkään relativismiin kuuluvan kielen ja todellisuuden välisen yhteyden hävittämisen on varoitettu johtavan sudenkuoppaan, johon pudottuaan tutkija ei enää Burrin (1998, 15–22) mukaan voi sanoa, sorretaanko esimerkiksi jotakin tiettyä ihmisryhmää, jos ”sorto” ja ”ihmisryhmät” ovat pelkkiä konstruktioita eli silkkaa diskurssia. Ja vaikka voisikin, miten perustella asiaan puuttuminen, jos tutkijan ja sortajan diskurssien välillä ei ole mitään yhteismitallisuutta? Vaikka todellisuus olisikin itsessään kiistaton, siitä tehdyt selonteot eivät koskaan sitä ole. Näin siksi, että todellisuus ja kieli ovat toisistaan erottamattomia. Todellisuus nähdään merkityssystemien läpi. (Burr 2015, 118; Jokinen ym. 2016, 26–29).

Ontologia-epistemologia-kiista heijastuu siihen, mitä aineiston perusteella voidaan sanoa aineiston ulkopuolisesta maailmasta. Haastatteluaineistojen tekstirajat voidaan ylittää konstruktionismin mallien mukaisesti ensinnä ontologisessa versiossa lähtemällä hakemaan yhtymäkohtia vaikkapa tekstinulkoisista valtasuhteista, rakenteista ja instituutioista. (Juhila 2016a, 369–86). Tähän pyrin rakentamalla teoriaperustani haastattelutilanteiden ulkopuolisten instituutioiden ja vallan jatkuvuutta huomioivaksi. Hahmottelin hegemonisen maskuliinisuuden ja karnismin valtasuhteiden lähtökohdista lihan maskuliiniset legitimaatiot tällaisiksi taustavoimiksi ja ne tietenkin löytyvät upotettuina monista instituutioista eläintuotannosta alkaen. Tekstinulkoisen maailman huomioiminen on tärkeää siksikin,

⁸ Engl. *Instead of trying to change the world, the point is merely to reinterpret it.* Muotoilulla on merkittävä näköisyys Karl Marxin kuuluisan lausahduksen ”filosofit ovat vain eri tavoin selittäneet maailmaa, mutta tehtävänä on sen muuttaminen” kanssa. Tässä Parker tekee selväksi, mistä hänen materialistisessa diskurssianalyysissään on kyse: maailman muuttamisesta.

ettei tutkielmani teoreettista taustaa kirjoitettu, Parkeria lainaten, maailman tulkittamisen vaan myös muuttamisen vuoksi. Olisi irvokasta lainata esimerkiksi ekofeministisestä teoriasta ja kirjoitella itse intellektuaalisen etäisyyden päästä pelkästään niitä näitä ”diskursiivisesta rakentumisesta”. Pelkkään asioiden sosiaalisen konstruoitumisen todisteluun on muutenkin kyllästytty analyysivoimattomana ja latistuneena ”tutkimuksellisenä tyhjäkäyntinä” (Maksimainen 2012, 81).

Episteemisessä lähestymistavassa tekstien rajat voidaan ylittää vain toisten tekstien suuntaan (Juhila 2016a, 386–391). Vaikka pidinkin tekstinulkoista maailmaa huomionarvoisena (ja kukapa ei pitäisi), katsoin haastatteluaineistoon nojaavan analyysin takia tutkielmani sijoittuneen enemmän episteemiseen leiriin. Käytin tekstirajojen ylittämiseen luvussa 4.1 kuvailemaani Juhilan kulttuuristen kehien apuvälinettä. Haastattelutilanteiden ympärille hahmottelin tällaisiksi kehiksi ensinkin veganismin eetoskeeseen kuuluvan eläinfilosofisen diskurssin, joka otaksuu eläimen moraalisen arvon olevan jonkinlainen itsestänselvyys. Toinen kehä liittyi ilmastonmuutokseen ja vegaaniruokavalion yleisesti tiedettyyn ympäristöystävällisyyteen. Esitän, että näistä kehistä johtuen haastateltavien ei tarvinnut ylimääräisesti ”todistella” veganismin puolesta. Kolmanneksi kehäksi nimesin tieteen legitimaatiokoneiston, jonka puoleen voi kääntyä summittaisillakin puheilla. Neljäntenä kehänä toimi lihakeskeisyys vegaanien hyvin tunnistamana kulttuurisena arkitietona. Viides kehä käsitti sukupuolijärjestelmän, johon kuuluivat muun muassa lihansyönnin sukupuolittuneet normit sekä haastateltavien käsitykset sukupuolistereotyyppioista. Kehät reunustivat aineistona toimineita haastattelutilanteita ja tekevät minun mahdolliseksi sanoa jotakin tulosten siirrettävyydestä. Nämä kehät voivat reunustaa monia keskustelutilanteita ja tuloksina esittämäni diskursiiviset resurssit ovat näillä kehillä olevia, ihmisten yleisesti käytössä olevia resursseja, joista voi ammentaa tilanteesta ja keskustelijasta riippuen eri painotuksin.

Diskurssianalyysia on arvosteltu silkan puheen tarkastelusta ja tosiasiallisten ongelmien sivuuttamisesta. Ongelmat kuitenkin ymmärretään aina kielellisesti, niistä ei vallitse yhteisymmärrystä, eikä niiden ei-kielelliseen olomuotoon ole tarjolla mutkatonta pääsyä. Vastavetona realistien vaatimuksille voidaan sanoa, että jos todellisuuden väitetään olevan vain yhdenlainen, siitä ei voida väitellä. Ja kun tällaiset väitteet vastaväitteineen ovat tekstiä, astutaan vääjämättä diskurssin maailmaan. (Sulkunen 1997, 15–16; Juhila & Suoninen 2016, 460–461.) Diskurssianalyysin anti on sen kyky eritellä hienojakoisesti todellisuusversioista esitettyjä väitteitä. Näin myös toisten tekstien suuntaan kurottelevassa tutkimuksessa voi nähdä arvoa ”oikeiden ongelmien” ratkaisemisessa.

Sosiaalisen konstruktionismin sisäinen relativismi vastaan realismi -debatti on jatkunut vuosikautia, ja Juhilan (2016a, 369–372) mukaan debattia ei ole tarkoituskaan ratkaista, vaan ylläpitää kiinnostavan tieteellisen keskustelun nimissä. On epätodennäköistä, että debatti ratkeaa vähään aikaan (Burr 2015, 119) ja yhtä lailla selvää, ettei debattia voi ratkaista myöskään tässä tutkielmassa. Tässä yhteydessä riittää muistutus siitä, ettei näennäisen metodologinen keskustelu ole ontologiasta ja sitä koskevista moraalisisistä kysymyksistä vastuuvapaata aluetta. Lisäksi tutkija joutuu aina määrittelemään suhtautumisensa ja asemoitumaan jollakin tavalla suhteessa tutkimukseen ja on parempi, jos oman suhtautumisensa tutkimuskohteeseensa määrittelee ääneen. Omaan tutkimukseen suhtautumisen apuvälineiksi on ehdotettu muun muassa tulkin ja asianajajan positioita. Tutkijan positio on aina eriasenteisen häilyvä ja usein tutkija asemoituu niistä samanaikaisesti useampaan. (Juhila 2016c, 411–443.) Asianajaja sitoutuu tutkimuksessa selkeästi joihinkin arvoihin, jolloin myös tutkimus tähtää näiden arvojen mukaiseen muutokseen. Tutkimuksessa ei lähestytä pelkästään todellisuuden konstruoimista, mutta myös sitä, kenen totuus pääsee ääneen, mitä vaiennetuille seuraa ja miten tutkimuksen aihealueeseen kuuluvaa todellisuutta voi rakentaa toisin. Asianajajan mielestä diskurssianalyysin tehtävä on vaihtoehtoisten käytäntöjen – sen, miten asiat voisivat olla toisin – tunnistaminen. Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkimuksen on käsitetty olevan avoimen poliittista toimintaa, jolloin tieteen tulee olla kriittistä ja tavoitella muutosta. (Fairclough 1992, 39–44; Juhila 2016c, 418.) Myös teoria-perusta, jonka päälle olen tutkielmani rakentanut, uhkuu toivetta päästä muiden eläinten parempaan kohteluun.

Omaa asianajajuuttani pidän kuitenkin ristiriitaisena. Asian ajaminen jäi ennemmin analyysia edeltäviin lähtökohtiin ja teoriaperustan muodostamiseen. Analyysivaiheessa pyrkimykseni oli pitää tulkitsijan hattu päässä. Tulkitsijan tehtävää kuvaa lähestymistapojen moninaisuus suhteessa aineistoon. Tällöin analyysissä keskeistä on tutkijan ja aineiston välinen vuorovaikutuksellinen luonne ja tutkijan työssään käyttämät, esimerkiksi aiemman tutkimuksen ja kulttuurisen tiedon tarjoamat tulkintaresurssit, joilla aineiston eri kirjat tulkitaan esiin. Analyysi ei voi palautua pelkkään aineistoon, mutta sen on ehdottomasti pohjattava siihen (Juhila 2016c, 423–425.) On totta, että maskuliiniset sukupuoli-normit ja lihansyönti saavat analyysissä kovaa kyytiä, mutta haastateltavieni toimesta.

Oletus kielenkäytöstä sosiaalisen todellisuuden rakentajana pätee myös tutkimustekstiin. Tieteellinen teksti ja tiedonmuodostamisen prosessit eivät ole irrallisia kielenkäytön valta- ja ideologisista suhteista. Toisaalta kaikkia yrityksiä ymmärtää sosiaalista todellisuutta voidaan pitää jollakin tavalla ar-

vottavina. (Dant 1991, 228–232; Sulkunen 1997, 17–19; Jokinen ym. 2016, 31–32.) Siksi diskurssi-analyttisen tutkijan on oltava tarkkasilmäinen tutkimuksensa tulosten seuraamuksista ja omasta suhteestaan tutkimuskohteeseen ja -tuloksiin. Tutkijan positio liittyy tältä osin tieteen objektiivisuusihanteisiin ja mahdollisiin puolueellisuussyytöksiin vastaamiseen. Kun hahmottelin tutkielman tekoa tukeneessa seminaarityöskentelyssä aihevalintaani ja esitelmöin siitä kurssikavereilleni, havaitsin tuolloin tällöin heistä ymmärryksen ja kannustamisen lisäksi eriasteista epämukavuutta, puolustus-kannalle asettumista ja epäilyksiä puolueellisuudestani aihealuetta kohtaan. Minua kehoitettiin, kenties tasapuolisuuden nimissä, kirjoittamaan lihansyönnin positiivisista puolista täsmentämättä tarkemmin, mitä ne ovat. Muissa keskusteluissa olen saanut kuulla puhuvani täyttä palturia ja olevani ties mikä punavihermädättäjä. Vaikka en erikseen maininnut olevani vegaani, sekä kriitikot että toisaalta useimmat haastateltavani olettivat minun sellainen olevan ja ehkä tämä sujuvoitti myös haastattelutilanteita. Ounastelen tällä olevan myös jokin vaikutus lukijan tapaan lähestyä tekstiä. Minulle kysymys objektiivisuudesta tarkoittaa henkilökohtaisista näkemyksistä riippumatonta lähestymistapaa tutkimuskysymykseen, aineistoon ja lähdekirjallisuuteen, menetelmien käyttöön ja sen varmistamista, etteivät omat arvostelmani heijastuisi tutkimukseen liiaksi. Toisaalta epäily tutkivan vegaanin asenteellisuudesta tuntuu pohjautuvan mielestäni huvittavalle ajatukselle, jonka mukaan lihansyöjän positio olisi jollakin tapaa neutraali suhteessa tutkimusaiheeseen.

Vaikka lihan ja maskuliinisuuden välisestä yhteydestä on kirjoitettu paljon, on minusta mielenkiintoista, miten tätä yhteyttä vastaan toimivien vegaanimiesten ja heidän antamiensa selontekojen tarkasteluun on herätty vasta aivan viime vuosina (Nath 2011; Greenebaum & Dexter 2017; DeLessio-Parson 2017; Mycek 2018). Yksi syy tähän voi löytyä juuri hegemonian käsitteestä. Jos hegemonialla tarkoitetaan mitä tahansa läpinäkyväksi asti oikoista ja huomaamatonta on oletettavaakin, ettei tiettyjä kysymyksiä huomioida. Hegemonian havaitsee vasta kun joku iskee siihen säröjä, olivatpa ne kuinka pieniä tahansa. Vaikka valtaosa ihmisistä yhä pitääkin nälkäänsä loitolla syömällä muita eläimiä ei se tarkoita, etteikö liha-maskuliinisuusartikulaatio lainkaan natisisi liitoksistaan. Ennen muuta ilmastomuutoksen ja sukupuolen tasa-arvon ideaalien on esitetty uhkaavan lihansyönnin maskuliinisuutta. Vuosituhannen alussa maailman eniten lihaa henkilöä kohden syövässä Tanskassa liha-maskuliinisuusartikulaation on pohdittu pakenevan ironian ja nostalgiansävytteisiin ”lihansyöjäheterotopioihin” eli ekologisuudelle ja tasa-arvolle vastakkaisiin paikkoihin, suosittuihin ja gentrifioituihin liharavintoloihin. Nämä heterotopiat kääntävät kulahtaneeksi merkityksellistynyttä työväenluokasta maskuliinisuutta ylenpalttisesta lihansyönnistä aina vähäpukeisten naisruumiiden esineellistä-

miseen saakka keskiluokkaisille hipstereille sopivaksi. (Lapinda & Leer 2016.) Ironian kautta uusiutuvalle liha-maskuliinisuusartikulaatiolle on etsitty myös vaihtoja. Esimerkiksi Southamptonin yliopisto järjesti helmi-toukokuussa 2018 sujuvasti nimetyn *Man Food - Exploring men's opportunities for 'Becoming an ecological citizen' through protein-related food practices* -hankkeen, jonka tarkoituksiksi kirjattiin miesten erilaisten, ympäristölle hyödyllisten ruokasuhtautumistapojen kartoittaminen ja edistäminen. Suomessa liha-maskuliinisuusartikulaation tulevaisuudesta en osaa kuin veikata. Ainakin suosittujen miesjulkisten vaikutusta veganismin suosiolle on pidetty ilmeisenä (Jallinoja, Vinnari & Niva 2018).

Sosiologisen kiinnostuksen veganismiin on selitetty mahdollistuneen muutamien oppiaineeseen vaikuttaneiden taitoskohtien kautta, jollaisiksi on esitetty käytäntöön, aineellisuuteen ja eläimiin keskittyviä käännteitä (Twine 2018). Näistä käännteistä katson etenkin viimeiseksi mainitun vaikuttaneen omaan tutkielmaani ja laveasti tutkielmani voi lukea kuuluvaksi orastavan vegaanitutkimuksen (engl. *vegan studies*) alueelle. Vegaanitutkimuksen piirissä on lähestytty myös lihansyönnin ja maskuliinisuuden yhtymäkohtia, mutta kehittelyt näyttävät toistaiseksi keskittyneen erilaisten kulttuurituotteiden tarkasteluun. (Wright & Adams 2015.) Tutkielmani osallistuu juuri näiden yhtymäkohtien ymmärtämiseen. Kaikkiaan aika näyttää kypsältä veganismin monipuoliselle tarkastelulle ja toisin kuin vielä kaksikymmentä vuotta sitten, myös sosiologialla näyttäisi olevan nyt edellytykset puhua veganismista myös muuna kuin modernien ruokapelkojen esiin nostamana muoti-ilmiönä tai uusfundamentalistisena ”ruokajumalan” etsimisestä (Gronow 1998). Toivottavasti tämänkin tekstin väitteet lihansyönnin hegemoniasta ja yhteyksistä maskuliinisuuteen näyttävät tulevaisuudessa huvittavan pölyttyneiltä.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa 2013A. ”Lopuksi: Kohti eläintä.” Teoksessa Elisa Aaltola (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Suomentanut Johanna Koskinen. Helsinki: Gaudeamus. 279–289.

Aaltola, Elisa 2013B. ”Johdanto: ihminen, eläin vai molemmat?” Teoksessa Elisa Aaltola (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Suomentanut Johanna Koskinen. Helsinki: Gaudeamus. 9–27.

Aaltola, Elisa 2013C. ”Poliittinen eläinfilosofia: Ekofeminismi.” Teoksessa Elisa Aaltola (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Suomentanut Johanna Koskinen. Helsinki: Gaudeamus. 179–181.

Adams, Carol J. 2006. *The Pornography of Meat*. New York ja Lontoo: Continuum.

Adams, Carol J. 2015. *The Sexual Politics of Meat: A Feminist-vegetarian Critical Theory, 20th anniversary edition*. Lontoo ja New York: The Continuum International Publishing Group.

Alasuutari, Pertti 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Allcorn, Ashley & Ogletree, Shirley 2018. ”Linked oppression: Connecting animal and gender attitudes.” *Feminism & Psychology* 0:0, 1–13.

Annala, Milla 2018. *Television elintarvikemarkkinointi ja sukupuoli. Naiseuden ja mieheyden representaatiot 2010-luvun Suomessa*. Acta Universitatis Tamperensis 2440. Tampere: Tampere University Press

Beardsworth, Alan & Keil, Teresa 1997. *Sociology on the Menu: An Invitation to the Study of Food and Society*. Lontoo: Routledge.

Beck, Ulrich 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. Lontoo: Sage Publications.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus. Toinen painos, Alkuteos *The Social Construction of Reality* 1966.

Boym, Svetlana 2008. *The Future of Nostalgia*. 2nd ed. New York: Basic Books.

Brough, Aaron, Wilkie, James, Ma, Jingjing, Isaac, Matthew & Gal, David 2016. ”Is Eco-Friendly Unmanly? The Green-Feminine Stereotype and Its Effect on Sustainable Consumption.” *Journal of Consumer Research* 43:4, 567–582.

Buerkle, Wesley 2009. ”Metrosexuality can stuff it: Beef consumption as (heteromascuine) fortification.” *Text and Performance Quarterly* 29:1, 77–93.

Burkitt, Ian 1999. ”Between the dark and the light: power and the material contexts of social relations.” Teoksessa David J. Nightingale & John Cromby (eds.) *Social Constructionist Psychology: A Critical Analysis of Theory and Practice*. Buckingham ja Philadelphia: Open University Press.

- Burr, Vivien 1998. "Realism, Relativism, Social Constructionism and Discourse." Teoksessa Ian Parker (ed.) *Social Constructionism, Discourse and Realism*. Lontoo, Thousand Oaks ja New Delhi: Sage Publications.
- Burr, Vivien 2015. *Social Constructionism*. 3rd ed. East Sussex ja New York: Routledge.
- Calvert, Amy 2014. "You Are What You (M)eat: Explorations of Meat-eating, Masculinity and Masquerade." *Journal of International Women's Studies* 16:1, 18–33.
- Calvo, Erika 2008. "'Most Farmers Prefer Blondes': The Dynamics of Anthroparcry in Animals' Becoming Meat." *Journal for Critical Animal Studies* 6:1, 32–45.
- Clarke, John 2015. "Stuart Hall and the Theory and Practice of Articulation." *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 36:2, 275–286.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, James W. 2005. Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept. *Gender & Society* 19:6, 829–859.
- Connell, R. W. 1987. *Gender and Power: Society, the person and sexual politics*. Chambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. 2005. *Masculinities*. 2nd ed. Berkeley ja Los Angeles, California: University of California Press.
- Dant, Tim 1991. *Knowledge: Ideology and Discourse: A Sociological Perspective*. Lontoo: Routledge.
- DeLessio-Parson, Anne 2017. "Doing vegetarianism to destabilize the meat-masculinity nexus in La Plata, Argentina." *Gender, Place & Culture* 24:12, 1729–1748.
- Dhont, Kristof & Hodson, Gordon 2014. "Why do right-wing adherents engage in more animal exploitation and meat consumption?" *Personality and Individual Differences* 64:1, 12–17.
- Dhont, Kristof, Hodson, Gordon & Leite, Ana C. 2016. "Common Ideological Roots of Speciesism and Generalized Ethnic Prejudice: The Social Dominance Human-Animal Relations Model (SD-HARM)." *European Journal of Personality* 30:6, 507–522.
- Dhont, Kristof, Hodson, Gordon, Costello, Kimberly, & MacInnes, Cara 2014. "Social dominance orientation connects prejudicial human-human and human-animal relations." *Personality and Individual Differences* 61–62, 105–108.
- Donovan, Josephine 2013. "Eläinten oikeudet ja feministinen teoria". Teoksessa Elisa Aaltola (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 182–205.
- Dowsett, Elisha, Semmler, Carolyn, Bray, Heather, Ankeny, Rachel A. & Chur-Hansen, Anna 2018. "Neutralising the meat paradox: Cognitive dissonance, gender, and eating animals." *Appetite* 123:1, 280–288.
- Doyle, Julie 2016. Celebrity vegans and the lifestyling of ethical consumption, *Environmental Communication* 10:6, 777–790.

- Eder, Klaus 1996. *The Social Construction of Nature: a sociology of ecological enlightenment*. Lontoo: Sage Publishing.
- Edley, Nigel & Wetherell, Margaret 1997. Jockeying for Position: The Construction of Masculine Identities. *Discourse & Society* 8, 203–217
- Edley, Nigel 2001. “Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions.” Teoksessa Wetherell, Margaret, Taylor, Stephanie & Simeon J. Yates 2001. *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. Lontoo, Thousand Oaks ja New Delhi: Sage Publications, 189–228.
- Elias, Norbert 1978. *The Civilizing Process: The History of Manners*. Oxford: Basil Blackwell. (Käänt. Edmund Jephcott, orig. Über den Prozess der Zivilisation 1939).
- Eskola, Jari & Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge ja Malden: Polity Press.
- Fiddes, Nick 1991. *Meat: A Natural Symbol*. Lontoo: Routledge.
- Franklin, Adrian 1999. *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. Lontoo: Sage Publications.
- Gergen, Kenneth J. 1994. *Realities and Relationships: Soundings in Social Construction*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Greenebaum, Jessica & Dexter, Brandon 2017. “Vegan men and hybrid masculinity.” *Journal of Gender Studies* 27:6, 637–648.
- Gronow, Jukka 1998. “In food we do not trust: kulutuksen vaarat ja riskit.” *Tiede & edistys* 23:1, 1–10.
- Grossberg, Lawrence 1996. “On postmodernism and articulation. An Interview with Stuart Hall.” Teoksessa David Morley & Kuan-Hsing Chen (eds.) Stuart Hall. *Critical dialogues in cultural studies*. Lontoo ja New York: Routledge, 131–150.
- Hall, Stuart 1985. “Signification, Representation, Ideology: Althusser and the Post-Structuralist Debates.” *Critical Studies in Mass Communication* 2:2, 91–114
- Hearn, Jeff 2004. “From hegemonic masculinity to the hegemony of men.” *Feminist Theory* 5:1, 49–72.
- Heinz, Bettina & Lee, Ronald 1998. “Getting down to the meat: The symbolic construction of meat consumption.” *Communication Studies* 49:1, 86–99.
- Holdier, A.G. 2016. The Pig’s Squeak: Towards a Renewed Aesthetic Argument for Veganism. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 29:4, 631–642.

Husso, Marita 1993. *Vegetarismi valintana: Näkökulmia vegetarismiin, eettisiin ja ruumiillisiin perusteisiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita 79.

Jallinoja, Piia, Mäkelä, Johanna & Niva, Mari 2018. ”Ruuan yltäkylläisyys ja rajat – sosiologisia havaintoja Suomesta.” *Duodecim* 134, 1501–1507.

Jallinoja, Piia, Niva, Mari & Latvala & Terhi 2016. Future of sustainable eating? Examining the potential for expanding bean-eating in a meat-eating culture. *Futures* 83, 4–14.

Jallinoja, Piia, Vinnari, Markus & Niva, Mari 2018. “Veganism and Plant-Based Eating: Analysis of Interplay Between Discursive Strategies and Lifestyle Political Consumerism”. Teoksessa Magnus Boström, Michele Micheletti & Peter Oosterveer (eds.) *The Oxford Handbook of Political Consumerism*. Oxford: Oxford University Press.

Johansson, Thomas & Ottemo, Andreas 2015. “Ruptures in hegemonic masculinity: the dialectic between ideology and utopia.” *Journal of Gender Studies* 24, 192–206.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016a. ”Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 267–310.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016b. ”Valtasuhteiden analysoiminen.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 75–104.

Jokinen, Arja 2016a. ”Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 249–265.

Jokinen, Arja 2016b. ”Poliitikkojen puheet puntarissa: kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheen retoriikka.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 179–212.

Jokinen, Arja 2016c. ”Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 337–368.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. ”Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 25–50.

Jokinen, Arto 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto 2004. ”Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus.” Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen: keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 191–208.

- Joy, Melanie 2010. *Why We Love Dogs, Eat Pigs and Wear Cows: An Introduction to Carnism, The Belief System That Enables Us to Eat Some Animals and Not Others*. San Fransisco: Conari Press.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. ”Kymmenen kysymystä diskurssianalyysista.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 445–463.
- Juhila, Kirsi 2016a. ”Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 369–408.
- Juhila, Kirsi 2016b. ”Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 145–178.
- Juhila, Kirsi 2016c. ”Tutkijan positiot.” Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 411–439.
- Juppi, Pirita 2004. ”*Keitä me olemme? Mitä me haluamme?*” *Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa lehdistössä*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä studies in humanities 29.
- Jönsson, Erik, Tobias Linné, Tobias & McCrow-Young, Ally 2019. “Many Meats and Many Milks? The Ontological Politics of a Proposed Post-animal Revolution.” *Science as Culture* 28:1, 70–97.
- Kunst, Jonas & Hohle, Sigrid 2016. “Meat eaters by dissociation: How we present, prepare and talk about meat increases willingness to eat meat by reducing empathy and disgust.” *Appetite* 105, 758–774.
- Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla 2004. ”Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena.” *Sociologia* 41, 310–324.
- Lapinda, Linda & Leer, Jonatan 2016. “Carnivorous heterotopias. Gender, nostalgia, and hipsterness in the Copenhagen meat scene”. *Nordic Journal for Masculinity Studies* 2, 89–109.
- Loughnan, Steve, Bastian, Brock & Haslam, Nick 2014. “The Psychology of Eating Animals.” *Current Directions in Psychological Science* 23:2, 104–108.
- Loughnan, Steve, Bratanova, Boyka & Puvia, Elisa 2012. “The Meat Paradox: How Are We Able to Love Animals and Love Eating Animals?” *In-Mind Italia* 1, 15–18.
- Love, Hamish & Sulikowski, Danielle 2018. “Of Meat and Men: Sex Differences in Implicit and Explicit Attitudes Toward Meat.” *Frontiers in Psychology* 9, artikkeli 559.
- Luke, Brian 2007. *Brutal: Manhood and the Exploitation of Animals*. Urbana ja Chicago: University of Illinois Press.
- Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea 2014. “Johdanto: mitä posthumanismi on?” Teoksessa Karoliina Lummaa & Lea Rojola. *Posthumanismi*. Turku: Eetos.
- Maksimainen, Jaana 2012. “Westermarck-seuran gradupalkinto.” *Sociologia* 49, 81–82.

- Massa, Ilmo, Lillunen, Anu & Karisto, Antti 2006. ”Ruokaan liittyvät uudet merkitykset.” Teoksessa Tuija Mononen & Tiina Silvasti (toim.) *Ruokakysymys. Näkökulmia yhteiskuntatieteelliseen elintarviketutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- McGann, Patrick 2002. ”Eating muscle: Material-semiotics and a Manly Appetite.” Teoksessa Tuana Nancy, William Cowling & Maurice Hamington 2002. *Revealing Male Bodies*. Bloomington: Indiana University Press, 83–99.
- Mol, Annemarie 1999. ”Ontological politics. A word and some questions.” *The Sociological Review* 47, 74–89.
- Monteiro, Christopher, Pfeiler, Tamara, Patterson, Marcus & Milburn, Michael 2017. ”The carnism inventory. Measuring the ideology of eating animals.” *Appetite* 113, 51–62.
- Mycek, Mari Kate 2018. ”Meatless meals and masculinity: how veg* men explain their plant-based diets.” *Food and Foodways* 26, 223–245.
- Nath, Jemál 2011. ”Gendered fare? A qualitative investigation of alternative food and masculinities.” *Journal of Sociology* 47, 261–278.
- Newcombe, Mark, McCarthy, Mary, Cronin, James & McCarthy, Sinéad N. 2012. ”Eat like a man.” A social constructionist analysis of the role of food in men’s lives. *Appetite* 59, 391–398.
- Nieminen, Jiri 2006. ”Maskuliinisuus ja hegemonia – kysymyksiä kriittisen miestutkimuksen politiikasta ja epistemologiasta.” *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 19:1, 17–29.
- Niska, Miira & Vesala, Kari Mikko 2013. ”SME policy implementation as a relational challenge.” *Entrepreneurship & Regional Development* 25, 521–540.
- Pajari, Pia 2007. ”Nuorten naisten asennoituminen syömiseen – taidevalokuvan erilaisia tulkintoja.” Teoksessa Kari Mikko Vesala & Teemu Rantanen (toim.) *Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 155–166.
- Parker, Ian 1998. ”Realism, Relativism and Critique in Psychology.” Teoksessa Parker, Ian (ed.) 1998. *Social Constructionism, Discourse and Realism*. Lontoo, Thousand Oaks ja New Delhi: Sage Publications.
- Parry, Jovian 2009. ”Oryx and Crake and the New Nostalgia for Meat.” *Society and Animals* 17, 241–256.
- Peräkylä, Anssi 2004. ”Reliability and validity in research based on naturally occurring social interaction.” Teoksessa Silverman, David (toim.) *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*. 2. painos. Lontoo, Thousand Oaks ja New Delhi: Sage Publications, 283–304.
- Piazza, Jared, Ruby, Matthew B., Loughnan, Steve, Luong, Michel, Kulik, Juliana, Watkins, Hanne M. & Seigerman, Mirra 2015. ”Rationalizing meat consumption. The 4Ns.” *Appetite* 91, 114–118.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

- Pietilä, Ilkka 2010. ”Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä.” Teoksessa Johanna Ruusuvaara, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 179–203.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret 1987. *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. Lontoo, Newbury Park, Beverly Hills ja New Delhi: Sage Publications.
- Potts, Annie & Parry, Jovian 2014. ”The ‘vegansexual’ challenge to macho meat culture.” Teoksessa Erika Andersson Cederholm, Amelie Björck, Kristina Jennbert & Ann-Sofie Lönnngren (eds.) *Exploring The Animal Turn: Human-Animal Relations in Science, Society and Culture*. Lund: Pufendorfsinstitutet, 33–46.
- Potts, Annie 2017. ”What is Meat Culture?” Teoksessa Annie Potts (ed.) *Meat Culture*. Leiden ja Boston: Brill, 1–30.
- Pyysiäinen, Jarkko & Vesala, Kari Mikko 2013. ”Activating Farmers: Uses of Entrepreneurship Discourse in the Rhetoric of Policy Implementers.” *Discourse & Communication* 7, 55–73.
- Pälli, Pekka 1999a. ””Kyllä niilläkin joku paikka pitää olla missä asua mutta...”: Rasismi suomalaisnuorten ulkomaalais- ja pakolaispuheissa.” *Sosiologia* 36, 205–218.
- Pälli, Pekka 1999b. ”Asenteet ja mielipiteet diskursiivisena toimintana.” Teoksessa Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.) *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 87–121.
- Pöysä, Jyrki 2004. ”Ruoka ja maskuliinisuus.” Teoksessa Maarit Knuuttila, Jyrki Pöysä & Tuija Saarinen (toim.) *Suulla ja kielellä: tulkintoja ruuasta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 121–139.
- Robertson, Steve 2007. *Understanding Men and Health: Masculinities, Identity and Well-Being*. Maidenhead: McGraw-Hill ja Open University Press.
- Rogers, Richard 2008. ”Beasts, Burgers, and Hummers: Meat and the Crisis of Masculinity in Contemporary Television Advertisements.” *Environmental Communication* 2, 281–301.
- Roos, Gun, Prättälä, Ritva & Koski, Karoliina 2001. ”Men, masculinity and food: interviews with Finnish carpenters and engineers.” *Appetite* 37, 47–56.
- Rosenfield, Daniel 2018. ”The psychology of vegetarianism: Recent advantages and future directions.” *Appetite* 131, 125–138.
- Rothgerber, Hank 2013. ”“Real Men Don’t Eat (Vegetable) Quiche: Masculinity and the Justification of Meat Consumption.” *Psychology of Men & Masculinity* 14, 363–375.
- Rozin, Paul, Hormes, Julia M., Faith, Myles S. & Wansink, Brian 2012. ”Is Meat Male? A Quantitative Multimethod Framework to Establish Metaphoric Relationships.” *Journal of Consumer Research* 39, 629–643.
- Ruby, Matthew & Heine, Steven 2011. ”Meat, morals and masculinity.” *Appetite* 56, 447–450.

- Ruby, Matthew 2012. "Vegetarianism. A blossoming field of study." *Appetite* 58, 141–150.
- Sayers, Janet Grace 2016. "A report to an academy: On carnophallogocentrism, pigs and meat-writing." *Organization* 23, 370–386.
- Sexton, Alexandra 2016. "Alternate Proteins and the (Non)stuff of "Meat". " *Gastronomica* 16, 66–78.
- Sobal, Jeffery 2006. "Men, meat and marriage: models of masculinity." *Food and Foodways* 13, 135–158.
- Springmann, Marco, Clark, Michael, Mason-D'Croz, Daniel, Wiebe, Keith, Bodirsky, Benjamin Leon, Lassaletta, Luis [...] & Willett, Walter 2018. "Options for keeping the food system within environmental limits." *Nature*, 2018.
- Stănescu, Vasile 2017. "The Whopper Virgins: Hamburgers, Gender and Xenophobia in Burger King's Hamburger Advertising." Teoksessa Potts, Annie (ed.) *Meat Culture*. Leiden ja Boston: Brill, 90–108.
- Steinfeld, Henning, Gerber, Pierre, Wassenaar, Tom, Castel, Vincent, Rosales, Mauricio, & de Haan, Cornelis 2006. *Livestock's long shadow. environmental issues and options*. Rooma: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Suoninen, Eero 1997. *Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittäelyä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 580.
- Suoninen, Eero 2016a. "Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen." Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 51–74.
- Suoninen, Eero 2016b. "Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi." Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 107–144.
- Suoninen, Eero 2016c. "Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen." Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 229–248.
- Thomas, Margaret 2016. "Are vegans the same as vegetarians? The effect of diet on perceptions of masculinity." *Appetite* 97, 79–86.
- Tian, Qirui, Hilton, Denis & Becker, Maja 2016. "Confronting the meat paradox in different cultural contexts: Reactions among Chinese and French participants." *Appetite* 96, 187–194.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> (luettu 20.3.2018.)

Twine, Richard 2018. "Materially Constituting a Sustainable Food Transition: The Case of Vegan Eating Practice." *Sociology* 51, 166–181.

Töttö, Pertti 2012. *Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

Vainio, Annukka & Paloniemi, Riikka 2009. "Sukupuoli- ja luontokäsitykset suomalaisen metsänomistajuuden osana: diskurssianalyttinen näkökulma." *Alue ja ympäristö* 38:2, 3–12.

Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu 2007. "Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia." Teoksessa Kari Mikko Vesala & Teemu Rantanen (toim.) *Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 11–61.

Vialles, Noëlie 1994. *Animal to Edible*. Cambridge University Press. (Käänt. J.A. Underwood, orig. *Le sang et la chair: les abattoirs des pays de l'Adour*.)

Vinnari, Markus 2010. *The past, present, and future of meat eating in Finland*. Turun kauppakorkeakoulu, sarja A:3–2010. Turku: Uniprint.

Warren, Karen J. 1990. "The power and the promise of ecological feminism." *Environmental Ethics* 12, 125–146.

Warren, Karen J. 1997. "Taking Empirical Data Seriously: An Ecofeminist Philosophical Perspective." Teoksessa Karen J. Warren (ed.) *Ecofeminism: Women, Culture, Nature*. Bloomington ja Indianapolis: Indiana University Press, 1–20.

Weber, Max 1978. *Economy and Society. An Outline of Interpretative Sociology*. Edited by Guenther Roth and Claus Wittich. Lontoo, Los Angeles ja Berkeley: University of California Press.

Wetherell, Margaret & Edley, Nigel 2014. "A Discursive Psychological Framework for Analyzing Men and Masculinities." *Psychology of Men & Masculinity* 15, 355–364.

Wetherell, Margaret & Nigel Edley 1999. "Negotiating Hegemonic Masculinity: Imaginary Positions and Psycho-Discursive Practices." *Feminism & Psychology* 9, 336–355.

Wood, Linda & Kroger, Rolf 2000. *Doing Discourse Analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text*. Thousand Oaks, Kalifornia: Sage Publishing.

Wright, Laura & Adams, Carol J. 2015. *The Vegan Studies Project: Food, Animals and Gender in The Age of Terror*. Ateena ja Lontoo: University of Georgia Press.

Wyckoff, Jason 2014. "Linking Sexism and Speciesism." *Hypatia* 29, 721–737.

LIITTEET

LIITE 1 HAASTATTELURUNKO

Hei ja kiitos! Aluksi käydään läpi tutkimussuostumus, jonka halutessasi saat myös paperisena.

Tausta

kertoisitko lyhyesti itsestäsi: ikä / koulutus / asumismuoto ja siviilisääty / mitä arkeesi kuuluu; töitä, harrastuksia jne.

Ruokasuhteesta

- Millaista ruokaa syöt, mikä on lempiruokaasi? Kuka laittaa ruoan? Valitsetko itse, mitä syöt, vai vaikuttaako siihen joku muu? Entä onko ruokailu varsinaisen syömisen lisäksi muutakin, esimerkiksi sosiaalinen tapahtuma?

- Kun et vielä ollut vegaani, miten suhtauduit syömiseen silloin? millaisia käsityksiä sinulla oli kasvis- ja liharuoasta?

- Entä muistatko noilta ajoilta jotakin kokemuksia ja tilanteita, jotka sai miettimään syömiseen liittyviä kysymyksiä?

Toivoisin että kerrot siitä, miten sinusta tuli vegaani: kuinka kauan tästä on, tapahtuiko se vähitellen vai yhtäkkiä? Liittyikö tähän jokin käännekohta?

* vaikuttivatko kanssaihmiset? Keskeiset syyt (ympäristö-/eläin-/terveys-?)

Sitten haluaisin, että kommentoit seuraavia väittämiä. Kohta esittämäni väittämät ovat erilaisissa yhteyksissä esitettyjä väittämiä, joista on olemassa erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä. Väitteet koskevat tutkimukseni kannalta mielenkiintoisia asioita, eivätkä ne ole omia kannanottojani. Väittämiin ei liity mitään ”oikeita tai väriä vastauksia”. Olen siis kiinnostunut kuulemaan, mitä mieltä olet väitteistä ja sitten perustelemaan oman mielipiteesi. Esitän väittämät sekä suullisesti että paperilla.

1 Joudun jatkuvasti perustelemaan vegaaniuttani muille.

* haluatko pitää yksityisasiana? Millä tavalla kaveripiirissäsi suhtaudutaan aiheeseen?

2 Veganismi on edistyksellistä ja nykyaikaista.

* edellyttääkö veganismi tiedonhankintaa ja pohdiskelua? Mistä hankit tarvittavaa tietoa?

3 Vegaaniruokavalio on muuttanut sen, miltä kehoni tuntuu

* onko olosi kevyempi, puhtaampi, terveempi jne?

4 Ihmisen asema ravintoketjun huipulla oikeuttaa lihansyönnin.

5 Miehen kuuluu syödä lihaa.

* Millaisia asenteita olet kohdannut? Entä jos joku väittää vegaaniutta epämiehekkääksi?

6 Eläinten hyvinvoinnista välittäminen on tunteilua.

7 Valkoiset, lihaa syövät heteromiehet tuhoavat ennen pitkää maapallon.

Lopuksi: onko vielä jotain, mistä haluaisit kertoa, kysyä tai keskustella? Kiitos! Minuun voi olla yhteydessä kaikesta mieleen juolahtavasta, muista antaa lahjakortti kiitokseksi.

LIITE 2 HAASTATTELUKUTSU

Etsitään vegaaniksi ja mieheksi itsensä määritteleviä henkilöitä pro gradu –tutkielman tutkimushaastatteluihin Kuopiosta ja Helsingistä

Hei!

Olen Antti Saali ja opiskelen sosiologiaa Itä-Suomen yliopistossa. Teen pro gradu –tutkielmaani vegaanimiehistä, jollaisia etsinkin haastateltavaksi! Tutkielmani käsittelee syömiseen liittyviä käsityksiä, asenteita ja selontekoja. Aihepiiristä kiinnostuin, kun sain tietää vegaanien olevan voittopuolisesti naisia.

Haastattelut toteutetaan touko-kesäkuun aikana haastateltavalle mieluisassa paikassa. Haastattelun arvioitu kesto on noin 60 minuuttia. Nauhoitan haastattelun ääninauhalle, jonka jälkeen kirjoitan sen tekstitiedostoksi. Tekstitiedostoa säilytän tietokoneellani siten, ettei kukaan ulkopuolinen pääse siihen käsiksi, ja käytän haastatteluaineistoa ainoastaan tutkimustarkoituksiin. Haastatteluun osallistuneiden henkilöllisyys säilyy anonyyminä koko tutkimuksen ajan, ja kerätty aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Valmis tutkielma julkaistaan Itä-Suomen yliopiston verkkosivuilla ja yliopiston kirjastossa painettuna. Haastateltavaksi voi ilmoittautua yksityisviestitse täällä Facebookissa ja sähköpostitse osoitteeseen antti.piste.saali (miukumauku) gmail.piste.com. Annan mielelläni myös lisätietoja tutkielmastani!

Mikäli olet itsesi mieheksi määrittelevä vegaani ja haluaisit tulla haastateltavakseni, olisin tästä hyvin kiitollinen! Arvostan myös kovasti sitä, jos välität tietoa eteenpäin mahdollisesti kiinnostuneille henkilöille.

Ystävällisin terveisin,

Antti Saali

LIITE 3 TUTKIMUSSUOSTUMUS

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tämä haastattelu on osa Itä-Suomen yliopiston yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunnassa opiskelevan Antti Saalin sosiologian pro gradu –tutkielmaa. Tutkielma tulee käsittelemään veگانimiesten syömiseen liittyviä käsityksiä, suhtautumistapoja, asenteita, selontekoja jne.

Haastattelu nauhoitetaan ääninauhalle, jonka jälkeen haastattelu kirjoitetaan tekstitiedostoksi.

Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä haastateltavien ja haastatteluissa mahdollisesti esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi, jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista. Ääninauha tuhotaan sen jälkeen, kun haastattelu on kirjoitettu tekstitiedostoksi.

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkielmassa tavalla, jossa haastateltavaa tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Tutkielmaan voidaan sisällyttää suoria otteita haastatteluista. Niiden yhteydessä voidaan mainita haastateltavasta joitakin tietoja, esimerkiksi ikä.

- Allekirjoittamalla tämän lomakkeen suostun siihen, että minua haastatellaan tätä tutkimusta varten ja että haastattelussa antamani tietoja käytetään tämän tutkimuksen tarpeisiin.
- Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.
- Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät.
- Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia ja että henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon.

Paikkakunta ja päiväys

tutkittavan allekirjoitus

haastattelijan allekirjoitus